

อภิธาน์นทาการ

สำนักหอสมุด

การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพร
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร

วันลงทะเบียน..... 5 ม.ค. 2557...

เลขทะเบียน..... 1669992

เลขเรียกหนังสือ..... 16

..... 2032

๙๘๖๖๓

๖๕๕๖

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขปฏิบัติ

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

กรกฎาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู
ในศตวรรษที่ 21”

ของ นางสาวสุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุขภูิบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนатор)

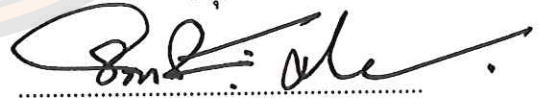

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เทียมจันทร์ พุทธิชัยผลินไชย)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สังข์อ่อง)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา สุวรรณศรี)

อนุมัติ

(ศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

25 กรกฎาคม 2557

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดำเนินการมาจนถึงความสำเร็จลงได้ด้วยดี เกิดจากผู้วิจัยได้รับความรักความเมตตา และความปรารถนาดี จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนาวร ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณัม ประจันบาน ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลา ทูมเททั้งพลังใจ และพลังสติปัญญาของความเป็นครูที่มีต่อศิษย์ ในการให้คำชี้แนะ ร่วมคิด ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขโดยมุ่งหวังตั้งใจร่วมกันว่าจะให้ผลงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอีกหนึ่งผลงานที่มีคุณค่าสำหรับการผลิตครู

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วารีย์รัตน์ แก้วอุไร ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สังข์อ่อน และรองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา สุวรรณศรี ที่ท่านกรุณามาเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ แง่มุมจากประสบการณ์ที่มีค่าในการผลิตและพัฒนาครู ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็น เข้าใจงานวิจัยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ เกิดคุณค่าทางจิตใจ ด้วยท่านมอบความเป็นกัลยาณมิตรแก่ศิษย์เสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง สัมผัสได้ในความเป็นครูเพื่อศิษย์

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพวัช และรองศาสตราจารย์ ดร.ประวิต เอราวรรณ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ในการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ อีกทั้งกรุณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายแนวทางของการผลิตและพัฒนาครูของไทยที่มาจากประสบการณ์ของท่านโดยตรง ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ นำทางให้กับผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ที่ส่งเสริมสนับสนุน ในการดำเนินการวิจัยให้สำเร็จ ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนในการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดระยะเวลาของการศึกษา ขอขอบคุณบุคลากรคณะศึกษาศาสตร์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้วิจัยทุกด้านเพื่อให้ผู้วิจัยมีเวลาศึกษาอย่างเต็มที่ และขอบคุณนิสิตชั้นปีที่ 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2556 ที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน พี่น้อง สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ทุกท่านที่มีส่วนส่งเสริมบำรุงขวัญและให้กำลังใจ กัลยาณมิตรต่างสถาบันที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยนี้ ด้วยดีเสมอ

ที่สุดเหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อปรีชาพัฒน์ และคุณแม่บุญญาภา
ธนภัทรโชติวัต ที่คอยให้การส่งเสริม เต็มเต็มพลังกายพลังใจ และให้การสนับสนุนกำลังทรัพย์
นับตั้งแต่ก้าวแรกของการศึกษา จนผู้วิจัยสามารถเดินทางมาได้จนถึงวันนี้ และขอขอบคุณ
คุณพี่याลักษณะณ์ ธนภัทรโชติวัต น้องสาว ที่คอยเป็นแรงใจ ช่วยเหลือสนับสนุน และดูแลซึ่งกันและ
กันมาเป็นอย่างดี

ท้ายที่สุดนี้ ด้วยพลังกาย พลังใจ พลังสติปัญญา จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน คือ
ส่วนสำคัญในการนำพาให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต

ชื่อเรื่อง	การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21
ผู้วิจัย	สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต
สถานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ วัฒนาร
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2556
คำสำคัญ	การจัดประสบการณ์วิชาชีพ คุณลักษณะครู ศตวรรษที่ 21

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการวิจัยเอกสารใน ขั้นตอนที่ 1 คือ ศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อนำมาเป็นสารสนเทศสำคัญประกอบการตัดสินใจในการยก่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อ

ส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในเบื้องต้นดำเนินการประเมินความเหมาะสมและความครอบคลุมด้านกรอบแนวคิด ทฤษฎี และคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม และการสัมภาษณ์ กับนโยบายในการบริหารจัดการและการพัฒนาวิชาชีพครูของไทย จากนั้น นำร่างรูปแบบที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำไปให้คณาจารย์สังกัดครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู จาก 6 มหาวิทยาลัย ในจังหวัดเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 320 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G* Power เวอร์ชัน 3.1.5 กำหนดค่า effect size เท่ากับ 0.30 ค่าความคลาดเคลื่อน (alpha= เท่ากับ 0.05) และค่า power เท่ากับ 0.95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 122 คน แต่เพื่อเป็นการเพิ่มอัตราการตอบกลับ และป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง จึงส่งแบบสอบถามไปจำนวน 150 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืน และตรวจสอบความสมบูรณ์ของ

แบบสอบถามมีจำนวน 89 ฉบับ จาก 122 คิดเป็นร้อยละ 72.95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยไปทดลอง ใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่จะออกฝึกสอน ในปีการศึกษา 2556 จำนวน 160 คน กิจกรรมที่นำมาทดลองใช้ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้ กระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผลการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสังเคราะห์เนื้อหาจาก ผลงานการเข้าร่วมกิจกรรม การสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Reflection) ทุกกิจกรรม และการเขียนอิสระ (Free writing) ซึ่งเป็นการให้นิสิตได้ประเมินสะท้อนสิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้ตลอดการเข้าร่วมกิจกรรม ตามโครงการ ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะย่อย ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา 2) มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย 3) มีทักษะการคำนวณ 4) มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 5) รู้จักและเข้าใจผู้เรียน 6) มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอน กิจกรรม และการประเมินผล ที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ประกอบด้วย 7 คุณลักษณะย่อย คือ 1) เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2) มีสัมพันธที่ดี ระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ 3) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 4) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ 5) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 6) เป็นผู้ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ 7) ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน และด้านที่ 3 ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะย่อย ได้แก่ 1) มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/ การสื่อสาร 2) เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม 3) เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัยทันเหตุการณ์ 4) มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) มีความสามารถในการ บริหารจัดการ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎี พื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ และการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในองค์ประกอบด้านการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม

และการประเมินผล ขั้นตอนของการจัดประสบการณ์ให้กับนิสิตในแต่ละชั้นปี มีดังนี้ ชั้นปีที่ 1) รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน Professional Knowledge (PK) ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ School Experience 1 (SE1) ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ School Experience 2 (SE2) ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ Field Experience (FE) ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการ และปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู Professional Preparation (PP) ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ 8 คน ในภาพรวมผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (Md. = 4.54) สำหรับผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการประเมินพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.71)

3. ผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยกิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ มีความมั่นใจ ตระหนักในบทบาทของครู ก่อนที่นิสิตจะออกไปฝึกประสบการณ์ เป็นการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ประเมินผลด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการที่นิสิตสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Reflection) และการเขียนอิสระ (Free Writing) ข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการทดลองใช้กิจกรรมพบว่ากิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมด้านจิตใจให้กับนิสิตได้ นิสิตเกิดความตระหนักในบทบาทการเป็นครูดี เมื่อจิตวิญญาณความเป็นครูถูกปลุกกระตุ้น จะพบว่า ความมุ่งมั่นและปณิธานที่จะออกไปเป็นครูที่ดีของนิสิตจะเกิดขึ้น

Title THE DEVELOPMENT OF TEACHING PROFESSION
EXPERIENCE MODEL FOR ENHANCING THE REQUIRED
CHARACTERISTICS OF TEACHER IN THE 21ST CENTURY

Author Suphornthip Thanaphatchottiwat

Advisor Assistant Professor Amornrat Wattanatorn, Ph.D.

Co - Advisor Associate Professor Teamjan Parnichparinchai, Ph.D.
Assistant Professor Pakorn Prajanban, Ph.D.

Academic Paper Thesis Ph.D. in Curriculum and Instruction,
Naresuan University, 2013

Keywords Teaching Profession Experience, Characteristics of
Teacher, 21st Century

ABSTRACT

The research aimed at developing a teaching profession experience model for enhancing the required characteristics of teacher in the 21st Century. The research was conducted through research and development methodology which consisted of three steps as follows: The first step was a documentary research aimed to synthesis the required characteristics of teacher in the 21st Century and the practicum process of Teacher Education. The information from the first step was used as a guideline for drafting the teaching profession experience model for enhancing the required characteristics of teacher in the 21st Century. The first draft of the model was evaluated the feasibility and the related of theory, concept, and required characteristics of teacher in the 21st Century by the three experts in the field of Teacher Education in Thailand. The instruments for data collection were questionnaire and interview for additional information. The second step was constructing model and verifying model quality by two groups of specialists; the first group consisted of eight specialists who fully with experience on administration in Faculty of Education and practicum process management for student teachers in universities. The model was evaluated the suitability by 8 specialists, questionnaire was used for data collecting. Then, the model was re-

evaluated by the second group which consisted of 320 instructors who have responsible for teaching profession experience arrangement of six universities located in the lower northern provinces of Thailand. G* Power program version 3.1.5 was employed for computing the sample size with effect size = 0.30, alpha = 0.05, and power = 0.95., the sample size was 122 persons. But in this study, 150 questionnaires were sent in order to increase the ratio of the return respondents and to prevent information lost while collecting data. The 89 questionnaires were returned, and it was computed as equal 72.95% from the sample size. Statistics for data analysis were Means, Standard deviation (S.D.) and content analysis was also used for qualitative data. The third step was the implementation, one activity in the model was applied to be used in order to prepare the 5th year student teaches of Faculty of Education, Naresuan University before they getting into the field experience in academic year 2013. The objective of the activity focused on enhancing the second dimension of required characteristics of teacher in the 21st that concerning with performance and recognition in the values of teaching profession. Content analysis was mainly used for qualitative data from the reflective self assessment, reflection what they have learnt from each activities, the reflection through free writing. The results from the study revealed as follows:

1. the result of synthesis the required characteristics of teacher in the 21st Century and the practicum process of Teacher Education, the study found that there were three dimensions of required characteristics of teacher in the 21st . The first dimension was competence in the disciplines, and it consisted of 6 characteristics under this dimension; having with knowledge and expertise in subject content; having various of teaching techniques; having numeracy skill; having various techniques of measurement and evaluation; having good understanding about students; and having ability to develop curriculum, lesson plans and evaluations corresponding to the difference between the students. The second dimension was performance and recognition the values of teaching profession; consisted of seven characteristics, being as a good role model for students, having inter personnel relationship and team working; maintaining moral and code of ethics; being a learning person and pursuing to learn; recognizing in teaching profession; having academic leadership; following the rules and

regulations of an organization. The third dimension was live in multicultural societies, this dimension also consisted of five characteristics; having language ability and communicative skill; having ability to select an appropriate technology usage; having an intellectually for the rapid change; being a good thinker for creatively problem solving; having ability on management.

2. the teaching profession experience model for enhancing the required characteristics of teacher in the 21st Century comprises of five elements, including background of the model, the fundamental of theories and concepts, rational of model, objectives, and the process of teaching profession experience for enhancing the required characteristics of teacher in the 21st Century. Within the process of teaching profession experience also consisted of five steps, and each steps has difference level of complication on professional experience. The 1st year is Professional Knowledge (PK), the 2nd year is School Experience 1 (SE1), the 3rd year is School Experience 2 (SE2), the 4th year is Field Experience (FE), the 5th year is Professional Preparation (PP). The result of model evaluation on suitability from eight specialists revealed in the highest level in overall (Md. = 4.54). Moreover, the suitability evaluation result from instructors found that the suitability in overall was rated in high level ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.71).

3. The result from the implementation of an activity from the model was used for enhancing the second dimension; performance and recognition in the values of teaching profession. The activity was applied into the orientation project for student teachers of academic year 2013 prior the field experience will start. The objective of the project was to prepare mentally confident and aware of good teacher roles. So, the contemplative education concept was used as techniques through activity to evoke student teacher's spirit on teaching profession, and awareness of roles as a teacher. The data from self-reflection of each activity was use as data collecting; reflection from assigned task and free writing, and content analysis was applied for those qualitative data. The result found that the activities can be used for increase the degree of readiness of mind; student teachers have more awareness of being good teachers, they recognized in teaching profession. So, when their spirit was evoked, the strong expectation for being good teachers will be emerged.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามของการวิจัย.....	10
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	11
ขอบเขตการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
ตอนที่ 1 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบ องค์ประกอบ และการพัฒนา รูปแบบ.....	19
ตอนที่ 2 การผลิตครู และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู.....	27
ตอนที่ 3 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21.....	48
ตอนที่ 4 แนวคิดทวิปริทัศน์และแนวคิดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third Space Concept)	79
ตอนที่ 5 แนวคิดทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา.....	83
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	97
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	105
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	107
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และการจัด ประสบการณ์ วิชาชีพครู.....	110
ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา ตรวจสอบ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21.....	111

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรม เตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู.....	117
4 ผลการวิจัย.....	122
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และการจัด ประสบการณ์วิชาชีพครู.....	122
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21.....	141
ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียม ความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู.....	179
5 บทสรุป.....	194
สรุปผลการวิจัย.....	194
อภิปรายผลการวิจัย.....	205
ข้อเสนอแนะ.....	213
บรรณานุกรม.....	217
ภาคผนวก.....	228
ประวัติผู้วิจัย.....	243

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูของประเทศต่างๆ.....	45
2	แสดงสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐาน ความรู้.....	55
3	แสดงสาระการฝึกทักษะและสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ตามมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ.....	59
4	แสดงการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21.....	69
5	แสดงการสังเคราะห์กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบัน ผลิตครูในประเทศไทย.....	72
6	แสดงแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพนิสิต ช่วงก่อนออกฝึก ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21.....	95
7	แสดงกิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กระบวนการ ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา.....	118
8	แสดงผลการสังเคราะห์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบการพัฒนา วิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ และตามทัศนะของนักวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ.....	124
9	แสดงผลการสังเคราะห์กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบัน ผลิตครูของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย.....	129
10	แสดงผลการสังเคราะห์ โครงการ/กิจกรรมที่สถาบันผลิตครูจัดให้กับนิสิต เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์.....	134
11	แสดงขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผลของการจัด ประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5.....	162

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
12	แสดงการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21.....	167
13	แสดงผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เชี่ยวชาญ	173
14	แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู.....	176
15	แสดงการรวบรวมคำที่นิสิตสะท้อนจากกิจกรรมการเขียนอิสระ (Free writing)	189
16	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา.....	192
17	แสดงการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21.....	200

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	แสดง A Teacher Education Model for the 21 st Century" ประเทศสิงคโปร์	38
2	แสดงระยะเวลาสำหรับการจัดประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตครู.....	68
3	แสดงแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21.....	78
4	แสดงความเชื่อมโยงของ Hybridity Theory และ Third Space Concept.....	80
5	แสดงพื้นที่ที่สาม (Third Place) ของออลลิตซ์.....	81
6	แสดงการประยุกต์ทฤษฎีทวิปริตน์กับการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามในการจัด ประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21.....	83
7	แสดง Kolb Learning Cycle.....	86
8	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	106
9	แสดงการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21.....	109
10	แสดงรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21.....	144
11	แสดงความสอดคล้องของแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน.....	154
12	แสดงภาพจากการจัดกิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียม ความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู.....	240

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในศตวรรษที่ 21 มีผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของคนในด้านต่างๆ ไม่เฉพาะในประเทศไทย แต่ส่งผลกับทุกๆ สังคมประเทศในโลก ผลกระทบที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น สังคม และประชากร เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การเมือง และแม้แต่ด้าน การศึกษาเองก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 1; ไพฑูรย์ สินลาร์ตน์, 2553, หน้า 50)

ทรรศนะของนักวิชาการศึกษาต่างประเทศ เบอร์นี ทริลลิง (Bernie Trilling, 2008) ผู้อำนวยการสถาบันโอราเคิลศึกษา สหรัฐอเมริกา กล่าวไว้เช่นกันว่า "โลกของเราได้เปลี่ยนแปลง ไปแล้ว อันเนื่องจากเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารในยุคของโลกาภิวัตน์ เครือข่ายการสื่อสาร การสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว ทุนนิยมและเศรษฐกิจโลก สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้โลกในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุกๆ แห่งในโลก ส่งผลต่อทั้งชีวิตผู้คน การทำงาน และการเรียน เนื่องจากการศึกษาเป็นการเตรียมความพร้อมมนุษย์ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิต และการทำงาน ฉะนั้น การศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งโลกในศตวรรษที่ 21 ด้วย และ สถาบันการศึกษาในอนาคต ก็จะเป็นแหล่งเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน เพื่อจะรับมือกับโลก อนาคตในอีก 20 ปี นับจากนี้ไป" ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรจัดการศึกษาที่เป็นการส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ดังที่ ไพฑูรย์ สินลาร์ตน์ (2553, หน้า 112) กล่าวว่า การจัดการ ศึกษาที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้เรียนจะเป็นการศึกษาที่ให้อูู้และเข้าใจชีวิตจริง เมื่อเรียน ในสิ่งที่เป็นชีวิตจริง ก็ต้องเน้นที่กระบวนการ เพราะจะเป็นสิ่งที่อยู่ได้นาน โดยเฉพาะกระบวนการ หาความรู้ เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด และรู้จักรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉลาดพอกับสิ่ง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การจัดการศึกษาถูกยกให้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าก็ต้อง มีแนวทางที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ไพฑูรย์ สินลาร์ตน์ (2553, หน้า 50) สรุปไว้อย่างชัดเจนว่า การอุดมศึกษาของไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ ในรอบทศวรรษ ที่ผ่านมา เป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองกระแสโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งได้เป็น 4 เรื่องหลัก อันได้แก่ การทำให้บัณฑิตไทยเป็นคนทันสมัย (Modernizing Thai Graduates) การทำให้ระบบ

อุดมศึกษาไทยเป็นการค้า (Commercializing Thai Higher Education System) การทำให้ระบบ
อุดมศึกษาจัดการได้ (Managerializing Thai Higher Education System) และการทำให้
อุดมศึกษาไทยเป็นนานาชาติ (Internationalizing Thai Higher Education) ตลอดทศวรรษ
ที่ผ่านมา ปรากฏการณ์ทั้ง 4 ในระบบการศึกษา ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากจะไม่
ประสบความสำเร็จแล้วยังทำให้สังคมไทยมีปัญหาคอขวดต้องสูญเสียเอกลักษณ์ และคุณค่าความดีงาม
ของสังคมไทยไปอีกประการหนึ่งด้วย และถึงเวลาที่ต้องมีการทบทวน

นอกจากนี้ วิจารณ์ พานิช (2554) ประธานคณะกรรมการการอุดมศึกษายังได้บรรยาย
 พิเศษ เรื่องทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: การยกระดับคุณภาพการศึกษา
 สู่อันดับโลก สรุปลสาระสำคัญได้ว่า การเรียนรู้ในอุดมศึกษาควรจะกลับทางจากที่เป็นอยู่ใน
 ปัจจุบัน กลับทางในที่นี้หมายความว่าแทนที่จะเน้นวิชาเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ ให้เน้นสิ่งที่
 เรียกว่าไตรรัตน์ หรือ แก้ว 3 ประการ เป็นหลักแทนวิชา แก้ว 3 ประการได้แก่ 1) แรงบันดาลใจ
 (inspiration) อุดมศึกษาต้อง มีทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจ ให้ลูกศิษย์ หรืออย่างน้อยไม่ดับ
 แรงบันดาลใจ 2) ฉันทะและทักษะ (skill) คือทั้งรักที่จะเรียน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ปลูกฝังได้
 แต่มหาวิทยาลัยอาจจะไม่ค่อยได้เอาใจใส่ 3) คุณธรรมจริยธรรม (morality) ที่นอกจากภายในไม่ใช่
 ไปสั่งสอน แต่จัดกระบวนการอย่างไรที่จะให้ความมีคุณธรรมจริยธรรมงอกออกมาจากภายในของ
 ตัวเด็กเอง ฉะนั้นในการปฏิรูประบบการศึกษาในทศวรรษที่สอง คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จึงจำเป็นที่
 จะต้องกลับมาทบทวนและกำหนดแนวทางในการพัฒนาคนให้ชัดเจนว่าสังคมไทยต้องการคนที่มี
 ลักษณะเป็นอย่างไร และต้องมีการปรับเปลี่ยนในเชิงรุก คือ การเตรียมพร้อมในการปรับเปลี่ยน
 และพัฒนาครู ให้เป็นครูในโลกยุคใหม่ภายใต้บริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถาบัน
 ที่ผลิตครูจำเป็นต้องเริ่มศึกษาแนวคิด ทิศทางการผลิตบัณฑิตที่จะออกไปประกอบวิชาชีพครู
 ในอนาคต (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2538, หน้า 8)

✱

ยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ครู ถือเป็นบุคคลสำคัญ
 ในกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเพราะเป็นด่านหน้าและกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
 และในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาครูและเตรียมครูที่จะเข้าสู่วิชาชีพให้
 มีสมรรถนะสูง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษา
 โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาถือเป็นอีกหนึ่งตัวจักรสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบรรลุ
 วิสัยทัศน์ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้จัดทำกรอบแผนอุดมศึกษา
 ระยะยาว 15 ปี (ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) โดยมีเป้าหมายของกรอบแผนอุดมศึกษา คือ
 "ยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทยเพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสู่ตลาดแรงงานและ

พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในยุคโลกาภิวัตน์” ผลจากโลกาภิวัตน์ และ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ทำให้วิถีชีวิตและวิถีการทำงานของบัณฑิตในอนาคตเปลี่ยนไป การเรียนรู้ศาสตร์เฉพาะทางทั้งวิชาชีพและวิชาการดังที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน อาจไม่เพียงพอต่อความอยู่รอดและการแข่งขันของแรงงานในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551)

นโยบายการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สองมุ่งสร้างคนไทยยุคใหม่ให้มีความรู้ ความดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ซึ่งหมายรวมถึงการจัดการศึกษาเพื่อให้คนไทยมีความพร้อมที่จะเป็นพลเมืองอาเซียนที่สามารถแข่งขันได้และอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านอย่างสันติสุข และในยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ด้านคุณภาพของกำลังคน ยังขาดคุณลักษณะทั้งด้านความรู้และทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะด้านการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ การใช้คอมพิวเตอร์และความรู้ด้าน IT ความรู้ด้านการบริหารจัดการ ความรู้ในการประยุกต์ใช้ตัวเลข/ทักษะคำนวณขั้นพื้นฐาน เป็นต้น รวมทั้งขาดคุณลักษณะอื่นที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาในงาน การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบในงาน ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความขยัน มีวินัย ตรงต่อเวลา มีภาวะผู้นำ และยิ่งในปี พ.ศ. 2558 การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนยังเป็นเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทุกประเทศทั่วโลกต้องเร่งพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพเทียบมาตรฐานสากล ซึ่งในด้านของการศึกษา ได้กำหนดกรอบแนวทางการผลิตและพัฒนา กำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะและความรู้ ความสามารถโดยจัดให้มีการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเรียนรู้ในงานอาชีพ และการฝึกหัดงานอาชีพ ซึ่งหัวใจของการผลิตกำลังคนอยู่ที่คุณภาพครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) เพราะ “ครู” ถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า เพราะมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งยังนำสังคมไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และสามารถแข่งขันได้กับนานาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

รายงานสรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (2542-2551) โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องการผลิตและพัฒนาครูที่สรุปได้ดังนี้ บัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ บางส่วนจบแล้วไม่เป็นครู ทำให้มีการขาดแคลนครู ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ หลักสูตรการผลิตครูไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงซึ่งเกิดจากขาดการประสานงานระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ครู ความศรัทธาต่อวิชาชีพครูมีน้อยทำให้คนดีคนเก่ง

ไม่ต้องการเป็นครูทำให้ขาดครูที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ครูบางส่วนยังขาดจิตสำนึก จิตวิญญาณ ความเป็นครู การพัฒนาครูเกิดความซ้ำซ้อน เนื่องจากขาดการประสานแผนในการพัฒนาครู ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ สถาบันการศึกษามีบทบาทหน้าที่หลักในการเตรียมความพร้อม ให้กับบุคลากรของโลกดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในวิถีชีวิต เราไม่อาจ ปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ แต่เราต้องปรับวิธีการคิด ปรับกระบวนการทัศน์เพื่อให้สามารถอยู่ ได้อย่างมีความสุขในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือจากความคุ้นชินเดิมๆ ฉะนั้น สถาบัน ที่ทำหน้าที่ผลิตครูควรตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้ เพื่อที่จะเตรียมครูให้ออกมาสู่สังคมในอนาคต โดยเฉพาะการเตรียมการในส่วนของหลักสูตรวิชาชีพครูซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างครูดี เป็นลักษณะ ของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมที่ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าครูต้องไปสอนเด็กให้พัฒนาสังคมให้ดีขึ้นต่อไป (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2538, หน้า 8) สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (2554) ที่กล่าวไว้ว่า หัวใจในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่ การสอน แต่หัวใจอยู่ที่การเรียนรู้ ครูจึงยิ่งสำคัญกว่าเดิม เพราะต้องมีหน้าที่เป็นครูฝึกการทำงาน ของลูกศิษย์มากกว่าการสอนทั่วไป

การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรด้านการศึกษาในอนาคตยังคงถูกให้ความสำคัญ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นว่าสะท้อนอยู่ในนโยบายการศึกษาในสมัยของรัฐบาลของนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่เสนอต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า มีการ ปฏิรูปครู ยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริงโดยปฏิรูประบบผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียม กับนานาชาติ และให้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้มีความสอดคล้องกับ ตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพโดยกระบวนการสร้างประสบการณ์ระหว่างเรียนอย่าง เหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2554, หน้า 27)

ปี 2554 เป็นปีแรกที่เข้าสู่การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 และปัจจัยชี้ขาด ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษานั้นอยู่ที่ครู ดังนั้น หัวใจของการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา หรือคุณภาพของผู้เรียน คือ คุณภาพครู (อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 2554) เพื่อสนองรับต่อนโยบาย การพัฒนาคุณภาพครู ดังนั้น จึงได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF: Thai Qualifications Framework for Higher Education) เพื่อเป็นทิศทางสำหรับการผลิตครูให้กับ สถาบันผลิตครูในประเทศไทยนำไปใช้พัฒนานิสิตครูให้เป็นผู้มีคุณลักษณะของบัณฑิต ที่พึงประสงค์ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี) โดยได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ไว้ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ในโครงสร้างของหลักสูตร จะประกอบด้วยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป (ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต) หมวดวิชาเฉพาะด้าน (วิชาชีพครู ไม่น้อยกว่า 46 หน่วยกิต และวิชาเอก ไม่น้อยกว่า 78 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเลือกเสรี (ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต)

ภารกิจที่สำคัญนอกจากจะให้ความรู้ด้านทฤษฎีในชั้นเรียนแล้ว อีกส่วนที่สถาบันผลิตครู ต้องจัดให้กับนิสิตครูตามหลักสูตรคือการให้นิสิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) ซึ่งได้กำหนดจัดให้กับนิสิตในชั้นปีที่ 5 ในวิชาประสบการณ์ภาคสนามหรือการปฏิบัติการสอนในวิชาเอก ในระยะสองภาคการศึกษาปกติ รวมแล้วไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต ตามโครงการสร้างหลักสูตร ซึ่งเป็นไปตามที่คุรุสภากำหนดเป็นเงื่อนไขเป็นเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ และจะได้รับใบประกอบวิชาชีพครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550, หน้า 128) ฉะนั้น จึงถือได้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงเป็นส่วนที่สำคัญจำเป็น ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการศึกษาในภาคทฤษฎี ดังที่นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญจำเป็นของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดยสรุปได้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างการทำทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ จนเกิดทักษะทางวิชาชีพผ่านการฝึกประสบการณ์ อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง ได้แก่ การที่ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทจริง (วิชิต สุรัตน์เรืองชัย, ชลันดา พันธุ์พานิช และสาโรช บัวศรี, 2546 อ้างอิงใน อารี ไสตติพันธ์, 2540; พัทธนีย์ อรินยะศักดิ์, 2530)

ความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตครูสู่คุณภาพยิ่งปรากฏอย่างเด่นชัดอีกครั้ง เมื่อกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศให้ พ.ศ. 2554 เป็นปีคุณภาพครูเพื่อเร่งรัดการดำเนินการตามเป้าหมายในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง เรื่อง การพัฒนาครูตามนโยบาย 6 เดือน 6 คุณภาพ ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า ปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษานั้นอยู่ที่ครู ดังนั้น หัวใจของการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาหรือคุณภาพของผู้เรียน คือ คุณภาพครู (อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับช่วงที่มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองอีกประการหนึ่งด้วย ยิ่งทำให้สถาบันการศึกษาเร่งหาแนวทางเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพครู ทั้งที่กำลังศึกษาอยู่ และออกไปปฏิบัติหน้าที่แล้วอย่างเข้มข้น อาทิ การปรับปรุงหลักสูตรให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา (TQF) ก็นับเป็นอีกบทบาทหน้าที่หนึ่งของสถาบันการอุดมศึกษาทั้งหลาย เช่นกัน

จากผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 57 สถาบันอุดมศึกษาอบสอง พบว่าคณะศึกษาศาสตร์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น และส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพบัณฑิตและงานวิจัย ส่วนหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาครุมาก ถึงอย่างไร ยังพบว่าครูที่จบออกมาสอนได้ดี แต่ไม่สามารถตามวิทยากรและความก้าวหน้าได้ทัน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2556) ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคนในวิชาชีพครูอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต และการปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นครูให้แก่บัณฑิตในขณะที่กำลังศึกษาในสถาบันนั้นเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุด ในการเตรียมความพร้อมทั้งความรู้และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่เชื่อว่าจะเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับสถาบันผลิตครูซึ่งต้องดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมให้นิสิตในปีสุดท้ายก่อนจะออกไปสู่วิชาชีพ

วรากรณ์ สามโกเศศ (2556) กล่าวในการเสวนาและการประชุมวิชาการนานาชาติ ภายใต้หัวข้อ "มองย้อนหลัง 120 ปี การฝึกหัดครูไทย : ทางออกในศตวรรษที่ 21" จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2555 ณ หอประชุมพิชเนศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "คุณภาพการศึกษาไม่มีทางแข่งหน้าคุณภาพครู ดังนั้น หัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู โดยครูดีต้องมีความรู้ดี รักในอาชีพครู และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู" และในตอนท้ายมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาครูร่วมกันว่า จะต้องสร้างครูในประเทศให้เป็นครูที่ดีที่สุด

การที่จะสร้างและพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะและทักษะที่ต้องการจำเป็นนั้น ต้องอาศัยระบบการผลิต หรือระบบการฝึกหัดครูที่มีคุณภาพ ในรายงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้เสนอการเตรียมการปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครูดี มีความรู้ และคุณธรรมก่อนการเข้าสู่วิชาชีพครู ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตครูต้องเตรียมให้กับนิสิตนักศึกษาที่กำลังจะออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และต้องเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2548 อันประกอบไปด้วยมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน และที่จะขาดไม่ได้คือต้องคำนึงถึง คุณลักษณะ และทักษะที่จำเป็นสำหรับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ มีความแข็งแกร่ง อดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่ต้องเผชิญในระหว่างการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพตลอดระยะเวลา 2 ภาคการศึกษา (1 ปี) ซึ่งกล่าวได้ว่าการฝึกประสบการณ์

วิชาชีพครูเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการผลิตครูที่จะเป็นการหล่อหลอมกล่อมเกลาคคน มาเป็นครู เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกความเป็นครู มีความรู้ทางวิชาการ และสำนึกความเป็นคนที่อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ในสังคม (สายพินท แก้วงามประเสริฐ, 2556)

ในงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตครูของสหรัฐอเมริกา นำเสนอโดย Zeichner (2010) นำแนวคิดของ Bhabha (1994) นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) มาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้กับมหาวิทยาลัย วิศคอนซิน ก่อนจะนำแนวทางดังกล่าวไปเป็นต้นแบบในการผลิตครูให้กับสถาบันการศึษาของ มลรัฐวิสคอนซิน และมลรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการศึกษาในพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่เรียกว่า พื้นที่ที่สาม (Third Space) ได้แก่ โอกาสในการมีส่วนร่วมของการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิชาชีพครู ส่งเสริมให้การจัดประสบการณ์วิชาชีพมีความเข้มแข็ง การผสมผสานความร่วมมือของ 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ และนิสิตครู การเรียนรู้ใหม่จากพื้นที่ที่สามจะเปิดโอกาสให้ครูที่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนิสิตครูได้ทำงานร่วมกันในบริบทและบทบาทหน้าที่ของครู ที่ไม่เฉพาะด้านวิชาความรู้และเทคนิควิธีสอนหรือ ในภาคทฤษฎีที่นิสิตได้ศึกษามาแล้วตามโครงสร้างหลักสูตรเท่านั้น แต่ยังเป็นการแชร์และเชื่อมโยง ประสบการณ์ของแต่ละฝ่ายมีอยู่ ในระหว่างการปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้ จนเกิดการเรียนรู้ใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ร่วมกัน นอกจากนี้ Susanne Gannon (2010, pp.21-28) กล่าวว่าพื้นที่ที่สาม เป็นพื้นที่ที่สำคัญที่จะพัฒนานิสิตครู ก่อนที่จะไปเป็นครู ลักษณะ การผสมผสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สาม ที่เป็นส่วนสำคัญในการผลิตและพัฒนา วิชาชีพครู มี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพครู (articulate) 2) ปลูกฝังคุณลักษณะครู (cultivate) 3) กระตุ้นการดำเนินกิจกรรมในการจัด ประสบการณ์วิชาชีพ (encourage)

การพัฒนาคุณลักษณะนิสิตในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีทฤษฎี ที่นักพัฒนานิสิตศึกษานำมาใช้พัฒนานิสิตในระดับอุดมศึกษา และเป็นที่ยอมรับมากที่สุด ทฤษฎีหนึ่งคือ ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน (Seven Vectors) ของ ซิกเกอร์ และไรเชอร์ (1993) ประกอบด้วย 1) การพัฒนาความสามารถ (Developing Competence) 2) การจัดการด้านอารมณ์ (Managing Emotions) 3) การพัฒนาจากความเป็นตัวของตัวเองไปสู่ การพึ่งพาอาศัยกัน (Moving Through Autonomy Toward Interdependence) 4) การพัฒนา สัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ (Developing Mature Interpersonal Relationships) 5) การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity) 6) การพัฒนาเป้าหมาย (Developing

Purpose) 7) การพัฒนาความมีคุณธรรม (Developing Integrity) การพัฒนาความมีคุณธรรม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่มีลำดับซ้อนกันอยู่ คือ 7.1) ค่านิยมในด้านเกี่ยวกับมนุษย์จะเปลี่ยนจากการทำตามความเชื่อต่างๆ โดยอัตโนมัติไปสู่การรักษาความสมดุลระหว่างความสนใจของตนเองกับความสนใจของเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ 7.2) ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล เป็นการยอมรับค่านิยมและความเชื่อต่างๆ อย่างมีสติ ในขณะที่เดียวกันก็เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และ 7.3) การพัฒนาความเหมาะสม หมายถึง การประสานระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับพฤติกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม

เมื่อศึกษาทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน สามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีข้างต้นนี้ เป็นการพัฒนาให้นิสิตเป็นผู้มีสติปัญญา และความสามารถด้านวิชาการ นอกจากนี้ ยังต้องส่งเสริมให้นิสิตมีสังคม อารมณ์ มีทัศนคติที่ดี มีการควบคุมที่ดีมีแรงจูงใจ และเปิดกว้าง จึงจะเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ มีผู้นำทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน ไปใช้ในการพัฒนานิสิตระดับอุดมศึกษา อาทิ กมลชนก กำเนิดนวก (2550) ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนา ศักยภาพของนิสิตระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยนเรศวรประจำปีการศึกษา 2550 ผลจากการวิจัย พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร มีการพัฒนาด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สูงกว่าด้านอื่นๆ และมีการพัฒนาด้านความเป็นตัวของตัวเอง น้อยกว่า ด้านอื่นๆ ทุกด้าน ด้านการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งหมายถึง ความคล่องตัว ความสามารถในการมีสภาพจิตที่มั่นคง แน่วแน่ มีความเสียสละ มีความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเองทางการเงินได้ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง มีจุดยืนของตัวเอง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากผลการวิจัย สามารถยืนยันได้ว่าทฤษฎีดังกล่าว สอดคล้องเหมาะสมที่จะนำมาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการส่งเสริมคุณลักษณะนิสิตครูให้เป็นผู้มีคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่าปัญหาหนึ่งของกระบวนการผลิตและพัฒนาครูเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการผลิตครูไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงซึ่งเกิดจากขาดการประสานงานระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ครู ตลอดจนความทับซ้อน บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตครู อันเนื่องมาจากการขาดการประสานงาน กับหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องกับระบบผลิตและพัฒนาครู เพื่อเป็นการลดช่องว่างความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน และส่งเสริมการประสานความร่วมมือให้เกิดขึ้นในระดับกระบวนการผลิตครู จึงมีการเริ่มนำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity) และการเรียนรู้พื้นที่ที่สาม (Third Space) มาเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนโดยหันมาหาแนวปฏิบัติร่วมกัน

ทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity) และการเรียนรู้พื้นที่ที่สาม (Third Space) ที่ได้นำเสนอข้างต้น จะแสดงให้เห็นถึงการแสดงบทบาทของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ และนิสิตครู ในการผสมผสานความร่วมมือขับเคลื่อนให้นิสิตครูเกิดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ การทำงานร่วมกันในลักษณะนี้ จะช่วยสร้างกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ใหม่นั้นคือ การแสวงหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของนิสิตให้เป็นผู้มีคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 จากพลังความร่วมมือ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน เมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับทฤษฎีการพัฒนา นิสิตนักศึกษาทั้ง 7 ด้าน (Seven Vectors) ของ ซิกเกอร์ และไรเซอร์ ดังที่เสนอรายละเอียดแล้วข้างต้น พบว่ามีจุดร่วมที่มุ่งพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันคือ การพัฒนา นิสิตครูให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ครอบคลุม ด้านทักษะทางปัญญา ด้านการประพฤติและการปฏิบัติตน และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

ฉะนั้น การส่งเสริมให้นิสิตมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคมที่หลากวัฒนธรรม แต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนได้นั้น นิสิตจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเอง รวมถึงบุคคลอื่น ซึ่ง แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ถูกนำมาเป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับกระบวนการทัศน์ ซึ่งเกิดขึ้นจากการได้รับประสบการณ์ตรง ผ่านการทบทวน ไคร์ครวญ กล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้จากภายใน ทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรักเรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2549; วิจักขณ์ พานิช, 2549; Hladis, 2005) นอกจากนี้ วิจักขณ์ พานิช (2550, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา ว่าหมายถึงกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร์ครวญ โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ความรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการเพราะความรู้ที่แท้จริงคือ ประสบการณ์ทุกอย่างรอบตัว และเพิ่มการไคร์ครวญด้วยใจจะเพิ่มสัมผัสถึงคุณค่าและความงาม และการเรียนรู้ด้วยใจ จากการศึกษาแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พอสรุปได้ว่า เป็นเทคนิคในการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเอง ก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติตามกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้ง เป็นการพัฒนาในระดับจิตวิญญาณ โดยสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม และเจตคติจากการสะท้อนด้วยวิธีสะท้อน

สิ่งที่ได้เรียนรู้ (Reflection) ผ่านการทำงานศิลปะ การเขียนอิสระ (Free writing) กิจกรรมสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ในรูปแบบอื่นที่แตกต่างไป ซึ่งกิจกรรมสะท้อนการเรียนรู้เป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดปรัชญาการศึกษา เพราะสิ่งที่ได้สะท้อนออกมาแล้วแต่ผ่านการทบทวน และใคร่ครวญมาอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2550, หน้า 93) ที่กล่าวไว้ว่า เมื่อมนุษย์ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคสมัยที่สังคมเน้นหนักไปทางวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้มนุษย์ห่างจากการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ ซึ่งความสุขทางด้านจิตวิญญาณทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นเพราะพัฒนาการด้านจิตวิญญาณเป็นเครื่องมือของมนุษย์ที่จะเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนามิติด้านจิตวิญญาณเป็นเรื่องสำคัญที่มนุษย์ต้องศึกษาและพัฒนาเนื่องจากจิตวิญญาณจะเป็นแรงสุมานสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งหวังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพเพื่อเตรียมเข้าสู่วิชาชีพครูเพื่อรองรับกับบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อเตรียมผลิตบัณฑิตเข้าสู่วิชาชีพให้มีคุณลักษณะที่จะสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ได้อย่างมีความสุข พร้อมรับการแข่งขันได้ในอนาคต ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับเจตนารมณ์ในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา ที่ระบุไว้ อย่างชัดเจนประการหนึ่งว่า บัณฑิตระดับอุดมศึกษา เป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553, หน้า 1)

คำถามของการวิจัย

1. คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ควรมีกระบวนการอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
3. ผลการทดลองใช้กิจกรรมในรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และมีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครู
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ตามกระบวนการ วิจัยและพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครู โดยมีการดำเนินการ คือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา ผลการวิจัย เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครู คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และ สมรรถนะการเป็นครูในศตวรรษที่ 21

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยต่างๆ จากเอกสารตำรา และข้อมูล สารสนเทศที่สืบค้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในประเด็นต่อไปนี้ ความสำคัญ จุดมุ่งหมายและกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

2. ศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 องค์กรประกอบ และกระบวนการจัด ประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยและต่างประเทศ

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 องค์กรประกอบ และ กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถาบันผลิตครูในประเทศไทย และต่างประเทศ โดยมุ่ง ศึกษาเกี่ยวกับ การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู อาทิ กระบวนการ ผลิต โดยการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสาร ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เกี่ยวกับ แนวคิด รูปแบบ กระบวนการ ลักษณะการจัด ประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูทั้งในและต่างประเทศ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบ กระบวนการจัด
ประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู กระบวนการในการ
จัดประสบการณ์วิชาชีพครู การพัฒนาคุณลักษณะของครู

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

สำหรับการดำเนินกิจกรรมลำดับที่ 1.1-1.2

ผลงานวิจัยต่างๆ จากเอกสารตำรา และข้อมูลสารสนเทศที่สืบค้นได้ที่เกี่ยวข้อง
กับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในประเด็นต่อไปนี้ ความสำคัญ จุดมุ่งหมายของการ
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู และคุณลักษณะของครู
ที่พึงประสงค์

เอกสาร บทความ งานวิจัยจากสถาบันระดับชาติและนานาชาติ ที่มุ่งศึกษาคุณลักษณะ
ของครูในศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบ กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู โดยเน้นเสริมสร้าง
คุณลักษณะของคน และครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีกรอบประเด็นในวิเคราะห์ ได้แก่คุณลักษณะของ
ครูในศตวรรษที่ 21

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบ เป้าหมาย และ
กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม
คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ตำรา เอกสาร งานวิจัย และข้อมูลสารสนเทศ ที่เกี่ยวกับ
คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบของรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตั้งแต่
ชั้นปีที่ 1-5

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้แก่

1. นักวิชาการ ทางการศึกษา หรือเป็นผู้มีบทบาทอันเป็นที่ยอมรับในการเสนอแนะ
เชิงนโยบายเพื่อการผลิตครูของประเทศไทย จำนวน 1 คน
2. ผู้แทนจากสภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย มีประสบการณ์
ในการบริหารจัดการ/กำหนดนโยบายการผลิตครู จำนวน 1 คน
3. ผู้บริหารคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ได้แก่

1. คณบดี หรือ อธิการบดี คณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ 4 คน
2. ผู้บริหาร หรือรองคณบดีที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของคณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ 2 คน
3. อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับบัณฑิตศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน 1 คน
4. อาจารย์ผู้มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตครู ให้เกิดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ 1 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มคณาจารย์

กำหนดคุณสมบัติไว้ว่าเป็นคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

ประชากร ได้แก่ กลุ่มคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 6 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และคณะศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร จำนวน 320 คน

กลุ่มตัวอย่าง

คณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 6 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 122 คน ประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G* Power เวอร์ชัน 3.1.5 กำหนดค่า effect size เท่ากับ 0.30 ค่าความคลาดเคลื่อน (alpha= เท่ากับ 0.05) และค่า power เท่ากับ 0.95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 122 คน แต่เพื่อเป็นการเพิ่มอัตราการตอบกลับ และป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง จึงส่งแบบสอบถามไป จำนวน 150 ฉบับ

ขอบเขตด้านตัวแปร

ความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ขอบเขตด้านเนื้อหา

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ความเป็นมาของรูปแบบ
2. แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน

3. หลักการของรูปแบบ

4. วัตถุประสงค์

5. การจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

5.1 ขั้นตอน

5.2 เป้าหมาย

5.3 กิจกรรม

5.4 การประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ขอบเขตด้านเนื้อหา

กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรที่กำลังจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 160 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม

ตัวแปรตาม ความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

นิยามศัพท์

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความสามารถในการสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และ ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม โดยในกระบวนการจัดประสบการณ์จะมีบทบาทการผสมผสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู และนิสิตครู ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ในลักษณะของการผสมผสานความร่วมมือในลักษณะของระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์ (Supportive system) มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในการจัดประสบการณ์วิชาชีพ 2) ให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนร่วมคิดแก้ไขกรณีเกิดอุปสรรค/ปัญหา 3) เติมเต็ม

ความรู้ใหม่ และเสริมความรู้ที่มีอยู่เดิมให้แน่นยำ 4) ปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนการทำงานซึ่งกันและกัน การขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นภายในระบบ จะเริ่มด้วยการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การร่วมกำหนด เป้าหมาย (Statement of expectation) และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ จะเป็นกลวิธีในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ให้กับนิสิตครู ใน 3 ด้าน ประสพการณ์ ที่จัดให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 คือ ระยะก่อนออกฝึก ประสพการณ์ และระยะที่ 2 คือ ระยะการฝึกประสพการณ์

ระยะก่อนออกฝึกประสพการณ์ หมายถึง ช่วงเวลาสำหรับการจัดกิจกรรม/โครงการ เพิ่มจากการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน โดยจะจัดให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 เพื่อให้ให้นิสิต ได้เรียนรู้ประสพการณ์ด้านวิชาชีพครู โดยการจัดประสพการณ์ที่มีความซับซ้อนจากน้อยไปมาก ขึ้นอยู่กับชั้นปีที่สูงขึ้น ในชั้นปีที่ 1 มีเป้าหมายให้นิสิตรู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน ชั้นปีที่ 2 มีเป้าหมาย ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 มีเป้าหมาย สะท้อนประสพการณ์วิชาชีพ ชั้นปีที่ 4 มีเป้าหมายเรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ สำหรับการส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา จะให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอน ดำเนินการให้เป็นไปตาม การจัดการเรียนการสอนปกติ ในโครงสร้างหลักสูตร ทั้งวิชาเอก และวิชาชีพครู

ระยะการฝึกประสพการณ์ หมายถึง ช่วงเวลาสำหรับการจัดกิจกรรม/โครงการ เสริม ให้กับนิสิตในชั้นปีที่ 5 ก่อนที่จะออกฝึกประสพการณ์ในโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ เป็นระยะเวลา 1 ปีการศึกษา (ต่อเนื่อง) ระยะของการฝึกประสพการณ์ จะแบ่งช่วงการดำเนินการ ออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ปฐมนิเทศนิสิตก่อนออกฝึกประสพการณ์ ช่วงที่ 2 มัชฌิมนิเทศ ระหว่างฝึกประสพการณ์ และ ช่วงที่ 3 ปัจฉิมนิเทศหลังฝึกประสพการณ์

คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ครูที่มีพฤติกรรมแสดงถึงเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพครู พฤติกรรมที่แสดงออก และสังเกตได้ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2) ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู และ 3) ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

ความรู้ความสามารถในสาขาวิชา หมายถึง ความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา เทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย ทักษะการคำนวณ ความสามารถในการวัดและ ประเมินผลที่หลากหลาย รู้จักและเข้าใจผู้เรียน ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำ แผนการสอน กิจกรรม และประเมินผลที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

การปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ รักและศรัทธาในวิชาชีพครู มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน

สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง การอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนา สถาบัน สามารถปรับตัวได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยมีความสามารถด้านการใช้ภาษา/ การสื่อสาร เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม รอบรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์ มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ขั้นตอนและแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบ ที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ความเป็นมาของรูปแบบแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ และการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2) ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และ 3) ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล มีรายละเอียด ที่จัดสำหรับนิสิตในแต่ละชั้นปี ดังนี้

ชั้นปีที่ 1 คือขั้นตอน: Professional Knowledge (PK) มีเป้าหมาย: รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน

ชั้นปีที่ 2 คือขั้นตอน: School Experience 1(SE1) มีเป้าหมาย: ส่งเสริมทักษะวิชาการ และวิชาชีพ

ชั้นปีที่ 3 คือขั้นตอน: School Experience 2 (SE2) มีเป้าหมาย: สะท้อนประสบการณ์ วิชาชีพ

ชั้นปีที่ 4 คือขั้นตอน: Field Experience (FE) มีเป้าหมาย: เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ

ชั้นปีที่ 5 คือขั้นตอน: Professional Preparation (PP) มีเป้าหมาย: เสริมความพร้อม วิชาการ และปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู

ความเหมาะสม หมายถึง คุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านการประเมินและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และคณาจารย์ผู้รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 สมควรนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงกับนิสิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

กิจกรรมการปฐมนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง มวลกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่จัดสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 5 ที่กำลังจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ให้กับนิสิตครู กิจกรรมที่จัดขึ้นครอบคลุมทั้งการส่งเสริมคุณลักษณะนิสิตในด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา เป็นไปตามตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่คุรุสภา กำหนด กิจกรรมที่จัดประกอบด้วย ส่วนของการบรรยายและฝึกปฏิบัติเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียน และการจัดทำแผนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมด้านมาตรฐานวิชาการ ส่วนการเตรียมความพร้อมตามมาตรฐานวิชาชีพ จะเป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู ให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าวิชาชีพครู มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

การสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ หรือสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ผ่านการทบทวน และใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง ภายหลังจากการที่นิสิตได้ร่วมกิจกรรมตามแนวคิดตปัญญาศึกษา การประเมินด้วยการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ สามารถกระทำได้โดยวิธีการพูด การเขียน การวาดภาพเชิงสัญลักษณ์ หรือการทำงานศิลปะใดใด แล้วสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับความรู้สึก ความนึกคิดที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเตรียมความพร้อมรับการแข่งขันระดับสากลในอนาคต
2. ได้รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายในการปรับปรุงรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพแก่นิสิตครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา
3. เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบ องค์ประกอบ และการพัฒนารูปแบบ

- 1.1 ความหมายของรูปแบบ
- 1.2 ประเภทของรูปแบบ
- 1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
- 1.4 การพัฒนา และตรวจสอบรูปแบบ
- 1.5 ลักษณะของรูปแบบที่ดี
- 1.6 ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา ตามแนวคิดของซิกเกอริง และไรเซอร์

ตอนที่ 2 การผลิตครู และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

- 2.1 ความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.2 ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.3 การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครู
- 2.4 หลักสูตรการผลิตครูของไทย
- 2.5 การผลิตครูในต่างประเทศ

ตอนที่ 3 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

- 3.1 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ในทัศนะของต่างประเทศ
- 3.2 คุณลักษณะของครูตามมาตรฐานวิชาชีพคุรุสภา
- 3.3 คุณลักษณะของบัณฑิตครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่พึงประสงค์
- 3.4 ขั้นตอนและกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ตอนที่ 4 แนวคิดทวิปริทัศน์และแนวคิดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third Space Concept)

- 4.1 ความหมายและความเป็นมาของแนวคิด
- 4.2 การประยุกต์ใช้สำหรับการผลิตและพัฒนาวิชาชีพครู

ตอนที่ 5 แนวคิดทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา

5.1 ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน (Seven vectors) ของซิกเกอร์ริง และไรเซอร์

5.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของเดวิด โกล์ป

5.3 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแบบองค์รวมตามแนวคิดปรัชญาการศึกษา 7C's

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู (ในประเทศ)

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอครู (ต่างประเทศ)

* ตอนที่ 1 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบ องค์ประกอบ และการพัฒนารูปแบบ

1. ความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2541, หน้า 22) กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ของของหน่วยต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้นรูปแบบจึงน่าจะมีมากกว่าหนึ่ง มิติ หลายตัวแปรและตัวแปรดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล

เยาวดี รวงษ์กุล วิบูลย์ศรี (2544, หน้า 27) ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึงวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ ภายใต้หลักการอย่างมีระบบ

ทิตินา แคมมณี (2550, หน้า 220) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่างๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ ช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงไม่ใช่ทฤษฎี

พจนานุกรม (Merriam Webster's Collegiate Dictionary, 1996, p.747 อ้างอิงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2550, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง 1) ชุดของแผนสำหรับการก่อสร้าง 2) ภาพจำลอง 3) การออกแบบโครงสร้าง 4) ภาพย่อที่เป็นตัวแทนของบางสิ่ง 5) คำบรรยายเพื่อช่วยให้เกิดภาพบางสิ่งที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง 6) ข้อมูลหรือข้อตกลงใดๆ ก็ตามที่จะจัดระบบนำเสนอไว้ในรูปของคอมพิวเตอร์

รัตนะ บัณฑิต (2555, หน้า 12) กล่าวว่า รูปแบบ มักหมายถึงภาพร่างที่แสดงองค์ประกอบ ขั้นตอนการดำเนินงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรืออีกความหมายหนึ่งคือ ภาพย่อของทฤษฎีหนึ่งๆ ที่เขียนออกมาในลักษณะเป็นรูปธรรมเพื่อให้ง่ายแก่ความเข้าใจ

กู๊ด (Good, 1973 อ้างอิงใน อมรรัตน์ ทิพยจันทร์, 2547, หน้า 12) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นตัวอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด และ 4) เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวอย่างและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

โรบบิน (Robbins, 1993, p.44) ได้ให้ความหมายของรูปแบบและส่วนประกอบของรูปแบบไว้ดังนี้ รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรม ที่ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์หรือความจริงได้ง่ายขึ้น รูปแบบต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ ตัวแปรองค์ประกอบหรือสาระเนื้อหา และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร องค์ประกอบหรือสาระเนื้อหานั้น

จากการศึกษาความหมายที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดที่ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและตัวแปร กระบวนการ และการประเมินผล โดยสามารถยึดถือเป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

2. ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท มีนักวิชาการจำแนกประเภทของรูปแบบดังนี้

สมิธ และคณะ (Smith, et al., 1980, p.461) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

1.2 รูปเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องบินหัดบินเป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้อธิบายพฤติกรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

คีฟส์ (Keeves, 1988, pp.561-565) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analog Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนเนื่องจากพันเกณฑ์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้น จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง

แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปร จากนั้นจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

4.2 รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

สไตเนอร์ (Steiner, n.d. อ้างอิงใน เสรี ชัดแหลม, 2538, หน้า 51) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่นรูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริงแต่มีขนาดเล็ก

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบการผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

จากการแบ่งประเภทรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้น อาจพอสรุปได้ว่าการแบ่งประเภทรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบนั้นๆ

3. องค์ประกอบของรูปแบบ

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2541, หน้า 22-23) กล่าวว่า รูปแบบควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. นำไปสู่การอธิบายได้โดยอิงข้อมูลมาจากการสังเกตที่เชื่อถือได้
2. นำไปสู่ผลเดิมถ้ามีการทดลองซ้ำ

3. นำไปสู่การอธิบายเชิงเหตุผล
 4. ช่วยขยายความรู้ และนำไปสู่การแสวงหาคำรู้ได้มากขึ้น
 5. มีความชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้
 6. กระบวนการสร้างรูปแบบเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งและไม่สิ้นสุด
- คีฟส์ (Keeves, 1988, p.567) สรุปว่า โดยทั่วไปรูปแบบต้องมียอดประกอบที่สำคัญ

ดังนี้

1. รูปแบบต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาสามารถพิสูจน์ทดสอบได้นั้นคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อพิสูจน์และทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์นั้นได้
3. รูปแบบสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interrelationship) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการแสวงหาคำรู้
4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Associative Relationship)

จากการศึกษาแนวคิดข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบใดบ้างขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่จะศึกษา ตามแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาเป็นพื้นฐานหลักในการศึกษา ปรากฏการณ์ดังกล่าว และแต่ละองค์ประกอบควรมีความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผล ที่จะนำไปสู่การอธิบายองค์ความรู้ ที่เกิดจากการศึกษาให้เข้าใจได้

4. การพัฒนารูปแบบ

ได้มีผู้กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

วิลเลอร์ (Willer, 1986, p.83) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (Construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2549) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยและพัฒนารูปแบบ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การทดสอบความเที่ยงของรูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2549) สรุปการสร้างหรือพัฒนารูปแบบว่าผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้ในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่นๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะและ

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบ ในรูปแบบในการพัฒนารูปแบบนั้น จะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญประกอบกันขึ้น เป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้

อัมพร กังสนานันท์ (2550, หน้า 108-122) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบ การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างรูปแบบ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย แบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) และการประเมินรูปแบบ ประกอบด้วยการประเมิน รูปแบบเพื่อศึกษาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติในสถานศึกษา และการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนา รูปแบบ

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2553, หน้า 9-10) สรุปกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ว่า มี 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ โดยขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมา ก่อนเป็นรูปตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัย ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณี หน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษาจะนำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบ ในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้มีขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้

- 1.1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

- 1.2 การศึกษาจากบริบทจริง ในขั้นนี้อาจทำได้หลายวิจัย ดังนี้

- 1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสอบถาม สัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

- 1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบ ผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนา รูปแบบ

LB
2832.
๙๘๒๗๗
2557

- 5 พ.ย. 2557

16669992

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาที่มักจะใช้
วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นต้น

1.3 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2
มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

นอกจากนี้ ยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi
Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้

2. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

หลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรง
ของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี
แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน
จำเป็นต้องมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มี
ประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย
4 มาตรฐาน ได้แก่ 1) มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility standards) เป็นการประเมินความ
เป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards)
เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม
(Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา
4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ
และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2.2 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งการทดสอบรูปแบบ
ในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ
หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องต้องการความ
ละเอียดอ่อน

5. ลักษณะของรูปแบบที่ดี

บุญชม ศรีสะอาด (2549 อ้างอิงใน สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ, 2553, หน้า 13) กล่าวว่า
รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. โมเดลควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าที่จะ
เน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ อย่างไรก็ตาม สหสัมพันธ์และสมการถดถอยที่ใช้หา
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก็สามารถนำไปใช้สร้างโมเดลได้

2. โมเดลควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบโมเดลแล้ว ถ้าปรากฏว่าโมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โมเดลนั้นก็ถูกยกเลิกไป

3. โมเดลควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้

4. โมเดลควรนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของเรื่องที่ศึกษาได้

วารุ เฟ็งส์ว็ลด์ (2553, หน้า 6) สรุปลักษณะของรูปแบบที่ดีไว้ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบความนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. รูปแบบในเรื่องใด จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีใหม่ในเรื่องนั้นๆ

การตรวจสอบรูปแบบ ไอส์เนอร์ Eisner (1976 อ้างอิงใน จินตนา ศักดิ์ภู่อรัมย์, 2545) เสนอแนวคิดสำหรับการตรวจสอบรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณ แนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีดังนี้

5.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งซึ่งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา แต่อาจผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่างๆ เข้าด้วยกันตามวิจารณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

5.2 เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเป็นเฉพาะทาง (specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

5.3 เป็นการประเมินโดยให้ความเชื่อถือในตัวผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเที่ยงธรรม และมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้ มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั้นเอง

5.4 เป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

อุทมพร จามรมาน (2541 อ้างอิงใน สุรวีร์ เพ็ชรเพชรเลิศ, 2553, หน้า 14) กล่าวถึงการตรวจสอบโมเดลว่าควรใช้หลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ อาจให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ

จากการศึกษาแนวคิด องค์ประกอบ และการตรวจสอบรูปแบบ พอสรุปว่ารูปแบบเป็นสิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างทางความคิด นำมาอธิบายความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยใช้ภาษาเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัด ความสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบของโมเดล ควรแสดงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ตั้งแต่ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ และโครงสร้างเนื้อหาของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรูปแบบ

ตอนที่ 2 การผลิตครู และกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ภารกิจหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรครู คือ การจัดให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีโอกาสนำเอาทฤษฎีต่างๆ ทั้งหมดที่เรียนมาไปปฏิบัติเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวางและริเริ่มในการทำงาน เข้าใจบทบาทความเป็นครูโดยการได้ปฏิบัติจริง รู้จักเลือกใช้วิธีสอนได้ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เรียนรู้ระบบการบริหารการศึกษาในโรงเรียน ทำงานร่วมกับผู้บริหาร คณะครู เจ้าหน้าที่คนงานต่างๆ ของโรงเรียนที่ทำการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตลอดจนเข้าใจและทำงานร่วมกับนักเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชนอาชีพต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอสาระเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังนี้

1. ความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้แยกเป็น 2 คำคือ ประสบการณ์ และวิชาชีพ คำว่าประสบการณ์ แปลว่า ความชัดเจนที่เกิดจากการกระทำ หรือได้พบเห็นมา ส่วนคำว่าวิชาชีพ แปลว่า อาชีพที่ต้องอาศัยวิชาความรู้และความชำนาญ รวมความได้ว่า ประสบการณ์วิชาชีพแปลว่า ความชัดเจนที่เกิดจากการกระทำ หรือได้พบ

เห็นในอาชีพที่ต้องอาศัยความรู้และความชำนาญ ดังนั้น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จึงเป็นกลวิธี
เพื่อให้นักศึกษาได้กระทำแล้วคิดความชัดเจนในอาชีพที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2530, หน้า 1) กล่าวว่า การให้ความรู้ภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาครู โดยผ่านกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะทำให้ได้ครูที่ดีมีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพราะการสร้างหรือการผลิตครูนั้นจะให้ความรู้ทางทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียวมันไม่เพียงพอ จำเป็นต้องฝึกหัดและฝึกฝนจนสามารถปฏิบัติหน้าที่ครูได้ดี และเกิดความมั่นใจอันจะนำไปสู่ความศรัทธาในอาชีพจะเป็นประตูไปสู่ความมีวิญญาณของความเป็นครูที่สุด

เดโช สนวนานนท์ (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาครูนั้น ได้จัดตามแนวทางการคิดทางการศึกษาว่าเป็นการฝึกแก้ปัญหาและมีความเชื่อว่าการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้จัดประสบการณ์ทางการสอนจริงให้กับนักศึกษา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะทำให้นักศึกษาตื่นตัวและเกิดความท้าทายต่อการเรียนวิชาชีพเพราะนักศึกษาได้สัมผัสนักเรียนโดยตรง และฝึกปฏิบัติการสอนที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์จริง ปัญหาต่างๆ ที่พบในห้องเรียนทำให้นักศึกษาพิจารณาและตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาหรือวิธีการสอนที่เหมาะสม ต่อจากนั้นก็ติดตามผลเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมในโอกาสต่อไป ทั้งนี้ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วแล้วว่า “ทักษะต่างๆ ในวิชาชีพจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อผู้นั้นได้เผชิญกับปัญหาทางวิชาชีพในสภาพการณ์ต่างๆ เท่านั้น”

สุธาสิณี บุญญาพิทักษ์ (2545) กล่าวว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับนิสิต/นักศึกษาฝึกสอนในหลักสูตรวิชาชีพครู ได้เรียนรู้นับตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนกระทั่งปีสุดท้าย ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์วิชาชีพที่มีลำดับขั้นตอนหลากหลาย โดยกิจกรรมที่สำคัญอันเป็นเป้าหมายปลายทางของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ การฝึกสอนที่เป็นประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานการณ์จริงเหมือนเป็นครูประจำการ เปิดโอกาสให้นิสิต/ศึกษานำสิ่งที่เรียนรู้เชิงทฤษฎีมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมจากการลงมือปฏิบัติ และเกิดประสบการณ์ตรงในการเป็นครูอันช่วยให้มีประสิทธิผลในการปฏิบัติวิชาชีพต่อไป

จักรวรรดิ กลินส้มกลาง (2553, หน้า 13) กล่าวว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ประสบการณ์ตรง มีโอกาสสัมผัสกับนักเรียนในโรงเรียน ตลอดจนบุคคลากรในโรงเรียน สามารถนำเอาทฤษฎีที่เรียนมาปฏิบัติทดลองใช้ การใช้จิตวิทยาสำหรับนักเรียน การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม การแก้ปัญหา

ต่างๆ ที่ได้พบเห็นซึ่งอยู่ภายใต้การแนะนำของอาจารย์นิเทศก์และครูที่เลี้ยง ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น อันจะก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 18-21) กล่าวว่า การศึกษาและการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การทำงานหรือการเข้าสู่วิชาชีพ เป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานการทำงาน (Work Integrated Learning) หรือการนำประสบการณ์ทำงานมาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ระบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานการทำงาน จึงมีความจำเป็นต้องถูกวางแผนเป็นอย่างดี ทั้งวัตถุประสงค์ กระบวนการและวิธีการ ประสบการณ์วิชาชีพ และการประเมินผลการเรียนรู้ และพัฒนาต่อยอด การเรียนรู้ผสมผสานการทำงานมีหลากหลายรูปแบบและหนึ่งในนั้นคือ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือการฝึกงาน ถือเป็นช่วงที่ผู้เรียนจะเชื่อมโยงความรู้ในตำราและห้องเรียนมาสู่การปฏิบัติในวิชาชีพจริง พร้อมกันนี้ผู้เรียนยังสามารถประยุกต์และพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของตนเองได้ เป็นการเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีความรู้ สอดคล้องกับสถานการณ์จริง

สรุปได้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นกระบวนการส่งเสริมให้นิสิตเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนกระทั่งก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานที่จริง ภายใต้การดูแลและแนะนำจากอาจารย์ที่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และเป็นช่วงสำคัญของการปลูกฝังคุณลักษณะและจิตวิญญาณของความเป็นครู

2. ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

นักวิชาการ นักวิจัยของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในระดับชาติที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครูต่างให้ความหมาย และเสนอมุมมองของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไว้หลากหลายประการ ซึ่งมีความเหมือน ใกล้เคียง หรือต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในแต่ละบริบทสังคมและนโยบายของรัฐ เมื่อศึกษาโดยภาพรวมจะพบว่าที่สุดแล้วทุกส่วนต้องการครูที่มีคุณภาพให้กับสังคมในอนาคต นักวิชาการ และสถาบันผลิตครูทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ศึกษามีสาระโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

วิจิตร ศรีธำณ อ่างอิงโน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2549, หน้า 6) กล่าวไว้ว่าการฝึกหัดครู เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างครูให้สามารถปฏิบัติตน และทำหน้าที่เป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในระดับวิญญูชนจะพึงปฏิบัติได้ และมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

นิคม ดังคะพิภพ (2543, หน้า 36) กล่าวไว้ว่า กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ภาคสนาม เป็นกระบวนการเชิงระบบการจัดเตรียมและการวางแผน ภารกิจ หรือกิจกรรมที่จะให้นักศึกษาครูได้ฝึกปฏิบัติตามระยะเวลาจากการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าส่วนประกอบของระบบใหญ่อื่นๆ โดยจัดการกิจเพื่อให้ได้ประสบการณ์จากง่ายไปสู่ประสบการณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ และเป็นพื้นฐานซึ่งกันและกันเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง

พัชนีธ์ อรินยะศักดิ์ (2530) ได้ให้ความหมายและอธิบายเกี่ยวกับการฝึกสอนสรุปได้ว่า การฝึกสอนคือขบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง ได้แก่ ให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพราะการฝึกสอนคือช่วงเวลาพิเศษที่ทฤษฎีกับการปฏิบัติมาบรรจบและประสานกัน ทักษะการสอนต่างๆ จะได้รับการพัฒนา ส่งเสริมและเพิ่มพูนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การฝึกสอนถือว่าเป็นห้องทดลองประสบการณ์ใช้การปฏิบัติจริง ในสถานที่จริง โดยการฝึกสอนเป็นกระบวนการสร้างเสริมสมรรถภาพของความเป็นครูชั้นอาชีพให้กับผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยขอบข่ายกว้างๆ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความรู้ของผู้เรียนที่ปรากฏอยู่ 2) ภารกิจ การกระทำเพื่ออาชีพครูที่ปรากฏอยู่ 3) กรรรมลัทธิทั้งหมดที่นักเรียนพึงจะได้รับต่อไปจากนักศึกษาครู (หรือครู) ซึ่งฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพของแต่ละสถาบันเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งในการจะทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถภาพทั้ง 3 ระดับขึ้นมาได้

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (ม.ป.ป. อ้างอิงใน ศิริพร หงส์พันธุ์, 2540, หน้า 5) กล่าวไว้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเสมือนเป็นหัวใจของหลักสูตร ครุศาสตร์บัณฑิต ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั่วไปคือเป็นการนำเอาความรู้ ความสามารถ ทั้งที่เป็นด้านเนื้อหาวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะไปปฏิบัติในสถานการณ์จริงให้ได้ และกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะช่วยให้ได้ครูที่ดีมีคุณภาพ และจิตวิญญาณของความเป็นครูขึ้นมาได้

อารี ไสตติพันธ์ (2540) ให้ความเห็นว่าการฝึกสอนมีความสำคัญต่อผู้ที่จะออกไปประกอบอาชีพครูเพราะว่าการฝึกสอนเป็นการเข้าห้องปฏิบัติการทำงานด้วยประสบการณ์ นักศึกษาจะได้มีโอกาสนำสิ่งที่ตนได้ศึกษาภาคทฤษฎีไปทดลองใช้กับสถานการณ์จริงและมีโอกาสได้เรียนรู้ภารกิจที่แท้จริงของครู

สมศักดิ์ สีตากลฤทธิ (2545) สรุปผลการวิจัยไว้ว่า พฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทเป็นผลมาจากแรงจูงใจในการศึกษา ตลอดจนได้รับประสบการณ์ถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพครูในระหว่างศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู และประสบการณ์ทำงานในโรงเรียน

สุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ (2553, หน้า 32) สรุปว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นกระบวนการสำคัญของการผลิตครูในการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติของนิสิต/นักศึกษาครูในการฝึกภาคสนาม เพื่อรับประสบการณ์ตรงที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ วิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพย่อมหมายถึงความสำเร็จของการผลิตครูด้วย

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ (2549) กล่าวว่า กระบวนการหนึ่งของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูคือ การสะท้อนของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางปัญญา เพื่อให้ผู้เรียน หรือนิสิต/นักศึกษาครูได้สร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ

สถาบัน National Institute of Education (NIE) ประเทศสิงคโปร์ ได้กล่าวถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ไว้ว่า "Practicum plays a major role in helping student teachers bridge the theory and practice gap and develop their personal teaching" แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า การฝึกประสบการณ์มีหน้าที่สำคัญเหมือนสะพานที่จะช่วยให้ นิสิตครูนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ และการฝึกปฏิบัติเป็นการเติมช่องว่างเพื่อพัฒนาสู่วิชาชีพด้านการสอน" (The National Institute of Education, 2009)

ยูเนสโก (2003) ได้จัดทำรายงานเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู โดยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยจากทั่วโลกเพื่อนำเสนอกรอบแนวทางของการพัฒนาวิชาชีพครูซึ่งไม่ได้เน้นให้ใช้เฉพาะกับประเทศหนึ่งประเทศใด แต่จัดทำขึ้นมาเนื่องจากความตระหนักของการเปลี่ยนแปลงและความสำคัญของวิชาชีพครู ซึ่งตอนหนึ่งกล่าวไว้สรุปได้ว่า การพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการตลอดชีวิต โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อม หรือที่เรารู้จักกันว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือการฝึกอบรมจะใช้คำใดก็ตามที่ จะอยู่ในรูปแบบใดนั้นที่สำคัญจะต้องส่งเสริมนิสิตก่อนเข้าสู่วิชาชีพ และให้การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ฉะนั้น จึงควรมีการปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย สารที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ยูเนสโกได้เสนอคุณลักษณะของการพัฒนาวิชาชีพไว้ ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาที่มุ่งให้ผู้เรียนตามแนวคิด constructivism มากกว่าจะเป็นแบบ transmission-oriented model และคิดว่าผู้เรียนเป็น active learners ซึ่งต้องจัดประสบการณ์ด้านการสอน การประเมิน การสังเกต และการสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกี่ยวโยงไปกับประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่

2. เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ในแต่ละช่วงเวลา อาจเรียกว่าชุดประสบการณ์ ซึ่งจะเป็สิ่งที่มีประสิทธิภาพในการที่จะให้นิสิตได้รับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้โดยตรง ที่เรียกว่า "indispensable catalyst of the change process"

3. เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในบริบทเฉพาะ นั่นคือโรงเรียน เพราะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุด มีประสิทธิภาพที่สุดเนื่องจากผู้เรียนจะได้เห็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน บทบาทหน้าที่ของครู และนักเรียน ซึ่งโรงเรียนถือว่าเป็นชุมชนของการเรียนรู้ ชุมชนวิชาชีพ ชุมชนของความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

วิเศษ ชินวงศ์ (2550) ได้เสนอกระบวนการทัศน์ใหม่ ของการผลิตครู ไว้ตอนหนึ่งว่าการที่จะสร้างและเตรียมประชาชนให้มีคุณภาพและมีศักยภาพสูงไปแข่งขันกับนานาประเทศต้องอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาให้เข้มแข็งและมีคุณภาพและที่สำคัญยิ่งกว่านั้น คือ การเตรียมการและมีกระบวนการในการผลิตครูที่มีคุณภาพ เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งครูจะเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการศึกษา เป็นหัวใจและวิญญาณของระบบการศึกษาที่จะเป็นตัวชี้วัดว่าระดับคุณภาพการศึกษาจะเป็นไปในทิศทางใด

จากความหมาย และความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพอสรุปได้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) ถือเป็นหัวใจสำคัญของสถาบันผลิตครู และหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ของสถาบันผลิตครูต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่เพื่อจะให้ได้ครูที่มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี มีคุณภาพออกมาทำหน้าที่พัฒนาคนให้กับสังคม เพราะการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของนิสิตเป็นโอกาสของการนำความรู้ความสามารถ เทคนิควิธีไปใช้ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของโรงเรียนจริง เพื่อส่งเสริมให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกิดทักษะ พัฒนาตนเองสู่วิชาชีพครูได้อย่างดีมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2553) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตครูและพัฒนาครูใน กคศ.และ ศธ. ที่กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาและผลิตครูพันธุ์ใหม่ คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง จนเป็นประสบการณ์ (experiential learning) การดำเนินการในสภาพที่เป็นจริง เวลาจริง (engagement authentic setting) และการดำเนินการภายใต้ความร่วมมือร่วมแรงใจอย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การจัดการประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครู

จากการศึกษากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครู ที่ได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน พอสรุปได้ ดังนี้

3.1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ ฝ่ายวิชาการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ร่วมกับโปรแกรมวิชาที่นิสิตสังกัด ก่อนที่นิสิตจะออกฝึกประสบการณ์นิสิตจะต้องส่งแบบสำรวจคุณสมบัติฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยผ่านความเห็นชอบจาก หัวหน้าโปรแกรมวิชา รองคณบดีฝ่ายวิชาการและฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ตามลำดับ ก่อนส่งแบบสำรวจไปยังฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อดำเนินการต่อ นอกจากนี้ นิสิตจะลงทะเบียนครบตามโครงสร้างของโปรแกรมวิชาที่กำหนดแล้ว นอกจากนี้ นิสิตจะต้องเข้าร่วมโครงการกิจกรรมที่จัดสำหรับนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์ ดังนี้

นิสิตชั้นปีที่ 1 เข้าร่วมโครงการส่งเสริมความเป็นครู "วิสัยทัศน์วิชาชีพครู" นิสิตชั้นปีที่ 2 เข้าร่วมโครงการส่งเสริมความเป็นครู "จิตสำนึกสู่การปฏิบัติ" นิสิตชั้นปีที่ 3 เข้าร่วมโครงการส่งเสริมความเป็นครู "ความเป็นครูสู่การปฏิบัติ" นิสิตชั้นปีที่ 4 เข้าร่วมโครงการส่งเสริมความเป็นครู "สัมผัสชีวิตครูต้นแบบ" นิสิตจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นปีที่ 5 เป็นระยะเวลา 1 ปี (2 ภาคเรียน) สำหรับสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพคณะกรรมการฝ่ายฝึกประสบการณ์เป็นผู้กลั่นกรองและแจ้งผลกลับไปยังโปรแกรมวิชาที่นิสิตสังกัด ในส่วนของการประเมินหลังเสร็จสิ้นกระบวนการฝึกประสบการณ์การประเมินร่วมกันของ ครูพี่เลี้ยงประเมิน 2 ครั้ง/เดือน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ/หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ประเมิน 1 ครั้ง/เดือน และอาจารย์นิเทศก์ประเมิน 1 ครั้ง/เดือน อัตราส่วนการประเมิน (100) ครูพี่เลี้ยง: 40 ผู้บริหาร: 10 อาจารย์นิเทศก์: 50

3.2 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะครุศาสตร์ได้จัดตั้งโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อเป็นแหล่งปฏิบัติการวิจัยในการทดลองสอนของนิสิตคณะครุศาสตร์ ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และมีศูนย์ประสบการณ์วิชาชีพทางการศึกษาคณะครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตนักศึกษา ภายใต้การกำกับดูแลของรองคณบดีฝ่ายวิชาการหลักสูตรและการสอน ก่อนที่นิสิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพนิสิตต้องลงเรียนรายวิชาวิทยาการสอน (ตามวิชาเอก) และ นวัตกรรมการศึกษา/ทักษะการสอน (ตามวิชาเอก) ซึ่งเป็นรายวิชาสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 3 นอกจากนี้ นิสิตได้รับการเตรียมความพร้อมผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพครู ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 เช่น กิจกรรมพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู/คุณลักษณะความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพและมารยาทครู เป็นต้น การดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษามี 2 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ในระดับชั้นปีที่ 4 (ภาคปลาย) และระดับชั้นปีที่ 5 (ภาคต้น) หรือแนวทางที่ 2 ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในระดับชั้นปีที่ 5 (ภาคเรียนต้นและปลาย) สถานที่ที่นิสิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ครั้งที่ 1 และ 2 ต้องไม่ซ้ำกับสถานศึกษาเดิม การประเมินผลมีการประเมิน 3 ครั้ง ต่อ 1 ภาคเรียน ประเมินโดยอาจารย์พี่เลี้ยง โดยศูนย์ประสบการณ์วิชาชีพจะส่งผลการประเมินให้อาจารย์นิเทศก์ได้ทราบผลทุกครั้ง เพื่อให้ประกอบการพิจารณาให้คะแนนในแบบประเมินพฤติกรรมทั่วไป

3.3 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดให้นิสิตปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสาธิต มศว. เป็นเวลา 1 ภาคเรียน (16 สัปดาห์) และอีก 1 ภาคเรียนปฏิบัติการสอน ณ โรงเรียนเครือข่าย(ที่ไม่ใช่โรงเรียนสาธิตฯ) รวมระยะเวลาในการออกฝึกประสบการณ์ 1 ปี (2 ภาคเรียน) นิสิตจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นปีที่ 5 ก่อนที่นิสิตจะออกฝึกประสบการณ์นิสิตต้องลงรายวิชา ปฏิบัติการฐานในสาขาวิชาเฉพาะ (3 หน่วยกิต) ซึ่งเป็นรายวิชาสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 3 นอกจากนี้ ในชั้นปีที่ 4 นิสิตยังต้องเข้าร่วมโครงการกิจกรรมเสริมประสบการณ์ประสบการณ์วิชาชีพ การบริหารจัดการอยู่ภายใต้รองคณบดีฝ่ายวิชาการ มีหัวหน้างานบริการการศึกษากำกับดูแล หน่วยงานย่อย คือ งานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ 1 คน ดูแลกระบวนการนิเทศ การส่งตัวนิสิต การจัดกิจกรรมโครงการสัมมนาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การเปลี่ยนโรงเรียนฝึกประสบการณ์ การเปลี่ยนอาจารย์นิเทศ การเบิกจ่ายค่าตอบแทน ตลอดจนการส่งรายงานผลการเรียน การประเมินผลจะดำเนินการประเมินโดยอาจารย์นิเทศก์การศึกษาและวิชาเฉพาะ อาจารย์ที่เลี้ยง และผู้บริหารสถานศึกษา โดยจะประเมินใน 2 ประเด็นใหญ่คือ ประเมินการปฏิบัติการสอน และการวิจัยในชั้นเรียนโดยจะส่งสรุปผลการประเมินที่ฝ่ายวิชาการคณะศึกษาศาสตร์

3.4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำหนดให้นิสิตออกปฏิบัติการสอนในสถาบันไม่ซ้ำกันในแต่ละภาคเรียน นิสิตชั้นปีที่ 3 จะต้องลงเรียนรายวิชา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 2 หน่วยกิต นอกจากนี้ นิสิตในชั้นปีที่ 4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพ ในภาคเรียนที่ 1 การออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครั้งที่ 1 คือภาคเรียนที่ 1 ในชั้นปีที่ 4 และออกฝึกประสบการณ์ในครั้งที่ 2 คือ ภาคเรียนที่ 1 ของชั้นปีที่ 5 การเลือกโรงเรียนนิสิต จับกลุ่มกันเพื่อเสนอสถาบันที่จะไปฝึกประสบการณ์จากนั้นจะผ่านการกลั่นกรองศักยภาพ นิสิตโดยอาจารย์ นิสิตที่มีผลการเรียนดี และนิสิตที่มีผลการเรียนอ่อน จะถูกพิจารณาจัดคละกันเพื่อปฏิบัติการสอนในสถาบันนั้นๆ การดำเนินงานอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลโดยรองคณบดีฝ่ายวิชาการ มีงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพ ภายในสำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินงาน การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพดำเนินการประเมินโดย อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง

3.5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำหนดให้นิสิตต้องปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเดิมทั้ง 2 ภาคเรียน ก่อนการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพนิสิตต้องลงรายวิชา

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1 จำนวน 1 หน่วยกิต ซึ่งเป็นรายวิชาสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 และรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2 จำนวน 1 หน่วยกิต เป็นรายวิชาสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 3 และรายวิชาบูรณาการการจัดการเรียนการสอนการรู้สภาวะการเรียนรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ เป็นรายวิชาสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 4 นิสิตถูกกำหนดให้ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นปีที่ 5 รายวิชา ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เป็นระยะเวลา 1 ปีการศึกษา (2 ภาคเรียน) รวม 12 หน่วยกิต

นิสิตสามารถเลือกสถานศึกษาสำหรับออกฝึกประสบการณ์เองได้ โดยฝ่ายฝึกสอนฝึกงานจะแจ้งรายชื่อสถานศึกษาปฏิบัติการสอน นิสิตสามารถเลือกสถานศึกษาปฏิบัติการสอนตามความสมัครใจ จากนั้นคณาจารย์จะพิจารณาความเหมาะสมอีกครั้ง การบริหารงานอยู่ภายใต้สำนักงานคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มีศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีอาจารย์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกสอนเป็นผู้ดำเนินงาน กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตจะถูกประเมินโดยอาจารย์ที่เลี้ยงและคณะกรรมการสถานศึกษา และประเมินโดยอาจารย์นิเทศก์ ทำการประเมิน 3 ครั้ง/ภาคเรียน มีการประเมินใน 3 ด้าน ได้แก่ การสอน (60) การปฏิบัติงานพิเศษ (20) และ บุคลิกภาพ ความประพฤติจรรยาบรรณ วินัย (20) ผลการประเมินจะรวบรวมโดยคณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการฝึกประสบการณ์ และเสนอที่ประชุมคณะกรรมการประจำคณะศึกษาศาสตร์

3.6 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำหนดให้นิสิตชั้นปีที่ 2 ลงรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู 1 จำนวน 1 หน่วยกิต และในชั้นปีที่ 2 ลงรายวิชา ประสบการณ์วิชาชีพครู 2 จำนวน 2 หน่วยกิต และรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู 3 จำนวน 2 หน่วยกิต สำหรับนิสิตระดับชั้นปีที่ 4 กำหนดให้นิสิตระดับชั้นปีที่ 5 ลงรายวิชา การปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา 1 (6 หน่วยกิต) ในภาคเรียนต้น และรายวิชา การปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา 2 (6 หน่วยกิต) ในภาคเรียนปลาย การปฏิบัติงานสอนในภาคเรียนที่ 1 ต้องปฏิบัติงานสอนในระดับประถมศึกษาเป็นเวลา 1 ภาคเรียน และในระดับมัธยมศึกษาอีก 1 ภาคเรียน ทั้งนี้จะเริ่มฝึกปฏิบัติในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาก่อนหลังก็ได้ นิสิตสามารถเลือกสถานศึกษาสำหรับการปฏิบัติการสอนได้ด้วยตนเอง โดยทางศูนย์ประสบการณ์วิชาชีพครูจะแจ้งรายชื่อสถานศึกษา นิสิตสามารถเลือกสถานที่ฝึกประสบการณ์ได้ตามความสมัครใจ จากนั้นคณาจารย์จะพิจารณาตามความเหมาะสมอีกครั้ง การดำเนินงานโดยศูนย์ประสบการณ์วิชาชีพครู มีคณะกรรมการบริหารและดำเนินงานศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นผู้บริหารจัดการ ในส่วนการประเมินผลการฝึกประสบการณ์มีผู้ประเมิน ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์ที่เลี้ยงร่วมกับผู้แทนจากสถานศึกษาที่ฝึกประสบการณ์

3.7 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ หน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพ งานบริการการศึกษา โดยมีหัวหน้างานบริการการศึกษา และ รองคณบดีฝ่ายวิชาการเป็นผู้กำกับดูแลโดยลำดับ ในโครงการสร้างหลักสูตร เมื่อนิสิตลงรายวิชา ครบตามโครงสร้าง ของการศึกษาสำหรับปี 1-4 แล้วกำหนดให้นิสิต ชั้นปีที่ 5 ลงรายวิชาการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียน 1 ในภาคเรียนที่ 1 และลงรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียน 2 ในภาคเรียนที่ 2 ทั้งนี้ ในระหว่างที่นิสิตศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1-4 คณะศึกษาศาสตร์ ได้มีการจัดโครงการเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับนิสิต ซึ่งนิสิตทุกคนต้องเข้าร่วมโครงการ ที่คณะจัดให้ โดยแต่ละชั้นปีจะส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้บทบาทของนิสิตในบทบาทต่างๆ ตามแต่ละ ชั้นปี คือ ชั้นปีที่ 1 ผู้พัฒนาตนเอง ชั้นปีที่ 2 ผู้สังเกต ชั้นปีที่ 3 ผู้ช่วยครู และชั้นปีที่ 4 ครูผู้ช่วย

ก่อนที่จะเข้าสู่ระยะของการออกฝึกประสบการณ์ คณะจะจัดโครงการ ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจน ส่งเสริมให้มีความเข้าใจเรื่องบุคลิกภาพกับความเป็นครูร่วมด้วย การประเมินผลการฝึก ประสบการณ์มีการประเมินโดยอาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู อาจารย์นิเทศก์จะออกประเมินนิสิต อย่างน้อยภาคเรียนละ 3 ครั้ง ผลการประเมินจากอาจารย์ นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงจะรวบรวมส่งหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพภายหลังเสร็จสิ้นการฝึก ประสบการณ์ และประเมินผลในภาพรวมโดยรองคณบดีฝ่ายวิชาการ

4. หลักสูตรการผลิตครูของไทย

หลักสูตรการผลิตครูที่สถาบันอุดมศึกษาใช้ในปัจจุบันมี 2 รูปแบบ (หลักสูตร) ได้แก่

4.1 หลักสูตรการผลิตครูชั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (5 ปี)

เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาในการศึกษาอย่างเข้มข้น ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และ ฝึกการสอนในสถานศึกษาที่สภาครูฯ รับรอง รวมเป็น 5 ปี เมื่อผ่านตามเกณฑ์แล้วจะได้รับ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และได้วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นหลักสูตรหลักในการผลิต ครู ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 โดยมีหลักการ ดังนี้

4.1.1 แนวคิดการจัดทำหลักสูตร เน้นผลที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เน้นความ สามารถทางวิชาชีพครูในตัวผู้เรียนให้รู้วิชาการ เชี่ยวชาญวิชาชีพ และมีอุดมการณ์วิชาชีพครู เน้นฝึกงานในหน้าที่ครูในโรงเรียนตามสถานการณ์จริง เน้นการฝึกใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการ แก้ปัญหาและการวิจัย

4.1.2 สอดคล้องกับ พ.ร.บ. สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 เพื่อให้ นักศึกษาครูที่สำเร็จการศึกษา สามารถขอรับใบประกอบวิชาชีพครู ตามมาตรา 44 (3)

กำหนดให้ผู้ขอรับใบประกอบวิชาชีพครูต้องผ่านการปฏิบัติการในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด

4.1.3 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรเป็น 5 ปี โดยกำหนดหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 160 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นหมวดๆ ดังนี้

- 1) หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป จำนวนไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต
- 2) หมวดวิชาเฉพาะ จำนวนไม่น้อยกว่า 124 หน่วยกิต ได้แก่
 - 2.1) วิชาชีพครู จำนวนไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต
 - 2.2) วิชาเอกเฉพาะด้าน จำนวนไม่น้อยกว่า 70 หน่วยกิต
 - 2.3) หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวนไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

3) ปรึบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ภายใต้การนิเทศร่วมกันระหว่างสถาบันฝ่ายผลิตและสถานศึกษา โดยเน้นการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ได้แก่ การปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนงานบริการของโรงเรียน การศึกษาและบริการชุมชน และงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

4.2 หลักสูตรการผลิตครูการศึกษาชั้นพื้นฐานระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (1 ปี)

เป็นหลักสูตรที่เปิดสอนสำหรับผู้จบปริญญาตรีสาขาวิชาอื่น แต่มีใจรักและประสงค์จะเป็นครู เข้าศึกษาต่อวิชาชีพครูและฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่สภาครูฯ รับรองเป็นระยะเวลา 1 ปี เมื่อผ่านการประเมินตามเกณฑ์แล้ว จะมีคุณสมบัติได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และได้รับวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต (ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 เป็นต้นไปจะไม่มีการเปิดสอน รับนักศึกษาใหม่ เนื่องจากคุรุสภายกเลิกการรับรองหลักสูตรลักษณะนี้ไปแล้ว เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2553)

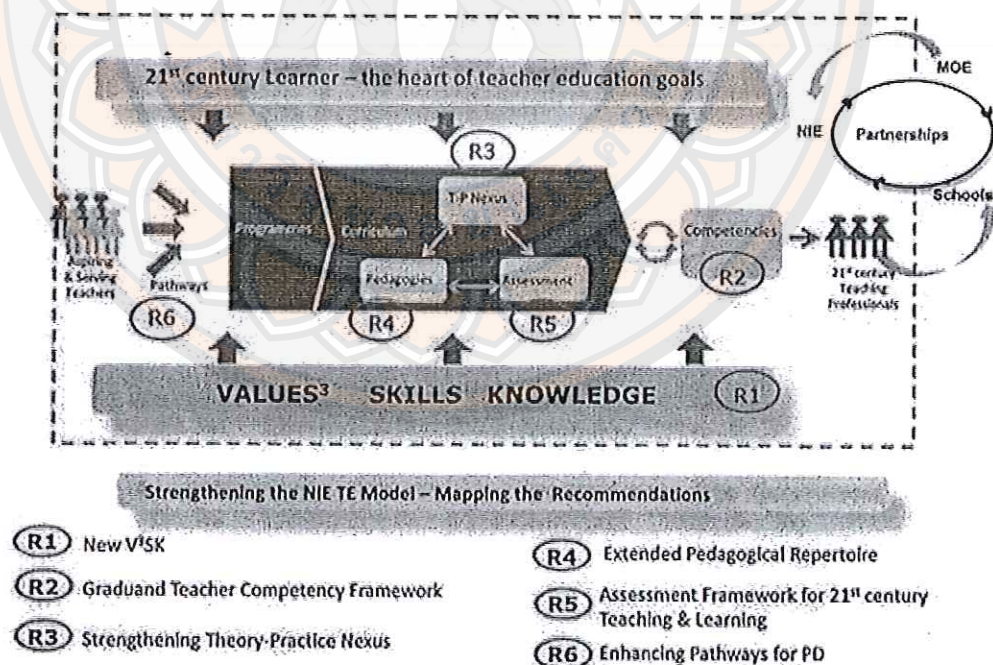
5. การผลิตครูในต่างประเทศ

5.1 ประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์ให้ความสำคัญในด้านการฝึกหัดครูและพัฒนาครูอย่างจริงจัง ด้วยการจัดตั้งสถาบันการศึกษาแห่งชาติหรือ NIE โดยเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนันยาง (Nanyang Technological University) เพื่อปรับปรุงการฝึกหัดครูด้วยการจัดหลักสูตรต่างๆ ให้ครูเข้ามาฝึกอบรมในระยะสั้นเน้นให้ครูทำวิจัยมากขึ้น และจัดตั้งศูนย์วิจัย เพื่อการศึกษาส่งเสริมและประสานงานวิจัยให้กว้างขวาง สร้างแรงจูงใจต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่เรียนดีได้เข้าสู่วิชาชีพครูมากขึ้น

โดยมีกระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่สรรหาครูจากผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่างๆ ทั้งจากมัธยมศึกษา เตรียมมหาวิทยาลัย อาชีวศึกษาและปริญญาตรี เพื่อเข้าบรรจุเป็นครูและเข้ารับการศึกษาลำดับสูงตรการฝึกหัดครูในสถาบันการศึกษาแห่งชาติ พร้อมรับเงินเดือนและทุนจากกระทรวงศึกษาธิการในขณะที่เรียน ดังนั้น ครูเก่ง ครูดี จะได้เงินเดือนสูง ซึ่งนอกเหนือจากการได้รับเงินเดือน สวัสดิการ โบนัสประจำปี และสิทธิประโยชน์ต่างๆ แล้ว ยังมีโอกาสได้รับความก้าวหน้าในวิชาชีพครูอีกมากมาย . (คน (ล้ม) อุดมการณ์, 2556) สถาบันการศึกษาแห่งชาติ National Institute of Education (NIE) ประเทศสิงคโปร์เป็นสถาบันหลักในการรับผิดชอบการฝึกหัดครูทุกระดับ

โก๊ะ ชอร์บูน (Goh Chor Boon, 2009) กล่าวถึงความคิดพื้นฐานของการพัฒนาครูของสถาบันไว้ว่า เกิดจากแนวคิดพื้นฐานที่ว่า "Quality Teacher = Quality Education" และกระทรวงศึกษาธิการก็มุ่งที่จะพัฒนามาซึ่งกลุ่มของนักศึกษาครู (Student- teachers) ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาคนของประเทศให้เกิดคุณภาพต่อไปในอนาคต โดย NIE ได้สร้างรูปแบบของการพัฒนาครู ชื่อว่า "A Teacher Education Model for the 21st Century" ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 แสดง A Teacher Education Model for the 21st Century" ประเทศสิงคโปร์

ที่มา: <http://www.nie.edu.sg/nienews/dec09/10-1.html>

5.2 ประเทศฮ่องกง (HKIEd)

สถาบัน Hong Kong Institution of Education เป็นสถาบันที่มีหน้าที่หลักในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตครูให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง โดยทบทวนแนวทางการศึกษาในยุโรป ออสเตรเลีย และประเทศในแถบเอเชียบางส่วน เพื่อให้ภาพกว้างๆ ของทิศทางใหม่ของการผลิตบัณฑิตในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาสำหรับใช้ในประเทศฮ่องกง ด้วยเหตุผลหลักสำคัญของการพัฒนาที่กล่าวไว้ว่า "The Quality of Education in a society is no less important for economic development"

สาระใน Hong Kong's Education Blueprint for the 21st Century (1999) ประกาศวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่าครูจะต้องมี self motivation ในการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียน และครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์เพื่อปลูกฝังค่านิยมในตัวนักเรียน ซึ่งคุณภาพของครูนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการที่ฝึกฝนมา ครูเป็นผู้ที่สังคมคาดหวังว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่สอน และเทคนิคการสอนที่เพียงพอ ฉะนั้นหลักสูตรสำหรับครูนั้น จะต้องส่งเสริมความต้องการจำเป็นดังกล่าว เพื่อสนับสนุนต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปฏิรูปการศึกษาของประเทศที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ การวิจัยในสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องเชื่อมโยงกันกับการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านคุณสมบัติวิชาชีพครู (the Advisory Committee on Teacher Education and Qualifications) เสนอว่าสถาบันการอุดมศึกษาควรจะเป็นสถาบันหลักที่ทำการศึกษาวิจัย ร่วมกับโรงเรียน /สถาบันการศึกษา หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อร่วมกันพัฒนาวิชาชีพครู อันจะยังประโยชน์อย่างแท้จริง การนำมาซึ่งการเพิ่มคุณภาพของการพัฒนาวิชาชีพครู โดยเฉพาะ กลุ่ม pre service teachers ที่ผ่านมายังจัดการฝึกฝนให้นิสิตไม่เพียงพอต่อการออกไปเผชิญสถานการณ์จริง ซึ่งส่งผลกระทบยาวไปถึงกลุ่มที่ออกไปประกอบวิชาชีพแล้ว (in service teachers) ทำให้ต้องมีการให้การฝึกอบรมเพื่อเติมเต็มต่อไป บทบาทใหม่ของครู โดยเฉพาะในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเกิดจากผลกระทบเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็ว

5.3 ประเทศอังกฤษ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้สรุปสาระสำคัญโครงการเร่งรัดพัฒนาครูผู้นำรุ่นใหม่ ของประเทศอังกฤษ ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการและการเมืองงานทำ ของประเทศอังกฤษ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยสาระสำคัญของโครงการเพื่อที่จะมุ่งสร้างผู้นำเพื่อพัฒนาการศึกษาให้อยู่ในระดับโลก โดยการสรรหา คัดเลือกคนรุ่นใหม่มาฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติงาน ให้การสนับสนุน และให้การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งผ่านการประเมิน แล้วจึงไปปฏิบัติงานอย่างหลากหลาย ซึ่งอังกฤษมีนโยบายที่ว่าหากต้องการครู

ที่มีศักยภาพต้องไม่รอคอยให้เกิดเองตามชะตากรรม เพราะนักเรียนของอังกฤษต้องการครูที่มีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลง มีเจตนาแรงแน่วแน่ และมีความพร้อมที่จะก่อให้เกิดผลดี โดยครูรุ่นใหม่เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ได้แก่

- 5.3.1 มีความจริงจังและมีความเป็นเลิศในการสอน
- 5.3.2 มีความชื่นชอบและมีความรู้เข้มนด้านวิชาการ
- 5.3.3 มีความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป
- 5.3.4 มีความสามารถที่จะจูงใจนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน
- 5.3.5 มีความสามารถที่จะเป็นผู้นำคนอื่น ๆ ได้
- 5.3.6 มีความทะเยอทะยานที่จะสร้างความประทับใจให้เกิดในจิตใจของเด็กกับโรงเรียน และกับชุมชน

กิจกรรมตลอดระยะเวลาของการฝึกหัดครู เน้นไปที่การฝึกงานหลายหน้าที่ เพื่อที่จะให้ได้ครูที่มีคุณภาพสูง การจัดประสบการณ์อันหลากหลายได้แก่ ทำการสอนในโรงเรียนในเขตยากจนและในตัวเมือง ทำการสอนในโรงเรียนชนบท ทั้งโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ทำการสอนกับเด็กที่มีพรสวรรค์เป็นเลิศ ทำการสอนกับเด็กการศึกษาพิเศษ ทำการสอนในโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุด และการใช้สติปัญญาและประสบการณ์ทั้งหมดไปสอนในโรงเรียนซึ่งเห็นว่าเป็นโรงเรียนที่ย่ำแย่ ซึ่งจะเป็นการสร้างความท้าทาย เพื่อฝึกให้ได้ใช้สติปัญญาของตนอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นแล้วยังต้องเรียนรู้การปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ของโรงเรียน และออกไปไกลถึงชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน เช่นการสร้างสัมพันธ์อันดี เป็นต้น

เนื่องจากปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ เป็นสิ่งมีค่าที่สุดของครูในโครงการ ดังนั้นครูในโครงการจะได้รับการฝึกวิชาชีพเพิ่มเติม อันได้แก่ การเรียนในทุกๆ ภาคฤดูร้อน การพัฒนาคุณภาพวิชาชีพครู การได้รับคำแนะนำกับครูอาวุโส การสร้างเครือข่าย ในท้ายที่สุดของครูในโครงการจะใช้ทักษะ พลังงาน และความจริงจังในระดับโลกปฏิบัติงานให้กับระบบการศึกษา ซึ่งขั้นแรกจะสร้างผลงาน

ในระดับห้องเรียน และในระดับโรงเรียนซึ่งตนเองสอน และต่อไปจะค่อยๆ ก้าวออกสู่วางที่กว้างต่อไปตามลำดับการเลื่อนฐานะและตำแหน่งในวงการศึกษา

5.4 ประเทศนิวซีแลนด์

ในข้อเสนอต่อรัฐบาลในการปรับปรุงการฝึกหัดครูของประเทศนิวซีแลนด์ กล่าวว่าคุณภาพครูเกิดจากการฝึกหัดครูและการฝึกอบรมครูประจำการที่มีประสิทธิภาพ และครูคุณภาพต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือมาตรฐานการฝึกหัดครู โดยเฉพาะในประเทศนิวซีแลนด์ประกอบไปด้วยคนหลายเผ่าพันธุ์ ฉะนั้นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

และการพัฒนาครูเริ่มจากโรงเรียน ด้านมาตรฐานวิชาชีพครูของนิวซีแลนด์ แม้จะมีการเสนอหลากหลาย แต่นิวซีแลนด์ยังประสบกับปัญหาคือยังไม่มีกำหนดคุณภาพการจัดการฝึกหัดครูสำหรับครูใหม่หรือครูที่สอนมานาน จึงบางครั้งส่งผลต่อการขาดประสิทธิภาพที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันทั้งประเทศ

โดยกลุ่มประเทศ OECD ได้มีการปฏิรูปการฝึกหัดครูและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับสมรรถภาพเพื่อเป็นการค้ำประกันคุณภาพของครู โดยได้เริ่มดำเนินการที่รัฐออนตาริโอ และรัฐอื่นๆ อีก 5 รัฐ ในประเทศแคนาดา นำมาซึ่งโปรแกรมการฝึกหัดครู และมีการจัดตั้ง Ontario College of Teachers ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระรับผิดชอบในการพิจารณารับรองโปรแกรมการฝึกหัดครูในด้าน ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สำหรับครูที่ต้องมีก่อนเข้าสู่อาชีพครู ทั้งนี้ได้เสนอว่ามาตรฐานวิชาชีพครูจะมีพื้นฐานอยู่ที่ความสามารถที่จะแสดงออกในองค์ประกอบ 2 ประการ คือ สมรรถภาพของงานในหน้าที่ และ มีความรู้อย่างลึกซึ้ง

ในตอนท้ายในข้อเสนอแนะยังสรุปความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นโอกาสที่นักศึกษาครูจะเข้าไปหาประสบการณ์การสอนในโรงเรียน ประสบการณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพจะเกิดจากครูที่เลี้ยงที่มีคุณภาพ และมีความสัมพันธ์เชิงสนับสนุนระหว่างสถาบันการฝึกหัดครูกับโรงเรียนที่นักศึกษาไปฝึกสอน โดยทั้ง 2 ฝ่ายต่างได้โอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยครูจะเห็นความเชี่ยวชาญของคณาจารย์จากหน่วยงานฝึกหัดครู ในทำนองเดียวกันหน่วยงานการฝึกหัดครูจะสามารถติดตามหรือเรียนรู้สภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนได้

นอกจากนี้ ในหนังสือคุณภาพของครูสู่คุณภาพแห่งการเรียนรู้ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ยังได้สรุปคุณสมบัติของครูในกลุ่มประเทศ OECD ไว้ดังนี้

1. มีความรู้ในหลักสูตรและเนื้อหาวิชาในหลักสูตรอย่างเพียงพอ
2. มีทักษะด้านวิชาชีพครูและมีความสามารถในการใช้ยุทธวิธีในการสอนและการประเมินผลอย่างหลากหลาย
3. สามารถคิดไตร่ตรองและมีความสามารถที่จะวิเคราะห์ตนเองซึ่งเป็นทักษะสำคัญของวิชาชีพครู
4. มีความเห็นอกเห็นใจ และมีความจริงจังในการรับรู้ศักดิ์ศรีของนักเรียน ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมงานในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

5. มีความสามารถในการจัดการ เพราะครูต้องรับภาระรับผิดชอบในด้านการจัดการหลายๆ ด้านทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

โดยเมื่อพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมากขึ้น ในตอนท้ายคุณภาพของครูในบริบทของประเทศนิวซีแลนด์ จะมองจาก 3 ด้าน ได้แก่

1. มีความเชี่ยวชาญในการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความรู้ในเรื่องหลักสูตร มีความสามารถในการประยุกต์ใช้วิธีสอน มีความเหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ สนองต่อความต้องการในการเรียนของเด็กเป็นรายบุคคล

2. มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอน หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อย่างลึกซึ้งที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะเป็นเครื่องมือในการสอน

5.5 ประเทศฟินแลนด์

รศสุคนธ์ มกรมณี (2553) ได้สรุปการฝึกหัดครูของประเทศฟินแลนด์ไว้ดังต่อไปนี้

การฝึกหัดครูในฟินแลนด์เริ่มในปลายศตวรรษที่ 19 ประกอบด้วย หลักสูตรครูโรงเรียนประชาบาล (folk school) เปิดสอนในวิทยาลัยครู และหลักสูตรครูโรงเรียนมัธยมศึกษาเปิดสอนในมหาวิทยาลัย ต่อมาในยุค 1970 มีการปฏิรูปการศึกษา ทำให้เกิดการยกเลิกโรงเรียนทั้งสองประเภท ส่งผลให้การฝึกหัดครูมีการปฏิรูปตามไปด้วย การฝึกหัดครูจึงมีการกำหนดวัตถุประสงค์ใหม่โดยแบ่งออกเป็น 2 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรครูประจำชั้น (class teacher) ผลิตครูซึ่งทำหน้าที่สอนชั้นปีที่ 1-6 (ระดับประถมศึกษา) โดยสอนทุกวิชาและอาจสอนระดับก่อนประถมศึกษาด้วย

2. หลักสูตรครูประจำวิชา (subject teacher) ผลิตครูซึ่งทำหน้าที่สอนชั้นปีที่ 7-9 ในโรงเรียนแบบผสม (comprehensive school) และสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญ รวมทั้งสามารถสอนในสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่แบบเสรี (liberal adult education) และเป็นครูสอนวิชาแกนในสถาบันอาชีวศึกษาได้

ทั้งสองหลักสูตรจัดการเรียนการสอนโดยหน่วยงานครูศึกษา (teacher education unit) ของมหาวิทยาลัย และจัดในลักษณะดังกล่าวต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้ ส่วนการฝึกหัดครูอนุบาลเปลี่ยนมาจัดการเรียนการสอนโดยมหาวิทยาลัยในปี ค.ศ.1995 สำหรับการผลิตครูที่จะไปสอนในสถาบันอาชีวศึกษาและโพลิเทคนิค มีความแตกต่างจากการผลิตครูที่จะสอนในสถาบันการศึกษาทั่วไป เนื่องจากจะต้องจบหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาที่ต้องการสอนเสียก่อน

แล้วจึงศึกษาต่อด้านครุศึกษา ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 การฝึกหัดครูอาชีวศึกษาจัดโดยวิทยาลัยครูอาชีวศึกษาซึ่งดำเนินการร่วมกันกับสถาบันโพลิเทคนิค กระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการพัฒนาครุศึกษา 2001-2005 โดยเน้น การคัดเลือกนักศึกษา การศึกษาวิชาครู สถานภาพและความร่วมมือในการฝึกหัดครู และการศึกษาต่อเนื่องสำหรับครูและครูของครู

สถาบันและรูปแบบการฝึกหัดครู หลักสูตรครูประจำชั้น จัดโดยคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานเทียบเท่าที่เรียกว่าหน่วยงานครุศึกษา มหาวิทยาลัยหนึ่งแห่งอาจมีหน่วยงานครุศึกษาได้ถึง 2 หน่วยงาน หลักสูตรการฝึกหัดครูในประเทศฟินแลนด์ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาฟินนิชมี 7 มหาวิทยาลัย และสอนด้วยภาษาสวีดิช 1 มหาวิทยาลัย การฝึกหัดครูประจำชั้นและครูอนุบาลจะจัดรวมกัน โดยระยะเวลาเรียนหลักสูตรครูอนุบาลจะใช้เวลา 3 ปี ส่วนครูประจำชั้นจะใช้เวลา 5 ปี

หน่วยงานครุศึกษาแต่ละแห่งจะมีโรงเรียนฝึกหัดครู (teacher training school) สำหรับการฝึกสอน การทดลอง การวิจัย และการศึกษาต่อเนื่อง โรงเรียนฝึกหัดครูอาจจัดเป็นโรงเรียนที่มีระดับชั้นปีที่ 1-6 ของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือชั้นปีที่ 7-9 ของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือมีทุกระดับชั้น รวมทั้งอาจมีระดับก่อนประถมศึกษาด้วยก็ได้

หลักสูตรครูประจำวิชา จัดการเรียนการสอนโดยคณะต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งสอนวิชาต่างๆ ซึ่งครูจะต้องสอนในโรงเรียน ส่วนวิชาครูจะจัดการเรียนการสอนโดยหน่วยงานครุศึกษาซึ่งอยู่ภายในคณะศึกษาศาสตร์ การฝึกสอนที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชาครู จะจัดในโรงเรียนฝึกหัดครูของมหาวิทยาลัยและในโรงเรียนร่วมพัฒนา หลักสูตรครูประจำวิชาศิลปะจัดโดยวิทยาลัยศิลปะ

ในการฝึกหัดครูประจำวิชา นักศึกษาจะเริ่มจากการสมัครเข้าเรียนสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งในคณะที่มีวิชาที่ต้องการสอนในโรงเรียน เมื่อเรียนไปแล้ว 1 หรือ 2 ปี จึงสมัครเข้าเรียนหลักสูตรครูประจำวิชา บางมหาวิทยาลัยและบางคณะ ให้นักศึกษาสมัครเรียนหลักสูตรครูประจำวิชาโดยตรง ซึ่งในกรณีเช่นนี้ การจัดหลักสูตรจะเป็นความร่วมมือระหว่างภาควิชา/หน่วยงานครุศึกษา ภาควิชาสาระการเรียนรู้ และโรงเรียนฝึกหัดครู โดยภาควิชา/หน่วยงานครุศึกษารับผิดชอบในการสอนวิชาที่พครู ส่วนภาควิชาสาระการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนวิชาที่จะไปสอนในโรงเรียน การเรียนทั้งสองส่วนจะดำเนินไปพร้อมๆกัน โดยมีทั้งการเรียนแบบคู่ขนานกันไปและเรียนแบบที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งนี้ หลักสูตรครูประจำวิชาใช้เวลา 5-6 ปี

การศึกษาวិชาครจะมีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยกำหนดให้เรียนไม่น้อยกว่า 60 หน่วยกิต (ECTS) จากจำนวนหน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรของหลักสูตรครุประจาชั้นและครุประจำวิชา (300 ECTS) และหลักสูตรครุอนุบาล (180 ECTS) ทั้งนี้ การฝึกปฏิบัติในวิชาครุสำหรับหลักสูตรครุประจาชั้นและครุประจำวิชา จะเป็นการฝึกสอนจำนวน 20 ECTS และ 25 ECTS สำหรับหลักสูตรครุอนุบาล

ระบบการฝึกหัดครุมี 2 ส่วนคือ ส่วนที่รับผิดชอบด้านวิชาการศึกษาจะขึ้นอยู่กับ คณะศึกษาศาสตร์ อีกส่วนจะเป็นความร่วมมือกับคณะต่างๆ ที่สอนวิชาซึ่งจะนำไปสอนในโรงเรียน คณะศึกษาศาสตร์รับผิดชอบการจัดหลักสูตรครุอนุบาล ครุประจาชั้น ครุการศึกษาพิเศษ และ ครุแนะแนว รวมทั้งหลักสูตรครุประจำวิชาคหกรรม วิชางานสิ่งทอ วิชางานเทคนิค และบางแห่ง จัดหลักสูตรครุประจำวิชาดนตรีด้วย ส่วนวิชาอื่นๆ จัดในลักษณะความร่วมมือระหว่างภาควิชา/หน่วยงานครุศึกษา ภาควิชาสาระการเรียนรู้ และวิทยาลัยศิลปะ

สำหรับประเทศไทย ในการประชุมเชิงปฏิบัติการปฏิรูประบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2556 ที่ห้องแมจิก 3 ชั้น 2 โดยมี ศาสตราจารย์พิเศษ ภาวิช ทองโรจน์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงศึกษาธิการ นายชาญยุทธ เสง ตระกูล เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร.สุทศศรี วงษ์สมาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมด้วยผู้บริหาร นักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมการประชุมกว่า 50 คน ในการประชุมครั้งนี้ได้นำเสนอประเด็นการปฏิรูประบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยสรุปสาระสำคัญการพัฒนาครูของประเทศต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับสถาบันผลิตครูจะนำไปพิจารณาต่อไป สรุปได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูของประเทศต่างๆ

แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู	สิงคโปร์	ฟินแลนด์	เนเธอร์แลนด์	อเมริกา	ออสเตรเลีย	ฮ่องกง	แคนาดา	อังกฤษ
1. การรับเข้า (Recruitment)								
1.1 รับสมัครผู้มีคุณภาพสูง	✓	✓						
2. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (Curriculum and teaching and learning)								
2.1 หลักสูตรและการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพครูสามัญในรูปแบบเดียวกัน	✓	✓						
2.2 ผลานภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ โดยการกำหนดงานประจำหลักสูตรและบูรณาการแบบคลินิก คือ วินิจฉัยและแก้ไขข้อผิดพลาด		✓	✓					✓ (บางแห่ง)
3. แรงจูงใจเพื่อเข้าสู่วิชาชีพ (empowerment)								
3.1 มีหลักประกันเงินเดือนสูง	✓	✓						
3.2 มีเงินอุดหนุนสำหรับฝึกอบรม	✓	✓						
4. การใช้แบบจำลอง (Model)								
4.1 การสร้างแบบจำลองใหม่ๆ มาใช้		✓	✓					✓ (บางแห่ง)

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู	สิงคโปร์	ฟินแลนด์	เนเธอร์แลนด์	อเมริกา	ออสเตรเลีย	ฮ่องกง	แคนาดา	อังกฤษ
4.2 สร้างแบบจำลองจากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ส่งเสริมและให้คำปรึกษาด้านทักษะแก่ครูที่เพิ่งสอน มีการวางแผนร่วมกัน รวมทั้งลดภาระด้านการสอนด้วยการจัดสัมมนาครูประจำการ และมีการจัดทำรายการข้อปฏิบัติ	✓			✓ (บางแห่ง)	✓	✓	✓	✓
5. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ (standards) และการประเมินตามมาตรฐาน								
5.1 มาตรฐานวิชาชีพครูที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ มีการประเมินความรู้และทักษะที่สำคัญ รวมทั้งการควบคุมอารมณ์	✓		✓	✓	✓	✓		
5.2 แบบประเมินการปฏิบัติงานของครูตามมาตรฐานวิชาชีพ เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนในห้องเรียน ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสมรรถนะของตัวบุคคลและพัฒนาหลักสูตร				✓	✓			

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู	สิงคโปร์	ฟินแลนด์	เนเธอร์แลนด์	อเมริกา	ออสเตรเลีย	ฮ่องกง	แคนาดา	อังกฤษ
6. ความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู								
6.1 สนับสนุนข้อคิดการพัฒนวิชาชีพครู ที่จะช่วยส่งเสริมให้ครูเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งภายในและระหว่างโรงเรียนและมหาวิทยาลัย	✓				✓		✓	
6.2 ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ที่จะช่วยให้ครูได้รับการพัฒนา แบ่งปันความชำนาญการ ในการสอน ให้คำปรึกษา หลักสูตร การพัฒนาและภาวะผู้นำร่วมกัน	✓							✓
6.3 สร้างศักยภาพรอบด้าน โดยสร้างยุทธศาสตร์เพื่อแบ่งปันผลวิจัยและข้อปฏิบัติที่ดี ข้อปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จในห้องเรียนและโรงเรียน รวมทั้งการให้ครูชำนาญการและผู้อำนวยการโรงเรียนได้เสนอภาวะผู้นำไว้ในระบบ							✓ (รัฐออน ตารีโอ)	

จากตาราง 1 สรุปได้ว่า แนวทางในการพิจารณาเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูของแต่ละประเทศนั้น จะดำเนินการภายใต้กรอบใหญ่ๆ 6 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการรับเข้า 2) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) แรงจูงใจเพื่อเข้าสู่วิชาชีพ 4) การใช้แบบจำลอง 5) เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพและการประเมินตามมาตรฐาน 6) ความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นายจาตุรณ ฉายแสง สรุปในที่ประชุมและมอบนโยบายไว้ว่า สถาบันผลิตคือคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จะต้องมีการปรับระบบและกระบวนการผลิตอย่างไร จะใช้ Model ของประเทศใดมาประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องกับบริบทของความเป็นไทย โดยจะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการควบคุมการผลิต

ตอนที่ 3 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

1. คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ในทัศนะของต่างประเทศ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญ ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องพัฒนา ด้านความรู้ ร่างกาย อารมณ์สังคมและคุณธรรม อีกทั้งในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะใช้เทคโนโลยีเป็น เครื่องมือในการเสาะหาความรู้เพิ่มมากขึ้น และทักษะที่จำเป็นสำหรับคนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความรู้ในสาขาวิชา ความรู้เรื่องการสื่อสาร ความรู้เรื่องทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับตน และคนอื่น และความรู้เกี่ยวกับอาชีพ ด้วยเหตุผลนี้ จึงมีการกำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะของ ครูจากสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู เพื่อเตรียมพร้อมรับกับศตวรรษที่ 21 ดังนี้

เอ็นแกจ (Engauge, 2013) สรุปทักษะที่จำเป็นของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับศตวรรษที่ 21 ว่าควรประกอบด้วย

1. การรู้หนังสือในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Digital Age Literacy)
2. กระบวนการคิดเชิงประดิษฐ์อย่างสร้างสรรค์ (Inventive Thinking)
3. การสื่อสารอย่างได้ผล (Effective Communication)
4. การผลิตที่มีคุณภาพสูง (High Productivity)

ทริลลิง และเบอเน่ (Trilling and Bernie, 2009, p.176) เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับ ศตวรรษที่ 21 ว่าการเรียนรู้ต้องประกอบด้วย 3Rs + 7Cs มีรายละเอียด ดังนี้

3Rs ได้แก่ Reading (ทักษะการอ่าน) Riting (ทักษะการเขียน) Rithmetic (ทักษะทาง ตัวเลข)

7Cs ได้แก่

1. Critical thinking and problem solving (ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์)

2. Creativity and innovation (ทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม)
3. Collaboration, teamwork and leadership) ทักษะการทำงานเป็นทีมและภาวะการเป็นผู้นำ
4. Cross-culture understanding (ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม)
5. Communications, information, and media literacy (ทักษะในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร)
6. Computing and ITC literacy (ทักษะการคำนวณ)
7. Career and learning self-reliance) ทักษะในการทำงานและการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

แครธไวล และคณะ (1964 อ้างอิงใน ภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ และณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2552) กล่าวว่า ระดับขั้นพัฒนาของพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะ มี 5 ขั้น คือ

1. ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นที่ผู้เรียนตื่นตัวรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มาปรากฏ จะเริ่มมีความตั้งใจรับรู้สิ่งเร้าที่แน่นอนเฉพาะอย่าง สามารถเก็บเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเพียงพอ
2. ขั้นตอบสนอง (Responding) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเฉยๆ แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น เป็นความปรารถนาที่ผู้เรียนจะนำตนเองเข้าไปผูกพันกับเรื่องราวกิจกรรมต่างๆ
3. ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) ขั้นตอนนี้เป็นความรู้สึกที่ผู้เรียนมีการประเมินเรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับและตอบสนองในสภาพการณ์ต่างๆ
4. ขั้นการจัดระบบ (Organizing) เมื่อผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และเห็นคุณค่านั้น
5. ขั้นสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by a value or value complex) เป็นพัฒนาการที่เกิดจากการที่ผู้เรียนได้จัดระบบสำหรับตนเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว ก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกอย่างเคยชิน พัฒนาการด้านคุณลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นจะใช้เวลาพัฒนามากกว่าด้านความรู้ความคิด และมีข้อจำกัดในเรื่องของวัย วุฒิภาวะทางอารมณ์ และสภาวะแวดล้อม พฤติกรรมด้านนี้ไม่อาจเร่งรัดให้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วแบบการทวดวิชาหรือเรียนลัดได้

ผู้อำนวยการศูนย์ซีมีไออินโนเทค (Dr. Erlineda C. Pefianco, n.d.) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใน ศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูในภูมิภาคให้มีความรู้ ความสามารถ และให้ความสำคัญแก่กระบวนการเรียนการสอน

ควบคู่กับการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะวิชาชีพ รวมถึงการประเมินผลในทุกมิติ และนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาในประเทศของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในศตวรรษที่ 21 มี 11 ข้อ ดังนี้

1. การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ของโรงเรียน
 2. การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
 3. การพัฒนาและ การใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน
 4. การพัฒนาทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง
 5. การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้
 6. การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม
 7. การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน
 8. การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน
 9. การพัฒนาด้านวิชาชีพ
 10. การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับผู้ปกครองนักเรียน
 11. การจัดสวัสดิการและภารกิจสำหรับนักเรียน
2. คุณลักษณะของครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548, หน้า 17-19) ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู

ไว้ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง การศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์การ หรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุม ปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาดด้วยความรักและหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้น ในการเลือกกิจกรรม การเรียนการสอนและกิจกรรมอื่นๆ ครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ หมายถึง การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ให้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ โดยวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหาความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ ปรับปรุง หรือสร้าง แผนการสอน บันทึกรการสอน หรือ เตรียมการสอนในลักษณะอื่นๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ หมายถึง การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิต เลือกใช้ ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวร หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ตามสภาพความแตกต่างของบุคคล ด้วยการปฏิบัติ จริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็น บุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ หมายถึง การรายงานผลการ พัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงาน ที่เกี่ยวข้อง โดยครุณาเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียด ดังนี้

1. ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการได้รับการพัฒนาและเป้าหมายของ การพัฒนาผู้เรียน
2. เทคนิค วิธีการ หรือ นวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพ ของผู้เรียน และขั้นตอนวิธีการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมนั้นๆ
3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการที่กำหนดที่เกิดกับผู้เรียน
4. ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน หมายถึง การปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียน เลื่อมใสศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การร่วมมือ กับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น

ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ ของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และ ร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง การร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง การตระหนักในความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา สังเกต จดจำ และรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาผลิต เลือกใช้ ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ จุดประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์ หมายถึง การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หมายถึง การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการนำปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียน และการจัดกิจกรรมอื่นๆ ในโรงเรียนมากำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของผู้เรียนที่ถาวร เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของครูอีกแบบหนึ่ง ที่จะนำเอาวิกฤติต่างๆ มาเป็นโอกาสในการพัฒนา ครูจำเป็นต้องมองมุมต่างๆ ของปัญหา แล้วผันมุมของปัญหาไปในทางการพัฒนา กำหนดเป็นกิจกรรมในการพัฒนาของผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้มองมุมบวกในสถานการณ์ต่างๆ ได้ กล่าวที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ มีสติในการแก้ปัญหา มิได้ตอบสนองปัญหาต่างๆ ด้วยอารมณ์หรือแง่มุมแบบตรงตัว ครูสามารถมองหักมุมในทุกๆ โอกาส มองเห็นแนวทางที่นำสู่ผลก้าวหน้าของผู้เรียน

จะเห็นว่ามาตรฐานวิชาชีพครูทั้ง 12 มาตรฐาน แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่อันสำคัญของคนที่เป็นครูว่าต้องเป็นผู้มีความรู้ด้านวิชาการ มีทักษะที่ดีในการจัดการเรียนการสอน และเป็นผู้มีจิตใจอันดีเป็นพื้นฐาน อาจกล่าวได้ว่าครูต้องเป็นผู้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ คือตนเองต้องดีพร้อมก่อนจะไปพัฒนาผู้อื่นต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2554) ได้นำเสนอระบบการผลิตครูยุคใหม่ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcomes) หรือความสามารถหลัก (core competencies) ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผสมผสานแนวความคิดเรื่องการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนได้เสนอให้มีระบบสนับสนุนการผลิตครูที่มีคุณภาพมาตรฐาน ออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับ

เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานวิชาชีพครูของกระทรวงศึกษาธิการ และการสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุนการผลิตครูยุคใหม่ มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ของครูยุคใหม่ มี 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม

แสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีคุณธรรมที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความเข้าใจผู้อื่น เข้าใจโลก มีจิตสาธารณะ เสียสละ และเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถจัดการและคิดแก้ปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครูเชิงสัมพันธ์ โดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

2. ด้านความรู้

มีความรอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไป การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิชาชีพครู และวิชาที่จะสอบอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และเป็นระบบ มีความตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ ทั้งการบูรณาการข้ามศาสตร์ ละบูรณาการกับโลกแห่งความเป็นจริง มีความเข้าใจความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะในสาขาวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง ครอบคลุมถึงความสำคัญของงานวิจัยและการวิจัยในการต่อยอดความรู้ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าองค์ความรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพครูอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านทักษะทางปัญญา

สามารถคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง คิดค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจ และประเมินข้อมูลสารสนเทศและแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน การวินิจฉัยแก้ปัญหาและการทำวิจัยเพื่อพัฒนางานและองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง คิดแก้ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนเสนอทางออก และนำไปสู่การแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ภาคปฏิบัติ และผลกระทบจากการตัดสินใจ มีความเป็นผู้นำทางปัญญาในการคิดพัฒนางานอย่างสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มและพัฒนาศาสตร์ทางครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการพัฒนาศาสตร์พหุอย่างมีนวัตกรรม

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

มีความไวในการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น มีมุมมองเชิงบวก มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทางสังคมมีความเอาใจใส่ช่วยเหลือและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มและระหว่าง

กลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

มีความไวในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นตัวเลขเชิงสถิติ หรือคณิตศาสตร์ ภาษาพูด-เขียน อันมีผลให้สามารถเข้าใจองค์ความรู้ หรือประเด็นปัญหาได้อย่างรวดเร็ว มีความสามารถในการใช้ดุลยพินิจที่ดีในการประมวลผล แปลความหมาย และเลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูด การเขียน และนำเสนอด้วยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับบุคคล และกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

6. ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้

มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบหลากหลาย ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ รูปแบบกึ่งทางการ และรูปแบบไม่เป็นทางการ อย่างสร้างสรรค์ มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่หลากหลาย ทั้งผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผู้เรียนที่มีความสามารถปานกลาง และผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างมีนวัตกรรม มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ในวิชาเอกที่จะสอนอย่างบูรณาการ มีความสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการเรียนการสอน สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ ยังได้เสนอสภาพแวดล้อมที่จะสนับสนุนการผลิตครูยุคใหม่ 6 ข้อ ได้แก่

1. จัดให้มีระบบการเตรียมความพร้อมและการคัดเลือกโรงเรียนเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์ภาคสนาม และการฝึกประสบการณ์สอนเป็นการเฉพาะ
2. จัดให้มีอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยงที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์สอนที่สามารถทำหน้าที่ให้คำแนะนำได้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการฝึกประสบการณ์สอน
3. จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับนักศึกษาครู ทั้งก่อนระหว่าง และหลังฝึกประสบการณ์สอน
4. จัดให้มีคณะกรรมการคุรุศึกษา (Teacher Education Commission) ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการการผลิตครูยุคใหม่ที่เป็นความร่วมมือจากทุกคณะในสถาบัน
5. จัดให้มีระบบเทียบโอนผลการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนรับปริญญาตรี หากผู้เรียนไม่สามารถเรียนจนจบหลักสูตรครู 6 ปีได้

6. การพัฒนาระบบการศึกษาแบบก้าวหน้า (fast track) ให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ

คุรุสภา (2556) ได้กำหนด สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ไว้ดังนี้

ตาราง 2 แสดงสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้

มาตรฐาน	สาระความรู้	สมรรถนะ
ภาษาและเทคโนโลยี สำหรับครู	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภาษาไทยสำหรับครู 2. ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ สำหรับครู 3. เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครู 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทย เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง 2. สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศ อื่นๆ เพื่อการสื่อความหมาย ได้อย่างถูกต้อง 3. สามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน
การพัฒนาหลักสูตร	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปรัชญา แนวคิดทฤษฎีการศึกษา 2. ประวัติความเป็นมาและระบบ การจัดการศึกษาไทย 3. วิสัยทัศน์และแผนพัฒนา การศึกษาไทย 4. ทฤษฎีหลักสูตร 5. การพัฒนาหลักสูตร 6. มาตรฐานและมาตรฐานช่วงชั้น ของหลักสูตร 7. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 8. ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนา หลักสูตร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถวิเคราะห์หลักสูตร 2. สามารถปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตรได้อย่างหลากหลาย 3. สามารถประเมินหลักสูตรได้ทั้ง ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร 4. สามารถจัดทำหลักสูตร

ตาราง 2 (ต่อ)

มาตรฐาน	สาระความรู้	สมรรถนะ
การจัดการเรียนรู้	1. ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอน 2. รูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ การสอน 3. การออกแบบและการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ 4. การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ 5. การบูรณาการการเรียนรู้ แบบเรียนรวม 6. เทคนิคและวิทยาการจัดการ เรียนรู้ 7. การใช้และการผลิตสื่อและการ พัฒนานวัตกรรมในการเรียนรู้ 8. การจัดการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียน เป็นสำคัญ 9. การประเมินผลการเรียนรู้	1. สามารถนำประมวลรายวิชามา จัดทำแผนการเรียนรู้รายภาคและ ตลอดภาค 2. สามารถออกแบบการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 3. สามารถเลือกใช้ พัฒนาและสร้าง สื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของ ผู้เรียน 4. สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ของผู้เรียนและจำแนกระดับ การเรียนรู้ของผู้เรียนจากการ ประเมินผล
จิตวิทยาสำหรับครู	1. จิตวิทยาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับ พัฒนาการมนุษย์ 2. จิตวิทยาการศึกษา 3. จิตวิทยาการแนะแนวและให้ คำปรึกษา	1. เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน 2. สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้ และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน 3. สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือ ผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 4. สามารถส่งเสริมความถนัดและ ความสนใจของผู้เรียน
การวัดและ ประเมินผลการศึกษา	1. หลักการและเทคนิคการวัดและ ประเมินผลทางการศึกษา 2. การสร้างและการใช้เครื่องมือ วัดผลและประเมินผลการศึกษา 3. การประเมินตามสภาพจริง	1. สามารถวัดและประเมินผลได้ ตามสภาพความเป็นจริง 2. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และ หลักสูตร

ตาราง 2 (ต่อ)

มาตรฐาน	สาระความรู้	สมรรถนะ
การวัดและประเมินผลการศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักการและเทคนิคการวัดและประเมินผลทางการศึกษา 2. การสร้างและการใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลการศึกษา 3. การประเมินตามสภาพจริง 4. การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน 5. การประเมินภาคปฏิบัติ 6. การประเมินผลแบบย่อยและแบบรวม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง 2. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร
การบริหารจัดการในห้องเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทฤษฎีและหลักการบริหารจัดการ 2. ภาวะผู้นำทางการศึกษา 3. การคิดอย่างเป็นระบบ 4. การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กร 5. มนุษยสัมพันธ์ในองค์กร 6. การติดต่อสื่อสารในองค์กร 7. การบริหารจัดการชั้นเรียน 8. การประกันคุณภาพการศึกษา 9. การทำงานเป็นทีม 10. การจัดทำโครงการทางวิชาการ 11. การจัดโครงการฝึกอบรม 12. การจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนา 13. การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ 14. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีภาวะผู้นำ 2. สามารถบริหารจัดการในชั้นเรียน 3. สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ 4. สามารถในการประสานประโยชน์ 5. สามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ
การวิจัยทางการศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทฤษฎีการวิจัย 2. รูปแบบการวิจัย 3. การออกแบบการวิจัย 4. กระบวนการวิจัย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 2. สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน

ตาราง 2 (ต่อ)

มาตรฐาน	สาระความรู้	สมรรถนะ
การวิจัยทาง การศึกษา	5. สถิติเพื่อการวิจัย 6. การวิจัยในชั้นเรียน 7. การฝึกปฏิบัติการวิจัย 8. การนำเสนอผลงานวิจัย 9. การค้นคว้า ศึกษางานวิจัยในการ พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ 10. การใช้กระบวนการวิจัยในการ แก้ปัญหา 11. การเสนอโครงการเพื่อทำวิจัย	
นวัตกรรมและ เทคโนโลยีสารสนเทศ ทางการศึกษา	1. แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยีและ นวัตกรรมการศึกษาที่ส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ 2. เทคโนโลยีและสารสนเทศ 3. การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจาก การใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและ สารสนเทศ 4. แหล่งการเรียนรู้และเครือข่าย การเรียนรู้ 5. การออกแบบ การสร้าง การนำไปใช้ การประเมินและ การปรับปรุงนวัตกรรม	1. สามารถเลือกใช้ ออกแบบ สร้าง และปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ที่ดี 2. สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและ สารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ที่ดี 3. สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน
ความเป็นครู	1. ความสำคัญของวิชาชีพครู บทบาท หน้าที่ ภาระงานของครู 2. พัฒนาการของวิชาชีพครู 3. คุณลักษณะของครูที่ดี 4. การสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู 5. การเสริมสร้างศักยภาพและ สมรรถภาพความเป็นครู	1. รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อ ผู้เรียน 2. อดทนและรับผิดชอบ 3. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็น ผู้นำทางวิชาการ 4. มีวิสัยทัศน์ 5. ศรัทธาในวิชาชีพครู

ตาราง 2 (ต่อ)

มาตรฐาน	สาระความรู้	สมรรถนะ
ความเป็นครู	6. การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และการเป็นผู้นำทางวิชาการ 7. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู 8. จรรยาบรรณของวิชาชีพครู 9. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	6. ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

ตาราง 3 แสดงสาระการฝึกทักษะและสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐาน
 ประสพการณ์วิชาชีพ

มาตรฐาน	สาระการฝึกทักษะ	สมรรถนะ
การฝึกปฏิบัติวิชาชีพ ระหว่างเรียน	1. การบูรณาการความรู้ทั้งหมดมาใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา 2. ฝึกปฏิบัติการวางแผนการเรียนรู้ โดยผู้เรียน โดยการสังเกต สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลและนำเสนอผล การศึกษา 3. มีส่วนร่วมกับสถานศึกษา ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร รวมทั้งการนำหลักสูตรไปใช้ 4. ฝึกการจัดทำแผนการเรียนรู้ ร่วมกับสถานศึกษา 5. ฝึกปฏิบัติการดำเนินการจัด กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานศึกษา 6. การจัดทำโครงการทางวิชาการ	1. สามารถศึกษาและแยกแยะ ผู้เรียนได้ตามความแตกต่าง ของผู้เรียน 2. สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้ 3. สามารถฝึกปฏิบัติการสอน ตั้งแต่การจัดทำแผนการสอน ปฏิบัติการสอนประเมินผลและ ปรับปรุง 4. สามารถจัดทำโครงการทาง วิชาการ

ตาราง 3 (ต่อ)

มาตรฐาน	สาระการฝึกทักษะ	สมรรถนะ
การปฏิบัติการสอน ในสถานศึกษา ในสาขาวิชาเฉพาะ	1. การบูรณาการความรู้ทั้งหมดมา ใช้ในการปฏิบัติการสอนใน สถานศึกษา 2. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ 4. การเลือกใช้ การผลิตสื่อและ นวัตกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการ เรียนรู้ 5. การใช้เทคนิคและยุทธวิธีในการ จัดการเรียนรู้ 6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 7. การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนา ผู้เรียน 8. การนำผลการประเมินมา พัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนา คุณภาพผู้เรียน 9. การบันทึกและรายงานผล การจัดการเรียนรู้ 10. การสัมมนาทางการศึกษา	1. สามารถจัดการเรียนรู้ใน สาขาวิชาเฉพาะ 2. สามารถประเมิน ปรับปรุง และ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน 3. สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อ พัฒนาผู้เรียน 4. สามารถจัดทำรายงานผลการ จัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน

สุเมธ แยมมุ่น (2556) กล่าวว่า ผลลัพธ์การเรียนรู้ของครูยุคใหม่ 6 ด้าน คือ 1) ด้าน
คุณธรรม จริยธรรม ที่เน้นทั้งวิชาการและวิชาชีพ เข้าใจผู้อื่น เข้าใจโลก มีจิตสาธารณะ เสียสละ
และเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ด้านทักษะทางปัญญา ให้สามารถคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง และประเมิน
ข้อมูลสารสนเทศและแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย มีความคิดริเริ่ม 3) ด้านความรู้ มีความ
รอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไป การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิชาชีพครู และวิชาที่จะสอนอย่างกว้างขวาง
ลึกซึ้ง และเป็นระบบ 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ให้มีวุฒิภาวะ
ทางอารมณ์และทางสังคม ช่วยเหลือและเฝ้าต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้อย่าง

สร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นตัวเลขเชิงสถิติ ภาษาพูดและภาษาเขียน สามารถในการใช้ดุลยพินิจที่ดีในการประมวลผล แปลความหมาย และ 6) ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยรูปแบบหลากหลาย มีความสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการเรียนการสอน สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากการวิเคราะห์ หลักการ และวัตถุประสงค์ของการผลิตครูในสถาบันต่างๆ ของประเทศไทย พบว่า แต่ละสถาบันมุ่งส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้ออกไปเป็นครูที่มีคุณภาพ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งนิสิตครูทุกคนจะต้องผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพต่อเนื่องกัน เป็นระยะเวลา 1 ปี ในชั้นปีสุดท้ายของการศึกษาตามหลักสูตร จึงจะได้รับใบประกอบวิชาชีพครู ตามเกณฑ์ที่คุรุสภากำหนด เมื่อพิจารณาแล้วการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตครูของแต่ละสถาบันต่างอยู่ภายใต้มิติคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ตามที่เสนอไว้ในสรุปผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทั้ง 4 มิติดังกล่าวข้างต้น และมาตรฐานวิชาชีพครูมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งในการนำมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการพัฒนากระบวนการผลิตครูวิชาชีพทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตครู อาจกล่าวได้ว่าผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย และเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพถูกนำมาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ในวิธีการและรูปแบบต่างๆ ที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตครูออกสู่สังคมเพื่อไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเยาวชนที่จะเป็นกำลังของชาติต่อไปในอนาคต

จากกรอบแนวคิดการพัฒนาครู ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่จะสนับสนุนการผลิตครูยุคใหม่ จะเห็นว่าการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นช่วงที่สถาบันผลิตครูจะส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะ และทักษะตามที่กำหนดได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รักชนก ไสภพิศ (2554) ที่ว่า รูปแบบการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์อาชีพหลักหลักการของการให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติ ลงมือกระทำด้วยตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ด้านทักษะการปฏิบัติ สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง สำหรับรูปแบบการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่พัฒนาขึ้น มี 4 ชั้น คือ 1) การสร้างประสบการณ์ 2) การอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การสรุป และ 4) การประยุกต์ใช้ สำหรับวิธีการพัฒนาการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มี 2 รูปแบบ คือ การสอนในชั้นเรียน และการสอนนอกชั้นเรียน

การสอนในชั้นเรียน เช่น การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม กรณีศึกษา และการสอนนอกชั้นเรียน ได้แก่ การศึกษาดูงาน การสังเกตการณ์ การวิจัย การฝึกปฏิบัติภาคสนาม และการทำโครงการ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้เรียนสามารถยังทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเน้นการบูรณาการ เน้นทักษะการปฏิบัติ ทักษะการทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในด้านของการประเมินผลมีเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิต ใน 3 คุณสมบัติ คือ คุณสมบัติด้านทัศนคติ คุณสมบัติด้านลักษณะนิสัย และคุณสมบัติด้านความรู้และทักษะ

นโยบายการผลิตครูตามกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มีพันธกิจหลักในการเสนอแนะนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาที่เสริมสร้างการพัฒนาขีดความสามารถของการอุดมศึกษาไทย และมาตรฐานการอุดมศึกษาไทยที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ยุทธศาสตร์หนึ่งที่กล่าวไว้นั้นคือการทบทวนกระบวนการผลิตและพัฒนาครูป้อนโรงเรียน อันเป็นผลมาจากคุณภาพของนักเรียนตกต่ำอันเนื่องมาจากคุณภาพของครู

มาตรการด้านการผลิตครู ตามข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561) ตามกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) เสนอมาตรการด้านการผลิตครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ปรับระบบการผลิต การคัดสรร ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ให้สามารถดึงดูดคนเก่งและดี มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เช่น มีระบบการให้ทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนที่มีใจรักมาเรียนครู และรับประกันบรรจุเป็นข้าราชการครูเมื่อสำเร็จการศึกษา

2. สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเลิศด้านการผลิตครู ให้สถาบันอุดมศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศด้านการผลิตครู วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับวิชาชีพครู รวมทั้งมีระบบประกันและรับรองคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครูและสถาบันผลิตครู

3. วางแผนการผลิตครู การพัฒนาและการใช้อย่างเป็นระบบ โดยระบบที่จะใช้กับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา จะสอดคล้องกับความต้องการ ทั้งระดับพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

4. จัดระบบเพื่อให้บัณฑิตสาขาอื่น ได้เป็นครู ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาอื่น ที่มีใจรักในวิชาชีพครู สามารถศึกษาวิชาครูเพิ่มเติมตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษา

ระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้

5. พัฒนาระบบการผลิตครู อาจารย์ที่สอนในระดับสูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพัฒนาระบบการผลิตครูคณาจารย์ และบุคลากรสำหรับการอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษา เชื่อมโยงความสามารถในการสอน การบริหารจัดการความรู้ และการถ่ายทอด ผนวกเข้ากับ ประสบการณ์ จากการฝึกสอน ฝึกงาน สหกิจศึกษาหรือการปฏิบัติงาน ฝึกประสบการณ์วิชาชีพจริง ในหน่วยงาน/องค์กรด้านการศึกษาและสถานประกอบการ/ภาคอุตสาหกรรม รวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านการสอน และด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม เพื่อผลิตผลิตเชิงพาณิชย์และองค์ความรู้ ใหม่ในวิชาชีพ

จากการศึกษามาตรฐานการผลิตครูข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางการผลิตครูไทยเน้นส่งเสริม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นไปตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ระบุไว้ว่า ระบบการผลิตครูยุคใหม่ต้องส่งเสริมและพัฒนาบัณฑิตครูให้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2548 ตามที่คุรุสภากำหนด

3. คุณลักษณะของบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์

ผลการวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2556, หน้า 100) ได้สรุปคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ดังนี้

1. มีคุณธรรม มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู และมีความรับผิดชอบต่อวิชาการ วิชาชีพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. มีความอดทน ใจกว้าง และมีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการทำงานร่วมกันกับผู้เรียนและผู้ร่วมงานทุกกลุ่ม
3. มีความรอบรู้และมีความสามารถประยุกต์ความเข้าใจอันถ่องแท้ในทฤษฎี และมีระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา และข้อโต้แย้งโดยการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมและปฏิบัติได้
5. มีความสามารถในการพิจารณาแสวงหา และเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทางวิชาการวิชาชีพ และสังคมอย่างมีเหตุผลที่สมเหตุสมผล โดยการบูรณาการศาสตร์แบบสหวิทยาการและพหุวิทยาการเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. มีความสามารถในการติดตามพัฒนาการของศาสตร์ทั้งหลาย และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสมรรถนะของตนอยู่เสมอ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2543) กล่าวถึง คุณลักษณะครุมืออาชีพมือตามเกณฑ์การปฏิบัติงานจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) คุณลักษณะความเป็นครู ได้แก่ ถ่ายทอดความรู้ได้ดี กระตือรือร้น ตั้งใจทำงานและเสียสละ 2) คุณภาพการสอน ได้แก่ มีแผนการสอน สอนได้ดี มีสื่อการสอน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลสมบูรณ์ 3) การบริหารวิชาการและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 4) ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน 5) ปรับตัวและมนุษยสัมพันธ์ เช่นการพัฒนาสถานภาพของตนเอง พอเพียงในความเป็นอยู่ มีอารมณ์มั่นคง มีความอดทนเมื่อเผชิญปัญหา มีความไวต่อความรู้สึกและสามารถวิเคราะห์แยกแยะสิ่งต่างๆ อย่างรวดเร็วและถูกต้อง 6) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และ 7) การรักษาวินัยในตนเอง เช่น เสียสละและอุทิศเวลาเพื่องานไม่มัวเมาในอบายมุขและปฏิบัติตามจรรยาบรรณประเพณีครู

พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ (2545) กล่าวถึง คุณลักษณะที่ดีของครูวิชาชีพไว้ว่า ครูวิชาชีพควรมีลักษณะ ดังนี้ 1)ด้านความรู้ 2) ด้านเทคนิควิธี 3) ด้านทักษะ และ 4) ด้านคุณลักษณะ

โสภณ แยมทองคำ (2552) ระบุว่าคุณสมบัติของครู สควค. ที่จำเป็นต้องเสริมสร้างให้กับข้าราชการครู สควค. คือ 1) ความสามารถในการคิดประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์และความคิดอย่างมีเหตุผล 2) ความสามารถในด้านการแสดงออก ประกอบด้วยความเป็นครูผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มนุษยสัมพันธ์และทักษะการสื่อสาร

นอกจากจะมีการกำหนดคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 แล้ว ยังมีกรกล่าวถึงทักษะที่มีความสำคัญจำเป็นสำหรับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

นิภา วงษ์พิพัฒน์พงษ์ และกรรณิการ์ เผือกนำผล (2555, หน้า 5-11) เสนอคุณลักษณะสำหรับนิสิตฝึกประสบการณ์ตามความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการตามสาขาที่เรียน หากมีความรู้ความสามารถทางวิชาการตามสาขาที่เรียนสูงขึ้น สามารถนำความรู้มาใช้ได้อย่างเหมาะสม มีความมั่นใจในความรู้ที่เรียนมาและกล้าแสดงออกในการปฏิบัติงาน

2. ด้านความรู้ความสามารถพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน อาทิ ควรเพิ่มความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหา รวมทั้งงานสร้างสรรค์ใหม่ นิสิตได้คิดเอง สนใจใฝ่หาความรู้สิ่งแปลกใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน โดยการนำนิสิตทัศนศึกษาในสถานประกอบการที่นักศึกษาสนใจ ฝึกการทำวิจัยเล็กๆ ที่นักศึกษาสนใจเพื่อจะได้

องค์ความรู้ใหม่จากการค้นพบในการวิจัยนั้นๆ แล้วมีการนำความรู้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน
ในชั้นเรียน

3. ด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ถ้านักศึกษามีคุณลักษณะ
ดังกล่าวจะส่งผลให้นักศึกษาเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการ ส่งผลต่อการสร้าง
ชื่อเสียงให้คณะและมหาวิทยาลัย

เยาวชน หนึ่งชัยบุตร (2556) สรุปคุณลักษณะของครูมืออาชีพ ไว้ดังนี้

1. ต้องมีฉันทะและศรัทธาต่อวิชาชีพ คือ มีใจรักในวิชาชีพครู มีความมุ่งมั่นใฝ่รู้
ใฝ่เรียนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ มาส่งเสริม พัฒนา หรือแก้ปัญหา
ให้ลูกศิษย์เพื่อความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์

2. มีความเป็นครูเพื่อศิษย์ หมายความว่า เป็นครูที่เห็นแก่ศิษย์มากกว่าเห็นแก่ตัวเอง
มุ่งพัฒนาความสามารถของศิษย์ แก้ปัญหาให้ศิษย์อย่างต่อเนื่อง สร้างลูกศิษย์ให้เป็นคนดี-คนเก่ง
มีความสุขที่ได้เห็นศิษย์ประสบความสำเร็จในชีวิตตามอัตภาพของตนเอง ครูเพื่อศิษย์เป็นครูที่ศิษย์
ไว้วางใจเป็นบุคคลที่พึ่งพาได้

3. มีคุณธรรมจริยธรรม ครูมืออาชีพต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน
ได้ปฏิบัติประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นผู้มีความคุณธรรมจริยธรรม และดำเนินชีวิตตามหลัก
ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง น้อมนำพระราชดำรัสสู่การปฏิบัติ

4. จัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน พระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.
2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 การจัดการระบบการเรียนรู้อาจกำหนดการจัด
ระบบการเรียนรู้อื่นๆ 6 ข้อ มิได้กำหนดเรื่องการถ่ายทอดความรู้ ครูที่จัดไว้ว่าเป็นครูมืออาชีพควร
ศึกษาข้อกำหนดการจัดการเรียนรู้อื่นๆ 6 ข้อ และนำไปใช้กับผู้เรียนด้วยการพัฒนาเทคนิค
วิธีของตนให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่จะเป็นบุคคลในศตวรรษที่ 21 เตรียมพร้อมสู่สังคมอาเซียน

5. มีความเป็นกัลยาณมิตร ความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับครู หมายถึง กัลยาณมิตร
7 ประการ ดังนี้

5.1 ปิโย (น่ารัก) คือชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

5.2 ครู แปลว่า นำเคารพ หมายถึงมีความประพฤติดีเหมาะสม ทำให้อบอุ่นใจ
เป็นที่พึ่งได้ ปลอดภัย

5.3 ภาวนีโย นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง เป็นผู้ปรับปรุง
งานอยู่เสมอ

5.4 วัตตากรูจักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร

5.5 วจนักรโม ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังปัญหาแม้จุกจิก อดทนฟังคำวิจารณ์ คำล่วงเกินได้โดยไม่เสียอารมณ์

5.6 คัมภีร์รัฐจะ กะถัง กัตตา แกลงเรื่องล้าลึกได้ คือ ชี้แจงอธิบาย สอนศิษย์ให้เข้าใจเรื่องซับซ้อน เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นได้

5.7 โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอสูราน คือ ไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางเสื่อมเสียหรือเหลวไหลไม่สมควร

ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่าหรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นครู
2. ปรัชญาการศึกษา
3. ภาษาและวัฒนธรรม
4. จิตวิทยาสำหรับครู
5. หลักสูตร
6. การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
8. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
9. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้
10. การประกันคุณภาพการศึกษา
11. คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังต่อไปนี้

1. การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน
2. การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

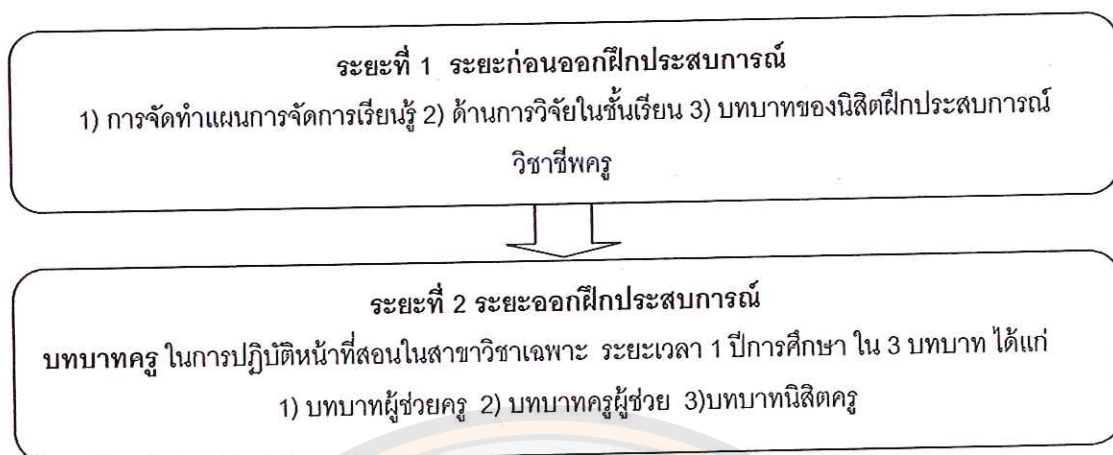
เมื่อพิจารณาความสอดคล้องของมาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพครู เพื่อการรับรองผู้จะได้รับใบประกอบวิชาชีพครูตามเกณฑ์ของคุรุสภา คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ และหลักสูตรผลิตครู พบว่าสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้

จะปรากฏให้เห็นชัดเจนในหลักสูตร ตามรายวิชาต่างๆ ตามที่สถาบันกำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตร ส่วนมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ จะปรากฏในกระบวนการการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ที่แต่ละสถาบันกำหนด ซึ่งมีความแตกต่างกัน

ช่วงของการจัดประสบการณ์วิชาชีพเป็นระยะเวลาที่สำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะ ความเป็นครู ดังงานวิจัยของ สำลี ทองธิว (2554) ได้วิเคราะห์แนวทางการจัดการปฏิบัติการสอน และนำเสนอประเด็นการค้นพบ 2 ประเด็นคือ เป็นการให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อระหว่างภาคทฤษฎีกับการฝึกปฏิบัติ สำหรับการประยุกต์ใช้ศาสตร์ด้านหลักสูตร และการสอนที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์หรือการสร้างสรรคความรู้นิใหม่ทางวิชาชีพครู อีกประการหนึ่งคือ การให้ความสำคัญกับโอกาสในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้สภาวะการณ์ของการประสานระหว่างนิสิต ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนแบบองค์รวม

จากการศึกษาเอกสาร คู่มือ กระบวนการต่างๆ ของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ จากของไทยและต่างประเทศ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า สามารถแบ่งระยะสำหรับการจัดประสบการณ์วิชาชีพได้ 2 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนออกฝึกประสบการณ์ คือ ระหว่างที่นิสิตศึกษาอยู่ในสถาบันแบบเต็มเวลา และ 2) ระยะออกฝึกประสบการณ์ คือ ในช่วงปีสุดท้ายที่นิสิตใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนฝึกประสบการณ์

ฉะนั้น ระยะเวลาของการเตรียมความพร้อม (ปี 1-4) สถาบันผลิตครูสามารถที่จะปลูกฝังส่งเสริมคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ นอกเหนือจากการเตรียมความพร้อมในด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน และบทบาทนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้ว เพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนออกฝึกปฏิบัติในสถานที่จริงในฐานะครู ระยะเวลาในการเตรียมความพร้อม สามารถส่งเสริมคุณลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ บทบาทการทำหน้าที่ผู้ช่วยครู บทบาทการทำหน้าที่ครูผู้ช่วย และ บทบาทการทำหน้าที่นิสิตครู แสดงขั้นตอน ได้ดังภาพ

ภาพ 2 แสดงระยะเวลาสำหรับการจัดประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตครู

นอกจากจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพ และคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงการแข่งขันในระดับชาติ และนานาชาติด้วย ตามลำดับ การศึกษาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เป็นอีกประการสำคัญที่สถาบันผลิตครูต้องคำนึงถึง เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้สามารถแข่งขัน และมีมาตรฐานเทียบสากลได้

ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบแนวคิด Professionalism in Teaching for the 21st Century ของ Partnership for 21st Century Skills เพื่อนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาจัดกลุ่มคุณลักษณะออกเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตน และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม รายละเอียดสรุปได้ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะ	ยูเนสโก (มาคส์ เดอลอรัส)	OECD	เซ็นเกา (2013)	ทริลิ่ง และเบอนี	สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2543)	พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ (2545)	ทัญญู ขลิบเงิน (2555)	เยาวภา ทนันทย์บุตร (2556)
1. ด้านความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชา								
1.1 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
1.2 มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ ที่หลากหลาย	✓	✓			✓	✓		✓
1.3 มีทักษะการคำนวณ				✓				
1.4 มีความสามารถในการวัดและ ประเมินผลที่หลากหลาย	✓	✓			✓			
1.5 รู้จักและเข้าใจผู้เรียน	✓				✓			
1.6 มีความสามารถในการพัฒนา หลักสูตร จัดทำแผนการสอน กิจกรรม และการประเมินผลที่สอดคล้องกับ ความแตกต่างระหว่างผู้เรียน	✓				✓			✓
2. ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู								
2.1 เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีแก่ศิษย์								✓
2.2 มีสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้				✓				
2.3 เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณในวิชาชีพ							✓	✓
2.4 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ	✓							
2.5 รักและศรัทธาในวิชาชีพครู								✓
2.6 เป็นผู้มีความก้าวหน้าทางวิชาการ	✓							

ตาราง 4 (ต่อ)

คุณลักษณะ	ยูเนสโก (มากที่สุด เคอลดอร์ส)	OECD	เซ็นเกอ (2013)	ทริคสิง และเมอนี่	สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2543)	พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ (2545)	วาทัญญู ขลิบเงิน (2555)	เยาวภา ทนันทย์บุตร (2556)
2.7 ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน	✓							
3. ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม								
3.1 มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/ การสื่อสาร				✓				
3.2 เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้ อย่างเหมาะสม	✓		✓	✓				
3.3 เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อ การเปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์				✓			✓	✓
3.4 มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์			✓	✓				
3.5 มีความสามารถในการ บริหารจัดการ		✓			✓			

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของนักวิชาการ และสถาบันผลิตครูทั้งในและต่างประเทศ สามารถแบ่งคุณลักษณะออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดของการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21st Century) ของ Partnership for 21st Century Skills เพื่อนำมาจัดกลุ่มคุณลักษณะ ได้ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา

- 1.1 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา
- 1.2 มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย
- 1.3 มีทักษะการคำนวณ

- 1.4 มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
- 1.5 รู้จักและเข้าใจผู้เรียน
- 1.6 มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอน กิจกรรม และการประเมินผล ที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

2. ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู

- 2.1 เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์
- 2.2 มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้
- 2.3 เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณในวิชาชีพ
- 2.4 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- 2.5 รักและศรัทธาในวิชาชีพครู
- 2.6 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจทางวิชาการ
- 2.7 ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน

3. ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

- 3.1 มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/การสื่อสาร
- 3.2 เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม
- 3.3 เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์
- 3.4 มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 3.5 มีความสามารถในการบริหารจัดการ

จากการที่ได้ศึกษา ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพส่งเสริมคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรเน้นที่จะพัฒนาใน 3 ด้าน คุณลักษณะในแต่ละด้าน เชื่อมโยงกับการส่งเสริมด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพ ในด้านวิชาการให้ดำเนินการโดยการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรรายวิชา สำหรับวิชาชีพ สามารถสอดแทรกได้ในรายวิชาตามหลักสูตร และสามารถบูรณาการกับกิจกรรม/โครงการที่แต่ละสถาบันจัดให้กับนิสิต ในส่วนของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ สามารถแบ่งระยะของการส่งเสริมคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะก่อนออกฝึกประสบการณ์ และระยะฝึกประสบการณ์ โดยแต่ละระยะจะต้องส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะของครูในศตวรรษ 21

4. ขั้นตอนและกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ในขั้นตอนและกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนิสิตครูเป็นขั้นตอนที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเรียนรู้ในภาคทฤษฎีที่เข้มข้น กล่าวได้ว่าในช่วงของการออกฝึกประสบการณ์เป็นช่วงเวลาสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูที่พึงประสงค์โดยการลงมือปฏิบัติจริงของนิสิตนักศึกษา สุขเมธ แยมมุ่น (2554) กล่าวไว้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นงานสำคัญในการผลิตและพัฒนาครูก่อนประจำการ (Pre-service Training) โดยผ่านกระบวนการของหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันผลิตครูสู่การเป็นครูมืออาชีพ มีคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งนับได้ว่าการเข้าสู่วิชาชีพครูเป็นการเตรียมการที่สำคัญก่อนการเป็นครู

จากการศึกษาเอกสาร คู่มือที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนและกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย เพื่อทบทวนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในปัจจุบัน ก่อนนำไปเป็นแนวทางในการร่วมคิดรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พอสรุปได้ ดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงการสังเคราะห์กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูในประเทศไทย

สถาบัน	ระยะก่อนฝึกประสบการณ์	ระยะฝึกประสบการณ์			การประเมินผล
		กิจกรรมก่อนออกฝึกประสบการณ์	กิจกรรมระหว่างฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึกประสบการณ์	
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	1. ลงทะเบียนครบถ้วนตามโครงสร้างของโปรแกรมวิชา	โครงการสัมมนาปฐมนิเทศ นักศึกษาออกฝึกประสบการณ์	สัมมนาระหว่างฝึกประสบการณ์ (ครั้งที่ 1) ประสานการจัดการเรียนรู้ออกสู่	สัมมนาหลังปฏิบัติการสอน นำเสนอผลการวิจัย จัดนิทรรศการ และสะท้อนประสบการณ์ การเป็นครู และปัจฉิมนิเทศ	การประเมินร่วมกันของ 1. ครูที่เลี้ยงประเมิน 2 ครั้ง/เดือน 2. รองผู้อำนวยการ/หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ประเมิน 1 ครั้ง/เดือน 3. อาจารย์นิเทศก์ ประเมิน 1 ครั้ง/เดือน อัตราส่วนการประเมิน (100) ครูที่เลี้ยง: 40 ผู้บริหาร: 10 อาจารย์นิเทศก์: 50
	2. เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ที่จัดไว้สำหรับนิสิต ตั้งแต่ปีที่ 1-4	ประชุมครูที่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ ผู้บริหาร เพื่อส่งมอบนักศึกษา (มอบคู่มือและใบประเมิน)	สัมมนาระหว่างฝึกสอน (ครั้งที่ 2) รายงานผลการวิจัยเบื้องต้น		

ตาราง 5 (ต่อ)

สถาบัน	ระยะก่อนฝึก ประสบการณ์	ระยะฝึกประสบการณ์			การประเมินผล
		กิจกรรมก่อน ออกฝึก ประสบการณ์	กิจกรรมระหว่าง ฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึก ประสบการณ์	
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	1. ลงทะเบียน ครบถ้วนตาม โครงสร้างหลักสูตร 2. ปี 3 นิสิตต้องลง รายวิชาวิทยากร สอน และ นวัตกรรม การศึกษาทักษะ การสอน (ตาม วิชาเอก) 3. นิสิตเข้าร่วม กิจกรรมเสริม ประสบการณ์ วิชาชีพครู ตั้งแต่ ปี 1 - 4	โครงการปฐม นิเทศน์ศึกษา ก่อนออกฝึก ประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการสัมมนา หลังปฏิบัติ การสอน	ประเมิน 3 ครั้ง: 1 ภาคเรียน โดย อาจารย์ที่เลี้ยง โดย ศูนย์ประสบการณ์ วิชาชีพจะส่งผล การประเมินให้ อาจารย์นิเทศก์ ได้ทราบผลทุกครั้ง เพื่อใช้ประกอบการ พิจารณาให้คะแนน ในแบบประเมิน พฤติกรรมทั่วไป
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น	1. ลงรายวิชาตาม โครงสร้างหลักสูตร 2. นิสิตปี 2 ลง รายวิชา ประสบการณ์ วิชาชีพครู 1 (1 หน่วยกิต) นิสิตปี 3 ลง รายวิชาชีพครู 2 (2 หน่วยกิต) นิสิตชั้นปีที่ 4 ลงรายวิชา ประสบการณ์ วิชาชีพครู 3 (2 หน่วยกิต)	โครงการปฐม นิเทศน์ศึกษา ก่อนออกฝึก ประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการสัมมนา นิสิตหลังฝึก ประสบการณ์	อาจารย์นิเทศ อาจารย์ที่เลี้ยง + สถานที่ฝึก ประสบการณ์

ตาราง 5 (ต่อ)

สถาบัน	ระยะก่อนฝึก ประสบการณ์	ระยะฝึกประสบการณ์			การประเมินผล
		กิจกรรมก่อน ออกฝึก ประสบการณ์	กิจกรรมระหว่าง ฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึก ประสบการณ์	
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพา	1. ลงรายวิชาตาม โครงสร้างหลักสูตร 2. นิสิตปี 2 ลงรายวิชา ประสบการณ์ วิชาชีพครู 1 (1 หน่วยกิต) นิสิตปี 3 ลง รายวิชาวิชาชีพครู 2 (1 หน่วยกิต) นิสิตชั้นปีที่ 4 ลงรายวิชา บูรณาการ การจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ในสาขาวิชา เฉพาะ	โครงการ ปฐมนิเทศ นักศึกษา ก่อนออกฝึก ประสบการณ์ โครงการสัมมนา ผู้บริหาร สถานศึกษา อาจารย์ที่เลี้ยง และอาจารย์ นิเทศก์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการสัมมนา นิสิตหลังฝึก ปฏิบัติการสอน	1. อาจารย์ที่เลี้ยง และคณะกรรมการ สถานศึกษา 2. อาจารย์นิเทศ ประเมิน 3 ครั้ง/ ภาคเรียน การประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ การสอน (60) การปฏิบัติงานพิเศษ (20) และ นวัตกรรม ความประพฤติ จรรยาบรรณฯ วินัย (20) ผลการประเมิน จะรวบรวมโดย คณะกรรมการฝ่าย ประเมินผลการฝึก ประสบการณ์สอน และเสนอที่ประชุม คณะกรรมการ ประจำคณะ ศึกษาศาสตร์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ	1. ลงรายวิชาตาม โครงสร้างหลักสูตร 2. นิสิตชั้นปีที่ 3 ลงรายวิชาปฏิบัติ การสอนในสาขา วิชาเฉพาะ (จำนวน 3 หน่วยกิต) นิสิตชั้นปีที่ 4 ต้อง เข้าร่วมโครงการ เสริมประสบการณ์ วิชาชีพครูที่คณะ จัดให้	โครงการ ปฐมนิเทศ นักศึกษาก่อน ออกฝึก ประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการสัมมนา นิสิตหลังฝึก ประสบการณ์	1. อาจารย์นิเทศก์ การศึกษาและวิชา เฉพาะ 2. อาจารย์ที่เลี้ยง 3. ผู้บริหาร สถานศึกษา ประเมินการ ปฏิบัติการสอน การ วิจัยในชั้นเรียน สรุปผลการประเมิน ส่งที่ฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์

ตาราง 5 (ต่อ)

สถาบัน	ระยะก่อนฝึก ประสบการณ์	ระยะฝึกประสบการณ์			การประเมินผล
		กิจกรรมก่อน ออกฝึก ประสบการณ์	กิจกรรมระหว่าง ฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึก ประสบการณ์	
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นครสวรรค์	1. ลงทะเบียนครบ ตามโครงสร้าง หลักสูตร 2. นิสิตชั้นปีที่ 5 ลงเรียนรายวิชา การฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพครู 1 และ 2 รวมทั้งสิ้น 6 หน่วยกิต ในช่วงปี 1-4 นิสิต เข้าร่วมโครงการ เตรียมความพร้อม ตามที่คณะฯ กำหนด	โครงการ ปฐมนิเทศนิสิต ฝึกประสบการณ์	โครงการมัชฌิม นิเทศนิสิตฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการปัจฉิม นิเทศนิสิตฝึก ประสบการณ์	อาจารย์นิเทศ ออกนิเทศอย่างน้อย ภาคเรียนละ 3 ครั้ง การประเมิน จะประเมิน โดย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ก่อนส่งผล การประเมินให้กับ คณะศึกษาศาสตร์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร	1. ลงทะเบียนครบ ตามโครงสร้าง หลักสูตร 2. นิสิตชั้นปีที่ 3 ลงเรียนรายวิชา การฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพครู (2 หน่วยกิต) นิสิตชั้นปีที่ 4 ต้องเข้าร่วม กิจกรรมเสริม ประสบการณ์ วิชาชีพครู ในภาคเรียนที่ 1	โครงการ ปฐมนิเทศ นักศึกษาก่อน ออกฝึก ประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการสัมมนา นิสิตหลังฝึก ประสบการณ์	การประเมินโดย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง

จากตาราง 5 สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนิสิตครูที่แต่ละสถาบันจัด มีสามส่วนหลัก ได้แก่ 1) ระยะเวลาก่อนฝึกประสบการณ์ 2) ระยะเวลาฝึกประสบการณ์ และ 3) การประเมินผล โดยช่วงก่อนฝึกประสบการณ์ เป็นช่วงของการดำเนินการเป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตรของนิสิตแต่ละสาขาวิชา ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพที่จัด สำหรับนิสิตครูในแต่ละปี ลักษณะของการจัดกิจกรรมจะเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะของนิสิตครู ที่พึงประสงค์ ทั้งเป็นการส่งเสริมด้านความรู้ และการส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของคนที่จะไป เป็นครูตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม หรือตามเป้าหมายของแต่ละชั้นปี ผ่านกิจกรรม ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการออกสังเกตจากสภาพโรงเรียนจริง โดยมีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันผลิต (อาจารย์นิเทศก์) โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ (ครู/อาจารย์พี่เลี้ยง) และนิสิตครู ซึ่งทั้ง 3 ฝ่ายจะต้อง ร่วมมือกันเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด โดยแต่ละสถาบัน มีการกำหนดบทบาท หน้าที่ และสัดส่วนในการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

สำหรับระยะเวลาฝึกประสบการณ์ จะแบ่งช่วงของการดำเนินกิจกรรมในระยะเวลาของการฝึก ประสบการณ์ คือ

1. กิจกรรมก่อนออกฝึกประสบการณ์ เป็นการจัดโครงการปฐมนิเทศนิสิตก่อนออกฝึก ประสบการณ์ เป็นการสร้างความเข้าใจแก่นิสิต ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศ ถึงบทบาทหน้าที่ของ แต่ละฝ่าย
2. กิจกรรมระหว่างฝึกประสบการณ์ เป็นการติดตาม รับทราบปัญหาอุปสรรคที่ นิสิตพบ และหาทางแก้ไขหรือปรับปรุงก่อนที่นิสิตจะกลับไปฝึกประสบการณ์ต่อ ช่วงนี้ อาจจะเป็น การติดตามงานหรือโครงการที่รับมอบหมาย อาทิ งานวิจัยในชั้นเรียนที่นิสิตต้องส่งรายงาน ความก้าวหน้า ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานอื่นใดที่เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์
3. กิจกรรมหลังฝึกประสบการณ์ เป็นกิจกรรมเพื่อการสะท้อน สรุปประสบการณ์ ที่นิสิตได้รับและเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

ในส่วนของการประเมินผล การประเมินผลการฝึกประสบการณ์ ของนิสิตมี 3 ฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ (สถาบันผลิต) ครูพี่เลี้ยง (เฉพาะสาขา) และผู้บริหารสถานศึกษา (สถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพ) โดยทั้งสามฝ่าย จะมีการทำงานร่วมกันเพื่อประเมินผลการฝึก ประสบการณ์ของนิสิต ใน 3 ด้านหลัก คือ การจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติตน และ การปฏิบัติงานอื่นๆ ของสถานศึกษาหรือสถาบันผลิตตามที่ได้รับมอบหมาย แต่ละสถาบันจะมีการ กำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนักการประเมินซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละสถาบันพิจารณา กำหนดเอง ทั้งนี้ ต้องชี้แจงให้นิสิต อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และสถานฝึกประสบการณ์ มีความเข้าใจที่ตรงกัน

ซึ่งต้องชี้แจงในช่วงก่อนการส่งนิติตออกฝึกประสบการณ์ หรือช่วงที่จัดโครงการสัมมนาปฐมนิเทศ นิติตก่อนออกฝึกประสบการณ์ ผลการประเมิน ในตอนท้ายจะรวบรวมและส่งมายังหน่วยงาน ที่รับผิดชอบงานด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนิติต ดำเนินการตามขั้นตอน เพื่อส่งผลการเรียน ในวิชาฝึกประสบการณ์ เป็นอันเสร็จสิ้นกระบวนการของการฝึกประสบการณ์ในแต่ละภาคเรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย

บทบาทของสถาบันผลิต

วางแผนการจัดกิจกรรมในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้กับนิติต ที่ครอบคลุมทั้งวิชาการและวิชาชีพ มอบหมายตัวแทนของสถาบันผลิตในการนิเทศติดตามการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพของนิติต อย่างเป็นระบบ จัดโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา วิชาชีพครูให้กับนิติตตลอดระยะเวลาที่ออกฝึกประสบการณ์ รวบรวมผลการประเมินและสรุป เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการ

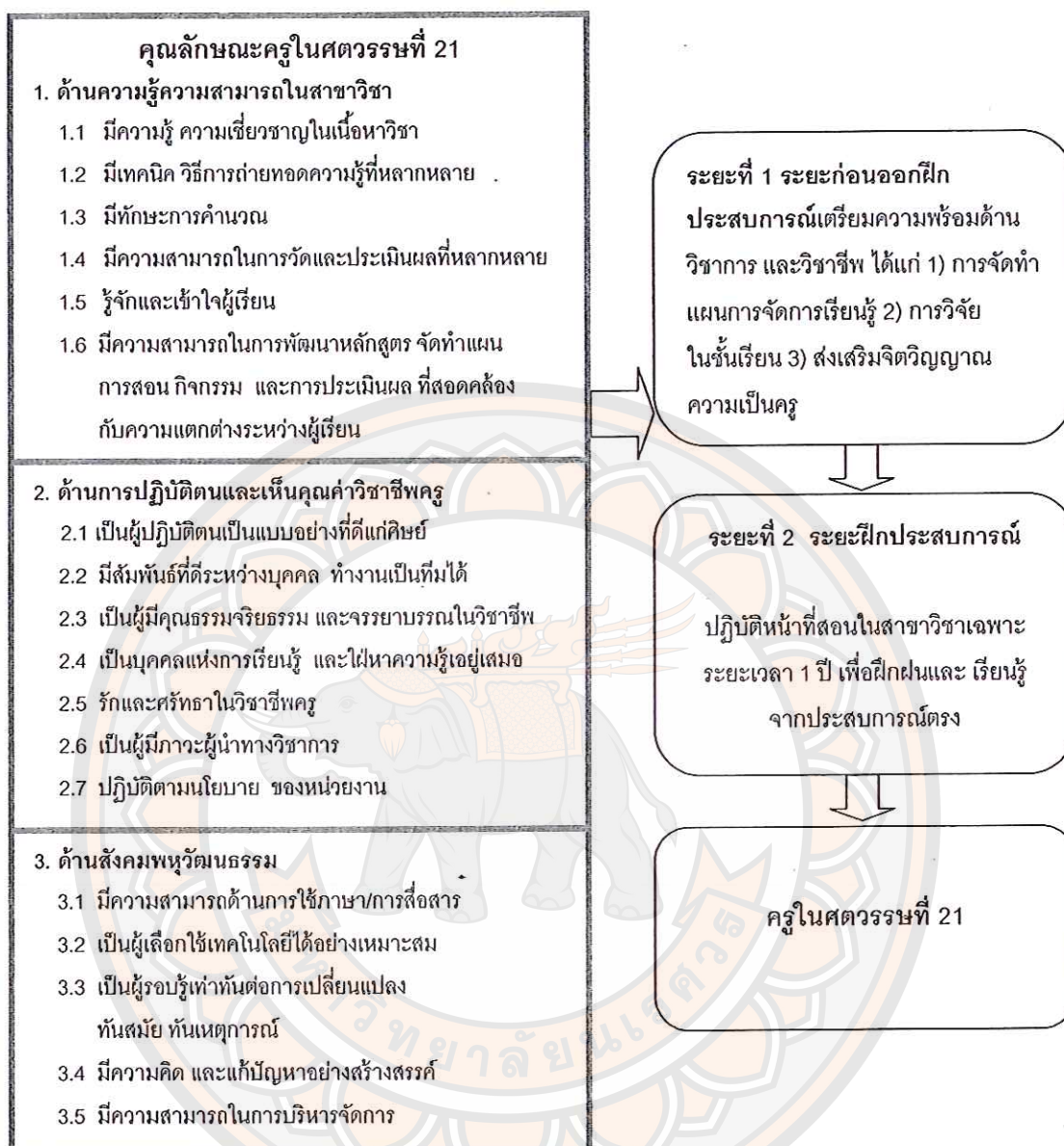
บทบาทของโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู

ส่งเสริมสนับสนุนกับการจัดกิจกรรมในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตลอด ระยะเวลาที่นิติตออกฝึกประสบการณ์ โดยมีการมอบหมายให้มีครูพี่เลี้ยง เพื่อมีบทบาทหน้าที่ สำคัญในการประเมินนิติตฝึกสอน ทั้งด้านความรู้ในวิชาเอก เทคนิคการสอน และการปฏิบัติตน ตลอดระยะเวลาที่มีการฝึกประสบการณ์

บทบาทของนิติตครู

ตรวจสอบคุณสมบัติของตนเอง ว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนสำหรับผู้ที่ จะออกฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู อาทิ ได้ศึกษาครบถ้วนตามโครงสร้างหลักสูตร ปฏิบัติตามข้อบังคับสำหรับ นิติตฝึกประสบการณ์โดยเคร่งครัด ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพภายใต้การกำกับดูแลของอาจารย์ ผู้แทนจากสถาบันผลิต (อาจารย์นิเทศก์) และอาจารย์จากโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู (อาจารย์ พี่เลี้ยง)

จากการศึกษาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มาตรฐานวิชาชีพครู ตลอดจนแนวทาง การผลิตครูของสถาบันต่างๆ ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ได้ ดังภาพ 3

ภาพ 3 แสดงแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู
ในศตวรรษที่ 21

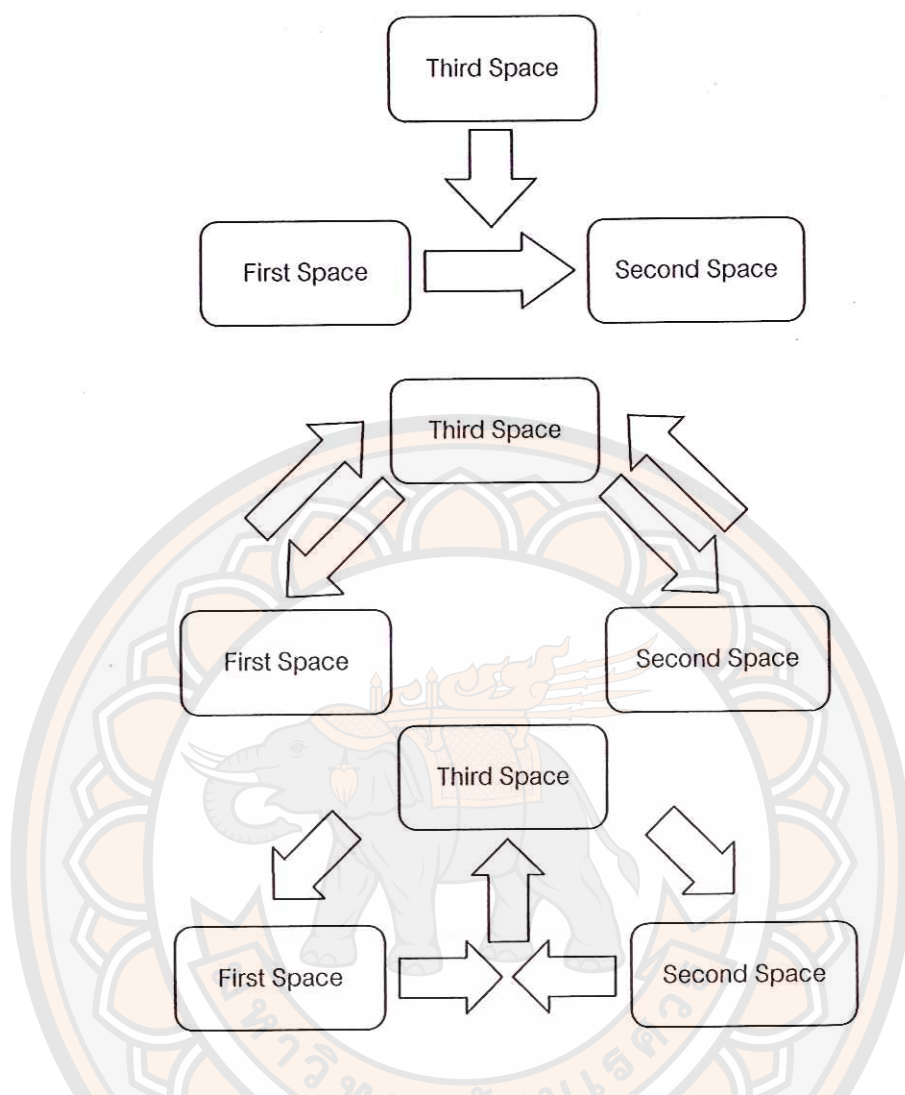
ตอนที่ 4 แนวคิดทวิปริทัศน์และแนวคิดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third Space Concept)

1. ความหมายและความเป็นมาของแนวคิด

ทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) เป็นทฤษฎีที่เสนอโดยนักวิจารณ์แนวโพสต์โคโลเนียลที่ชื่อ บาบบา (Bhabha, 1994) โดยได้พัฒนาแนวคิดทวิปริทัศน์จากวรรณกรรมและวัฒนธรรม เพื่ออธิบายถึงการสร้างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของยุคอาณานิคมที่เป็นปรกซ์และไม่เท่าเทียมกันโดยกระบวนการของผู้ที่มีอำนาจในลัทธิอาณานิคมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับดินแดนอาณานิคมภายใต้ความเป็นสากล บาบบาได้อธิบายว่า ทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) เป็นช่องว่างที่อยู่ตรงกลางระหว่างการผสมกันที่สามารถเรียกว่า พื้นที่ที่ 3 (Third Space Concept) ที่แก้ปัญหาการแทนที่และการต่อรองทางด้านวัฒนธรรม จอห์นสัน และริชาร์ดสัน (Johnson and Richardson, 2012) อธิบายว่าทฤษฎีทวิปริทัศน์ของ บาบบา นั้น มีการนำมาถกเถียงในวงวิชาการ อาทิ โรเบิร์ต ยังก์ (Robert Young) และสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) จนในที่สุดก็ยอมรับว่าการอธิบายและให้ความหมายโดย บาบบา นั้นเป็นที่เข้าใจได้จนเป็นที่ยอมรับใช้ในที่สุด

ไซเนอร์ (Zeichner, 2010) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) เป็นทฤษฎีที่ปฏิเสธสิ่งที่มีสองส่วน อาทิ การฝึกหัดและความรู้ทางวิชาการ หรือ ทฤษฎีกับการปฏิบัติ แต่ทั้งสองสิ่งมีความเกี่ยวข้องของผสมผสานซึ่งเป็นแนวทางใหม่ โดยถูกนำมาใช้ในด้านการศึกษารวมทั้งการฝึกหัดครู

เจนนี่ ราโมน่า (Jenni Ramone, 2010) อธิบายเพิ่มเติมว่า ภาพที่แสดงถึงพื้นที่ที่เรียกว่าทวิปริทัศน์ (Hybrid spaces) ได้แก่ ชั้นบันได (stairwell) คือจุดเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ 2 พื้นที่ที่อยู่ตรงกันข้ามกัน เช่นบนกับล่าง หรือซ้ายกับขวา เป็นต้น และเมื่อสองสิ่งมีการผสมผสานความเชื่อมต่อกันจนเป็นเป็นสิ่งเดียวกัน เรียกสิ่งที่เกิดขึ้นว่าทวิปริทัศน์ (Hybrid) หรือการผสมผสานสิ่งสองสิ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกันจนเกิดสิ่งใหม่ขึ้น ซึ่งพื้นที่ที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ เกิดขึ้นได้บนพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับการเจรจา ต่อรองหาข้อสรุปร่วมกัน จนได้สิ่งใหม่ใช้ร่วมกัน เป็นที่ยอมรับร่วมกัน จากการศึกษาความหมายทวิปริทัศน์และแนวคิดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory) และ Third Space Concept ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินงานที่อยู่บนฐานการผสมผสานสิ่งสองสิ่ง (Hybridity Theory) ที่ต่างกัน หรือแยกออกจากกันเข้าด้วยกัน และทั้งสองสิ่งนั้นมีความเกี่ยวข้อง และเอื้อซึ่งกันและกัน สำหรับการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ร่วมกัน พื้นที่หรือช่องว่างนี้เรียกว่าพื้นที่ที่ 3 (Third Space Concept) โดยมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ดังที่ Levy (2008) สรุปไว้ ดังภาพ 4

ภาพ 4 แสดงความเชื่อมโยงของ Hybridity Theory และ Third Space Concept

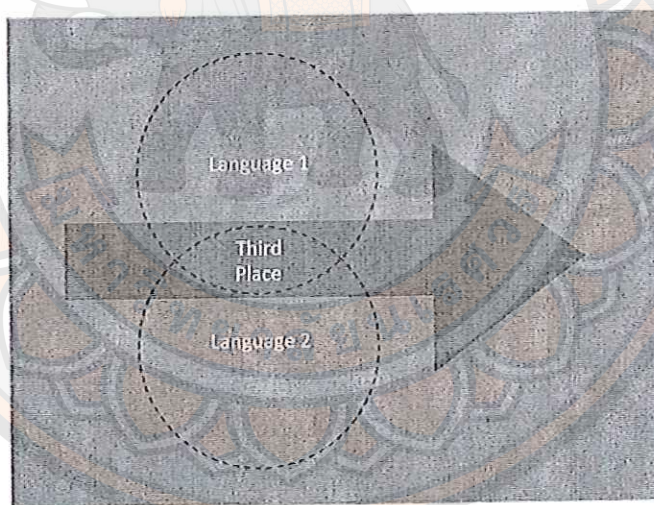
2. การประยุกต์ใช้สำหรับการผลิตและพัฒนานาวิชาชีพครู

ไซเนอร์ (Zeichner, 2010) นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) มาใช้ในการพัฒนานาวิชาชีพครู โดยการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้กับมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ก่อนจะนำแนวทางดังกล่าวไปเป็นต้นแบบในการผลิตครูให้กับสถาบันการศึกษาของมลรัฐวิสคอนซิน และมลรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการศึกษาในพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่เรียกว่า พื้นที่ที่สาม (Third space)

จอห์นสัน และริชาร์ดสัน (Johnson and Richardson, 2012) ได้นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้ในพื้นที่ที่ 3 (Third space concept) ไปใช้กับหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาถิ่นในประเทศแคนาดา ซึ่งประเทศแคนาดามีคนหลายเชื้อชาติ รวมทั้ง

ชนเผ่าอิวริจิน และคนชายขอบรวมอยู่ด้วย ซึ่งการนำทฤษฎีทวิปริทัศน์และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามสามารถทำให้ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภูมิหลังที่ต่างกัน ของผู้เรียนไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และยังสามารถส่งเสริมความเข้าใจ และสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกันด้วย

อลลอิซ (Allais, 2012) ได้นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ไปใช้ในชั้นเรียนภาษาฝรั่งเศส ซึ่งในชั้นเรียนมีนักเรียนที่เป็นทั้งอเมริกัน อิตาลี และฝรั่งเศสที่เรียนอยู่ร่วมชั้นเดียวกัน บางคนเป็นชาวฝรั่งเศสแต่มาเติบโตในอเมริกา บางคนเป็นย้ายมาอยู่ในอเมริกาได้สิบปี หรือบางคนมีหลายเชื้อสายในตัว การมาจากต่างครอบครัว หลากหลายบริบท เป็นที่มาของ งานวิจัยของอลลอิซที่ว่า จะจัดการกับความแตกต่างที่หลากหลายเช่นนี้ ตลอดจนจะส่งเสริมความสัมพันธ์ของนักเรียนในชั้นเรียน ได้อย่างไร จนได้ใช้ทฤษฎีทวิปริทัศน์ และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามเข้ามาใช้ในการจัดการเชิงพฤติกรรม หรือปรับสร้างพฤติกรรมของนักเรียน โดยอิงแนวคิดของบาบ่า ที่กล่าวไว้ว่าภาวะภายในจิตใจสามารถที่จะสร้างสรรค์ ผลิตขึ้นมาได้ แต่โดยพื้นฐานล้วนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ด้านใน โดยผลการวิจัยได้นำเสนอผังการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สาม ดังภาพ 5

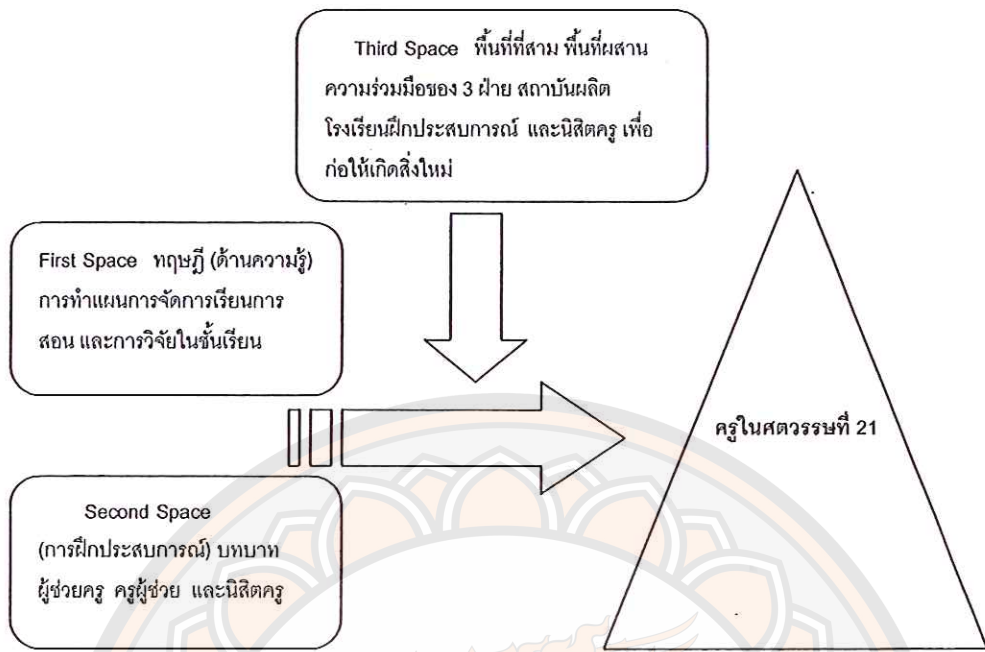

ภาพ 5 แสดงพื้นที่ที่สาม (Third Place) ของอลลอิซ

จากภาพ 5 อธิบายได้ว่า การเรียนรู้ภาษาสองภาษาที่สามารถหาแนวทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในพื้นที่ที่สาม ซึ่งก้าวข้ามความหลากหลายของเชื้อชาติ วัฒนธรรมของผู้เรียน และยังเป็นพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหว ปรับ เปลี่ยนแปลง (Dynamic) เพื่อส่งเสริมให้เกิดเจตคติ อารมณ์ บรรยากาศ และก่อให้เกิดความคิดใหม่เกิดขึ้น แนวลูกศรที่ยังคงพุ่งออกไปเป็นการแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด พัฒนาไปได้ตลอด

อลิเชีย เลวิส (Elicia Lewis, 2012, pp.31-36) นำแนวคิดพื้นที่ที่สาม ไปใช้เป็นเทคนิควิธีสำหรับการลดช่องว่างระหว่างการนำภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ในกระบวนการฝึกประสบการณ์ครูในมหาวิทยาลัยอีสต์ ลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซึ่งมีการดำเนินงานลักษณะหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียน (university-school partnership) สำหรับนิสิตโปรแกรม Initial Teacher Education มีปัญหาของการไม่สามารถเชื่อมต่อระหว่างการนำทฤษฎีไปใช้ ซึ่งรูปแบบที่ใช้ปัจจุบันไม่ สอดคล้องกันกับสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ส่งผลให้เส้น ของการฝึกประสบการณ์ของนิสิต (lines of responsibility for training) ไม่มีความชัดเจน ทำให้ต้องมีการปรับโครงสร้างการฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนของนิสิต เพื่อที่จะผลิตครูที่มีความโดดเด่น (outstanding teacher) ซึ่งการนำแนวคิดพื้นที่ที่สามไปใช้พบว่าเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ที่ช่วยให้นิสิตสามารถเชื่อมโยงการนำภาคทฤษฎีไปใช้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมทัศนคติด้านบวก ระหว่างการทำงานร่วมกันในบทบาทของครูที่เลี้ยงกับอาจารย์มหาวิทยาลัย ในลักษณะการส่งเสริมด้านวิชาการซึ่งกันและกัน โดยในมหาวิทยาลัยอาจารย์จะทำหน้าที่ลักษณะ university tutor คือนอกจากจะทำหน้าที่สอนให้ความรู้ แก่นิสิต แล้ว ยังต้องออกนิเทศติดตามการปฏิบัติการสอนของนิสิต ร่วมกับครูที่เลี้ยง และร่วมกันวางแผนสำหรับการกำหนด กำกับบทบาทหน้าที่ของนิสิตฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนด้วย ส่วนครูที่เลี้ยงมีหน้าที่ดูแลและให้การชี้แนะแก่นิสิตให้ดำเนินการฝึกประสบการณ์เป็นไปตามแนวทางที่ร่วมกันกำหนดไว้ เรียกว่า school mentor

จากการศึกษาทฤษฎีทวิปริทัศน์ และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามทั้งแนวคิด และแนวทางการประยุกต์ใช้ แสดงให้เห็นว่า การผสมต่อระหว่างภาคทฤษฎี (Space 1) และการฝึกประสบการณ์ (Space 2) ในพื้นที่ที่สาม (Third space) คือพื้นที่เปิดเพื่อการเรียนรู้โดยความร่วมมือทั้งสามฝ่ายได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ และนิสิตครู เพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ คือ นิสิตครูซึ่งมีคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ภาพ 6 แสดงการประยุกต์ทฤษฎีทวิปริตส์กับการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 5 แนวคิดทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา

การพัฒนานิสิตนักศึกษามีความสำคัญต่อสถาบันอุดมศึกษา ให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ สติปัญญา สังคมอารมณ์ ให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม ในปัจจุบันแนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นที่ยอมรับในวงการการอุดมศึกษาโดยทั่วไป นักวิชาการได้สร้างทฤษฎีเพื่อการพัฒนา นักศึกษาอย่างมากมาย แต่ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน (Seven vectors) ของซิกเกอร์ และไรเซอร์ (1993)

1. ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน (Seven vectors) ของซิกเกอร์ และไรเซอร์

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างมากมาย แต่ทฤษฎีที่และมีคำอธิบายที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีการนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษาโดยนักกิจกรรมนิสิตนักศึกษา นักการศึกษา และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษานั้น โดยมากมักจะเป็นแนวคิดทฤษฎีในด้านความรู้ความเข้าใจ และแนวคิดทฤษฎีด้านจิตสังคม เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของ

ซิกเกอริ่ง การพัฒนานิสิตนักศึกษา ตามแนวคิดของ ซิกเกอริ่ง และไรเซอร์ (1993) ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่

1.1 การพัฒนาความสามารถ (Developing Competence) ในระหว่างที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษาจะพัฒนาความสามารถ 3 ด้าน คือ ความสามารถด้านสติปัญญา ความสามารถทางร่างกาย และความสามารถในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือด้านสังคม นิสิตนักศึกษาจะมีความรู้สึกว่าตนมีความสามารถมากขึ้น เพื่อพวกเขาได้เรียนรู้ที่จะไว้วางใจในความสามารถของตน ยอมรับคำวิจารณ์จากผู้อื่น และบูรณาการทักษะต่างๆ ของเขาให้กลายเป็นความมั่นใจในตนเอง

1.2 การจัดการด้านอารมณ์ (Managing Emotions) นิสิตนักศึกษาหลายคนต้องประสบกับอารมณ์ในด้านไม่ดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความกลัว ความเจ็บปวด ความคิดถึง ความเบื่อหน่าย หรือความเครียด ผลจากการศึกษาพบว่า ความวิตกกังวล ความโกรธ ความรู้สึกหดหู่ ความต้องการ ความรู้สึกผิด และความอายนั้น เมื่อมีมากเกินไป จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการศึกษา ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการด้านอารมณ์ที่ดี งานสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านนี้ไม่ได้เป็นการกำจัดอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้ แต่จะต้องตระหนักและรับรู้ถึงอารมณ์เหล่านี้ว่าเป็นสัญญาณบอกสิ่งต่างๆ

1.3 การพัฒนาจากความเป็นตัวของตัวเองไปสู่การพึ่งพาอาศัยกัน (Moving Through Autonomy Toward Interdependence) สิ่งสำคัญที่นิสิตนักศึกษาจะต้องพัฒนาในที่นี้ก็คือ การเรียนรู้ที่จะพอใจในตนเอง มีความรับผิดชอบในการบรรลุเป้าหมายที่ตนได้เลือกไว้ ไม่ถูกชักนำโดยความคิดเห็นของคนอื่น การพัฒนาในด้านนี้จะต้องนำไปสู่ความเป็นอิสระทั้งทางอารมณ์และในด้านความต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก และนำไปสู่การยอมรับการพึ่งพาอาศัยกันในขั้นต่อมา

1.4 การพัฒนาสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ (Developing Mature Interpersonal Relationships) รวมถึง การยอมรับและชื่นชมความแตกต่างระหว่างบุคคล และความสามารถในการใกล้ชิดผูกพันกับผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง นอกจากจะหมายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ยังหมายความรวมถึงในบริบทที่มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมด้วย การตระหนักถึงความแตกต่าง การมีประสบการณ์ที่กว้างขวาง ความเปิดเผย ความอยากรู้อยากเห็น และการเป็นปรัวิสัย (objective) ไม่ยึดติดกับความเห็นของตน

1.5 การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity) การสร้างเอกลักษณ์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการด้านอื่นๆ ที่กล่าวมาก่อนแล้ว คือ ความสามารถ การจัดการกับอารมณ์ การเป็นตัวของตัวเอง และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี การพัฒนาเอกลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการ

ค้นหาว่าประสบการณ์ชนิดใด ระดับใด และการทำประสบการณ์นั้นๆ บ่อยเท่าไร ที่จะทำให้เราพึงพอใจ รู้สึกปลอดภัย และมีน้ำใจในตนเอง

1.6 การพัฒนาเป้าหมาย (Developing Purpose) เป็นการเพิ่มความสามารถในการเป็นคนที่มีความตั้งใจแน่วแน่ ความสามารถในการประเมินความสนใจและทางเลือกต่างๆ โดยจะต้องมีการวางแผนสำหรับการกระทำ และมีการกำหนดสิ่งที่จะควรจะทำก่อนใน 3 ด้าน คือ แผนและแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพ ความสนใจส่วนตัว และความผูกพันกับบุคคลอื่นและครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงเป้าหมายที่แตกต่างกันของตนให้อยู่ภายใต้เป้าหมายหลักที่ใหญ่กว่าและมีความหมายมากกว่า และการมีความตั้งใจในการทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

1.7 การพัฒนาความมีคุณธรรม (Developing Integrity) การพัฒนาความมีคุณธรรมนั้นใกล้เคียงกับการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน และการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาความมีคุณธรรมประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่มีลำดับซ้อนกันอยู่ คือ

1.7.1 ค่านิยมในด้านเกี่ยวกับมนุษย์จะเปลี่ยนจากการทำตามความเชื่อต่างๆ โดยอัตโนมัติไปสู่การรักษาความสมดุลระหว่างความสนใจของตนเองกับความสนใจของเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ

1.7.2 ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล เป็นการยอมรับค่านิยมและความเชื่อต่างๆ อย่างมีสติ ในขณะที่เดียวกันก็เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

1.7.3 การพัฒนาความเหมาะสม หมายถึง การประสานระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับพฤติกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม

2. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ เดวิด โกล์ป

เดวิด โกล์ป (1984) เป็นนักจิตวิทยาการศึกษาที่เริ่มใช้คำว่า "Experiential Learning" ซึ่งต่อมาได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในวงการศึกษาร่วมกันเรียกว่า Kolb Process Learning เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรม

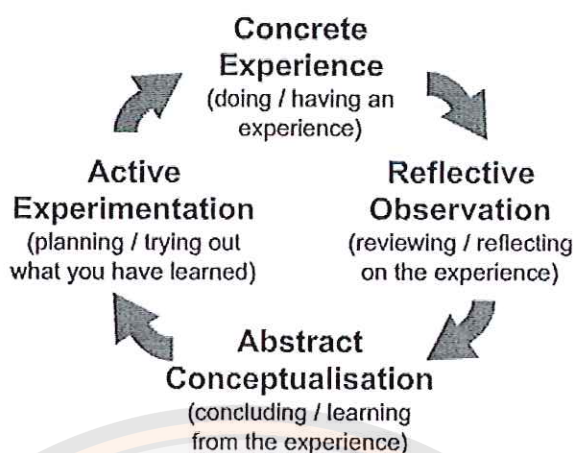
ขั้นที่ 2 ผู้เรียนสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ด้วยมุมมองที่หลากหลาย

ขั้นที่ 3 ผู้เรียนสรุปความรู้จากการสังเกตและการสรุปเป็นความคิด

รวบยอดซึ่งเป็นนามธรรมและสรุปเป็นหลักการซึ่งได้จากการบูรณาการการสังเกต

กับทฤษฎี

ขั้นที่ 4 ผู้เรียนนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้หรือทดลองใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

ภาพ 7 แสดง Kolb Learning Cycle

ที่มา: Kolb, 1984

3. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแบบองค์รวมตามแนวจิตตปัญญาศึกษา

3.1 ความหมายของ จิตตปัญญาศึกษา

จิตตปัญญาศึกษา หรือ Contemplative Education มีนักวิชาการ นักการศึกษา ได้ให้ความหมายของ จิตตปัญญาศึกษา ไว้ ดังนี้

Arthur Zajonc (n.d.) กล่าวว่า Contemplation หรือการใคร่ครวญ เป็นกิจกรรมง่ายๆ อย่างหนึ่งของมนุษย์ และเมื่อนำมาปรับใช้ในวงการวิชาการ สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความสัมพันธ์แบบใหม่กับตนเอง กับบุคคลอื่น และกับโลก การใคร่ครวญนี้จะเชื่อมโยงกับสรรพสิ่ง เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง

Haynes (2005) กล่าวว่า Contemplative มาจากภาษาละติน คือ Contemplari แปลว่า สังเกต พิจารณา หรือจ้องมองอย่างตั้งใจ นำไปสู่การปฏิบัติที่หลากหลาย ได้แก่ การนั่ง การยืน การเดิน การนอน การสงบนิ่ง การฟังอย่างลึกซึ้ง การใคร่ครวญ การตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ การจินตนาการตามเสียงนำ การบริหารร่างกาย พื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา คือ การมีสติรู้ตัว การอยู่กับปัจจุบันขณะ การปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนส่งผลต่อประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ผู้เรียนได้พัฒนาเทคนิคในการตระหนักรู้ ฝึกฝนทักษะการสังเกต และการรับรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการวิพากษ์วิจารณ์โลกรอบตัวมาเป็นความกระหายใคร่รู้ ให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหาวิชาแบบแน่นขึ้นในขณะที่เดียวกันลดความกังวล

Tobin Hart (2004, p.28) กล่าวไว้ว่า Contemplation เป็นการใช้วิธีการต่างๆ เช่นการทำสมาธิ การฟังและใคร่ครวญบทกวี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำจิตที่วุ่นวาย กลับสู่ภาวะปกติ อยู่กับปัจจุบันขณะ บ่มเพาะความสามารถในการตระหนักรู้ มีจิตใจจดจ่อ และการเข้าใจอย่างลึกซึ้งขึ้น

สถาบัน Center for Contemplative Mind in Society (2008) ได้แบ่งวิธีการในการปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาศึกษาออกเป็น 7 แนวทาง ซึ่งแนวทางทั้ง 7 อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาความตระหนักรู้และการเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือปัญญาภายใน ดังนี้

1. ฝึกกับการสงบนิ่ง ได้แก่ การปฏิบัติสมาธิ
 2. ฝึกกับการเคลื่อนไหว ได้แก่ โยคะ ชี่กง ไทเก๊ก การเดิน
 3. ฝึกกับกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การทำงานอาสาสมัคร
 4. ฝึกกับกิจกรรมรังสรรค์ ได้แก่ การสวนมนต์ การแผ่เมตตา การท่องมนต์ตรา
 5. ฝึกกับพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ นิเวศภาวนา การสวนมนต์ภาวนา
 6. ฝึกกับกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ ได้แก่ สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง
- การฟังเรื่องเล่า
7. ฝึกกับกระบวนการสร้างสรรค์ ได้แก่ การร้องเพลง การทำงานศิลปะ
- การเขียนบันทึก

Zinger (2008 อ้างอิงใน ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ, 2553, หน้า 11) กล่าวว่า นักการศึกษาจำนวนมากมีความเห็นว่า การจัดการศึกษาที่เน้นการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล การวิพากษ์วิจารณ์ และการวิเคราะห์เชิงปริมาณอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ไม่เพียงพอในการพัฒนาผู้เรียน หากการศึกษาต้องทำให้ผู้เรียนได้รับการซ่อมแซมสุขภาวะทางปัญญาผ่านการพัฒนาทางจิตวิญญาณ การปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาก่อให้เกิด "การรู้ตัว" ซึ่งเป็นความสามารถในการดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะ ข้อดีของการสอนตามแนวจิตตปัญญา ได้แก่

1. ลดความเครียด ความกังวล
2. ลดการขาดเรียนแบบไร้เหตุผล
3. เพิ่มสมาธิและความจดจ่อ
4. เพิ่มความสามารถในการจดจำ และมีความสามารถในการ "อยู่กับปัจจุบัน"
5. ลดความตื่นตระหนกและความกังวลเมื่อต้องพูดในที่สาธารณะสมาธิและการอยู่กับปัจจุบันขณะช่วยให้ผู้เรียนเปิดรับโลก ชั้นเรียน และผู้อื่น มากขึ้นมีความเมตตามากขึ้นรวมทั้ง การมีประสบการณ์กับการไม่รีบตัดสินใจ ทำให้มองเห็นอย่างกระจ่างชัด มองเห็นตาม

ความเป็นจริง และเท่าทันการรับรู้ประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ผู้สอนต้องเรียนรู้ การลดการควบคุม ชั้นเรียนเพื่อสร้างให้เกิดความอดทนอดกลั้น การเปิดรับ การรับฟัง และพื้นที่อิสระในการเรียนรู้ ที่มากขึ้น ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนในด้านความถนัดในการเรียนรู้และความสนใจที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิธีที่ผู้สอนจะนำมาใช้ในชั้นเรียน สมรรถนะในชั้นเรียนทำให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้สังเกตอารมณ์ความรู้สึกของตนและสร้างช่องว่างระหว่างประสบการณ์และปฏิกิริยาตอบสนอง

สำหรับในประเทศไทยมีกลุ่มนักวิชาการ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันศึกษา และให้ความหมายของจิตตปัญญาศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาจากด้านในตน เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่ง ปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตาต่อกัน (ชลลดา ทองทวี และคณะ, 2551, หน้า 27)

จิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2549; วิจักขณ์ พานิช, 2549; Hladis, 2005)

วิจักขณ์ พานิช (2550) ให้ความหมายของคำว่า Contemplative education ว่า หมายถึงการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เป็น กระบวนการของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเองก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาค คือ ภาคความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ การเรียนรู้เช่นนี้จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่สบาย เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ด้านใน เอาใจใส่จิตใจของผู้เรียนในทุกขณะ ประกอบด้วยกระบวนการ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) เป็นการฟังด้วยหัวใจ ด้วยความตั้งใจอย่างสัมผัสได้ถึงรายละเอียดของสิ่งที่ฟัง จิตใจตั้งมั่น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการรับรู้ทางอื่นๆ เช่น การมอง การอ่าน การสัมผัส

2. การน้อมสูใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการฟังอย่างลึกซึ้ง มีการน้อมนำความคิดนั้นมาใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง อาศัยความสงบเย็นของจิตใจแล้วจึงนำไปปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลจริง

3. การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Meditation) เป็นการปฏิบัติธรรมหรือการภาวนาคือการเฝ้าดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต ทำให้เห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก เห็นความจริงที่ไปพ้นอำนาจแห่งตัวตนของตน

สุมน อมรวิวัฒน์ (2548) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่อยู่จุดมุ่งหมายและกระบวนการ ประสบการณ์จากการเรียนรู้จะทับซ้อนสะสมมีทั้งความรู้ที่ข้ามพ้นไปสู่สิ่งใหม่หลอมรวมกับ ประสบการณ์เดิมเป็นการ “ก้าวพ้นแต่ปนอยู่” (transcend and include) นั่นคือ กระบวนการ เรียนรู้นั้นมีโครงสร้างแบบเกลียวพลวัต (spiral dynamics) มีธาตุรู้ที่สามารถเชื่อมโยงจิตสำนึกและ จิตใต้สำนึก จนเกิดปัญญาและความรู้ใหม่ กระบวนการเรียนรู้ที่ฝึกเชื่อมโยงจิตสำนึกกับจิต ไร้สำนึกเช่นนี้ นำไปสู่สภาวะทางจิตวิญญาณอย่างไม่มีข้อสงสัยอีกทั้งยังโยงไปถึงสภาวะ องค์รวมชีวิต วิเศษฐ์ วัจวิญญู (ม.ป.ป. อ้างอิงใน สุมน อมรวิวัฒน์, 2548) เน้นว่า การเรียนรู้ที่แท้จริง เกิดจากสภาวะของจิตที่โปร่งสบาย ผ่อนคลาย แล้วคิดวิเคราะห์เข้าภายในตน ขณะเดียวกันก็ได้ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงกับผู้อื่น การยึดติดกับเนื้อหาสาระที่ตายตัวนั้นแม้จะรู้มาก ก็มีประโยชน์น้อยกว่าการรู้สาระที่เปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงกับชีวิตเรา

วิจักขณ์ พานิช (2550) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษาไม่ใช่เรื่องของการสร้าง กฎเกณฑ์ค่านิยมทางสังคม ความเป็นเลิศทางวิชาการ ความคาดหวังทางศีลธรรม หรือกระทั่ง ความสูงส่งทางจิตวิญญาณ แต่กลับเป็นเรื่องง่าย ๆ อย่างการให้ความเคารพแก่ศักยภาพแห่งการ เรียนรู้ของคนทุกคนอย่างไร้อคติ กระบวนการการเรียนรู้เช่นนี้จะต้องตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ว่า ธรรมชาติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์คือ ธรรมชาติแห่งการตื่นรู้หรือพุทธสภาวะ ซึ่งกระบวนการ ศึกษาจะนำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการใคร่ครวญด้วยใจ การขบคิดด้วยปัญญาจากการบ่มเพาะและ ให้คุณค่าพื้นที่ว่างแห่งการเรียนรู้ด้านใน การลองผิดลองถูกด้วยประสบการณ์ตรง เพื่อเป้าหมาย ของการตระหนักรู้ถึงพุทธสภาวะที่มีอยู่แล้วในตนเองอย่างเป็นกระบวนการตามธรรมชาติของชีวิต

นอกจากนี้ วิจักขณ์ พานิช (2550, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของจิตตปัญญา ศึกษาว่า หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ ความรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการ เพราะความรู้ที่แท้จริงคือ ประสบการณ์ทุกอย่างรอบตัว และเพิ่มการใคร่ครวญด้วยใจจะเพิ่มสัมผัสถึงคุณค่าและความงาม และการเรียนรู้ด้วยใจอย่าง ใคร่ครวญจะเกิดในสิ่งแว่ล้อมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศเอื้ออาทร เรียนรู้ที่จะเห็น คุณค่าของการเรียนรู้ด้านใน เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ที่จะให้

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550, หน้า 12) ได้สรุปความหมายของจิตตปัญญา ศึกษาว่า การศึกษาที่มุ่งพัฒนาภายในด้วยกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ศาสตร์ตามที่คุณเรียนสนใจ และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้อย่าง สมดุล เกิดการเข้าใจตนเอง และผู้อื่น เกิดความรักความเมตตา เกิดปัญญาตระหนักรู้ภายในตน

ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2550, หน้า 5) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจ และปัญญาอย่างแท้จริงทำให้เข้าถึง ความจริง ความดี ความงาม

ทั้งในตนเองและสรรพสิ่งต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง (Personal Transformation)

ราชบัณฑิตยสถาน (2551, หน้า 88) ได้ให้ความหมายของ จิตตปัญญาศึกษา ว่า หมายถึง การศึกษาที่สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อชีวิตและความเป็นมนุษย์ เน้นการปลูกฝังความตระหนักรู้ภายในตน ความเมตตาและจิตสำนึกต่อส่วนรวม การนำปรัชญาและศาสนามาพัฒนาจิตฝึกปฏิบัติจนมีสติและเกิดปัญญา สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากการศึกษาความหมายของจิตตปัญญาศึกษาของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ สรุปได้ว่า จิตตปัญญาศึกษา คือกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบหนึ่งโดยผ่านประสบการณ์ตรง ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ เห็นคุณค่า จนก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานภายในตนเอง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเกิดจะผ่านการใคร่ครวญ ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตกผลึกทางความคิด จากการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่การประยุกต์ใช้และคำนึงถึงประโยชน์ทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคม

งานวิจัยที่นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ ได้แก่ งานวิจัยของ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2546) เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเองที่นำไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนสัตยาไส พบว่า รูปแบบดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนปรากฏขึ้น งานวิจัยของ สุวรรณ ชิวพฤกษ์ และชากุล สิ้นไชย (2551) ได้ศึกษาผลจากการนำโครงการศิลปะสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตภายใน (contemplative arts for mental equality) กับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลพบว่า โดยภาพรวมนักศึกษามีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ยอมรับตนเอง เห็นพฤติกรรมตนเองทั้งในสภาวะอารมณ์ปกติ และอารมณ์ที่แปรปรวน มีผลต่อการเข้าใจคนอื่นและเข้าใจโลกมากขึ้นสอดคล้องกับการวิจัยของ จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ที่ศึกษาการสอนจิตตปัญญาศึกษา โดยบูรณาการในรายวิชาเทอร์โมไดนามิกส์ 1 และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ผู้เรียนได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับโลกทัศน์ การนิยามความสุข การนึกถึงคนรอบข้าง การนึกถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม การมีความรักความเมตตา นอกจากนั้น ยังได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในรายวิชาศาสนาเปรียบเทียบ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการมีกระบวนการสุนทรียสนทนาในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้เรียนตัดสินผู้อื่นน้อยลง ฟังอย่างลึกซึ้งมากขึ้น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ใจเย็น อดทนและเคารพในความหลากหลายมากขึ้น

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2553) ได้นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิตวิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยมุ่งหวังว่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาครูปฐมวัยให้เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวิชาชีพและวิชาชีพิต ผลการเรียนรู้ครอบคลุมองค์ความรู้ทั้ง 3 ภาค คือ ภาคจิตวิญญาณ ภาควิชาชีพครูปฐมวัย และภาควิชาการ ผลจากการวิจัยพบว่านิสิตเกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อวิชาชีพ ภาคจิตวิญญาณ ประสบการณ์เรียนรู้ในภาคจิตวิญญาณทำให้นิสิตได้กลับมาอยู่กับตัวเอง อยู่กับปัจจุบันขณะในสภาวะผ่อนคลาย สงบ มีสมาธิ มีความสุข ภาควิชาชีพครูปฐมวัย ประสบการณ์เรียนรู้ในภาควิชาชีพครูปฐมวัยทำให้นิสิตได้คิดสะท้อนและใคร่ครวญกับตัวเอง นิสิตสะท้อนความคิดว่า ได้เรียนรู้ข้อคิดในเรื่องการไม่คาดหวังเกิดการคิดเชื่อมโยงกับวิชาชีพ คือ การเป็นครูต้องทุ่มเทเพื่อเด็ก การดูแลเด็กทุกคนอย่างเสมอกันทำให้เห็นตัวเองชัดเจนขึ้นและพยายามปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นครูที่เอาใจใส่และประเมินตามความเป็นจริงมากขึ้น

หฤทัย อนุสรราชกิจ (2549) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาเด็กอย่างใคร่ครวญ เพื่อปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของครูการศึกษาปฐมวัยงานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการแทรกแซง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาเด็กอย่างใคร่ครวญสำหรับครูการศึกษาปฐมวัย และเพื่อศึกษาผลการปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของครูที่เข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ใน 3 ด้าน คือ 1) ต่อตนเอง 2) ต่อเด็ก และ 3) ต่อผู้อื่น ทำการศึกษาครูจำนวน 3 คน ผลการวิจัย ทำให้ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ครูรู้ตัวเอง รับรู้ความจริงในปัจจุบัน มีสติ และรับรู้เด็กอย่างเป็นธรรมชาติตามจริง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเปิดใจรับรู้ ยอมรับทั้งตนเองและผู้อื่น
2. การพัฒนาภายในตนเอง ด้วยการฝึกสติ สมาธิ ประสาทสัมผัส การรู้เท่าทันปัจจุบัน
3. การศึกษาเด็ก ที่เน้นการสังเกตเด็กและการใคร่ครวญในชีวิตประจำวัน
4. การสะท้อนการเรียนรู้

นอกจากนั้น ผลการวิจัยทำให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองทั้งในด้านตนเอง เด็กและผู้อื่น ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ครูแตกต่างกันไปตามลักษณะของครู 3 แบบ คือ ครูที่ใช้ความรู้สึก ครูที่ยึดมั่นกับความคิดตนเอง และครูที่เป็นนักปฏิบัติ ผู้วิจัยได้เสนอไว้ว่า การเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับลักษณะของครู ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ครูเปิดการรับรู้ของตนเอง มองเห็น

และรับรู้ตนเองชัดเจน เข้าใจความแตกต่างของตนเอง โดยครูที่ถนัดใช้ความรู้สึกและอารมณ์ เรียนรู้ได้จากกิจกรรมที่พัฒนาสุนทรียะทางอารมณ์ เช่น งานศิลปะ ครูที่ยึดมั่นกับความคิดของตน ถนัดกับการทบทวนตนเองและเขียนบันทึกการเรียนรู้ ครูที่เป็นนักปฏิบัติ ถนัดกิจกรรมที่ปฏิบัติผ่านกาย เช่น โยคะ บัณฑิต ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยกำกับสติและการกระทำของครู

การนำจิตตปัญญาศึกษามาจัดการศึกษา สามารถนำมาบูรณาการกับเนื้อหาในหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว หรือพัฒนาเป็นหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาและสามารถใช้จิตตปัญญาศึกษาได้กับทุกระดับของการศึกษา (Hart, 2004) จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาทุกแห่ง โดยเฉพาะสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการสร้างความมั่งคั่งทางปัญญาผ่านกระบวนการผลิตกำลังคนระดับสูงที่จะสร้าง "สังคมอุดมปัญญา" ให้เกิดขึ้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2549)

จิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา แนวคิดเรื่องจิตตปัญญาศึกษาเริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ มลรัฐโคโลราโดประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1974 ก่อตั้งโดยเชอเกียม ตรุงปะ รินโปเช ผู้นำจิตวิญญาณชาวทิเบต มหาวิทยาลัยแห่งนี้จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สืบค้นสำรวจภายในตนเองเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และรับฟังด้วยใจที่เปิดกว้าง ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาที่มีปรัชญาและพันธกิจของสถาบันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตหลายแห่ง อาทิ California Institute of Integral Studies (CIS) ประเทศสหรัฐอเมริกา Buddhist Tzu Chi University ประเทศไต้หวันและ Sathya Sai Institute of Higher Learning ประเทศอินเดีย (ศศิลักษณ์ ขยันกิจ, 2553, หน้า 12-13)

Miller and Nozawa (2005) นำเสนอผลของการปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาในชั้นเรียนระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในรายวิชาเลือกระดับปริญญาโท โดยการนำสมาธิมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมมิใช่พัฒนาเฉพาะความคิดเท่านั้น ด้วยมองว่าสมาธิเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง ซึ่งช่วยให้นักศึกษาสามารถรับมือกับความเครียดในการดำเนินชีวิต ตลอดจนลดตัวตนของผู้สอนทำให้การสอนมีความสนุกสนานและเบิกบาน ในรายวิชานี้มีการแนะนำวิธีการปฏิบัติสมาธิแบบต่างๆ 6 แบบ เพื่อให้นักศึกษาเลือกปฏิบัติต่อเนื่องที่บ้าน เป็นเวลา 30 นาทีต่อวัน ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เริ่มต้นด้วยการแผ่เมตตา จากนั้นให้นักศึกษาปฏิบัติสมาธิตามวิธีการเฉพาะตน โดยจับบทเรียนด้วยการให้นักศึกษาฝึกฝนการอยู่กับปัจจุบันขณะและเขียนบันทึกการเรียนรู้ซึ่งเน้นการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการปฏิบัติสมาธิ คำตอบของนักศึกษาจากการเรียนรู้ในรายวิชานี้ ได้แก่ ได้มีเวลาอยู่กับตัวเอง เพิ่มความสามารถในการฟัง รู้สึกว่ามีพลังมากขึ้น ตอบสนองต่อสถานการณ์ช้าลง และรู้สึกสงบ และมีความกระฉ่างชัดมากขึ้น บทความเรื่อง การปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาในการจัดการศึกษา

สำหรับครู นำเสนอผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสัมภาษณ์นักศึกษาที่ยังคงปฏิบัติสมาธิอย่างต่อเนื่องแม้ว่าได้จบการศึกษาไปแล้ว โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 21 คน จากนักศึกษาที่เคยผ่านการเรียนรายวิชานี้จำนวนทั้งสิ้น 182 คน ร้อยละ 62 ของผู้ให้ข้อมูลซึ่ง 15 คน เป็นครูในโรงเรียน ให้สัมภาษณ์ว่า สมาธิทำให้ผ่อนคลาย เกิดความสงบทั้งในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และมีปฏิริยาตอบโต้ต่อสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชั้นเรียนลดลง

ชลดา ทองทวี และคณะ (2551) ได้เสนอประเด็นการวิจัย สำหรับผู้สนใจนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาไทย ได้แก่

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้
2. การวิจัยสำรวจองค์ความรู้และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างระบบการวัดประเมินการเรียนรู้ และการทำงานในฐานะกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และความสุข
3. การวิจัยพัฒนาอาจารย์ กระบวนกร และผู้จัดการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา
4. การวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแก่นกับบริบทในลักษณะที่มีความหมายต่อชุมชน
5. การวิจัยศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เป็นโครงสร้างรองรับจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ระบบการศึกษาในปัจจุบันมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสติปัญญาหรือสมอง โดยละเลยการพัฒนาจินตนาการหรือหัวใจ การศึกษาที่จะสามารถพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น ต้องพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา การมุ่งพัฒนาเพียงปรีชาญาณ (intellect) หรือการคิดเป็นเหตุเป็นผลเพียงด้านเดียวไม่อาจนำพาผู้เรียนให้ก้าวพ้นปัญหา หรือดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หลายครั้งหลายคราที่นำพาไปพบกับความเครียด การยึดติดตัวตน หากการศึกษาต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน จำต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัญญาของสมองไปพร้อมๆ กับการพัฒนาปัญญาของหัวใจ Osho (n.d. อ้างอิงใน ประพนธ์ ผาสุขยืด, 2548) กล่าวว่า ปัญญาญาณ (intuition) เป็นการเข้าถึงความจริงในระดับที่สูงกว่าปรีชาญาณซึ่งเป็นการคิดเชิงเหตุผล ปัญญาญาณเป็นการรู้ในลักษณะก้าวกระโดดที่ไม่สามารถอธิบายได้ในเชิงเหตุผลหรือเข้าถึงได้ด้วยการคิดแบบปรีชาญาณ เป็นปัญญาของหัวใจ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของงานด้านศิลปะ เกี่ยวข้องกับความสวยความงาม ความรัก และมิตรภาพ ปัญญาญาณ หรือ การรู้ด้วยใจ หรือ การรู้แบบปิ้งแว็บ เป็นปรากฏการณ์ผุดบังเกิดผ่านช่องทางหรือสภาวะที่เป็น "สมาธิ" ผ่านจิตใจที่ใสสะอาด ว่าง และปล่อยวาง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใน เป็นการเห็นด้วยตนเอง เป็นการสอนที่มาจากข้างใน ปัญญาญาณมักให้คำตอบต่อคำถามสำคัญๆ

ที่มีอยู่ภายในใจ ซึ่งอาจมิใช่คำตอบที่ถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด หากเป็นคำตอบที่ผุดขึ้นมาภายในใจ ซึ่งมีใช่การเข้าใจโดยอาศัยความคิด การเข้าถึงปรัชญาญาณทำให้ได้ "ความรู้" หากการเข้าถึงปัญญาญาณทำให้เกิด "การรู้" ซึ่งเป็นการสลัดทิ้งความคิดทั้งหลาย และดำรงอยู่ภายใต้สภาวะที่เงียบสงบนี้ "ความรู้" เป็นเรื่องของทฤษฎี เป็นของที่ไม่แท้เป็นสิ่งที่ภายนอก ทำให้เกิดระยะห่างระหว่างผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ ในขณะที่ "การรู้" เป็นเรื่องของประสบการณ์ภายใน เป็นความจริงแท้ ไม่แบ่งแยกผู้รู้ออกจากสิ่งที่ถูกรู้ซึ่งทำให้เกิด "ความเป็นหนึ่งเดียวกัน"

ปรัชญาและหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการอบรมแนวจิตตปัญญาศึกษา การสังเคราะห์ปรัชญาและหลักการพื้นฐานสามารถสรุปได้ว่าปรัชญาพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา 2 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (humanistic value) ว่ามนุษย์มีศักยภาพสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีประสบการณ์ตรง เป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของชุดการอบรมแนวจิตตปัญญาศึกษา
2. กระบวนทัศน์องค์รวม (holistic paradigm) คือการปฏิบัติต่อสรรพสิ่งอย่างไม่แยกส่วนจากชีวิต ด้วยทัศนะที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์กับสรรพสิ่งต่างเป็นองค์รวมของกันและกัน

หลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการ จิตตปัญญาศึกษา สามารถสังเคราะห์ออกมาได้เป็น "หลักจิตตปัญญา 7" หรือ เรียกในชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า 7 C's ได้แก่

1. หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) คือการเข้าสู่สภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ทำงานอย่างใคร่ครวญทั้งในด้านพุทธิปัญญา (cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (interpersonal) และด้านภายในบุคคล (intrapersonal)
2. หลักความรักความเมตตา (compassion) คือ การส่งพลังออกเพื่อโอบอุ้มดูแลกลุ่มของกระบวนการ และการจัดกระบวนการด้วยสิ่งแวดล้อมและบริบทที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ (สปีปายะ)
3. หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (connection) คือ การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเชื่อมโยงประสบการณ์ในกระบวนการเข้ากับชีวิตได้นำไปสู่การทำให้กระบวนการเข้ามาสู่ภายใน (internalization) บูรณาการสู่วิถีชีวิตและการเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกันเชื่อมโยงกับชุมชน และจักรวาล
4. หลักการเผชิญหน้า (confronting) คือ การเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง เพื่อเข้าเผชิญกับพื้นที่เสี่ยง เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ๆ และเข้าใจถึงข้อจำกัดและศักยภาพของตนเองต่อการเรียนรู้และพัฒนา

5. หลักความต่อเนื่อง (continuity) คือ การสร้างความไหลลื่นของกระบวนการ อันช่วยให้เกิดพลังพลวัตต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยเอื้อให้ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ได้รับการปลดปล่อยและสามารถเข้าทำงานเพื่อบ่มเพาะพัฒนา

6. หลักความมุ่งมั่น (commitment) คือ การเอื้อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำเอากระบวนการกลับไปใช้ในชีวิตอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการเข้าร่วมการอบรม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

7. หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (community) คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกันของผู้เข้ารับการอบรมรวมทั้งกระบวนการที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละคน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับชีวิต

เมื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้แนวทางสำหรับการจัดประสบการณ์วิชาชีพนิสิต ช่วงก่อนออกฝึกประสบการณ์ ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน รายละเอียดแสดงได้ดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพนิสิต ช่วงก่อนออกฝึกประสบการณ์ ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ชั้นปี	กระบวนการ	เป้าหมาย	แนวทางการจัดกิจกรรม	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา	การปฏิบัติตน และเห็นคุณค่า วิชาชีพครู	สังคมพหุวัฒนธรรม
1	เรียนรู้และรู้จักวิชาชีพครู	เข้าใจในบทบาทวิชาชีพครูรอบด้าน	รู้จักบทบาทหน้าที่ของครูจากประสบการณ์ที่ผ่านมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่า (ครูของนิสิตครู) สังเกตในบริบทของโรงเรียน	In class preparation ในชั้นเรียน	2.1 เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2.2 มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล 2.5 รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 2.7 ปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงาน	3.1 มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/การสื่อสาร 3.2 เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้ เหมาะสม

ตาราง 6 (ต่อ)

ชั้นปี	กระบวนการ	เป้าหมาย	แนวทาง การจัดกิจกรรม	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ความรู้ ความสามารถใน สาขาวิชา	การปฏิบัติตน และเห็นคุณค่า วิชาชีพครู	สังคมพหุ วัฒนธรรม
2	ส่งเสริมทักษะ วิชาการและ วิชาชีพ	เข้าใจและ ตระหนักใน จรรยาบรรณ วิชาชีพ	บรรยายและ ฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู มารยาทและ บุคลิกภาพ	In class preparation ในชั้นเรียน	2.3 เป็นผู้มีความ คุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณใน วิชาชีพ	3.1 มีความ สามารถด้าน การใช้ภาษา/ การสื่อสาร 3.2 เป็นผู้เลือก ใช้เทคโนโลยีได้ อย่างเหมาะสม
3	สะท้อน ประสบการณ์ วิชาชีพ	เรียนรู้และ เชื่อมโยงสู่การ สร้างรูปแบบครู ของตนเอง	ศึกษา รวบรวมครู ที่เห็นว่าเป็น แบบอย่าง / สังเคราะห์เป็น ตัวแบบ	In class preparation ในชั้นเรียน	2.4 เป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความ รู้อยู่เสมอ	3.1 มี ความสามารถ ด้านการใช้ ภาษา/การ สื่อสาร 3.2 เป็นผู้เลือก ใช้เทคโนโลยีได้ อย่างเหมาะสม 3.3 เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทัน เหตุการณ์
4	เรียนรู้บทบาท ครูจากการ ปฏิบัติ	เรียนรู้วิถีชีวิต ครูในบริบทจริง	ลงภาคสนามเพื่อ สังเกต ปฏิบัติหน้าที่ ลักษณะผู้ช่วยครู (บางเวลา) และ บันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ ใช้กระบวนการจัด ประสบการณ์ตาม แนวคิดทฤษฎีทวิ ปริทัศน์และการ เรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม	In class preparation ในชั้นเรียน	2.1 เป็นผู้ปฏิบัติ ตนเป็นแบบ อย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2.2 มีสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ 2.6 เป็นผู้มีความ ผู้นำทางวิชาการ 2.7 ปฏิบัติตาม นโยบาย ของ หน่วยงาน	3.1 มีความ สามารถด้านการ ใช้ภาษา/การ สื่อสาร 3.2 เป็นผู้เลือก ใช้เทคโนโลยีได้ อย่างเหมาะสม 3.3 เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทัน เหตุการณ์ 3.4 มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์

ตาราง 6 (ต่อ)

ชั้นปี	กระบวนกร	เป้าหมาย	แนวทาง การจัดกิจกรรม	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ความรู้ ความสามารถใน สาขาวิชา	การปฏิบัติตน และเห็นคุณค่า วิชาชีพครู	สังคมพหุ วัฒนธรรม
						3.5 มีความ สามารถในการ บริหารจัดการ
5	เสริมความ พร้อมวิชาการ และปลูกจิต วิญญาณความ เป็นครู	ส่งเสริมความ พร้อมด้าน วิชาการ และ ความพร้อม ด้านจิตใจ (จิต วิญญาณความ เป็นครู)	1. โครงการเตรียม ความพร้อมก่อนเข้า สู่การเป็นครูวิชาชีพ 1.1 เสริมสร้าง ความมั่นใจใน วิชาการ (อบรม การจัดการเรียน รู้ และการวิจัย ในชั้นเรียน) 1.2 ปลูกจิต วิญญาณความเป็น ครูด้วยกิจกรรม จิตตปัญญาศึกษา	In class preparation ในชั้นเรียน	2.1 เป็นผู้ปฏิบัติ ตนเป็นแบบ อย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2.2 มีสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ 2.6 เป็นผู้มีความ รู้ นำทางวิชาการ 2.7 ปฏิบัติตาม นโยบายของ หน่วยงาน	3.1 มีความ สามารถด้าน การใช้ภาษา/ การสื่อสาร 3.2 เป็นผู้เลือก ใช้เทคโนโลยีได้ อย่างเหมาะสม 3.3 เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัยทัน เหตุการณ์ 3.4 มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ 3.5 มีความ สามารถในการ บริหารจัดการ

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
(ในประเทศ)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษา มีดังนี้

นิคม ตั้งคะภิกพ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมุ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนามของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความสอดคล้องกับทฤษฎีครูศึกษา และกระบวนกรผลิตครูที่ให้ความสำคัญต่อการฝึกปฏิบัติให้นักศึกษาครูได้มีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะจำเป็นในการเข้า

สุวิชาชีพครู โดยรูปแบบที่ได้จากการวิจัยเป็นรูปแบบเชิงเหตุผลสัมพันธ์ (analogue model) ที่มีมิติองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบภายใน ได้แก่ มิติคุณลักษณะ (proposition) มิติภารกิจ (task) และมิติบทบาท (role) โดยมีรูปแบบและกระบวนการของการนิเทศและการประเมิน เป็นมิติระบบล้อมรอบประสานในลักษณะการกำกับดูแล (monitoring system) ของระบบภายในอีกชั้นหนึ่ง

ประมวล ดันยะ และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษาศาสนาบัณฑิตศึกษาศาสตร์ ซึ่งแนวทางการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีการดำเนินงานสอดคล้องประสานกันระหว่างสถาบันผลิตและโรงเรียนที่นิสิตจะออกไปฝึกประสบการณ์เพื่อให้มีความความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและจุดมุ่งหมายของการส่งนิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพของสถาบันฝ่ายผลิต

วารภรณ์ สิทธิวงศ์ (2543) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลจากงานวิจัยด้านความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบว่านักศึกษาและ

อาจารย์นิเทศต้องการให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการ หรือแหล่งอื่นๆ และให้มีการเตรียมความพร้อมก่อนการออกฝึกประสบการณ์

ดาวรุ่ง ชะระอำ (2547) ได้วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการผลิตครูวิชาชีพของไทย พบว่า "ได้รูปแบบการผลิตครูวิชาชีพแบบไตรภาคี" ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัย โรงเรียน และนักศึกษาครู และครูวิชาชีพมีภาพลักษณ์ความสง่างาม (SMART) มีความหมายตามรหัสตัวอักษร ดังนี้ S-Skills, M-Management, A-Attitude, R-Resource, และ T-Technology สถาบันที่ร่วมมือกันผลิตครูวิชาชีพได้แก่ มหาวิทยาลัย และ โรงเรียน มีหลักการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์แบบ 3 ร่วม 4 หลัก 3 ปรับ 4 แผน ซึ่ง "3 ร่วม" ได้แก่ ความร่วมมือแบบไตรภาคี "4 หลัก" คือ หลักการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้านความเสมอภาคและหลากหลาย ด้านการตรวจสอบได้และการประกันคุณภาพ และด้านโครงสร้างทรัพยากรและบทบาท "3 ปรับ" คือ ปรับการเรียนรู้ของผู้นำ 3 ระดับ ได้แก่ระดับปัจเจก ระดับทีมงาน และระดับระบบ และ "4 แผน" ได้แก่ แผนพัฒนาครูอาจารย์ และพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ แผนพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ และแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐาน

นกน้อย สุทธิสนธิ์ (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาาระบบและวิธีการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบบริหารจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สรุปผลการวิจัยพบว่า นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงในการทำงาน และเพื่อเพิ่มทักษะให้ นักศึกษาได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน

ชวลิต ชูกำแพง (2550) ได้วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การสอนของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพต้องคำนึงถึงความ สอดคล้องกับหลักสูตร และด้านการดำเนินการ ซึ่งหลักสูตรปรับเปลี่ยนจากเดิม 4 ปี มาเป็น 5 ปี ควรจะให้นิสิตได้เรียนจนครบก่อน ออกไปฝึกประสบการณ์ในปีสุดท้าย 2 ภาคเรียนติดต่อกันตามที่ ครุสภากำหนด ในระหว่างการศึกษาควรจัดประสบการณ์เสริมสร้างความเป็นครูให้กับนิสิตอย่าง ต่อเนื่อง การส่งนิสิตออกฝึกประสบการณ์ไม่ควรเกิน 3 คน ต่อ 1 สถาบันที่ฝึก และควรคัดเลือก โรงเรียนฝึกประสบการณ์มีขนาดใหญ่ และหากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องเป็นโรงเรียนที่มีผลการ ประเมินจาก สมศ. อยู่ในระดับดี

ระวีวรรณ วุฒิมยศ (2552) ได้พัฒนาระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตาม มาตรฐานวิชาชีพในวิทยาลัยการอาชีพเชิงคำ จังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษา สภาพปัจจุบันของระบบวนการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพและศึกษา แนวทางการพัฒนาระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นข้อมูล ในการบริหารและพัฒนาระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้แก่นักศึกษาในวิทยาลัยการอาชีพ เชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยผู้วิจัยได้เริ่มศึกษาจากนโยบายและแนวคิดเกี่ยวกับการอาชีวศึกษา การจัดการเรียนการสอน และมาตรฐานวิชาชีพอาชีวศึกษา ระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของอาชีวศึกษา ก่อนนำไปกำหนดเป็นข้อคำถามในแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นภายใต้คำแนะนำจาก อาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปสอบถามผู้บริหารของวิทยาลัยอาชีพเชิงคำ จำนวน 18 คน โดยผู้วิจัย ดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเอง ก่อนนำมาวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัยได้ว่าด้าน การพัฒนาระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีการดำเนินการอยู่ระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ยกเว้นความร่วมมือในการนิเทศจากสถานประกอบการที่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความ จำเป็นที่สถาบันต้องมีการพัฒนาระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณภาพของ นักศึกษาในทุกด้าน ได้แก่ ด้านมาตรฐานวิชาชีพ ด้านระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ด้านการบริหารระบบวนความร่วมมือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในตอนท้ายผู้วิจัยได้สรุปและ เสนอแนวทางในการพัฒนาระบบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไว้ตอนหนึ่งว่าหลังเสร็จสิ้นการฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพ สถาบันผลิตควรมีการประชุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนด หรือ พัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่เหมาะสมต่อไป

วทัญญู ขลิบทอง (2555) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นสำหรับ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปรับเปลี่ยน กระบวนการ ระบบ รูปแบบ และวิธีการ การเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู เพื่อให้ก้าวทันยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางคือคุณภาพของ ผู้เรียน ซึ่งนักศึกษาปัจจุบันที่จะออกไปประกอบวิชาชีพครูนั้น เป็น ครูในยุคใหม่ คือต้องเป็นครู ที่ทันสมัย รู้ทันการเปลี่ยนแปลง สนใจข่าวสารอยู่เสมอ แต่ถึงอย่างไรก็ต้องพิจารณาถึงมาตรฐาน ข้อบังคับของคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ด้วย ทักษะ ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 จะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งทางวิชาการ อดทนต่ออุปสรรคปัญหา ตลอดระยะเวลาที่นิสิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประโยชน์ส่วนตนนักศึกษาจะรู้จักพัฒนา ตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ในวิธีการสอนและสื่อการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน รู้จักพูด จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอ องค์ประกอบ 8T ที่จะเตรียมให้กับนักศึกษา ได้แก่

1. Topic Resource เนื้อหาความรู้ ความแม่นยำชัดเจนด้านเนื้อหาในสาขาวิชา เฉพาะ
2. Tools เครื่องมือต่างๆ ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงสื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสอน เครื่องมือในการจัดและประเมินผล
3. Tasks กิจกรรมการเรียนการสอนหรืองานที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิด การเรียนรู้และบรรลุตามมาตรฐานตัวชี้วัด
4. Tutoring การให้คำแนะนำให้ข้อมูลย้อนกลับจากการตรวจผลงานเพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้
5. Team work ความสามัคคีในหมู่คณะเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติงาน ร่วมกันของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในหน่วยฝึกฯ
6. Talk การรู้จักพูด พูดให้กำลังใจ พูดเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งกับนักเรียนและครู อื่นๆ ที่อยู่ในโรงเรียน
7. Technology ครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องรู้จักการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการค้นคว้า ข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอและการนำเทคโนโลยีมาประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน

8. Teaching การจะเป็นครูในอนาคตจะต้องรู้จักรูปแบบ เทคนิค กระบวนการ ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องสอนทั้งเนื้อหาสาระควบคู่กับทักษะชีวิต คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งทุกๆ องค์ประกอบจะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ฤตินันท์ สมุทรทัย (2556) ได้ทำการวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ตลอดจนจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของ เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ E (K+T+L) แนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แนวคิดสมรรถนะหลัก (competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิดสมรรถนะครูไทยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ แนวคิดจากกรอบมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา และแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย อาจารย์ เจ้าหน้าที่ผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ และนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2555 เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรเดิมกับหลักสูตรใหม่ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติบรรยาย ค่าความถี่ ร้อยละ สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรเก่ากับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นใหม่ และใช้ค่าเฉลี่ยในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตร มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยสามารถเขียนออกมาในรูปแบบของสมการได้ ดังนี้ Well-educatedness = E (K+T+L+C) และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับหลักสูตรเดิมที่ใช้ในปัจจุบันพบว่า ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ แต่เมื่อนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี ในข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้เสนอไว้ว่า คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการผลิตครูโดยตรง ควรกำหนดเป้าหมายการผลิตครูและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญ

เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบัณฑิตครู โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต ตลอดจนสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ตรงกันให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (ต่างประเทศ)

Northfield (1993) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนิสิตระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการศึกษา ของมหาวิทยาลัยโมนาร์ท ประเทศออสเตรเลีย โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับนิสิตจำนวน 16-20 คน ซึ่งกำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน ประเด็นปัญหาที่พบ ได้แก่ 1) นิสิตมีเวลาไม่เพียงพอสำหรับการทำความรู้จักกับบุคลากรในโรงเรียน และนักเรียน 2) นิสิตขาดความสามารถในการถ่ายทอดความรู้จากสิ่งที่เรียนในรายวิชาไปสู่การปฏิบัติ 3) ขาดประสบการณ์ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอน 4) ช่องว่างระหว่างการฝึกปฏิบัติในโรงเรียนกับทฤษฎีที่ศึกษา 5) คุณภาพและความหลากหลายของการให้คำปรึกษา และความคิดเห็นด้านการสอนระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียน 6) นิสิตถูกปฏิบัติเหมือนเป็นนักเรียนมิใช่เพื่อร่วมงาน 7) โอกาสที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผลที่ได้จากการศึกษานำมาสู่การปรับปรุงรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจากเดิมมาเป็นใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school-based initiative) โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตมีความไหลลื่นและลดปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีความเชื่อว่าประสบการณ์ในโรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญ จำเป็นสำหรับการเตรียมนิสิตก่อนออกไปประกอบวิชาชีพ และการให้บุคลากรในชุมชนในโรงเรียน อาทิ สภา คณะกรรมการโรงเรียน หรือบุคลากรอื่นๆ มีส่วนในการให้คำแนะนำ หรือความคิดเห็นจะทำให้ทราบถึงความต้องการของชุมชนโดยแท้ นิสิตก็จะได้รับการยอมรับและสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน การทำงานในบริบทจริงจะช่วยส่งเสริมให้นิสิตพัฒนาตนเอง ปรับมุมมอง และทัศนคติที่มีต่อการสอน เข้าใจผู้เรียน และเข้าใจวิชาชีพมากขึ้น

Cher Ping Lim, et al (2009) ได้นำเสนอกระบวนการทัศน์ใหม่สำหรับการพัฒนานิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาวิเคราะห์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การศึกษานี้มุ่งตอบคำถามการวิจัยที่ว่า จะมีนวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงประการใดบ้าง เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่บัณฑิตครู เพื่อสนองต่อความต้องการจำเป็นของการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยชี้ให้เห็นความแตกต่างของการเรียนรู้และบทบาทหน้าที่ของครู ใน 3 ยุค ที่เปลี่ยนแปลง นำมาสู่การปฏิรูปการศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนานิสิตครู จะคำนึงถึงสังคมโลก สังคมท้องถิ่น ความแตกต่างของบริบท การพัฒนาตนเอง และ

การเรียนรู้ในวิชาชีพตลอดชีวิต เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตครู ตอนหนึ่งในงานวิจัย ได้สรุปเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนานิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูใน 3 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 (1980s-90s) การพัฒนาวิชาชีพครู มุ่งเสริมสร้างให้นิสิตครูมีความรู้ในสาขาวิชา (subject knowledge) ทักษะวิชาชีพ (professional skills) และเจตคติที่ดีในการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน (attitudes for effective knowledge delivery to students) ได้เริ่มให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการพัฒนากระบวนการผลิตครู กล่าวได้ว่าในการจัดการศึกษามุ่งพัฒนาความสามารถเฉพาะตน ประสิทธิภาพการบริหารภายในเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่แต่ละสถาบันตั้งไว้ ฉะนั้น ผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน หรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะเฉพาะ เป็นระยะเวลาสั้นๆ เช่น ความรู้ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งขาดเรื่องความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)

ยุคที่ 2 (1990s) การพัฒนาวิชาชีพครู มุ่งเสริมสร้างให้นิสิตครูมีความรู้ และทักษะที่จำเป็น และมีเจตคติที่ดีเพื่อทำให้บริการอย่างมีคุณภาพ สนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการทำงานโดยมีบุคคลอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม นวัตกรรมที่ได้จะมุ่งส่งเสริมและตอบสนองความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้กำหนดนโยบาย บุคลากรทางการศึกษา ผู้นำชุมชน และนิสิตครู

ยุคที่ 3 (2000s) การพัฒนาวิชาชีพครู คำนึงถึงความต้องการในอนาคต และการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล และสังคม ฉะนั้น ในการจัดการศึกษาสำหรับการพัฒนาครู ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การฝึกปฏิบัติ และผลลัพธ์ ในยุคที่ 3 จึงมุ่งพัฒนาให้นิสิตครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitators) และถือเป็นพลเมืองในสังคมโลก จึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความฉลาดในบริบทที่หลากหลาย (Contextualized multiple intelligence (CMI) ใน 3 บริบท ได้แก่ บริบทโลก (globalization) บริบทท้องถิ่น (localization) และบริบทเฉพาะตน (individualization) และเป็นผู้มีสมรรถนะสูงในวิชาชีพที่จะสร้างสรรค์โอกาสการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุดและพัฒนาอย่างยั่งยืนให้กับผู้เรียน เพื่อรับมือกับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา

นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้นำเสนอความท้าทายในการปรับกระบวนการทัศน์ของการเรียน จากเดิมที่เน้นการศึกษาเฉพาะที่อยู่ในสถานการศึกษา (site-bounded learning) มาเป็นการเรียนรู้ทั้ง 3 ส่วน (triplized learning) ได้แก่ การเรียนรู้เฉพาะตน การเรียนรู้บริบทท้องถิ่น และการเรียนรู้บริบทโลก ตอนท้ายของงานวิจัยได้สรุปว่ากระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพครูที่นำเสนอ จะเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาความสามารถ ของนิสิตเพื่อการเรียนรู้ อย่างยั่งยืนในอนาคต

Northcote and Lim (2009) ได้ศึกษาวิจัยเอกสารเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการผลิตครู เพื่อนำเสนอแนวโน้มของการพัฒนาวิชาชีพครูในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยนำประเด็นและมุมมองการพัฒนาวิชาชีพครูในประเทศอื่นๆ อาทิ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ฮองกง นิวซีแลนด์ ได้หวน มาเป็นกรอบในการศึกษาเพื่อหาแนวโน้มการพัฒนาวิชาชีพครูในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งประเทศที่คัดเลือกมาศึกษา เป็นประเทศที่มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ในงานวิจัย มุ่งหาวิธีการที่สถาบันผลิตครูจะสามารถผลิตบัณฑิตได้ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ ในตอนท้าย ยังนำเสนอองค์ประกอบของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่จะส่งเสริมคุณสมบัติของบัณฑิตครูให้สอดคล้องกับความต้องการตามที่กำหนด ซึ่งสภาพปัจจุบันของการผลิตครูมีประเด็นหลักที่ระบุไว้ในหลักสูตรการผลิตครู ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความเชื่อเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ใหม่ 2) พัฒนาความรู้ในสาขาวิชา 3) พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับผู้เรียนและวิธีการเรียนรู้ 4) พัฒนาทักษะครูให้กับครูใหม่ 5) พัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการสอน

Cochran-Smith and Zeichner (2005) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อ เสนอองค์ประกอบหลักของการจัดการศึกษาครู ประกอบด้วย

หลักสูตร (curriculum) คำว่าหลักสูตรในความหมายของการศึกษาครูจะครอบคลุมถึง การพัฒนาทักษะ เจตคติ และความรู้ ที่จะส่งเสริมสมรรถนะหลักของการเป็นครูที่มีประสิทธิภาพ สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิธีสอน ความรู้ในสาขาวิชา ความรู้เกี่ยวกับบริบททั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาค่านิยมและความเชื่อ (values and beliefs)

การประเมิน (assessment) เน้นการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัย ของ Darling-Hammond and Snyder (2007, p.524) การประเมินตามสภาพจริง ประกอบด้วย โอกาสที่จะพัฒนา และการสอบเพื่อวัดทั้งความคิด และการปฏิบัติของการเป็นครู ในสถานการณ์สอนจริง การประเมินมีหลากหลายรูปแบบ เช่น วิจัยปฏิบัติการ (action research) แฟ้มสะสมผลงาน (portfolios) การศึกษารายกรณี (case study) และการประเมินจากเพื่อนร่วมงาน (peer assessment) ในบางสถาบัน เช่น National Institute of Education (NIE) ของสิงคโปร์ การประเมินจะดำเนินการโดยความร่วมมือกันระหว่างครู บุคลากรของโรงเรียน และผู้แทนของสถาบัน National Institute of Education สำหรับมหาวิทยาลัยไอคแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์ มหาวิทยาลัยจะดำเนินการฝึกอบรมครูที่เลี้ยงในแต่ละโรงเรียนเพื่อเป็นผู้ประเมิน

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (practicum) ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของหลักสูตรการผลิตครู ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของครู

ที่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ เนื่องจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนิสิตครูจะต้องได้รับคำแนะนำ ทั้งด้านการสอน และเนื้อหาวิชา อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดการในชั้นเรียน ซึ่งนิสิตต้อง ได้รับการชี้แนะอย่างเพียงพอ

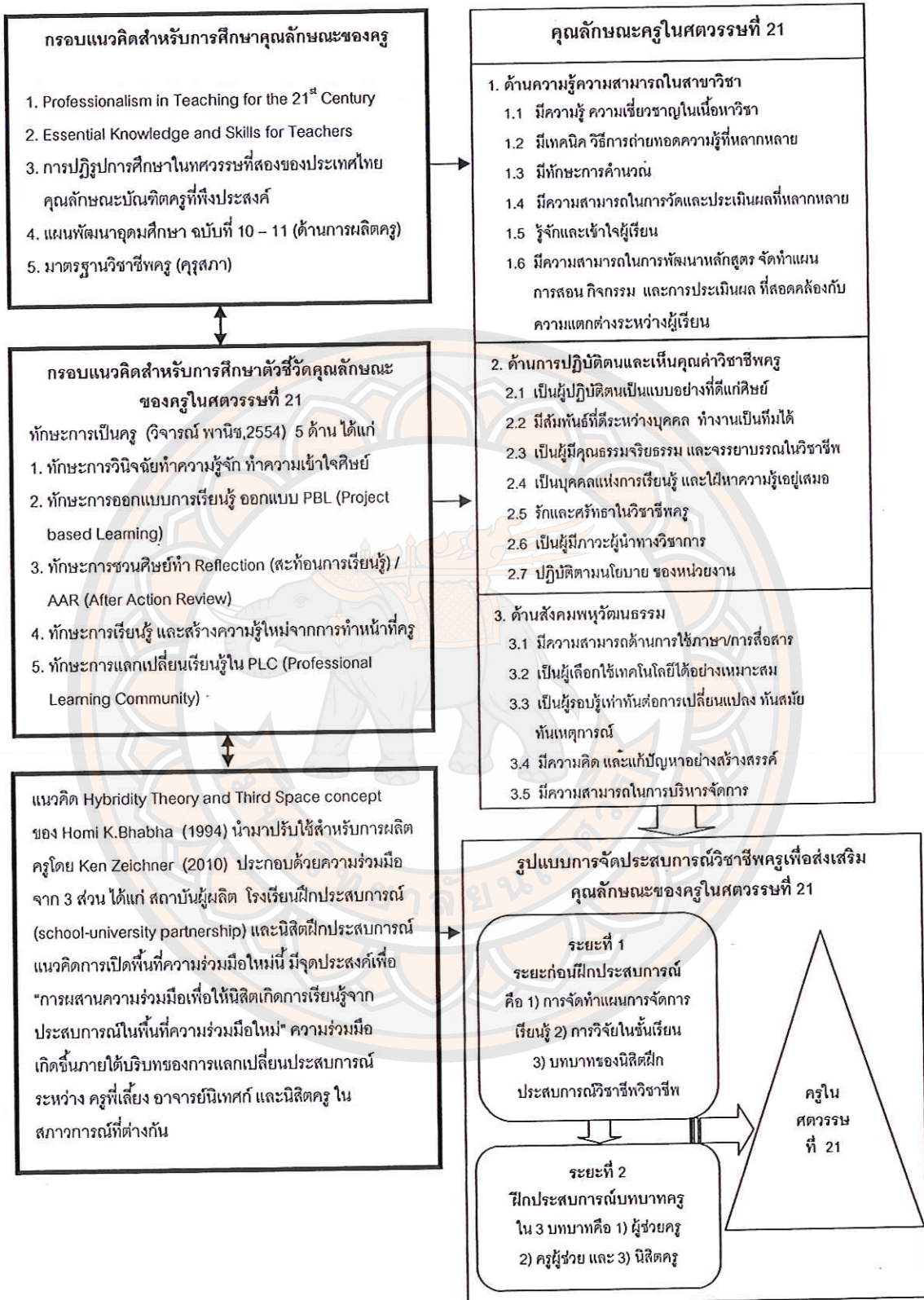
นักการศึกษา (teacher educators) มีบทบาทหน้าที่หลักในการเสริมสร้างความ สามารถให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แม้ว่าวิธีการสอนแบบเดิมจะใช้้อย่างแพร่หลาย แต่การสอนดำเนินการภายใต้ความเชื่อที่ว่า การสอนเป็นการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ ส่วนการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะต้องลงมือปฏิบัติ แม้จะรับผิดชอบ จัดการเพียง บางส่วน ทั้งนี้เพื่อที่นิสิตจะได้เรียนรู้จากปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ เพราะการเสริมสร้างความสามารถ แก่นิสิตครูสามารถกระทำได้ในช่วงของการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นอกจากนี้ ความสำคัญ ของนักการศึกษาที่มีต่อความเป็นครูของนิสิตออกฝึกประสบการณ์ คือการส่งเสริมให้นิสิต ฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่สอน การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่า และส่งเสริมให้นิสิตศรัทธาในวิชาชีพ

การเรียนรู้กลยุทธ์การสอน (Teaching and learning strategies) จากกลยุทธ์การสอน แบบเดิม ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนแนวคิดการสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง (constructivist approach) อาทิ การสืบเสาะหาความรู้ (inquiry-based) การใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based) และ การศึกษารายกรณี (case-based) ซึ่งเป็นการ เรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับบริบท และเรียนรู้ในสภาพจริง ซึ่งการเรียนรู้ในรูปแบบที่กล่าวมา จะเปิด โอกาสให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้นำแนวคิดทฤษฎีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในบริบทที่หลากหลาย และเป็นไปตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง

ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพคือการประยุกต์ทฤษฎีสู่ การปฏิบัติในบริบทจริง ซึ่งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนถูกมองว่ามีความสำคัญน้อยกว่า ส่วนประกอบสำคัญอื่นๆ ฉะนั้น การให้ความสำคัญกับการฝึกประสบการณ์ในบริบทจริง เฉลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน จะช่วยให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ และจะลดปัญหาของการนำทฤษฎี สู่การปฏิบัติไม่ได้ลงไปได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย รูปแบบและการพัฒนา รูปแบบ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คุณลักษณะและการพัฒนาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้งในทัศนะของต่างประเทศ และประเทศไทย จึงได้กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ภาพ 8 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการไปตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัย สังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศสำคัญประกอบการตัดสินใจในการยกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา ตรวจสอบ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

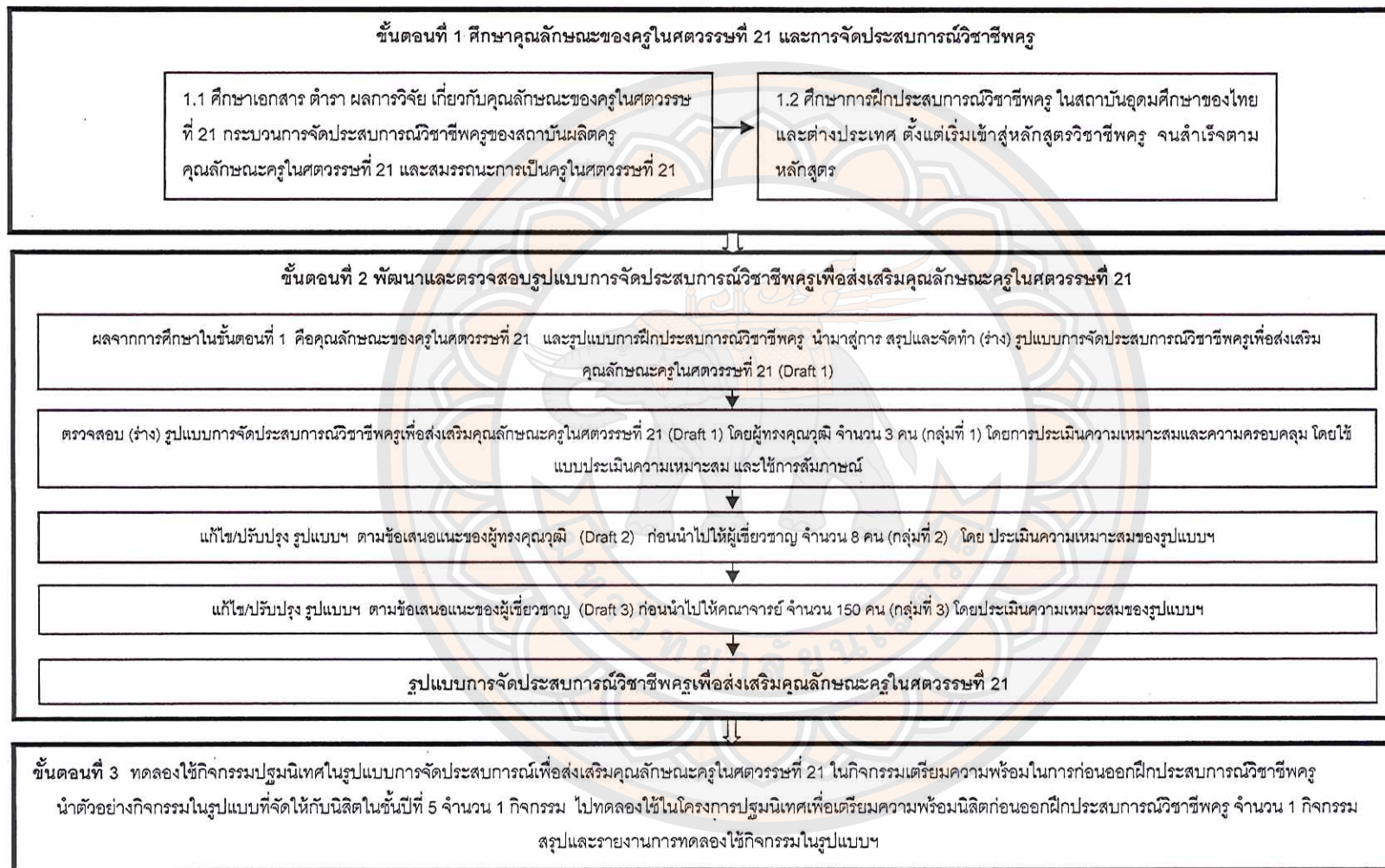
ผู้วิจัยนำสารสนเทศที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ การจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 จากนั้นนำร่างรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประเมินความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม และการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบ ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 โดยพิจารณาค่ามัธยฐานที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 3.50 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกัน จากนั้นนำผลที่ได้ไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ และนำไปให้คณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ และปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะเพื่อนำไปทดลองใช้ในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตัวอย่างกิจกรรมในรูปแบบ จำนวน 1 กิจกรรม ไปจัดให้กับนิสิตกลุ่มตัวอย่าง กิจกรรมที่ใช้นำไปทดลองใช้ในโครงการปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ก่อนนำมาสรุปและรายงานผลการทดลองใช้กิจกรรมในรูปแบบ

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินการทำวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ สามารถแสดงได้ดังภาพ 9

ภาพ 9 แสดงการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครู
 ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาแบบแผนการจัด
 ประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

1.1 แหล่งข้อมูลสำหรับใช้ในการศึกษาคุณลักษณะ และสมรรถนะครูในศตวรรษ
 ที่ 21 ประกอบด้วย ผลงานวิจัย จากเอกสารตำรา ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
 ในประเด็นต่อไปนี้ ความสำคัญ จุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กระบวนการฝึก
 ประสบการณ์วิชาชีพครู คุณลักษณะของครู

1.2 แหล่งข้อมูลในการศึกษารูปแบบ และกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยและต่างประเทศ ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่หลักสูตรวิชาชีพครู จนสำเร็จตาม
 หลักสูตร แหล่งข้อมูลที่สืบค้นได้แก่ คณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
 อาทิ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
 โรฒ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา คณะ
 ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เอกสาร
 ที่เกี่ยวกับลักษณะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สถาบันผลิตครูในต่างประเทศ ได้แก่
 สหรัฐอเมริกา (enGauge 21st Century Skills for 21st Century Learners) สิงคโปร์ National
 Institute of Education (NIE) นิวซีแลนด์ และกลุ่มประเทศ OECD การฝึกหัดครูของประเทศ
 ฟินแลนด์ (รสสุคนธ์ มกรมณี, 2553) นโยบายของ UNESCO ฮ่องกง (HKIEd) กรอบแนวคิด
 สำหรับการพัฒนาคณะครูในศตวรรษที่ 21 (Professional Development: A 21st Century Skills
 Implementation Guide) เอกสารเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 รวบรวมและนำมา
 สังเคราะห์ได้แก่ enGauge 21st Century Skills for 21st Century Learners, A Teacher
 Education Model for the 21st Century, Hongkong' s Education Blueprint for the 21st
 Century

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตารางสังเคราะห์เอกสาร ดังนี้

2.1 ตารางสังเคราะห์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบการพัฒนาวิชาชีพครู
 ในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์
 คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ

2.2 ตารางสังเคราะห์การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูในประเทศ
 และต่างประเทศ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร ตามตารางสังเคราะห์ ในข้อ 2.1 และ 2.2 มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เรียบเรียง พิจารณาความสอดคล้อง และนำข้อมูลมาจัดเป็นกลุ่มของคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นทิศทางสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา ตรวจสอบ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

นำผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 คือ ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบการพัฒนานักวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ และ ผลการสังเคราะห์กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย ที่ประกอบด้วยการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในช่วงเตรียมความพร้อมขณะกำลังศึกษาในหลักสูตร (ปี 1-4) ช่วงการฝึกประสบการณ์ ชั้นปีที่ 5 และการประเมินผล มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. การยกยกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

แหล่งข้อมูล

ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1. นักวิชาการ ทางการศึกษา หรือเป็นผู้มีบทบาทอันเป็นที่ยอมรับในการเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการผลิตครูของประเทศไทย จำนวน 1 คน

2. ผู้แทนจากสภาคุณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทยมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการ/กำหนดนโยบายการผลิตครู จำนวน 1 คน

3. ผู้บริหารคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวน 1 คน

ขั้นตอนการยกยกร่างรูปแบบ การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

1. ผลจากการสังเคราะห์เอกสารที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่นำมาใช้ในการยกยกร่างรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory)

1.3 ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษาของ ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์ (Chickering and Reisser)

1.4 ทฤษฎีทวิปริทัศน์และแนวคิดพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third Space concept) ของ บาบ่า (Bhabha) ประยุกต์ใช้สำหรับกระบวนการผลิตครูโดยไซเนอร์ (Zeichner)

1.5 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์

1.6 แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)

2. ดำเนินการยกร่างรูปแบบการจัดการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามประเภทของรูปแบบของ คีฟส์ (Keeves, 1988, pp.561-565) งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอเป็นรูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) รูปแบบเชิงข้อความที่ใช้ภาษาสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ยิมนำมาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 ความเป็นมาของรูปแบบ

2.2 แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน

2.3 หลักการของรูปแบบ

2.4 วัตถุประสงค์

2.5 การจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบด้านการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ในชั้นเรียนตามหลักสูตร (In Class Preparation) ที่เป็นการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา และขั้นตอนการจัดประสบการณ์ภาคสนาม (Field Experience) ที่มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ในขั้นตอนการจัดประสบการณ์ภาคสนาม (Field Experience) สำหรับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5

ในแต่ละชั้นปี จะประกอบด้วยส่วนย่อยอีก 4 ส่วน คือ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล

3. นำยกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 (Draft 1) เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้อง ครบคลุม แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พิจารณายกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประเมินความเหมาะสม ความถูกต้องครบคลุม

4. ผู้วิจัยปรับปรุงร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาให้ความเห็นชอบ แล้วจัดทำเป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 (Draft 2)

2. การตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

แหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ได้แก่

1. คณบดี หรือ อดีตคณบดี คณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ 4 คน
2. ผู้บริหาร หรือรองคณบดีที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของคณะครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ 2 คน
3. อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับบัณฑิตศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน 1 คน
4. อาจารย์ผู้มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตครู ให้เกิดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ 1 คน

กลุ่มคณาจารย์

ประชากร ได้แก่ คณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถาบันอุดมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 320 คน

กลุ่มตัวอย่าง

คณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 122 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้

1. สํารวจจำนวนอาจารย์ในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ของแต่ละมหาวิทยาลัย
2. ประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G* Power เวอร์ชัน 3.1.5 กำหนดค่า effect size เท่ากับ 0.30 ค่าความคลาดเคลื่อน (α) เท่ากับ 0.05) และค่า power เท่ากับ 0.95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 122 คน แต่เพื่อเป็นการเพิ่มอัตราการตอบกลับ และป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง จึงส่งแบบสอบถามไปจำนวน 150 ฉบับ
3. กำหนดสัดส่วนของอาจารย์แต่ละมหาวิทยาลัยตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ประมาณได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. นำองค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ได้แก่ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล มาสร้างเป็นข้อคำถาม แล้วจัดทำแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. นำแบบสอบถามเสน้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความชัดเจน ความครอบคลุม และความถูกต้องของข้อคำถาม ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง ใช้การส่งเอกสารทางไปรษณีย์ การติดต่อสื่อสาร รับ-ส่ง ข้อมูลและผลการประเมินทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)
3. ได้แบบสอบถามกลับคืนจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามพบว่ามีความถูกต้องสมบูรณ์ คิดเป็น ร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วดำเนินการตรวจให้คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5 คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	4 คะแนน
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3 คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2 คะแนน
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1 คะแนน

2. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile) แล้วพิจารณาข้อความที่มีค่า $Md \geq 3.50$ $IQ < 1.50$ ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

2.1 ค่ามัธยฐาน (Median)

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 1.00-1.49 หมายความว่า มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 1.50-2.49 หมายความว่า มีความเหมาะสมน้อย

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 2.50-3.49 หมายความว่า มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 3.50-4.49 หมายความว่า มีความเหมาะสมมาก

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 4.50-5.00 หมายความว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด

2.2 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 โดยพิจารณา ค่ามัธยฐานที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 3.50 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกัน

3. การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ประชากร ได้แก่ คณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถาบันอุดมศึกษา ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 320 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 6 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 122 คน ประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G* Power เวอร์ชัน 3.1.5 กำหนดค่า effect size เท่ากับ 0.30 ค่าความคลาดเคลื่อน ($\alpha =$ เท่ากับ 0.05) และค่า power เท่ากับ 0.95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 122 คน แต่เพื่อเป็นการเพิ่มอัตราการตอบกลับ และป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง จึงส่งแบบสอบถามไปจำนวน 150 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ใช้สอบถามความเหมาะสมของรูปแบบ

ชั้นการสร้างเครื่องมือ

1. นำองค์ประกอบของรูปแบบที่ได้มีการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. นำเสนอแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจน และความครอบคลุมของข้อคำถาม

3. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการจัดส่งแบบสอบถามไปยังคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวน 6 สถาบัน มีการดำเนินการ 4 แบบ ได้แก่

1. นำแบบสอบถามไปส่งให้อาจารย์ผู้ประสานงานด้วยตนเอง (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์)

2. จัดส่งทางไปรษณีย์โดยมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้แจกและรวบรวมเอกสารส่งกลับ (คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์)

3. การประสานขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่เป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันและ/หรือ อาจารย์ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูโดยตรง ในการแจกและรวบรวมแบบสอบถามส่งคืน ผู้ประสานงานเป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันที่ให้ความอำนวยความสะดวกในการแจกและเก็บแบบประเมินส่งคืน (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร)

4. ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ภาควิชา นักวิชาการศึกษา และนักกิจกรรมนิสิต สำหรับการดำเนินการแจกและเก็บแบบประเมิน ในส่วนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแบบสอบถามที่ได้รับคืนและที่มีความสมบูรณ์ มีจำนวน 89 ฉบับ จาก 122 คิดเป็นร้อยละ 72.95

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการตรวจให้คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5 คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	4 คะแนน
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3 คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2 คะแนน
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1 คะแนน

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำมาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำค่า (\bar{X}) มาเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสินว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้คือถ้ามีค่าเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการดำเนินกิจกรรม โดยมีเป้าหมายคือส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่า

วิชาที่พครู เป็นการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูให้กับนิสิต ก่อนที่จะออกฝึกปฏิบัติจริง (รายละเอียดของโครงการอยู่ในภาคผนวก)

กลุ่มทดลอง ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2556 จำนวน 160 คน กิจกรรมปฐมนิเทศที่นำไปทดลองใช้ คือ กิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา รายละเอียดแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 แสดงกิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

กิจกรรม	จุดมุ่งหมาย	เวลาที่ใช้ในกิจกรรม
1. กิจกรรม check in	มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจ คลายความกังวล เป็นการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรม check in เป็นการทำสมาธิและเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรม	10 นาที
2. กิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์	มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความคุ้นชินกับพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีทั้งคนที่เรารู้จักและไม่รู้จัก นิสิตเรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) มาเผชิญประสบการณ์ใหม่ๆ	15 นาที
3. กิจกรรม ทบทวนมอง สะท้อนตนเอง (ความพร้อมในการเป็นครู)	เพื่อวิเคราะห์และประเมินตนเอง โดยไม่มีอคติ และไม่ลดคุณค่าของตนเอง	40 นาที
4. กิจกรรม วาดภาพ "ครูที่เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากเป็นครู"	เพื่อทบทวนสะท้อนจากประสบการณ์ครูของครู การมีครูที่เป็นแบบอย่าง	90 นาที
5. กิจกรรม ผ่อนพักตระหนักรู้	เพื่อเป็นการดึงสติ ก่อเกิดสมาธิ กลับมาอยู่กับปัจจุบันขณะ ก่อนทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป	20 นาที
6. กิจกรรมวาดภาพ "ห้องเรียนที่เราอยากสอน"	เพื่อให้ นิสิตรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับ รับฟังผู้อื่น	120 นาที

ขั้นตอนการทดลอง

ในการทดลองใช้กิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามแนวคิดปริญญาศึกษา มีกระบวนการขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมก่อนการทดลองโดยให้นิสิตนั่งเป็นวงกลม

2. กิจกรรม check in จะใช้เวลา 10 นาที โดยประมาณ การจัดกิจกรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจ คลายความกังวล เป็นการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรม check in เป็นการทำสมาธิ โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั่ง ในท่าที่สบายแล้วค่อยๆ หลับตา ในขณะที่ในห้องจะเปิดเพลงบรรเลงเบาเบา (เปิดเพลงบรรเลงที่เป็นเสียงธรรมชาติ อาทิ เสียงนก เสียงน้ำ เป็นต้น สำหรับการทดลองในครั้งนี้เลือกใช้เพลงสมาธิธรรมชาติ ความยาวประมาณ 10 นาที) บรรยากาศภายในห้องเงียบ และค่อยๆ ลดความสว่างในห้องลง เป็นการสร้างบรรยากาศ นำพาให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สงบ นิ่ง และปล่อยจิตใจไปตามเสียงของธรรมชาติ สังเกตผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีอาการที่นิ่ง พร้อมเรียนรู้ในกิจกรรมต่อไป กระบวนการใช้สัญญาณ และนิสิตค่อยๆ ลืมตา เปิดไฟสว่างขึ้นตามปกติ จากนั้นให้นิสิตทบทวนความรู้สึกรจากการฟังเสียงธรรมชาติ ขออาสาสมัครนิสิต ได้สะท้อนสิ่งที่นิสิตรู้สึกออกมา ผู้วิจัยจดบันทึกสิ่งที่นิสิตพูดสะท้อนความรู้สึก เมื่อไม่มีนิสิตคนใดจะพูดแล้ว กระบวนการสรุปวัตถุประสงค์ของกิจกรรมจากสิ่งที่นิสิตได้สะท้อนออกมาเป็นคำพูด โดยเชื่อมโยงประยุกต์ใช้กรณีนิสิตจะนำเข้าสู่บทเรียนใด ผู้เรียนควรจะมีความพร้อม โดยอาจนำเทคนิควิธีการของกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้

3. กิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ (15 นาที) มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความคุ้นชินกับพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีทั้งคนที่เรารู้จักและไม่รู้จัก นิสิตเรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) ในการทดลองนี้ใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์โดยการเดิน ทักทาย และแตะสัมผัส โดยกำหนดให้นิสิตเดินทั้งหมด 2 รอบ ภายได้ข้อตกลงที่ว่า รอบที่ 1 เดินไปในที่ที่เราอยากไปเจอใครก็ได้ แต่ห้ามสัมผัส ห้ามพูดคุย รอบที่ 2 เดินไปเจอใครก็ได้ ทักทายได้ ใช้มือสัมผัส ทักทายได้ จากนั้น ให้นิสิตได้สะท้อนความรู้สึก ระหว่างการเดินในรอบที่ 1 และรอบที่ 2 ว่ามีความรู้สึกแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยสังเกต และจดบันทึกสิ่งที่นิสิตสะท้อนจากกิจกรรมเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการจะสรุปเชื่อมโยงไปสู่การที่นิสิตไปในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย พบเจอคนที่ไม่รู้จัก

4. กิจกรรม ทบทวนมอง สะท้อนตนเอง ความพร้อมในการเป็นครู (40 นาที) กิจกรรมมุ่งให้นิสิตได้ประเมิน เรื่องความพร้อมของตนเอง ก่อนที่จะออกไปฝึกสอน เริ่มต้นจากการให้นิสิตนั่ง และใคร่ครวญ ทบทวนตนเองว่า "นิสิตมีความพร้อมที่จะออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับใด" นิสิตสามารถวิเคราะห์และประเมินตนเอง โดยไม่มีอคติ และไม่ลดคุณค่าของตนเอง จากนั้นให้นิสิตเลือกว่าตนเองอยู่กลุ่มใด

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่พร้อมที่จะออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับมาก

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่พร้อมที่จะออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับปานกลาง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่พร้อมที่จะออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับน้อย

เมื่อนิสิตเลือกที่จะประเมินตนเองว่าอยู่กลุ่มใดแล้ว ให้นิสิตสะท้อนความรู้สึก และบอกว่า ทำไมนิสิตจึงเลือกประเมินตนเองว่าอยู่กลุ่มนั้น สังเกตเหตุผลของการตัดสินใจที่จะประเมินตนเองของนิสิต นิสิตยังกังวลเกี่ยวกับเรื่องใด ที่เป็นปัญหาอุปสรรคในเรื่องที่ทำให้ นิสิตขาดความพร้อมที่จะออกไปฝึกสอน โดยดำเนินการ 2 ระบบ คือ รอบที่ 1 แล้วให้นิสิตสะท้อน ทบทวนประเมินตนเองในรอบที่ 2 เพื่อให้นิสิตได้ทบทวนความพร้อมของตนเอง วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

5. กิจกรรม วาดภาพ "ครูที่เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากเป็นครูที่ดี" (90 นาที) ให้นิสิตวาดภาพอะไรก็ได้ที่ นิสิตคิดว่าสื่อถึง ครูที่ นิสิตประทับใจ ครูที่ นิสิตเห็นเป็นแบบอย่าง ครูที่ นิสิตเห็นว่าเป็นครูที่ดีครูที่สร้างแรงบันดาลใจ ให้นิสิตอยากไปเป็นครูในแบบนั้น กิจกรรมนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทบทวนสะท้อนจากประสบการณ์ครูของครูการมีครูที่เป็นแบบอย่าง เมื่อสังเกตรวภาพวาดภาพเสร็จเรียบร้อยให้ นิสิตนั่งล้อมเป็นวงใหญ่ และเล่าเรื่องราวภาพที่ตนเองวาด ให้เพื่อนฟังสะท้อนความรู้สึกจากประสบการณ์ตรงที่ นิสิตสัมผัส เผชิญหน้า และได้เรียนรู้ ส่งผลถึงการตัดสินใจของ นิสิตที่จะเป็นครูในแบบใด เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีในวิชาชีพให้กับ นิสิตก่อนออกไปฝึกสอน ผลงานภาพวาดระบายสี ประกอบกับเรื่องราวที่ นิสิตได้เล่าสะท้อนเรื่องราวผ่านภาพวาด จะถูกรวบรวม และบันทึกเรื่องราวที่ นิสิตได้ถ่ายทอดมาโดยผู้วิจัยที่มีหน้าที่สังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาสรุปครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีของนิสิต

6. กิจกรรมผ่อนคลายตระหนักรู้ (20 นาที) ในช่วงบ่าย ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมต่อไป จะให้นิสิตนอน นั่ง ตามอริยาศัย ในบรรยากาศเงียบสงบ และเปิดดนตรี เพื่อเป็นการดึงสติ ก่อเกิดสมาธิ กลับมาอยู่กับปัจจุบันขณะ ก่อนทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ในขั้นตอนนี้จะเช่นเดียวกับกิจกรรมเช็กอิน คือ การดึงสมาธิกลับมาอยู่กับปัจจุบัน และพร้อมจะเรียนรู้ต่อไป

7. กิจกรรมวาดภาพ "ห้องเรียนที่เราอยากสอน" (120 นาที) เป็นกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ให้นิสิตจับกลุ่ม 5-8 คน เพื่อร่วมกันคิดและวาดภาพตามโจทย์ที่ทุกกลุ่มได้รับ คือ "ห้องเรียนที่เราอยากสอน" กิจกรรมนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นิสิตรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับ รับฟังผู้อื่น และให้นิสิตเตรียมในการบริหารจัดการห้องเรียน จนได้ผลงานที่สะท้อนความคิดร่วมกันในภาพของห้องเรียนที่ นิสิตสามารถปรับนำไปใช้ในช่วงที่ นิสิตออกไปฝึกประสบการณ์จริงได้ การออกแบบห้องเรียนตามสิ่งที่ นิสิตคาดหวัง กับสิ่งที่ เป็นจริง มีความเหมือนและต่างกัน ฉะนั้น นิสิตควร

เตรียมใจรับทั้งสองลักษณะ และพร้อมแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ โดยอาศัยทฤษฎี และร่วมกันหาทางแก้ไขสถานการณ์ ภาพที่นิสิตร่วมกันคิดและวาด รวมทั้งสิ่งที่นิสิตอธิบายความคิด และวิธีแก้ไข ปัญหา จะถูกบันทึกโดยผู้วิจัย และนำมาสรุปเชิงเนื้อหา เป็นประเด็นตามที่นิสิตนำเสนอ ทั้งห้องเรียนที่คาดหวัง และวิธีการแก้ปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการทำกิจกรรมของนิสิตจากชิ้นงานและการเขียนสะท้อนความรู้สึกจากการทำกิจกรรม แล้วสรุปเป็นความเรียง
2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเขียนแบบอิสระ (Free Writing) ในการประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิต โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้กิจกรรมในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ผลจากการศึกษาเพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูในประเทศและต่างประเทศ ที่นำมาเป็นสารสนเทศสำคัญในการพิจารณาพัฒนาารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 พิจารณาแล้ว สามารถนำมาเป็นแนวทางการจัดกลุ่มคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ที่ปรากฏงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา มีคุณลักษณะที่เป็นตัวบ่งชี้ย่อย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา
2. มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย
3. มีทักษะการคำนวณ
4. มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
5. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน

6. มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอน กิจกรรม และการประเมินผล ที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู มีคุณลักษณะที่เป็นตัวบ่งชี้ย่อย 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์
2. มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้
3. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณในวิชาชีพ
4. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
5. รักและศรัทธาในวิชาชีพครู
6. เป็นผู้มีความประพฤติดีทางวิชาการ
7. ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน

ด้านที่ 3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม มีคุณลักษณะที่เป็นตัวบ่งชี้ย่อย 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/การสื่อสาร
2. เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม
3. เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัยทันเหตุการณ์
4. มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
5. มีความสามารถในการบริหารจัดการ

เมื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับทฤษฎี และงานวิจัยของนักวิชาการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ จึงพบว่าคุณลักษณะตามที่ปรากฏจากผลการสังเคราะห์ในงานวิจัยในชั้นตอนที่ 1 มีความสอดคล้อง เป็นไปในทางเดียวกับกรอบการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาคณะศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์ คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ รายละเอียดของแต่ละด้านแสดงไว้ในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงผลการสังเคราะห์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ และตามทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ

กรอบการพัฒนาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21 st Century) ของ Partnership for 21st Century Skills	กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์	คุณลักษณะ ที่นำมาจัดกลุ่มใหม่	ยูเนสโก (มาคส์ เดอ ลอร์ส)	OECD	เอ็นเกจ (2003)	ทริลลิง และ เบอเน่	สมหวัง พิริยา นุวัฒน์ (2543)	พงษ์ ศักดิ์ ศรี จันทร์ (2545)	วัญญู ชลิต เงิน (2555)	เยาวภา ทนนชัย บุตร (2556)
1. ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา	มาตรฐานผลการเรียนรู้	1. ด้านความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา								
1.1 ความรู้ในสาขาวิชาเอก	1. มีความรอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไป วิชาชีพครู และวิชาที่จะสอน อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และเป็นระบบ (ด้านความรู้)	1.1 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
	2. มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่หลากหลาย ทั้งผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผู้เรียนที่มีความสามารถปานกลาง และผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ อย่างมีนวัตกรรม(ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้)	1.2 มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย	✓	✓			✓	✓		✓
	3. มีความไวในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นตัวเลขเชิงสถิติ หรือคณิตศาสตร์ ภาษาพูดและภาษาเขียน อันมีผลให้สามารถเข้าใจองค์ความรู้ หรือประเด็นปัญหาได้อย่างรวดเร็ว (ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ)	1.3 มีทักษะการคำนวณ				✓				

ตาราง 8 (ต่อ)

กรอบการพัฒนาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21 st Century) ของ Partnership for 21st Century Skills	กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์	คุณลักษณะ ที่นำมาจัดกลุ่มใหม่	ยูเนสโก (มาตรา เดอ ลอร์ส)	OECD	เอ็นเกจ (2003)	ทริลิ่ง และ เบอนี่	สมหวัง พิริยา นุวัฒน์ (2543)	พงษ์ ศักดิ์ ศรี จันทร์ (2545)	วทัญญู ชลิบ เงิน (2555)	เยาวภา ทนนชัย บุตร (2556)
		1.4 มีความสามารถในการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย	✓	✓			✓			
1.2 ความเข้าใจความแตกต่าง ระหว่างผู้เรียน		1.5 รู้จักและเข้าใจผู้เรียน	✓				✓			
		1.6 มีความสามารถในการ พัฒนาหลักสูตร จัดทำ แผนการสอน กิจกรรม และ การประเมินผล ที่สอดคล้อง กับความแตกต่างระหว่าง ผู้เรียน	✓				✓			✓
2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21		2. ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู								✓
		2.1 เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์								
2.1 ผู้ประสานงานที่ดี		2.2 มีสัมพันธที่ดีระหว่าง บุคคล ทำงานเป็นทีมได้				✓				
2.2 ผู้มีความยืดหยุ่นและสามารถ ปรับตัวได้										

ตาราง 8 (ต่อ)

กรอบการพัฒนาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21 st Century) ของ Partnership for 21st Century Skills	กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์	คุณลักษณะ ที่นำมาจัดกลุ่มใหม่	ยูเนสโก (มาคส์ เดอ ลอร์ส)	OECD	เอ็นเคจ (2003)	ทริลิ่ง และ เบอนี่	สมหวัง พิริยา นุวัฒน์ (2543)	พงษ์ ศักดิ์ ศรี จันทร์ (2545)	วทัญญู ชลิบ เงิน (2555)	เยาวภา ทนต์ชัย บุตร (2556)
	4. แสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู มี คุณธรรมที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความเข้าใจ ผู้อื่น เข้าใจโลกมีจิตสาธารณะ เสียสละ และเป็นแบบอย่างที่ดี (ด้านคุณธรรม จริยธรรม)	2.3 เป็นผู้มีความ จริยธรรม และจรรยาบรรณ ในวิชาชีพ							✓	✓
		2.4 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ	✓							
		2.5 รักและศรัทธาในวิชาชีพ ครู								✓
		2.6 เป็นผู้มีความรู้ผู้นำทาง วิชาการ	✓							
		2.7 ปฏิบัติตามนโยบาย ของ หน่วยงาน	✓							

ตาราง 8 (ต่อ)

กรอบการพัฒนาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21 st Century) ของ Partnership for 21st Century Skills	กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์	คุณลักษณะ ที่นำมาจัดกลุ่มใหม่	ยูเนสโก (มาคส์ เดอ ลอร์ส)	OECD	เอ็นเกจ (2003)	ทริลลิง และ เบอนี	สมหวัง พิริยา นุวัฒน์ (2543)	พงษ์ ศักดิ์ ศรี จันทร์ (2545)	วาทัญญู ชลิน เงิน (2555)	เยาวภา ทนนชัย บุตร (2556)
2.3 ผู้สื่อสารที่ดี	5. มีความสามารถในการสื่อสารอย่างมี ประสิทธิภาพทั้งการพูด การเขียน และ นำเสนอด้วยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับบุคคล และกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน (ด้านทักษะ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ)	3. ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม 3.1 มีความสามารถด้านการ ใช้ภาษา/การสื่อสาร				✓				
2.4 ผู้มีความรู้และใช้เทคโนโลยี	6. มีความสามารถในการใช้ดุลยพินิจที่ดีใน การประมวลผล แปลความหมาย และเลือกใช้ ข้อมูลสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยี สารสนเทศได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การ สื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ)	3.2 เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยี ได้อย่างเหมาะสม			✓	✓				
2.5 มีความรอบรู้เท่าทันโลก	7. มีความไวในการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น มีมุมมองเชิงบวก มีวุฒิภาวะทาง อารมณ์ และทางสังคม	3.3 เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัยทัน เหตุการณ์	✓			✓		✓	✓	
2.6 นักคิดวิเคราะห์	(ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ)	3.4 มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์			✓	✓				
2.7 นักแก้ปัญหา										
2.8 มีความคิดสร้างสรรค์										
2.9 มีความสามารถเรื่องการเงิน		3.5 มีความสามารถในการ บริหารจัดการ		✓			✓			

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เน้นความสำคัญที่ความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา ซึ่งเมื่อสังเคราะห์หัวข้อย่อยออกมายังพบว่ามีเกี่ยวข้องกับเทคนิค วิธีสอน การรู้จักความแตกต่างระหว่างผู้เรียน นอกจากนี้ ยังต้องเน้นการปฏิบัติตนของครูในสังคม อันหลากหลายและเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่สังคมโลก

เมื่อได้กรอบคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการ ทบทวนกระบวนการจัดประสบการณ์ของสถาบันผลิตครูที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ว่ามีความ สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนิสิตครูให้เป็นครูในศตวรรษที่ 21 อย่างไร จากการศึกษา เอกสาร คู่มือที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนและกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครู ของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย ผู้วิจัยสรุปผลการสังเคราะห์กระบวนการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย ตลอดจนกระบวนการที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้ รายละเอียดแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงผลการสังเคราะห์กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย

สถาบัน	ช่วงเตรียมความพร้อมขณะกำลังศึกษาในหลักสูตร (ปี 1-4)	ช่วงการฝึกประสบการณ์ ปีที่ 5			การประเมินผล	กระบวนการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้
		กิจกรรมก่อนออกฝึกประสบการณ์	กิจกรรมระหว่างฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึกประสบการณ์		
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ที่จัดไว้สำหรับนิสิต ตั้งแต่ปีที่ 1-4	โครงการสัมมนา ปฐมนิเทศนักศึกษา ก่อนออกฝึก ประสบการณ์ ประชุมครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ ผู้บริหาร เพื่อส่งมอบ นักศึกษา (มอบคู่มือ และใบประเมิน)	สัมมนาระหว่าง ฝึกสอน (ครั้งที่ 1) ประสบการณ์การ จัดการเรียนรู้เล่าสู่กัน ฟัง จากปัญหาในชั้น เรียนสู่การวิจัยสัมมนา ระหว่างฝึกสอน (ครั้งที่ 2) รายงาน ผลการวิจัยเบื้องต้น	สัมมนาหลังปฏิบัติ การสอน นำเสนอ ผลการวิจัย จัดนิทรรศการ และ สะท้อนประสบการณ์ การเป็นครู และปัจฉิม นิเทศ	การประเมินร่วมกันของ 1. ครูพี่เลี้ยงประเมิน 2 ครั้ง/ เดือน 2. รองผู้อำนวยการฝ่าย วิชาการ/หัวหน้ากลุ่มสาระ การเรียนรู้ ประเมิน 1 ครั้ง/เดือน 3. อาจารย์นิเทศก์ประเมิน 1 ครั้ง/เดือน อัตราร่วม การประเมิน (100) ครูพี่เลี้ยง: 40 ผู้บริหาร: 10 อาจารย์นิเทศก์: 50	นิสิตปี 1-4 จัดกิจกรรมเสริมสร้าง คุณลักษณะครูอันพึงประสงค์ ด้วยการจัดประสบการณ์แก่นิสิต ตั้งแต่ปีที่ 1- 4 โดยสามารถ ดำเนินการในลักษณะกิจกรรม เสริมประสบการณ์ หรือบรรจุเป็น ส่วนหนึ่งของรายวิชาในหลักสูตร

ตาราง 9 (ต่อ)

สถาบัน	ช่วงเตรียมความพร้อมขณะกำลังศึกษาในหลักสูตร (ปี 1-4)	ช่วงการฝึกประสบการณ์ ปีที่ 5			การประเมินผล	กระบวนการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้
		กิจกรรมก่อนออกฝึกประสบการณ์	กิจกรรมระหว่างฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึกประสบการณ์		
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพครู ตั้งแต่ปี 1 - 4	โครงการปฐมนิเทศนักศึกษา ก่อนออกฝึกประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึกประสบการณ์	โครงการสัมมนาหลังปฏิบัติการสอน	ประเมิน 3 ครั้ง : 1 ภาคเรียน โดยอาจารย์พี่เลี้ยง โดยศูนย์ประสบการณ์วิชาชีพจะส่งผลการประเมินให้อาจารย์นิเทศก์ ได้ทราบผลทุกครั้ง เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาให้คะแนนในแบบประเมินพฤติกรรมทั่วไป	นิสิตปี 5 ช่วงการออกฝึกประสบการณ์ แบ่งย่อยเป็น 3 ช่วง คือ 1. ก่อนออกฝึกฯ เป็นการสร้างความเข้าใจแก่นิสิต และ/หรือ ผู้เกี่ยวข้อง อาทิ อาจารย์นิเทศครูพี่เลี้ยง ผู้บริหาร เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ก่อนที่นิสิตจะไปปฏิบัติในโรงเรียน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	นิสิตปี 2 ลงรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู 1 (1 หน่วยกิต) นิสิตปี 3 ลงรายวิชาชีพครู 2 (2 หน่วยกิต) นิสิตชั้นปีที่ 4 ลงรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู 3 (2 หน่วยกิต)	โครงการปฐมนิเทศนักศึกษา ก่อนออกฝึกประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึกประสบการณ์	โครงการสัมมนาหลังปฏิบัติการสอน	อาจารย์นิเทศ อาจารย์พี่เลี้ยง + สถานที่ฝึกประสบการณ์	

ตาราง 9 (ต่อ)

สถาบัน	ช่วงเตรียม ความพร้อมขณะกำลัง ศึกษาในหลักสูตร (ปี 1-4)	ช่วงการฝึกประสบการณ์ ปีที่ 5			การประเมินผล	กระบวนการที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
		กิจกรรมก่อนออกฝึก ประสบการณ์	กิจกรรมระหว่างฝึก ประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึก ประสบการณ์		
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพา	<p>นิสิตปี 2 3 รายวิชา ประสบการณ์วิชาชีพครู 1 (1 หน่วยกิต)</p> <p>นิสิตปี 3 3 รายวิชาวิชาชีพครู 2 (1 หน่วยกิต)</p> <p>นิสิตชั้นปีที่ 4 3 รายวิชา บูรณาการการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ในสาขาวิชา เฉพาะ</p>	<p>โครงการปฐมนิเทศ นักศึกษาก่อนออกฝึก ประสบการณ์</p> <p>โครงการสัมมนา ผู้บริหารสถานศึกษา</p> <p>อาจารย์พี่เลี้ยง และ อาจารย์นิเทศก์</p>	<p>โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ</p>	<p>โครงการสัมมนานิสิต หลังฝึกปฏิบัติการสอน</p>	<p>-อาจารย์พี่เลี้ยงและ คณะกรรมการสถานศึกษา -อาจารย์นิเทศ ประเมิน 3 ครั้ง/ ภาคเรียน การประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ การ สอน (60) การปฏิบัติงานพิเศษ (20) และ บุคลิกภาพ ความ ประพฤติจรรยาบรรณ วินัย (20) ผลการประเมินจะรวบรวม โดยคณะกรรมการฝ่าย ประเมินผลการฝึกประสบการณ์ สอน และเสนอที่ประชุม คณะกรรมการประจำคณะ ศึกษาศาสตร์</p>	<p>2. ระหว่างการฝึกฯ เป็นช่วงของ การประชุมและเสวนาเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคที่นิสิตพบ เพื่อ หาทางแก้ไข ก่อนไปฝึกฯ ต่อ ตลอดจนเป็นช่วงที่จัดเสริมความรู้ หรือทักษะที่จำเป็นตามที่นิสิต ต้องการหรือยังขาดเมื่อลงไป ปฏิบัติจริง</p> <p>3. หลังการฝึกฯ เป็นช่วงนิสิต ได้สะท้อนประสบการณ์ ที่ได้ไป เผชิญ อาจนำเสนอในรูปแบบ นำเสนอปากเปล่า (oral presentation) หรือการจัดป้าย นิทรรศการ</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

สถาบัน	ช่วงเตรียมความพร้อมขณะกำลังศึกษาในหลักสูตร (ปี 1-4)	ช่วงการฝึกประสบการณ์			การประเมินผล	กระบวนการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้
		ปี 5	ปี 5	ปี 5		
		กิจกรรมก่อนออกฝึกประสบการณ์	กิจกรรมระหว่างฝึกประสบการณ์	กิจกรรมหลังฝึกประสบการณ์		
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	นิสิตชั้นปีที่ 3 ลงรายวิชาปฏิบัติการสอนในสาขาวิชาเฉพาะ (จำนวน 3 หน่วยกิต) นิสิตชั้นปีที่ 4 ต้องเข้าร่วมโครงการเสริมประสบการณ์วิชาชีพครูที่คณะจัดให้	โครงการปฐมนิเทศ นักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์	โครงการสัมมนา ระหว่างฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ	โครงการสัมมนานิสิต หลังฝึกประสบการณ์	1.อาจารย์นิเทศก์การศึกษาและ วิชาเฉพาะ 2.อาจารย์ที่เลี้ยง 3.ผู้บริหารสถานศึกษา ประเมินการปฏิบัติการสอน การวิจัยในชั้นเรียน สรุปผลการประเมินส่งที่ฝ่าย วิชาการคณะศึกษาศาสตร์	การประเมินผล มีผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน ได้แก่ อาจารย์นิเทศ ครูที่เลี้ยง และ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือฝ่าย วิชาการที่ได้รับมอบหมายให้ ประเมินผลนิสิตที่นิสิตออกฝึก ประสบการณ์ฯ ในโรงเรียนนั้นๆ โดยสัดส่วนการประเมินจะเน้น ประเมินด้านการจัดการเรียน การสอน และการปฏิบัติตน ของนิสิตฝึกประสบการณ์ และในตอนท้ายนิสิตต้องเสนอ รายงานการวิจัยในชั้นเรียนต่อ สถาบันผลิตเพื่อประเมินให้ผล การศึกษาในตอนสุดท้าย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	ในช่วงปี 1-4 นิสิตเข้าร่วม โครงการเตรียมความพร้อม ตามที่คณะ กำหนด	โครงการปฐมนิเทศ นิสิตฝึกประสบการณ์	โครงการมัชฌิมนิเทศ นิสิตฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ	โครงการปัจฉิมนิเทศ นิสิตฝึกประสบการณ์	อาจารย์นิเทศ ออกนิเทศอย่าง น้อยภาคเรียนละ 3 ครั้ง การประเมิน จะประเมิน โดย อาจารย์นิเทศก์ ครูที่เลี้ยง ก่อน ส่งผลการประเมินให้กับคณะ ศึกษาศาสตร์	

จากตาราง 9 ผู้วิจัยสรุปกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพรูปร่างสำหรับนิสิต โดยมีประเด็นสำคัญที่พบ 2 ประเด็น คือ

1. กระบวนการจัดประสบการณ์

โครงการ / กิจกรรมที่จัดให้กับนิสิต ชั้นปีที่ 1-4 เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูชั้นปี ประสงค์ สามารถดำเนินการในลักษณะโครงการ/กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หรือบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาในหลักสูตร สำหรับนิสิตปี 5 ช่วงการออกฝึกประสบการณ์ แบ่งย่อยเป็น 3 ช่วง คือ

- 1) ก่อนออกฝึกประสบการณ์ เป็นการสร้างความเข้าใจแก่นิสิต และ/หรือผู้เกี่ยวข้อง อาทิ อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง ผู้บริหาร เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ และบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ต่างๆ ก่อนที่นิสิตจะไปปฏิบัติในโรงเรียน
- 2) ระหว่างการฝึกประสบการณ์ เป็นช่วงของการประชุมและเสวนาเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคที่นิสิตพบ เพื่อหาทางแก้ไข ก่อนไปฝึกฯ ต่อ ตลอดจนเป็นช่วงที่จัดเสริมความรู้หรือทักษะที่จำเป็นตามที่นิสิตต้องการหรือยังขาดเมื่อลงไปปฏิบัติจริง
- 3) หลังการฝึกประสบการณ์ เป็นช่วงนิสิตได้สะท้อนประสบการณ์ ที่ได้ไปเผชิญ อาจนำเสนอในรูปแบบนำเสนอปากเปล่า (oral presentation) หรือการจัดป้ายนิทรรศการ

2. การประเมินผล

ในส่วนของ การประเมิน จะมีผู้เกี่ยวข้องสำหรับบทบาทของการประเมิน ได้แก่ อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง และผู้บริหารสถานศึกษา หรือฝ่ายวิชาการที่ได้รับมอบหมายให้ประเมินผลนิสิตที่นิตออกฝึกประสบการณ์ฯ ในโรงเรียนนั้นๆ โดยสัดส่วนการประเมินจะเน้นประเมินด้านการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติตนของนิสิตฝึกประสบการณ์ และในตอนท้ายนิสิตต้องเสนอรายงานการวิจัยในชั้นเรียนต่อสถาบันผลิตเพื่อประเมินให้ผลการศึกษาในตอนสุดท้าย

นอกจากที่จะส่งเสริมให้นิสิตได้เรียนรู้ในภาคทฤษฎีตามหลักสูตรแล้ว แต่ละมหาวิทยาลัยยังกำหนดกิจกรรม/โครงการที่พัฒนานิสิตให้เกิดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ตลอดระยะเวลาที่นิสิตกำลังศึกษาในหลักสูตร รายละเอียด และรูปแบบ กิจกรรมที่จัดเพิ่มเติมเฉพาะนิสิตครูแสดงไว้ในตาราง 10

ตาราง 10 แสดงผลการสังเคราะห์ โครงการ/กิจกรรมที่สถาบันผลิตครูจัดให้กับนิสิตเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์

สถาบัน	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	คณะครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรมที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้
ปี 1	1. รับฟังบรรยายพิเศษในวันครูของคณะครุศาสตร์ เพื่อพัฒนาจิต และเจริญปัญญา 2. ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิต และเจริญปัญญา 3. เป็นสมาชิกชมรมกิจกรรม นิสิต และเข้าร่วมกิจกรรม 4. เป็นสมาชิกวารสารวิชาการด้านครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ 1 ฉบับ หรือมีบทความตีพิมพ์ 5. บริการสาธารณะ หรือค่ายอาสา	1. รักนวลสงวนตัว และป้องกันยาเสพติด 2. ประชาธิปไตย สำหรับครู 3. กีฬาและสืบสานวัฒนธรรมไทย 4. เทศน์มหาชาติ 5. ครุศาสตร์ราชภัฏวิชาการ-ครุติ ในดวงใจ 6. ค่ายผู้นำนักศึกษา 7. ผู้นำทางวิชาการ-เพชรราชภัฏ 8. ตักบาตรวันพุธ	การปรับตัว (Adaptation) มหาวิทยาลัย ทักษะการเรียนรู้, ไอที, ภาษา คุณธรรม 4. กิจกรรมสร้างความเป็นพลเมืองในสถาบัน	ผู้พัฒนาตนเอง เก่งงาน - เรียนรู้ งานโรงเรียน เก่งคน - เรียนรู้ การทำงานใน ลักษณะ ผู้ปฏิบัติงาน เก่งคิด - เรียนรู้ เพื่อสร้างความ ศรัทธาและ เชื่อมั่นใน วิชาชีพครู เก่งครองชีวิต- เรียนรู้ระเบียบ ของการเป็น นิสิตที่ดี เก่งพิชิตปัญหา เรียนรู้ถึงความ หลากหลายของ บุคคล	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: ประสบการณ์ในโรงเรียน School Experience (SE) (Observe lessons) กิจกรรม: ลงโรงเรียนเพื่อการสังเกต เก็บข้อมูล 1 สัปดาห์สำหรับการสังเกตการจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา 1 สัปดาห์สำหรับการสังเกตการจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ระยะเวลา: 2 สัปดาห์ ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ก่อนภาคเรียน ที่ 1 ของชั้นปีที่ 2	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Practicum integrated with theoretical studies กิจกรรม: สังเกต บริบทในโรงเรียน นักเรียน ครู และสังเกต การจัดการเรียน การสอนในห้องเรียน ตามสาขาวิชาเอก ดูกระบวนการจัดการ เรียนรู้ การเรียนรู้ของ นักเรียน บทบาทและ ความรับผิดชอบของครู ระบุเนื้องานให้นิสิต เกิดทักษะวิชาชีพ กระบวนการจัด การเรียนการสอน และนำสู่การทำวิจัย	-	ลักษณะ กิจกรรม/โครงการ: จุดประสงค์ของ กิจกรรม: รวบรวมเรื่องเกี่ยวกับตนเอง กิจกรรม การบรรยาย การสัมมนา ชมรม/อาสา/ค่าย ระยะเวลา: ช่วงที่ออก ปฏิบัติ:

ตาราง 10 (ต่อ)

สถาบัน	คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	คณะ ครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรม ที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
ชั้นปี		9. ครุศาสตร์ วิชาการ-แข่งขัน ตอบปัญหาทาง วิชาการ 10. ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง สู่ค่ายครูอาสา พัฒนาชนบท 11. จุลสาร กิจกรรมพัฒนา นักศึกษา				ระยะเวลา: ระหว่าง ที่กำลังศึกษา ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ระหว่างที่กำลังศึกษา	-	ด้านที่ต้องการ พัฒนา วิชาการ/วิชาชีพ/ การปฏิบัติตน การดำรงอยู่ใน สังคม
ปี 2	1. เป็นสมาชิก วารสารวิชาการ ด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ 1 ฉบับ หรือมี บทความตีพิมพ์ 2. เป็นสมาชิก ชมรมกิจกรรม นิสิต และเข้าร่วม กิจกรรม	1. กีฬาและสืบ สานวัฒนธรรม ไทย 2. การพัฒนา บุคลิกภาพความ เป็นครูและ จรรยาบรรณ วิชาชีพครู 3. พบครูมืออาชีพ 4. เทศน์มหาชาติ	มองวิชาชีพใน อนาคต (Future career view) 1. กิจกรรมแนะ เส้นทางอาชีพ 2. กิจกรรมพัฒนา ทักษะการทำงาน 3. กิจกรรมพัฒนา จิตอาสา	ผู้สังเกต เก่งงาน - เรียนรู้ งานครู เก่งคน - เรียนรู้ การทำงานใน ลักษณะ ผู้ปฏิบัติงานและ ผู้ประสานงาน เก่งคิด - เรียนรู้ การมีจิต	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Teaching Assistantship (TA) (a period of intensive observation and reflection) มีขั้นตอน 3 ขั้นตอนย่อยๆ ได้แก่ 1. Pre - lesson conference 2. Lesson observation of CT's lesson และ 3. Post-Lesson Conference	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: University training schools กิจกรรม: ลงปฏิบัติใน โรงเรียนรัฐบาล (University training schools หรือ Normal schools) สังเกตการ จัดการเรียนการสอน ทุกระดับชั้นบทบาท	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: 1. Field study: Observation and reflection in head start 2. Reflective seminar Phase 2	จุดเน้นของการ จัดกิจกรรม จรรยาบรรณและ บุคลิกภาพ บทบาทและหน้าที่ ครูวิชาชีพ รูปแบบการจัด กิจกรรม ฝึกอบรม / สังเกต ค่ายอาสา

ตาราง 10 (ต่อ)

สถาบัน	คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	คณะ ครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรม ที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
ปี 2	3. บริการ สาธารณะ หรือ ค่ายอาสา 4. โครงการ พัฒนาบุคลิกภาพ และมารยาทครู	5. ครุศาสตร์ราช ภัฏวิชาการ-ครุดี ในดวงใจ 6. ค่ายผู้นำ นักศึกษา 7. ผู้นำทาง วิชาการ-เพชรราช ภัฏ 8. ตักบาตรวันพุธ 9. ครุศาสตร์ วิชาการ-แข่งขัน ตอบปัญหาทาง วิชาการ 10. ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง สู่ค่ายครูอาสา พัฒนาชนบท 11. จุลสารกิจกรรม พัฒนานักศึกษา		สาธารณะ เพื่อผู้อื่น เก่งครองชีวิต เรียนรู้ระเบียบ วินัยของวิชาชีพ ครู เก่งพิชิต ปัญหา เรียนรู้ ถึงความคิดเห็น ที่แตกต่างของ บุคคล	กิจกรรม: สังเกตการจัดการเรียนการ สอน และการจัดการชั้นเรียนของครู ที่ ตนเองไปเป็นผู้ช่วยสอน จำนวน 1 ชั้น เรียน โดยนิสิตจะเริ่มจะปฏิบัติหน้าที่ ช่วยสอนในสัปดาห์ที่ 3-5 ช่วงนี้นิสิต จะได้ประสบการณ์จากการเป็นผู้ช่วย ครูในด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ สื่อ การสอน การจัดการในชั้นเรียน และ อื่นๆ โดยจะทำให้ นิสิตมีความเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของครู และความทำ หายในบริบทที่เกิดขึ้นจริง ระยะเวลา: 5 สัปดาห์ ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ก่อนภาคเรียนที่ 1 ของชั้นปีที่ 3	ของตอนที่เหมือน สมาชิกคนหนึ่งใน องค์กร พัฒนาการการ เรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกับการเรียนรู้ เทคนิคและวิธีการ เรียนการสอนแต่ละ ระดับ ระยะเวลา: ระหว่างที่ กำลังศึกษา ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ระหว่างที่กำลังศึกษา	กิจกรรม: ฝึกออกสังเกต การจัดการเรียน การสอน และ สะท้อนสิ่งที่ได้ ไปเรียนรู้จาก การสังเกต เมื่อ เสร็จสิ้น เข้าร่วม การสัมมนา สะท้อนสิ่งที่ได้ ไปเรียนรู้ ระยะเวลา: ระหว่างที่กำลัง ศึกษา ช่วงที่ออก ปฏิบัติ: ภาค เรียนที่ 2	ด้านที่ต้องการ พัฒนา วิชาการ/วิชาชีพ / การปฏิบัติตน การดำรงอยู่ใน สังคม

ตาราง 10 (ต่อ)

สถาบัน	คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	คณะ ครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรม ที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
ปี 3	1. เป็นสมาชิก วารสารวิชาการ ด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ 1 ฉบับ หรือมี บทความตีพิมพ์ 2. เป็นสมาชิก ชมรมกิจกรรม นิสิต และเข้าร่วม กิจกรรม 3. บริการ สาธารณะค่าย อาสา 4. กิจกรรมพัฒนา จิตวิญญาณ ความเป็นครู หรือ คุณลักษณะความ เป็นผู้นำ	1. กีฬาและสปี สานวัฒนธรรม ไทย 2. ค่ายจิตอาสา วิชาเอกเพื่อ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม 3. อบรมวิชาผู้ กำกับลูกเสือ 4. คุณธรรม สำหรับวิชาชีพครู 5. อบรมทักษะการ เป็นพิธีกร 6. ส่งเสริมอัตต ลักษณ์วิชาเอก 7. ครุศาสตร์ราช ภัฏ-วันเด็ก 8. เทศน์มหาชาติ	ส่งเสริมคุณค่า (Value Added) 1. กิจกรรมพัฒนา บุคลิกภาพและ ปฏิสัมพันธ์ 2. กิจกรรมพัฒนา ทักษะผู้นำ 3. กิจกรรมพัฒนา ทักษะสื่อสาร 4. กิจกรรมพัฒนา ทักษะชีวิตสำหรับ สังคมพหุ วัฒนธรรม 5. กิจกรรมพัฒนา SME 6. กิจกรรมเรียนรู้ ทักษะการทำงาน ร่วมกัน	ผู้ช่วยครู เก่งงาน - เรียนรู้ การจัดการชั้น เรียน เก่งคน - เรียนรู้ การทำงานใน ลักษณะ ผู้ปฏิบัติงานและ ผู้นำ เก่งคิด - เรียนรู้ การมีจิต สาธารณะเพื่อ ผู้อื่น เก่งครองชีวิต- รณรงค์เผยแพร่ ระเบียบวินัยของ วิชาชีพครู เก่งพิชิตปัญหา	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Teaching Practice 1 (TP 1) (begin acquiring beginning teaching competencies to teach independently) กิจกรรม: เป็นครูผู้ช่วย (paired - teaching with coordinating teacher) ตั้งแต่การจัดทำแผนการ จัดการเรียนรู้ การทำสื่อการสอน การ จัดการชั้นเรียน โดยนิสิตครูจะได้รับ คำแนะนำจากครูพี่เลี้ยง (Coordinating teacher) และอาจารย์ นิเทศก์ (NIE Supervisor) อย่างเป็น ระบบ คือสังเกต, ช่วยเหลือ, และ แนะนำ การทำงานสอนร่วมกับครูพี่ เลี้ยงจะช่วยให้ผลิตพัฒนาทักษะการ จัดการเรียนการสอน ตลอดจน ส่งเสริมเจตคติต่อวิชาชีพ ความ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ครู และ คุณลักษณะครูที่พึงประสงค์	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Intermediate practicum (BA level) + BA thesis (6-10 หน่วย กิต) กิจกรรม: การฝึกสอน ดำเนินการในโรงเรียน ร่วมพัฒนา หรือ โรงเรียนฝึกหัดครู ประกอบด้วย 1. การสังเกตการสอน จัดกระจายชั่วโมง ระหว่างที่มีการฝึกสอน 2. การสอนบทเรียน ภายใต้การนิเทศ โดย ทำการสอนเดี่ยวหรือคู่ กับเพื่อนนิสิต 3. การแนะนำแบบ กลุ่มเกี่ยวกับการสอน	ภาคเรียนที่ 1 ชื่อกิจกรรม / โครงการ: 1. Field study: K4 or K5 2. Reflective seminar: Exploration of Issue in early childhood 3. Direct teaching : Preschool กิจกรรม: ภาคสนามการ จัดการเรียนการ สอนระดับ K4 หรือ K5 2. สัมมนา สะท้อนสิ่งที่ได้	จุดเน้นของการ จัดกิจกรรม รู้เข้มวิชาการ ส่งเสริมจิต วิญญาณความ เป็นครู รูปแบบการจัด กิจกรรม ฝึกอบรม / ลงมือ ปฏิบัติ ค่ายอาสา ด้านที่ต้องการ พัฒนา วิชาการ/วิชาชีพ / การปฏิบัติตน การดำรงอยู่ใน สังคม

ตาราง 10 (ต่อ)

สถาบัน	คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	คณะ ครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรม ที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
ปี 3	5. ฟังปาฐกถา ศ.ท่านผู้หญิงพูน ทรัพย์ นพวงศ ณ ออยุธยา 6. ประชุมวิชาการ ระดับชาติ หรือ นานาชาติโอกาส วันสถาปนาคณะ 7. พัฒนา สมรรถนะการจัด การศึกษาเพื่อ พัฒนาที่ยั่งยืน 8. ประชุมวิชาการ ตามหัวข้อที่สนใจ หรือเสนอผลงาน	9. ครุศาสตร์ราช ภัฏวิชาการ-ครุดี ในดวงใจ 10. ค่ายผู้นำ นักศึกษา 11. ผู้นำทาง วิชาการ-เพชร ราชภัฏ 12. ตักบาตร วันพุธ 13. ครุศาสตร์ วิชาการ-แข่งขัน ตอบปัญหาทาง วิชาการ 14. ประชญา เศรษฐกิจพอเพียง สู่ค่ายครูอาสา พัฒนาชนบท 15. จุลสาร กิจกรรมพัฒนา นักศึกษา	7. กิจกรรมพัฒนา ความเป็นสากล	เรียนรู้ถึงการมี บทสรุปร่วมกัน บนความคิดเห็น ที่หลากหลาย	ระยะเวลา: 5 สัปดาห์ ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ก่อนภาคเรียน ที่ 1 ของชั้นปีที่ 4	วิชาต่างๆ ประกอบด้วย การ ประชุมระหว่างผู้สอน กับครูฝึกสอน ในการ วางแผนและประเมิน มี เป้าหมายเพื่อสร้าง ความเข้มแข็งในอัต ลักษณ์ความเป็นครู นอกจากนี้ โรงเรียนยัง จะจัดบรรยายวิชาครู การสัมมนา และการ สอนงานโรงเรียนให้แก่ ครูฝึกสอนทุกคน ระยะเวลา: ระหว่างที่ กำลังศึกษา ช่วงที่ออกปฏิบัติ: กำลังศึกษา	ไปเรียนรู้ ประเด็นการศึกษา ระดับประถมวัย 3. การปฏิบัติการ สอน ในระดับ ก่อนเข้าโรงเรียน ระยะเวลา: ระหว่างที่กำลัง ศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Field study: Special Education กิจกรรม: ฝึก ปฏิบัติการสอน: การศึกษาพิเศษ (ผู้เรียน อายุ 3-8 ปี) ระยะเวลา: กำลังศึกษา	

ตาราง 10 (ต่อ)

สถาบัน	คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	คณะ ครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรม ที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
ปี 4	1. เป็นสมาชิก วารสารวิชาการ ด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ 1 ฉบับ หรือมี บทความตีพิมพ์	1. กีฬาและสืบ สานวัฒนธรรม ไทย 2. ค่ายอาสา วิชาการสู่ สถานศึกษา	1. กิจกรรม เตรียมพร้อมสู่โลก การศึกษาต่อ และ อาชีพ 2. กิจกรรมปัจฉิม นิเทศ	ครูผู้ช่วย ทำงาน - เรียนรู้ งานการเรียน การสอน เก่งคน - เรียนรู้ การทำงานใน ลักษณะผู้นำ เก่งคิด - เรียนรู้ การเป็นผู้นำให้ ผู้อื่นเห็น ความสำคัญของ วิชาชีพครูและ จิตสาธารณะ เก่งครองชีวิต - เป็นคนต้นแบบ ของวิชาชีพครู เก่งพิชิตปัญหา	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Teaching Practice 2 (TP 2) acquiring beginning teaching competencies) กิจกรรม: นิสิตได้รับมอบหมายให้ รับผิดชอบการสอนแบบเต็มรูปแบบ ตั้งแต่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การทำสื่อการสอน ตลอดจนการ จัดการในชั้นเรียนเสมือนเป็นครูคน หนึ่งที่รับผิดชอบวิชานั้น การปฏิบัติใน ระยะนี้จะเป็นการให้นิสิตไปเชื่อม ภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ได้ เข้าใจหน้าที่ความรับผิดชอบ ทักษะที่ จำเป็นต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียน การสอนเกิดประสิทธิภาพตามแต่ละ บริบทของชั้นเรียนที่ตนได้เผชิญ ซึ่ง เป็นการให้นิสิตเกิดประสบการณ์เพื่อ เริ่มเข้าสู่วิชาชีพ	ชื่อกิจกรรม / โครงการ: Municipal field schools กิจกรรม: ลงปฏิบัติ ในโรงเรียนเทศบาล ซึ่งจะมีหลักสูตรเฉพาะ ของแต่ละโรงเรียน (local curricular) นอกเหนือจากหลักสูตร แกนกลางของรัฐบาล โรงเรียนมีอำนาจใน การกำหนดการบริหาร จัดการ ในทุกๆ การฝึก ปฏิบัติ หรือนำสู่การ ตัดสินใจดำเนินการ อย่างหนึ่งอย่างใด จะต้องเชื่อมโยงกับ ภาคทฤษฎี	1. Direct teaching : Ages 3 & 4 2. Direct teaching :Preschool 3. Field study: Special Education (กลุ่มผู้เรียน อายุ 3-8 ปี) 4. Field study: 1st through 3rd grade 5. Reflective seminar : Phase 3 ระยะเวลา: ตลอดเวลาที่ ศึกษา	จุดเน้นของการ จัดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดจะ เน้นความเข้มข้น ของวิชาการและ วิชาชีพ โดยให้ นิสิตได้ออกฝึก ปฏิบัติในโรงเรียน จริง รูปแบบการจัด ลงมือปฏิบัติ ด้านที่ต้องการ พัฒนา วิชาการ/วิชาชีพ / การปฏิบัติตน การดำรงอยู่ใน สังคม

ตาราง 10 (ต่อ)

สถาบัน	คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	คณะ ครุศาสตร์ มรภ. นครราชสีมา	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	คณะ ศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร	National Institute of Education, Singapore	Department of Teacher Education, University of Helsinki, Finland	University of Wisconsin, Whitewater, USA.	รูปแบบกิจกรรม ที่ผู้วิจัย สังเคราะห์ได้
ปี 4	5.ประชุมวิชาการ ระดับชาติ หรือ นานาชาติ 6. พัฒนา สมรรถนะการจัด การศึกษาเพื่อ พัฒนาที่ยั่งยืน 7.ประชุมวิชาการ ตามหัวข้อที่สนใจ หรือเสนอผลงาน วิชาการตาม หัวข้อที่สนใจ "โครงการครู คุณภาพสู่ ศตวรรษที่ 21"	8. ผู้นำทาง วิชาการ-เพชรราช ภัฏ 9. ตักบาตรวันพุธ 10.ครุศาสตร์ วิชาการ-แข่งขัน ตอบปัญหาทาง วิชาการ 11. ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง สู่ค่ายครูอาสา พัฒนาชนบท 12. จุลสาร กิจกรรมพัฒนา นักศึกษา 13. ครุศาสตร์ฯ- การสาธิตการสอน		เรียนรู้ถึงการ แก้ไขปัญหาใน ฐานะผู้นำ/ผู้ ตามกับบุคคล ซึ่งมีความ คิดเห็นที่ แตกต่าง	ระยะเวลา: 10 สัปดาห์ ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ภาคเรียนที่ 2 ของ ชั้นปีที่ 4	ระยะเวลา: ตาม ปฏิทินของโรงเรียน ช่วงที่ออกปฏิบัติ: ตามปฏิทินของ โรงเรียน	(ภาคเรียน พิเศษ) 1. Direct teaching: Consultation in Early Childhood 2. Direct teaching: Children 5-8 3. Reflective seminar: Phases 4 Portfolio	

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมสำหรับนิสิตในแต่ละชั้นปี จะส่งเสริมให้นิสิตรู้จักกว้างๆ โดยรอบด้านเกี่ยวกับเรื่องของวิชาชีพ ก่อนจะลงลึกเฉพาะในแต่ละคุณลักษณะที่ต้องการส่งเสริมตามลำดับ จนก่อเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่แต่ละสถาบันกำหนด สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรมมีทั้งการบรรยาย การฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติจากน้อยไปสู่การปฏิบัติที่ เฉพาะลงลึกมากขึ้นตามประสบการณ์ที่สั่งสมมาในแต่ละชั้นปี เมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องในด้านที่กิจกรรมมุ่งพัฒนาแล้ว พบว่าจะมี 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านวิชาการ/วิชาชีพ ด้านการปฏิบัติตน และด้านสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับกรอบแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ที่สังเคราะห์ได้ ดังตาราง 1 รูปแบบที่นำมาใช้จัดโครงการกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย กิจกรรมการบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ/หรือวิทยากรพิเศษ ที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้นๆ ระยะเวลาที่ดำเนินกิจกรรมมีทั้งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่จัดโดยมหาวิทยาลัย และจัดโดยคณะที่นิสิตสังกัด เป็นกิจกรรมที่บังคับให้นิสิตเข้าร่วมในแต่ละชั้นปี และเป็นกิจกรรมประเภทที่นิสิตสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมได้อิสระ เป้าหมายของการจัดกิจกรรม/โครงการมุ่งส่งเสริมและเสริมสร้างคุณลักษณะนิสิตที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด และ/หรือคุณลักษณะของครูที่ดี โดยเน้นการส่งเสริม 3 ด้านหลัก คือ ด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ และด้านสังคมรวมทั้งการอยู่ร่วมกับคนในสังคมที่มีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

1. ผลการสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

จากการสังเคราะห์ โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของสถาบันผลิตครูในประเทศไทย ที่แต่ละสถาบันจัดให้กับนิสิตตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ เพื่อการส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่แต่ละสถาบันกำหนด ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางสำหรับการกำหนดโครงการ/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะนิสิตครูในระหว่างที่ศึกษาอยู่ตลอดหลักสูตร โดยมีคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้านที่ได้จากการสังเคราะห์ในชั้นที่ 1 ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม มาเป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนานิสิต อีกทั้งนำกรอบมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับนิสิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มาร่วมเป็นกรอบกำหนดในการจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรม/โครงการในลักษณะต่างๆ

นอกจากการศึกษาและสังเคราะห์กระบวนการจัดประสบการณ์ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูของสถาบันในประเทศแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษา กระบวนการผลิตครูของสถาบันผลิตครูชั้นนำในต่างประเทศ เป็นอีกส่วนหนึ่งในการนำมาศึกษาร่วมเพื่อจัดเป็นแนวทางการจัดกิจกรรม/โครงการในกระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับนิสิตครู เพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อนำมาประกอบการยกกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ได้พัฒนาขึ้นตามขั้นตอนในการสร้าง มี 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ยกกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

1. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ และการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

2. ผลการประเมินความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณา พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 ประเด็นเรื่องกรอบแนวคิดเพื่อที่กำหนดเป็นคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผลการพิจารณาพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้มีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

2.1.1 ให้เพิ่มในเรื่องของคุณค่าวิชาชีพครู ซึ่งเป็นแก่นของการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากด้านใน คนจะเป็นครู จะต้องเห็นคุณค่าในวิชาชีพ และเกิดการพัฒนาระดับจิตวิญญาณ

2.1.2 ให้นำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มาในกรอบแนวคิด นอกเหนือไปจากการใช้กรอบแนวคิดทักษะของคนและครูในศตวรรษที่ 21 ของ Partnership เนื่องจาก กรอบของ Partnership พูดยถึงทักษะโดยทั่วไป แต่ถ้าครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของไทย ให้คำนึงถึงกรอบเฉพาะของศาสตร์ทางวิชาชีพครูคือ Learning outcome ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งจะช่วยให้คุณลักษณะที่สังเคราะห์ออกมาเด่นชัด และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ควรนำเรื่องมาตรฐานของคุรุสภา และมาตรฐานคุณวุฒิของนิสิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 6 ด้าน มาร่วมดูความสอดคล้องด้วย ตามที่ partnership กำหนดเป็นแบบคุณลักษณะแบบกว้างๆ เป็น general แต่ถ้าเอากรอบมาตรฐานวิชาชีพของครุศาสตร์ไปร่วมคิดด้วย จะทำให้นิสิตครุศาสตร์ ดูเด่นขึ้นมา มีความเฉพาะมากขึ้น

2.2 กิจกรรม/โครงการที่จัดในแต่ละชั้นปี กับการส่งเสริมคุณลักษณะ

การใช้จิตตปัญญาศึกษา ควรใส่ในกิจกรรมตั้งแต่ปี 1 ไปจนปีสุดท้าย
ต้องกระตุ้นตลอด สม่ำเสมอ ต้องใช้เวลาในการปลูกฝังให้เกิดคุณลักษณะ

ถ้าจะพัฒนาคุณลักษณะนิสิตครู ให้เป็นครูดี ดีมาจากข้างใน ตามแนว
จิตตปัญญาที่นำมาใช้ จะให้เพิ่มเรื่องคุณค่าวิชาชีพครู จะทำให้เป็นครูดี จะอยู่ติดตัวนิสิตไปตลอด

2.3 หลักการของรูปแบบ

ให้เขียนบูรณาการ สรุปกรอบความคิดทุกกรอบออกมาให้เห็นความเชื่อมโยง
สรุปเป็นคอนเซ็ปของงานนี้

จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้วิจัยได้นำมาปรับรูปแบบ ดังภาพ 10

ความเป็นมาของรูปแบบ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง "ครู" ได้ทวีความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคน และคนในชาติให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและแข่งขัน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้อนาคตของชาติเป็นคนดีมีคุณภาพ ดำรงอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างมีความสุขในสังคมหลากหลายวัฒนธรรม ฉะนั้นคนจะเป็นครูต้องได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน

<p>คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 3 ด้าน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา 1.2 มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย 1.3 มีทักษะการคำนวณ 1.4 มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 1.5 รู้จักและเข้าใจผู้เรียน 1.6 มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผน การสอน กิจกรรม และการประเมินผล ที่สอดคล้องกับ ความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู <ol style="list-style-type: none"> 2.1 เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2.2 มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ 2.3 เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2.4 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ 2.5 รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 2.6 เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ 2.7 ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม <ol style="list-style-type: none"> 3.1 มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/การสื่อสาร 3.2 เป็นผู้เลือกให้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม 3.3 เป็นผู้รอบรู้ทำทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์ 3.4 มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3.5 มีความสามารถในการบริหารจัดการ 	<p>ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory ของ เดวิด โกลด์ (David Kolb, 1984) มี 4 ด้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ได้รับประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรม 2. ไตร่ตรอง สะท้อนความคิดจากประสบการณ์ ด้วยมุมมองที่หลากหลาย 3. สรุปเป็นความคิดรวบยอด ที่เป็นหลักการ ซึ่งได้จากการบูรณาการการสังเกตกับทฤษฎี 4. นำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ โดยสรุปเป็นการจัดประสบการณ์ให้นิสิตได้เผชิญ ผ่านกระบวนการไตร่ตรอง สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ เกิดเป็นหลักการ สำหรับตนเองนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติ 	<p>ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษาของชิกเกอร์ริงและไรเซอร์ (Chickering and Reisser, 1993) หรือ Seven vectors การพัฒนาบัณฑิตทั้ง 7 ด้าน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาความสามารถ 2. การควบคุมอารมณ์ 3. การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง 4. การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง 5. การพัฒนาการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างไม่จำกัด 6. การพัฒนาเป้าหมาย 7. การพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นการพัฒนานิสิตรอบด้าน ทั้งปัญญา จิตใจ และสังคม จนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะตน
	<p>กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครูศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (มาตรฐานผลการเรียนรู้ 6 ด้าน)</p>	<p>ทฤษฎีทวีปริทัศน์และแนวคิดพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third space concept) ของ บาบานา (Bhabha) ประยุกต์ ใช้สำหรับกระบวนการผลิตครูโดย ไชเนอร์ (Zeichner) กล่าวถึงความร่วมมือของการพัฒนาวิชาชีพครูโดยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนา วิชาชีพ และนิสิตครู ในการส่งเสริมให้นิสิตครูเกิดคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2) ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และ 3) ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู</p>
	<p>จิตตปัญญาศึกษา (Contemplation Education) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเข้าใจตนเอง ก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาค คือ ภาคความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตตปัญญา การเรียนรู้จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่สบาย เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ด้านใน เอาใจใส่จิตใจของผู้เรียนทุกขณะ (วิจิตรน ธานีข, 2550)</p>	

หลักการของรูปแบบ

การเสริมสร้างคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพฯ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในหลักสูตรผลิตครู 5 ปี โดยแบ่งระยะสำหรับการจัดประสบการณ์ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ เตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์ ระหว่างออกฝึกประสบการณ์ และหลังการฝึกประสบการณ์ โดยแต่ละระยะจัดกิจกรรมเพื่อสอดคล้องกับการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 โดยการมีส่วนร่วมของ 3 ฝ่าย คือ สถาบันผลิต นิสิตครู และโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน ให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ 1) ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2) ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู 3) ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

ภาพ 10 แสดงรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

การจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

- ในชั้นเรียน (คามหลักสูตร)**
In Class Preparation
- ส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21
- 1) ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา
 - 1.1 วิชาเอก (ตามหลักสูตรแต่ละสาขาวิชา)
 - 1.2 วิชาชีพครู ประกอบด้วย
 - 1.2.1 วิชาเรขาคณิต
- ชั้นปีที่ 1
- 369191 ความเป็นครู
 - 369192 ประสบการณ์วิชาชีพครูใน โรงเรียน
- 1
- 353131 จิตวิทยาสำหรับครู
- ชั้นปีที่ 2
- 369293 ประสบการณ์วิชาชีพครูใน โรงเรียน
- 2
- ชั้นปีที่ 3
- 355211 เทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับครู
 - 369211 การพัฒนาหลักสูตร
 - 359321 การวัดและประเมินผลการศึกษา
 - 369322 การจัดการเรียนรู้และการสอน
 - 369323 การบริหารจัดการในห้องเรียน
- ชั้นปีที่ 4
- 358421 การวิจัยทางการศึกษา
 - 369425 ภาษาสำหรับครู
 - 3xxxx วิชาชีพครูเลือก
- 1.2.2 วิชาเรขาคณิต มีรายวิชา มีดังนี้
- 353432 การจัดการเรียนการสอน
 - 353433 จิตวิทยาพัฒนาการ
 - 354431 นันทนาการในโรงเรียนและชุมชน
 - 355431 คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาศึกษา
 - 369431 โครงการสุขภาพและสวัสดิศึกษาในสถานศึกษา
 - 369431 ทัศนะการวัดและประเมินผลทางการศึกษาศึกษา
 - 369451 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

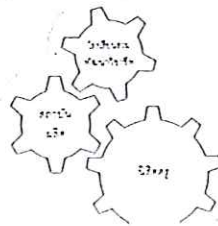
** จากโครงสร้างหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์ (Field experience) เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ชั้นปี	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5
ระดับ	Professional Knowledge (PK)	School Experience 1 (SE1)	School Experience 2 (SE2)	Field Experience (FE)	Professional Preparation (PP)
เป้าหมาย	รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน	ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	เตรียมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู
โครงการ/กิจกรรม	1. รู้จักวิชาชีพครู คุรุวิชาชีพ 2. ประสบการณ์ในโรงเรียน 1 (observation)	1. ประสบการณ์ในโรงเรียน 2 (ผู้ช่วยครู) 2. กิจกรรมครูอาสา	1. สัมมนาสะท้อนประสบการณ์ "คุณคุณภาพ" 2. ค่ายครู พ.21	เรียนรู้จากครูวิชาชีพ (บทบาทครูผู้ช่วย)	ช่วงที่ 1 ก่อนออกฝึกประสบการณ์ 1. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชา 1.1 เสริมสร้างความมั่นใจในวิชาการ (อบรมการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยในชั้นเรียน) 1.2 ปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู (ด้านวิชาชีพ) ช่วงที่ 2 ระหว่างฝึกประสบการณ์ โครงการประเมินนิเทศ (ส่วนปัญหา จุลบรรณ ที่ตั้งโครงการเดิมเดิม) ช่วงที่ 3 หลังการฝึกประสบการณ์ โครงการประเมินนิเทศ สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพนิสิตครู (เอกสารเขียน)
การประเมินผล	1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพครู (ประเมินโดยสถาบันผลิต) 2. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ / ความเข้าใจบทบาทครู (Reflective Self Assessment)	1. ความรู้และความสามารถในการวางแผน และจัดการเรียนรู้ (ครูที่เลี้ยง) เรียนรู้ 2. ทักษะการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานและประเมินโดยครูพี่เลี้ยง) 3. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ / ความตระหนักในบทบาทครู	1. ทักษะปฏิบัติในการวางแผน และจัดการเรียนรู้ (ครูพี่เลี้ยง) 2. ประเมินตนเองด้านความพร้อมในความรู้ / ความสามารถในการเรียนการสอน (Reflective Self Assessment) 3. ประเมินตนเองในการปฏิบัติงาน (เพื่อนนิสิต)	1. ทักษะการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานและครูพี่เลี้ยง (ครูพี่เลี้ยง) 2. ทักษะปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ (ครูพี่เลี้ยง + อาจารย์นิเทศ) 3. ประเมินตนเองเกี่ยวกับความพร้อมด้านความรู้ / ความสามารถในการสอน (Reflective Self Assessment)	ก่อนออกฝึก 1. ความพร้อมด้านวิชาการ 1.1 ผลการงานจากอบรมที่วิจัยในชั้นเรียน 1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ 2. ความพร้อมด้านจิตใจ (จิตวิญญาณความเป็นครู) 3. ประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน 3.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 3.2 ด้านการปฏิบัติงานและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู 3.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ระหว่างฝึก 1. ความสามารถในการคิด แก้ปัญหา 2. ความสามารถในการประยุกต์ใช้ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน หลังการฝึก 1. สรุปเอกสารเขียนจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 2. ประเมินเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 / (ครูพี่เลี้ยง + อาจารย์นิเทศ + นิสิตครู) 2.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2.2 ด้านการปฏิบัติงานและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู 2.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

Supportive system (ระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู)

ลักษณะการทำงานแบบผสมผสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ตามแนวคิดทฤษฎีทวีปรีทัศน์และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม บทบาทหน้าที่ 1. ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในการจัดการประสบการณ์วิชาชีพ 2. ให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนร่วมคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น 3. เติมเต็มความรู้ใหม่ และเสริมความรู้ที่มีอยู่เดิมให้แน่นย้า 4. ปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนการทำงานซึ่งกันและกัน การขับเคลื่อนภายในระบบ ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง 3 ฝ่าย ที่เกิดในพื้นที่ที่สาม จะเริ่มด้วยการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การร่วมกำหนดเป้าหมาย และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จะเป็นกลไกในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ให้กับนิสิตครู เป็นกลไกที่ลดช่องว่างระหว่างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน รอง บทบาทและเครื่องมือที่พร้อมของบทบาทหน้าที่ จะถูกคลี่คลายด้วยการทำงานกำหนดเป้าหมายการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน (Statement of expectation)

Statement of expectation

- นิสิตครูที่มีคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน
1. ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา
 2. ด้านการปฏิบัติงาน และเห็นคุณค่าวิชาชีพครู
 3. ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

ภาพ 10 (ต่อ)

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ผู้วิจัยนำเสนอผล ดังนี้
รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษ

ที่ 21

ความเป็นมาของรูปแบบ

ในบริบทของไทย นโยบายการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สองมุ่งสร้างคนไทยยุคใหม่ให้มีความรู้ ความดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ซึ่งหมายรวมถึงการจัดการศึกษาเพื่อให้คนไทยมีความพร้อมที่จะเป็นพลเมืองอาเซียนที่สามารถแข่งขันได้และอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านอย่างสันติสุข และในยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ด้านคุณภาพของกำลังคน ยังขาดคุณลักษณะทั้งด้านความรู้และทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะด้านการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ การใช้คอมพิวเตอร์และความรู้ด้าน IT ความรู้ด้านการบริหารจัดการ ความรู้ในการประยุกต์ใช้ตัวเลข/ทักษะคำนวณขั้นพื้นฐาน เป็นต้น รวมทั้งขาดคุณลักษณะอื่นที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาในงาน การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบในงาน ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความขยัน มีวินัย ตรงต่อเวลา มีภาวะผู้นำ และยิ่งในปี พ.ศ. 2558 การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ยังเป็นเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทุกประเทศทั่วโลกต้องเร่งพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพเทียบมาตรฐานสากล ซึ่งในด้านของการศึกษา ได้กำหนดกรอบแนวทางการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะและความรู้ ความสามารถโดยจัดให้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเรียนรู้ในงานอาชีพ และการฝึกหัดงานอาชีพ ซึ่งหัวใจของการผลิตกำลังคนอยู่ที่คุณภาพครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) เพราะ "ครู" ถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า เพราะมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งยังนำสังคมไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และสามารถแข่งขันได้กับนานาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

รายงานสรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (2542-2551) โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องการผลิตและพัฒนาครูที่สรุปได้ดังนี้ บัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ บางส่วนจบแล้วไม่เป็นครู ทำให้มีการขาดแคลนครู ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรการผลิตครูไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ครู คุณภาพบัณฑิตยังไม่เป็นที่พึงพอใจ ขาดการประสานแผนในการพัฒนาครูจากหน่วยงาน องค์กร

เกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้เกิดความซับซ้อนทั้งสาระและวัตถุประสงค์ ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ ความศรัทธาต่อวิชาที่พหุมีน้อยทำให้คนดีคนเก่งไม่ต้องการเป็นครูทำให้ขาดครูที่มีคุณภาพ คุบบางส่วนยังขาดจิตสำนึก จิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่ง วิจารณ์ พานิช (2554) กล่าวไว้ว่า หัวใจในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่การสอน แต่หัวใจอยู่ที่การเรียนรู้ ครูจึงยิ่งสำคัญกว่าเดิม เพราะต้องมีหน้าที่เป็นครูฝึกการทำงานของลูกศิษย์มากกว่าการสอนทั่วไปของความเป็นครู” และในตอนท้ายมีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาครูร่วมกันว่า จะต้องสร้างครูในประเทศให้เป็นครูที่ดีที่สุด

ในสถาบันผลิตครูของประเทศไทย ภารกิจที่สำคัญนอกจากจะให้ความรู้ด้านทฤษฎีในชั้นเรียนแล้ว อีกส่วนที่สถาบันต้องจัดให้กับนิสิตครูตามหลักสูตรคือการให้นิสิตออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) ในปีสุดท้ายตามที่กำหนดในหลักสูตร ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในภาคสนาม เพื่อเผชิญเหตุการณ์จากสถานการณ์จริง อันเป็นโอกาสที่นิสิตครูจะได้เรียนรู้ชีวิตของคนที่เป็นครูจากประสบการณ์ตรง การออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) เป็นเงื่อนไขที่คุรสภาได้กำหนดเป็นเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ และจะได้รับใบประกอบวิชาชีพครู เกณฑ์ข้อหนึ่งในมาตรฐานบัณฑิต หัวข้อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ระบุว่ามีการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการคุรสภากำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี (สำนักงานเลขาธิการคุรสภา, 2550, หน้า 128) จึงถือได้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงเป็นส่วนที่สำคัญจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการศึกษาในภาคทฤษฎี

ตามที่ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของบริบททั้งในประเทศไทยและสังคมโลก พอสรุปได้ว่าโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง “ครู” ได้รับความท้าทายจากมนุษย์ที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาตน และคนในชาติให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและแข่งขัน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้อาณาเขตของชาติเป็นคนดีมีคุณภาพ ดำรงอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างมีความสุข ในสังคมหลากวัฒนธรรม ฉะนั้นคนจะเป็นครู ต้องได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งหวังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพเพื่อเตรียมเข้าสู่วิชาชีพครูเพื่อรองรับกับบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อเตรียมผลิตบัณฑิตเข้าสู่วิชาชีพให้มีคุณลักษณะที่จะสามารถอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความสุข และแข่งขันได้ต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐาน

ด้านคุณภาพบัณฑิต ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา ที่กล่าวไว้ประการหนึ่งว่า บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน

1. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ เดวิด โกลป์ เป็นนักจิตวิทยาการศึกษาที่เริ่มใช้คำว่า "Experiential Learning" ซึ่งต่อมาได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในวงการศึกษารีกว่า Kolb Process Learning เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 ขั้นที่ 1 ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ขั้นที่ 2 ผู้เรียนสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ด้วยมุมมองที่หลากหลาย

1.3 ขั้นที่ 3 ผู้เรียนสรุปความรู้จากการสังเกตและการสอนความคิดเป็นความคิดรวบยอดซึ่งเป็นนามธรรมและสรุปเป็นหลักการซึ่งได้จากการบูรณาการการสังเกตกับทฤษฎี

1.4 ขั้นที่ 4 ผู้เรียนนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้หรือทดลองใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ในขั้นตอนของการจัดประสบการณ์เพื่อให้มนิสิตได้เผชิญจนก่อเกิดการเรียนรู้ นั้น มุ่งพัฒนานิสิตให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยบางสถาบันกำหนดออกมาเป็นคุณลักษณะนิสิต อัดลักษณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางของการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ สำหรับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษา มีนักวิชาการศึกษากล่าวถึงอย่างมากมาย แต่ทฤษฎีที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีการนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษาโดยนักกิจกรรมนิสิตนักศึกษา นักการศึกษา และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษานั้น โดยมากมักจะเป็นแนวคิดทฤษฎีในด้านความรู้ความเข้าใจ และแนวคิดทฤษฎีด้านจิตสังคม เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของ ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์

2. ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษา ทั้ง 7 ด้าน (Seven vectors) ของ ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์ (1993) การพัฒนานิสิตนักศึกษา ตามแนวคิดของ ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์ (1993) ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่

2.1 การพัฒนาความสามารถ (Developing Competence) ในระหว่างที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษาจะพัฒนาความสามารถ 3 ด้าน คือ ความสามารถด้านสติปัญญา ความสามารถทางร่างกาย และความสามารถในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือด้านสังคม นิสิตนักศึกษาจะมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถมากขึ้น เพื่อพวกเขาได้เรียนรู้ที่จะไว้ใจ

ในความสามารถของตน ยอมรับคำวิจารณ์จากผู้อื่น และบูรณาการทักษะต่างๆ ของเขา ให้กลายเป็นความมั่นใจในตนเอง

2.2 การจัดการด้านอารมณ์ (Managing Emotions) นิสิตนักศึกษาหลายคนต้องประสบกับอารมณ์ในด้านไม่ดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความกลัว ความเจ็บปวด ความคิดถึงความเบื่อหน่าย หรือความเครียด ผลจากการศึกษาพบว่า ความวิตกกังวล ความโกรธ ความรู้สึกหดหู่ ความต้องการ ความรู้สึกผิด และความอายนั้น เมื่อมีมากเกินไป จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการศึกษา ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการด้านอารมณ์ที่ดี งานสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านนี้ไม่ได้เป็นการกำจัดอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้ แต่จะต้องตระหนักและรับรู้ถึงอารมณ์เหล่านี้ว่าเป็นสัญญาณบอกสิ่งต่างๆ

2.3 การพัฒนาจากความเป็นตัวของตัวเองไปสู่การพึ่งพาอาศัยกัน (Moving Through Autonomy toward Interdependence) สิ่งสำคัญที่นิสิตนักศึกษาจะต้องพัฒนาในที่นี้ก็คือ การเรียนรู้ที่จะพอใจในตนเอง มีความรับผิดชอบในการบรรลุเป้าหมายที่ตนได้เลือกไว้ ไม่ถูกชักนำโดยความคิดเห็นของคนอื่น การพัฒนาในด้านนี้จะต้องนำไปสู่ความเป็นอิสระทั้งทางอารมณ์และในด้านความต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก และนำไปสู่การยอมรับการพึ่งพาอาศัยกันในขั้นต่อมา

2.4 การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ (Developing Mature Interpersonal Relationships) รวมถึง การยอมรับและชื่นชมความแตกต่างระหว่างบุคคล และความสามารถในการไกล่เกลี่ยผูกพันกับผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง นอกจากจะหมายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ยังหมายความรวมถึงในบริบทที่มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมด้วย การตระหนักถึงความแตกต่าง การมีประสบการณ์ที่กว้างขวาง ความเปิดเผย ความอยากรู้อยากเห็น และการเป็นปรวิสัย (objective) ไม่ยึดติดกับความเห็นของตน

2.5 การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity) การสร้างเอกลักษณ์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาด้านอื่นๆ ที่กล่าวมาก่อนแล้ว คือ ความสามารถ การจัดการกับอารมณ์ การเป็นตัวของตัวเอง และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี การพัฒนาเอกลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการค้นหาว่าประสบการณ์ชนิดใด ระดับใด และการทำประการณ์นั้นๆ บ่อยเท่าไร ที่จะทำให้เราพึงพอใจ รู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในตนเอง

2.6 การพัฒนาเป้าหมาย (Developing Purpose) เป็นการเพิ่มความสามารถในการเป็นคนที่มีความตั้งใจแน่วแน่ ความสามารถในการประเมินความสนใจและทางเลือกต่างๆ โดยจะต้องมีการวางแผนสำหรับการกระทำ และมีการกำหนดสิ่งที่จะกระทำก่อนใน 3 ด้าน คือ

แผนและแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพ ความสนใจส่วนตัว และความผูกพันกับบุคคลอื่นและครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงเป้าหมายที่แตกต่างกันของคุณให้อยู่ภายใต้เป้าหมายหลักที่ใหญ่กว่าและมีความหมายมากกว่า และการมีความตั้งใจในการทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

2.7 การพัฒนาความมีคุณธรรม (Developing Integrity) การพัฒนาความมีคุณธรรมนั้น ใกล้กับการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน และการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาความมีคุณธรรมประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ที่มีลำดับซ้อนกันอยู่ คือ

2.7.1 ค่านิยมในด้านเกี่ยวกับมนุษย์จะเปลี่ยนจากการทำตามความเชื่อต่างๆ โดยอัตโนมัติไปสู่การรักษาความสมดุลระหว่างความสนใจของตนเองกับความสนใจของเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ

2.7.2 ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล เป็นการยอมรับค่านิยมและความเชื่อต่างๆ อย่างมีสติ ในขณะที่เดียวกันก็เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

2.7.3 การพัฒนาความเหมาะสม หมายถึง การประสานระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับพฤติกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับการพัฒนานิสิตในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นพัฒนาในมิติด้านจิตวิญญาณ เนื่องจากมิติด้านจิตวิญญาณเป็นเครื่องมือของมนุษย์ที่จะเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนามิติด้านจิตวิญญาณเป็นเรื่องสำคัญที่มนุษย์ต้องศึกษาและพัฒนาเนื่องจากจิตวิญญาณจะเป็นแรงสละสลวยเข้าไว้ด้วยกัน (ประเวศ วะสี, 2550, หน้า 93) ปรัชญาและหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการอบรมแนวจิตตปัญญาศึกษา มี 2 ประการคือ 1) ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (humanistic value) เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีประสบการณ์ตรง เป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของชุดการอบรมแนวจิตตปัญญาศึกษา 2) กระบวนทัศน์องค์รวม (holistic paradigm) คือการปฏิบัติต่อสรรพสิ่งอย่างไม่แยกส่วนจากชีวิต ด้วยทัศนะที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์กับสรรพสิ่งต่างเป็นองค์รวมของกันและกัน

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ มีนักวิชาการได้ริเริ่มนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปใช้พัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ อาทิ การฝึกอบรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนพัฒนาเป็นหลักสูตร ผลงานวิจัยที่นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาลงพัฒนาผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยการบูรณาการลงในรายวิชา ได้แก่ งานวิจัยของ จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ได้ศึกษาการสอนจิตตปัญญาศึกษา โดยบูรณาการในรายวิชาเทอร์โมไดนามิกส์ 1 และ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ผู้เรียนได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับโลกทัศน์ การนิยามความสุข การนึกถึงคนรอบข้าง การนึกถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม การมีความรักความเมตตา นอกจากนั้นยังได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในรายวิชาศาสนาเปรียบเทียบ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดจากการมีกระบวนการสุนทรียสนทนาในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้เรียนตัดสินใจอื่นน้อยลง ฟังอย่างลึกซึ้งมากขึ้น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ใจเย็น อดทนและเคารพในความหลากหลายมากขึ้น

การจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา สามารถสังเคราะห์ออกมาได้เป็น "หลักจิตตปัญญา 7" หรือ เรียกในชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า 7 C's ได้แก่

1. หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) คือการเข้าสู่สภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ทำงานอย่างใคร่ครวญทั้งในด้านพุทธิปัญญา (cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (interpersonal) และด้านภายในบุคคล (intrapersonal)
2. หลักความรักความเมตตา (compassion) คือ การส่งพลังออกเพื่อโอบอุ้มดูแลกลุ่มของกระบวนการ และการจัดกระบวนการด้วยสิ่งแวดล้อมและบริบทที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ (สัปปายะ)
3. หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (connection) คือ การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเชื่อมโยงประสบการณ์ในกระบวนการเข้ากับชีวิตได้นำไปสู่การทำให้กระบวนการเข้ามาสู่ภายใน (internalization) บูรณาการสู่วิถีชีวิตและการเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกันเชื่อมโยงกับชุมชน และจักรวาล
4. หลักการเผชิญหน้า (confronting) คือ การเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง เพื่อเข้าเผชิญกับพื้นที่เสี่ยง เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ๆ และเข้าใจถึงข้อจำกัดและศักยภาพของตนเองต่อการเรียนรู้และพัฒนา
5. หลักความต่อเนื่อง (continuity) คือ การสร้างความไหลลื่นของกระบวนการ อันช่วยให้เกิดพลังพลวัตต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยเอื้อให้ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมได้รับการปลดปล่อยและสามารถเข้าทำงานเพื่อปมเพาะพัฒนา

6. หลักความมุ่งมั่น (commitment) คือ การเชื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำเอากระบวนการกลับไปใช้ในชีวิตอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการเข้าร่วมการอบรม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

7. หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (community) คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกันของผู้เข้ารับการอบรมรวมทั้งกระบวนการที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละคน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับชีวิต

จากแนวคิดข้างต้น การผลิตบัณฑิตออกไปสู่สังคมมีอาจเป็นหน้าที่ของหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด จากการจัดการฝึกประสบการณ์ของสถาบันผลิตทั้งในและต่างประเทศ มีหน่วยงานและบุคคลหลักที่ต้องทำงานประสานความร่วมมือกันอยู่ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต นิสิตฝึกประสบการณ์ และโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ ทั้ง 3 ฝ่าย ต้องร่วมมือหาแนวทางร่วมกันเพื่อขับเคลื่อน สู่เป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน การหาแนวทางเพื่อประสานความร่วมมือ ของ 3 ฝ่าย ได้ถูกนำอธิบาย โดย บาบา (Bhabha) บาบาได้อธิบายว่า ทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) เป็นช่องว่างที่อยู่ตรงกลางระหว่างการผลิตที่สามารรถเรียกว่าพื้นที่ที่ 3 (Third Space Concept) ที่แก้ปัญหาการแทนที่และการต่อรอง

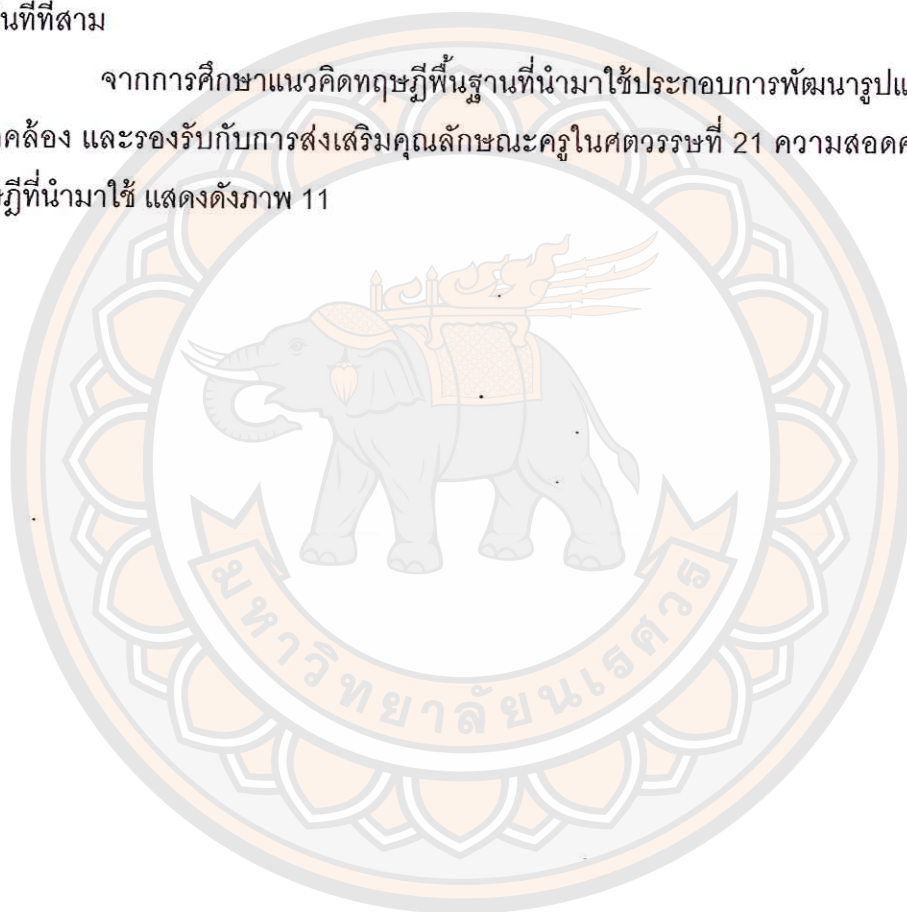
ไซเนอร์ (Zeichner, 2010) นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) มาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้กับมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ก่อนจะนำแนวทางดังกล่าวไปเป็นต้นแบบในการผลิตครูให้กับสถาบันการครุศึกษาของมลรัฐวิสคอนซิล และมลรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการศึกษาในพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่เรียกว่า พื้นที่ที่สาม (Third space)

จอห์นสัน และริชาร์ดสัน (Johnson and Richardson, 2012) ได้นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้ในพื้นที่ที่ 3 (Third space concept) ไปใช้กับหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาถิ่นในประเทศแคนาดา ซึ่งประเทศแคนาดามีคนหลายเชื้อชาติ รวมทั้งชนเผ่าอินเดียน และคนชายขอบรวมอยู่ด้วย ซึ่งการนำทฤษฎีทวิปริทัศน์และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามสามารถทำให้ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภูมิหลังที่ต่างกัน ของผู้เรียนไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และยังส่งเสริมความเข้าใจ และสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกันด้วย

อลลอิซ (Allais, 2012) ได้นำทฤษฎีทวิปริทัศน์ไปใช้ในชั้นเรียนภาษาฝรั่งเศส ซึ่งในชั้นเรียนมีนักเรียนที่เป็นทั้งอเมริกัน อิตาลี และฝรั่งเศสที่เรียนอยู่ร่วมชั้นเดียวกัน บางคนเป็นชาวฝรั่งเศสแต่มาเติบโตในอเมริกา บางคนเป็นย้ายมาอยู่ในอเมริกาได้สิบปี หรือบางคน

มีหลายเชื้อสายในตัว การมาจากต่างครอบครัว หลากหลายบริบท เป็นที่มาของงานวิจัยของ ออลอิซที่ว่า จะจัดการกับความแตกต่างที่หลากหลายเช่นนี้ ตลอดจนจะส่งเสริมความสัมพันธ์ของ นักเรียนในชั้นเรียน ได้อย่างไร จนได้ใช้ทฤษฎีทวิปริทัศน์ และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามเข้ามาใช้ ในการจัดการเชิงพฤติกรรม หรือปรับสร้างพฤติกรรมของนักเรียน โดยอิงแนวคิดของ บาบ่า ที่กล่าวไว้ว่า ภาวะภายในจิตใจสามารถที่จะสร้างสรรค์ ผลดีขึ้นมาได้ แต่โดยพื้นฐานล้วนเป็นสิ่งที่ ไม่สามารถจับต้องได้ เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ด้านใน โดยผลการวิจัยได้นำเสนอผังการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ที่สาม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่นำมาใช้ประกอบการพัฒนารูปแบบ พบความ สอดคล้อง และรองรับกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ความสอดคล้องระหว่าง ทฤษฎีที่นำมาใช้ แสดงดังภาพ 11

ภาพ 11 แสดงความสอดคล้องของแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน

จากภาพ 11 สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีที่นำมาใช้สำหรับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มี ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory ของ เดวิด โกลด์ (David Kolb, 1984) กับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ของ เดวิด โกลด์ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ได้รับประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรม 2) ไตร่ตรอง สะท้อนความคิดจากประสบการณ์ด้วยมุมมองที่หลากหลาย 3) สรุปเป็นความคิดรวบยอด ที่เป็นหลักการซึ่งได้จากการบูรณาการการสังเกตกับทฤษฎี 4) นำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

โดยสรุปเป็นการจัดประสบการณ์ให้บัณฑิตได้เผชิญ ผ่านกระบวนการไตร่ตรอง สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ เกิดเป็นหลักการ สำหรับตนเองนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติของตนเอง ซึ่งนำมาเป็นพื้นฐานในการจัดประสบการณ์สำหรับนิสิตครูได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่มีความซับซ้อนจากน้อยไปมาก ประสบการณ์ที่จัดสำหรับนิสิตในแต่ละชั้นปี จะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน รายละเอียดการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในแต่ละชั้นปีแสดงรายละเอียดไว้แล้วในรูปแบบ หน้า 144-145

2. ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษาของชิกเกอร์ริงและไรเซอร์ (Chickering and Reisser, 1993) หรือ Seven vectors การพัฒนานิสิตทั้ง 7 ด้าน

ทฤษฎีการพัฒนานักศึกษาของชิกเกอร์ริงและไรเซอร์ ได้รับการยอมรับจากนักพัฒนานักศึกษาว่าเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนานิสิตในระดับอุดมศึกษา อยู่ในวัยของการเป็นผู้ใหญ่ตอนต้น ควรได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งทักษะทางปัญญา จิตใจ และสังคม จนก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ / เอกลักษณ์เฉพาะตน การพัฒนานิสิตทั้ง 7 ด้าน มีดังนี้

2.1 การพัฒนาความสามารถ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา เพราะเมื่อดูคำอธิบายการพัฒนาความสามารถของ ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์ จะพบว่าหมายรวมถึงความสามารถด้านสติปัญญา

2.2 การจัดการด้านอารมณ์ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคม พหุวัฒนธรรม คำอธิบายการจัดการด้านอารมณ์ เกี่ยวข้องกับเมื่อนิสิตเผชิญกับอารมณ์ในด้านไม่ดีต่างๆ อาทิโกรธ เกลียด แม้กระทั่งความเครียด ความวิตกกังวล นิสิตจะต้องรู้จักจัดการกับอารมณ์

ของตน นอกจากนี้การที่นิสิตต้องออกไปฝึกประสบการณ์ นิสิตจะต้องรู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในและนอกห้องเรียน

2.3 การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู พบความสอดคล้องเกี่ยวกับการพอใจในตนเอง มีความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ถูกชักนำโดยความคิดเห็นของผู้อื่น

2.4 การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ในส่วนที่เป็น การเป็นแบบอย่างที่ดี การมีภาวะผู้นำ ซึ่งเอกลักษณ์จะเกิดขึ้นได้ด้วยการได้รับประสบการณ์ ด้านนั้น ในระดับหนึ่ง ปฏิบัติบ่อย จนเรารู้สึกพอใจ ปลอดภัย และมีมั่นใจในตนเอง

2.5 การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ในการพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ หมายถึงรวมถึงการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถในการเข้ากับผู้อื่นได้ นอกจากนี้ยังหมายถึงบริบทที่มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมด้วย

2.6 การพัฒนาเป้าหมาย มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ในเรื่องของการเป็นผู้นำทางวิชาการ การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ซึ่งต้องอาศัยความมุ่งมั่น วางแผนการไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ มีความตั้งใจในการทำงาน

2.7 การพัฒนาความมีคุณธรรม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ

3. ทฤษฎีวิปริทัศน์และแนวคิดพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third space concept) ของ บาบา (Bhabha, 1994) ประยุกต์ใช้สำหรับกระบวนการผลิตครูโดย ไชเนอร์ (Zeichner, 2010) กล่าวถึง ความร่วมมือของการพัฒนาวิชาชีพครูโดยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ และนิสิตครู ในการส่งเสริมให้นิสิตครูเกิดคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน คือ 1)ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2) ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และ 3)ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม โดยผ่านกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ลักษณะการผสมผสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ตามแนวคิดทฤษฎีทวิปริทัศน์และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม ที่ได้จากการศึกษาในงานวิจัยนี้ เรียกลักษณะการผสมผสานความร่วมมือลักษณะนี้ว่า "Supportive system" หรือระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ในระบบการทำงาน แต่ละฝ่ายจะดำเนินบทบาทของตนใน 4 บทบาท คือ 1) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในการจัดประสบการณ์วิชาชีพ 2) ให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนร่วมคิดแก้ไขกรณีเกิดอุปสรรค/ปัญหา 3) เติมเต็มความรู้ใหม่ และเสริมความรู้ที่มีอยู่เดิมให้แน่นยำ และ 4) ปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนการทำงานซึ่งกันและกัน

สำหรับการขับเคลื่อนภายในระบบ การสร้างการผสมผสานความร่วมมือระหว่าง 3 ฝ่าย ที่เกิดในพื้นที่ที่สาม จะเริ่มด้วยการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การร่วมกำหนดเป้าหมาย และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จะเป็นกลวิธีในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ให้กับนิสิตครู เป็นกลวิธีการลดช่องว่างระหว่างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของบทบาทและ/หรือความทับซ้อนของบทบาทหน้าที่ โดยจะถูกคลี่คลายด้วยการร่วมกำหนดเป้าหมายการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ที่เรียกว่า Statement of expectation

ภาพแสดงการทำงานของ "Supportive system" หรือ ระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แสดงไว้แล้วในรูปแบบ หน้า 144-145

4. แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplation Education) ตามการให้ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา โดย วิจักขณ์ พานิช (2550) จะพบว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจตนเอง ก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาค คือ ภาควิชาความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ การเรียนรู้จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่สบายเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ด้านใน เอาใจใส่จิตใจของผู้เรียนทุกขณะ เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนานักศึกษาของ ชิกเกอร์ริง และไรเซอร์ พบว่า แนวคิดนำไปใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตทั้ง 3 ด้าน คือทักษะทางปัญญา จิตใจ และสังคม ตามที่กล่าวถึง นอกจากนี้ จิตตปัญญาศึกษา ยังสามารถนำมาใช้เป็นเทคนิคในการจัดกิจกรรมผสมผสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ในช่วงของการเปิดพื้นที่ใหม่ของการเรียนรู้ คือ ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รู้สึกผ่อนคลาย วางใจและเปิดใจและพร้อมที่จะร่วมเรียนรู้ ภาพแสดงการทำงานของ "Supportive system" หรือ ระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แสดงไว้แล้วในรูปแบบ หน้า 144-145

จากการแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการนำแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานทั้ง 4 แนวคิดมีความเหมาะสม สอดคล้องสัมพันธ์ และส่งเสริมซึ่งกันและกัน จึงนำมาใช้สำหรับการพัฒนาและวิจัยรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับการนำมาใช้รองรับงานวิจัยในครั้งนี้

เมื่อย้อนมาศึกษา การจัดประสบการณ์ของประเทศไทย แต่ละช่วงเวลาที่นิสิตออกฝึกปฏิบัติการสอน ควรจัดประสบการณ์ให้มีความซับซ้อนขึ้นตามลำดับเพื่อให้นิสิตได้คุ้นชิน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบทบาทที่ปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีงานวิจัยที่ทำการศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้แก่นิสิตครู ตามบทบาทหน้าที่ต่างๆ ตามลำดับดังนี้

วโร เพ็งสวัสดิ์ (2543) ได้ทำรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยยึดกรอบของกรมการฝึกหัดครูที่มุ่งเน้นให้ครูมีสมรรถภาพใน 3 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านความรู้ สมรรถภาพด้านเทคนิควิธี และสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ นำไปสู่รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา 2) การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูบางเวลา และ 3) การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม โดยจะมีรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ดังนี้ ชั้นปีที่ 1 ศึกษาและสังเกต ใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ชั้นปีที่ 2 ผู้ช่วยครู ใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ชั้นปีที่ 3 ทดลองสอน ใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 4 สัปดาห์ (อาจแบ่งเป็นภาคเรียนละ 2 สัปดาห์) ชั้นปีที่ 4 ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป ใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 16 สัปดาห์

บัลดาวาล (Bandawal, 1974) ได้ทำการศึกษาโครงการเพื่อเสนอโปรแกรมการฝึกสอนสำหรับสถาบันครูในอัฟกานิสถาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงโปรแกรมการฝึกสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนของวิทยาลัยครู 42 แห่งจาก 12 ประเทศ ผลการวิจัยมีสาระสรุปได้ ดังนี้

1. การวางแผนในการจัดประสบการณ์ฝึกสอนระหว่างอาจารย์นิเทศ และ นักศึกษาฝึกสอนเป็นสิ่งมีค่าในการฝึกนักศึกษาฝึกสอน
2. การให้นักศึกษาฝึกสอนในชั้นเรียนโดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้การนิเทศเป็นกิจกรรมการฝึกสอนที่มีคุณค่า

3. การให้นักศึกษาฝึกสอนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรทำให้ได้รับประสบการณ์ในการฝึกงานมากขึ้น

4. การวางแผนร่วมกับอาจารย์นิเทศ และอาจารย์พี่เลี้ยงในการจัดประสบการณ์การฝึกสอนเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

5. ควรให้ความสำคัญอาจารย์พี่เลี้ยงมีบทบาทในการประเมินผลการสอนของนักศึกษาฝึกสอน

6. นักศึกษาฝึกสอนควรทำการสอนมากกว่า 1 ชั้นเรียน

นิคม ตังคะพิภพ (2543, หน้า 36) กล่าวไว้ว่า กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม เป็นกระบวนการเชิงระบบการจัดเตรียมและการวางแผน ภารกิจ หรือกิจกรรมที่จะให้นักศึกษาครูได้ฝึกปฏิบัติตามระยะเวลาจากการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าส่วนประกอบของระบบใหญ่อื่นๆ โดยจัดการกิจเพื่อให้ได้ประสบการณ์จากง่ายไปสู่ประสบการณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ และเป็นพื้นฐานซึ่งกันและกันเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ผลจากการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม ได้เสนอรูปแบบซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 มิติ คือ

มิติสมรรถวิสัย ประกอบด้วยสมรรถนะวิสัยที่อยู่ในรูปของภารกิจที่กำหนดให้นิสิตปฏิบัติและพัฒนาประสบการณ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดคุณสมบัติครูดีต่อไปในอนาคต ภารกิจที่กำหนดจำแนกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ งานสอน งานธุรการ งานกิจการนักเรียน งานให้คำปรึกษานักเรียน งานพัฒนาสังคม งานพัฒนาตนเอง ซึ่งมุ่งหวังว่าการปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้าน ดังกล่าวนิสิตจะต้องใช้และพัฒนาคุณลักษณะอันจะเป็นดัชนีบ่งชี้ถึงความเป็นครูดีในอนาคต 5 ประการ คือ

1. มีความรู้กว้างในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั่วยุ่ และลุ่มลึกในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ อันแสดงถึงการเป็นบุคคลที่เป็นขุมความรู้อันเป็นพื้นฐานในการสอน

2. เป็นบุคคลที่แสดงว่าเป็นผู้รู้และใฝ่รู้ในพฤติกรรมของมนุษย์

3. เป็นบุคคลที่มีกระบวนการตัดสินใจอยู่บนรากฐานของมนุษย์

4. เป็นบุคคลที่ใช้วิธีการสื่อสารและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม

5. แสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นผู้ที่อยู่ในสาขาวิชาชีพชั้นสูง

มิติสมรรถวิสัย เป็นผลที่คาดหวังจากการปฏิบัติของนิสิตมีลักษณะเป็นรูปธรรมชัดเจน สัมพันธ์กับงานที่นิสิตต้องปฏิบัติและครอบคลุมหลักสูตร ส่งผลให้นิสิตและผู้ประเมินได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

1. มิติบทบาท เป็นกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตั้งแต่นิสิตเริ่มเข้าสู่โรงเรียนจนถึงสิ้นสุดการฝึก บทบาทที่กำหนดมีเจตนาที่จะให้กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ภาคสนามเป็นระบบที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ คือได้ฝึกปฏิบัติการที่มีความซับซ้อนน้อยไปสู่ภารกิจที่ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ ตลอดจนเอื้ออำนวยต่อระบบการนิเทศ ระบบการประเมินความก้าวหน้าอันเป็นระบบการประเมินหลักของโครงการ ดังนั้นภารกิจในองค์ประกอบต่างๆ ของมิติแรกจะถูกจัดลำดับความซับซ้อนจากน้อยไปหามาก และนำเข้าสู่การจัดเข้าสู่บทบาทด้านต่างๆ เริ่มต้นจาก บทบาทผู้ช่วยครู (Teacher Helper) บทบาทครูผู้ช่วย (Assistant Teacher) บทบาทครู (Teacher) และบทบาทพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) ตามลำดับ มิติบทบาท มีลักษณะเป็นการจัดชุดของประสบการณ์ ให้นิสิตปฏิบัติจากประสบการณ์ที่ซับซ้อนน้อยไปมากอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการฝึกของนิสิตเป็นการเรียนรู้จากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยากจนบรรลุวัตถุประสงค์ ส่งผลให้นิสิตกระตือรือร้นและตื่นตัวต่อการปฏิบัติการที่สม่ำเสมอ และเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

2. มิติประเมิน เป็นกระบวนการเชิงระบบที่ประกอบด้วยกำหนัดจำแนกและให้นำหนักของสมรรถวิสัยด้านต่างๆ รวมถึงการกำหนัดน้ำหนักความสำคัญของผู้ประเมินแต่ละประเภท ระบบการรวบรวมข้อมูล ระบบการวิเคราะห์ข้อมูล และระบบการเตรียมสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในการให้การนิเทศและตัดสินผลการปฏิบัติเมื่อสิ้นสุดโครงการ จากมิติต่างๆ ตามลักษณะของรูปแบบต้นแบบ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในมิติต่างๆ จะให้เกิดการจัดโครงสร้างเชิงเนื้อหา วิธีการอันจะนำไปสู่ผลที่เป็นความมุ่งหมายของสถาบันผลิตบัณฑิตครู กระบวนการผลการพัฒนารูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม ได้รูปแบบการประเมินตามโครงสร้างรูปแบบเชิงเหตุผลลักษณะ 3 มิติ มีลักษณะเหมือนโครงสร้างเดิม ยกเว้นรายละเอียดในมิติบทบาท ซึ่งปรับให้เหลือเพียง 2 บทบาท คือบทบาทผู้ช่วยครูและบทบาทครู เนื่องจากบริบทเรื่องเวลาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม ซึ่งมีระยะเวลาเพียง 8 สัปดาห์ โดยกระบวนการ ขั้นตอนระยะเวลาในการปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีกระบวนการขั้นตอน และระยะเวลาการฝึก

3. หลักการของรูปแบบ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมุ่งส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ที่จัดให้กับนิสิตตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในหลักสูตรผลิตครู 5 ปี โดยแบ่งระยะสำหรับการจัดประสบการณ์ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนออกฝึกประสบการณ์ ระหว่างออกฝึกประสบการณ์ และระยะหลังการฝึกประสบการณ์ โดยแต่ละระยะจัดกิจกรรมเพื่อสอดคล้องกับการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพ และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของ 3 ฝ่าย คือ สถาบันผลิต นิสิตครู และโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ

4. วัตถุประสงค์ มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน ได้แก่

- 4.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา
- 4.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพ
- 4.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

5. การจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และ ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม โดยในกระบวนการจัดประสบการณ์จะมีบทบาทการประสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู และนิสิตครู ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน ลักษณะของการประสานความร่วมมือของ 3 ฝ่าย จะทำงานในลักษณะของระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู (Supportive system) มีบทบาทหน้าที่ คือ ได้แก่ 1) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในการจัดประสบการณ์วิชาชีพ 2) ให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนร่วมคิดแก้ไขกรณีเกิดอุปสรรค/ปัญหา 3) เติมเต็มความรู้ใหม่ และเสริมความรู้ที่มีอยู่เดิมให้แม่นยำ 4) ปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนการทำงานซึ่งกันและกัน การขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นภายในระบบ จะเริ่มด้วยการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การร่วมกำหนดเป้าหมาย (Statement of expectation) และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จะเป็นกลวิธีในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ให้กับนิสิตครู ใน 3 ด้าน ประสบการณ์ที่จัดให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 คือ ระยะก่อนออกฝึกประสบการณ์ และระยะที่ 2 คือ ระยะการฝึกประสบการณ์

สำหรับระยะก่อนออกฝึกประสบการณ์ เป็นกิจกรรม/โครงการ ที่จัดเสริมเพิ่มจากการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน จัดให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปี เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้ประสบการณ์ด้านวิชาชีพครู โดยการจัดประสบการณ์ที่มีความซับซ้อนจากน้อยไปมาก ขึ้นอยู่กับชั้นปีที่สูงขึ้น

ขั้นตอนของการจัดประสบการณ์ให้กับนิสิตในแต่ละชั้นปี มีขั้นตอน ดังนี้

ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน Professional Knowledge (PK)

ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ School Experience 1 (SE1)

ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ School Experience 2 (SE2)

ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ Field Experience (FE)

ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการ และปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู Professional Preparation (PP) และในแต่ละชั้นปีของการจัดประสบการณ์ให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 จะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล แสดงรายละเอียดไว้ในตาราง 11

ตาราง 11 แสดงขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล ของการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5

กระบวนการ/ ชั้นปี	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5
ขั้นตอน	Professional Knowledge (PK)	School Experience 1 (SE1)	School Experience 2 (SE2)	Field Experience (FE)	Professional Preparation (PP)
เป้าหมาย	รู้จักวิชาชีพครู รอบด้าน	ส่งเสริมทักษะ วิชาการและ วิชาชีพ	สะท้อน ประสบการณ์ วิชาชีพ	เรียนรู้บทบาทครู จากการปฏิบัติ	เสริมความพร้อมวิชาการ และปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู
โครงการ/ กิจกรรม	1. รู้จักวิชาชีพครู คุรุวิชาชีพ 2. ประสบการณ์ ในโรงเรียน 1 (observation)	1. ประสบการณ์ ในโรงเรียน 2 (ผู้ช่วยครู) 2. กิจกรรมครู อาสา	1. สัมมนา สะท้อน ประสบการณ์ “ครูคุณภาพ” 2. ค่ายครู ศ.21	1. เรียนรู้จากครู วิชาชีพ (บทบาท ครูผู้ช่วย)	ช่วงที่ 1 ก่อนออกฝึกฯ 1. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู 1.1 เสริมสร้างความมั่นใจ ในวิชาการ (อบรมการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยในชั้นเรียน) 1.2 ปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู (ด้านวิชาชีพ) ช่วงที่ 2 ระหว่างออกฝึกฯ โครงการมัชฌิมนิเทศ ระหว่างออกฝึก ประสบการณ์ เสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรค ความสำเร็จ สิ่งทีนินิตต้องการเติมเต็ม ช่วงที่ 3 หลังฝึกฯ โครงการปัจฉิมนิเทศ สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ นิสิตครู (ถอดบทเรียน)

ตาราง 11 (ต่อ)

กระบวนการ/ ชั้นปี	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5
ขั้นตอน	Professional Knowledge (PK)	School Experience 1 (SE1)	School Experience 2 (SE2)	Field Experience (FE)	Professional Preparation (PP)
เป้าหมาย	รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน	ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู
การประเมินผล	1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพครู (ประเมินโดยสถาบันผลิต) 2. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ / ความเข้าใจบทบาทครู (Reflective self-assessment)	1. ความรู้และความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2. พฤติกรรมการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน (ประเมินโดยครูพี่เลี้ยง) 3. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ / ความตระหนักในบทบาทครู	1. ทักษะปฏิบัติในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ (ครูพี่เลี้ยง) 2. ประเมินตนเองด้านความรู้ / ความสามารถในการสอน (Reflective self-assessment) 3. ประเมินพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน (เพื่อนนิสิต)	1. พฤติกรรม การปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตน (ครูพี่เลี้ยง) 2. ทักษะปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ (ครูพี่เลี้ยง + อาจารย์นิเทศก์) 3. ประเมินตนเองเกี่ยวกับความพร้อมด้านความรู้ / ความสามารถในการสอน (Reflective self-assessment)	ก่อนออกฝึกฯ 1. ความพร้อมด้านวิชาการ 1.1 การทำวิจัยในชั้นเรียน 1.2 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 2. ความพร้อมด้านจิตใจ (จิตวิญญาณความเป็นครู) 3. ประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 3 ด้าน 3.1 ด้านความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา 3.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพ 3) ด้านสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างฝึกฯ 1. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา 2. ความสามารถในการประยุกต์ทฤษฎีไปใช้ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนหลังการฝึกฯ 1. สรุปถอดบทเรียนจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 2. ประเมินเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 3 ด้าน (ครูพี่เลี้ยง+ อาจารย์นิเทศก์+ นิสิตครู) 3.1 ด้านความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา 3.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพ 3.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา จะให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอน ดำเนินการให้เป็นไปตามการจัดการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน หรือเรียกว่า In class preparation ในโครงสร้างหลักสูตรทั้งวิชาเอก และวิชาชีพครู

ตัวอย่างโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาเคมี (หลักสูตร 5 ปี) หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2554 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นำมาวิเคราะห์รายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ตามที่ปรากฏในรูปแบบ มีดังนี้

1. วิชาเอก จะเป็นการศึกษาในรายวิชาเอกตามโครงสร้างเฉพาะของแต่ละสาขาวิชา

2. วิชาชีพครู ประกอบด้วย วิชาชีพครูบังคับ และวิชาชีพครูเลือก มีรายวิชาต่อไปนี้

2.1 วิชาชีพครูบังคับ

ชั้นปีที่ 1

369191 ความเป็นครู

369192 ประสบการณ์วิชาชีพครูใน โรงเรียน1

353131 จิตวิทยาสำหรับครู

ชั้นปีที่ 2

369293 ประสบการณ์วิชาชีพครูใน โรงเรียน2

ชั้นปีที่ 3

355211 เทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับครู

369211 การพัฒนาหลักสูตร

359321 การวัดและประเมินผลการศึกษา

369322 การจัดการเรียนรู้และการสอน

369323 การบริหารจัดการในห้องเรียน

ชั้นปีที่ 4

358421 การวิจัยทางการศึกษา

369425 ภาษาสำหรับครู

3xxxxx วิชาชีพครูเลือก

2.2 วิชาชีพครูเลือก มีรายวิชา มีดังนี้ (เลือก 1 รายวิชา 3 หน่วยกิต)

353432 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

353433 จิตวิทยาพัฒนาการ

354431 นันทนาการในโรงเรียนและชุมชน

355431 คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา

369461 โครงการสุขภาพและสวัสดิศึกษาในสถานศึกษา

369431 ทักษะการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

369451 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ในส่วนขอระยะเวลาการฝึกประสบการณ์ จะเป็นกิจกรรม/โครงการที่จัดเสริมให้กับ นิสิตในชั้นปีที่ 5 ก่อนที่จะออกฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ เป็นระยะเวลา 1 ปี การศึกษา (ต่อเนือง) ระยะเวลาของการฝึกประสบการณ์ จะแบ่งช่วงการดำเนินการออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ปฐมนิเทศนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์ ช่วงที่ 2 มัชฌิมนิเทศระหว่างฝึกประสบการณ์ และ ช่วงที่ 3 ปัจฉิมนิเทศหลังฝึกประสบการณ์ รายละเอียดของโครงการแต่ละช่วง มีดังนี้

1. ปฐมนิเทศนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์ จะจัดกิจกรรม/โครงการ เสริมให้กับ นิสิตในชั้นปีที่ 5 โดยส่งเสริมคุณลักษณะนิสิตในด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ ตามที่คุรุสภากำหนด ได้แก่ มาตรฐานวิชาการ จะจัดการบรรยายและฝึกปฏิบัติเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียน และการจัดทำแผนการเรียนรู้ ในมาตรฐานวิชาชีพ จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมด้านจิตวิญญาณความเป็นครูให้นิสิตได้ประเมินความพร้อมของตนเอง ส่งเสริมให้นิสิตตระหนักในบทบาทครู และการเป็นครูที่ดี

2. มัชฌิมนิเทศระหว่างฝึกประสบการณ์ จะจัดกิจกรรม/โครงการ เสริมให้กับนิสิต ในชั้นปีที่ 5 หลังจากทีนิสิตได้ออกฝึกประสบการณ์ในโรงเรียน ไปแล้ว 9 สัปดาห์ นิสิตจะกลับมา สัมมนาปัญหา อุปสรรค ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการแก้ปัญหา จากอาจารย์นิเทศก์ และเพื่อนนิสิต เป็นการให้นิสิตสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากประสบการณ์ที่นิสิตออกไปเผชิญ ในบริบทจริง

3. ปัจฉิมนิเทศหลังฝึกประสบการณ์ การจัดกิจกรรม/โครงการ เสริมให้กับนิสิต
ในชั้นปีที่ 5 หลังจากทีนิสิตเสร็จสิ้นการฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนแล้ว เป็นกิจกรรมสะท้อน
ประสบการณ์หลังจากการฝึกประสบการณ์ ร่วมสรุปเพื่อถอดบทเรียน สำหรับใช้เป็นแนวทาง
การศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อนำไปพิจารณาพัฒนา ปรับปรุง
กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากผลที่ได้จากการศึกษาเรื่องคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 การจัด
ประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูในและต่างประเทศ ตลอดจนการนำมาซึ่งการจัด
ประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วยขั้นตอน
เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล ของการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตตั้งแต่
ชั้นปีที่ 1-5 ที่รองรับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 สรุปได้ดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

ชั้นปี / เป้าหมาย	โครงการ/กิจกรรม	ลักษณะการจัดกิจกรรม	ระยะเวลา ชั่วโมง / วัน	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชา	ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู	ด้านที่ 3 ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม
ปี 1 Professional Knowledge (PK)	1. รู้จัก วิชาชีพครู ครูวิชาชีพ	การบรรยายพิเศษ โดยวิทยากร พิเศษ ครูต้นแบบ / ครูที่เป็น แบบอย่าง	1 วัน	<ul style="list-style-type: none"> มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา (รายวิชาชีพครู) มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย มีทักษะการคำนวณ มีความสามารถในการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีแก่ผู้อื่นมีสัมพันธที่ดีระหว่าง บุคคล ทำงานเป็นทีมได้ เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ละเอียดรอบคอบในวิชาชีพ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และ ไม่หาความรู้อยู่เสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อ การเปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์
เป้าหมาย : รู้จักวิชาชีพ ครบรอบด้าน	ประสบการณ์ใน โรงเรียน 1 (observation)	ฝึกสังเกตและเก็บข้อมูลในบริบท โรงเรียน ประกอบด้วย ข้อมูลด้าน กายภาพทั่วไป และการจัดการ เรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น (ประถม และ มัธยม)	1 สัปดาห์ ระหว่างที่ กำลังศึกษา ภาคทฤษฎี ตามหลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> รู้จักและเข้าใจผู้เรียน มีความสามารถในการ พัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการ สอน กิจกรรม และการ ประเมินผล ที่สอดคล้องกับความ แตกต่างระหว่างผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> รักและศรัทธาใน วิชาชีพครู เป็นผู้มีภาวะ ผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติตาม นโยบาย ของหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> มีความสามารถด้าน การใช้ภาษา/การสื่อสาร เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยี มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถในการ บริหารจัดการ

ตาราง 12 (ต่อ)

ชั้นปี / เป้าหมาย	โครงการ/กิจกรรม	ลักษณะการจัดกิจกรรม	ระยะเวลา ชั่วโมง / วัน	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชา	ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู	ด้านที่ 3 ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม
ปี 2 School Experience 1(SE1) เป้าหมาย : ส่งเสริม ทักษะ วิชาการและ วิชาชีพ	1. ประสพการณ์ ในโรงเรียน 2 (บทบาทผู้ช่วยครู)	การลงฝึกสังเกต และเก็บข้อมูล ประเด็นที่เกี่ยวกับ การจัดการ เรียนรู้ ในระดับชั้นต่างๆ ในสาขา วิชาเอกของตน ฝึกการปฏิบัติงาน ในบทบาทผู้ช่วยครู และประชุม เพื่อสะท้อนประสพการณ์ การฝึกอบรมด้านบุคลิกภาพ และ มารยาท และการบรรยายพิเศษ จรรยาบรรณวิชาชีพครู	2 สัปดาห์ (ระหว่างที่ก่า หลังศึกษา) 1 วัน	<ul style="list-style-type: none"> มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย มีทักษะการคำนวณ มีความสามารถในการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ในวิชาชีพ 	-
	2. กิจกรรมครูอาสา	การทำงานค่ายอาสาต่างๆ ตามที่ นิสิตร่วมกันคิดโครงการฯ หลังจาก เสร็จสิ้นการสัมมนาสะท้อน ประสพการณ์ในโรงเรียน 2	3 วัน (ในช่วงกำลัง ศึกษา ภาคฤดูร้อน ตามหลักสูตร)	<ul style="list-style-type: none"> มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย มีทักษะการคำนวณ มีความสามารถในการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> มีสัมพันธที่ดี ระหว่างบุคคล ทำงาน เป็นทีมได้ รักและศรัทธาใน วิชาชีพครู เป็นผู้มีภาวะ ผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติตาม นโยบาย ของหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์ มีความสามารถด้าน การใช้ภาษา/การสื่อสาร เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยี มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถในการ บริหารจัดการ

ตาราง 12 (ต่อ)

ชั้นปี / เป้าหมาย	โครงการ/กิจกรรม	ลักษณะการจัดกิจกรรม	ระยะเวลา ชั่วโมง / วัน	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชา	ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู	ด้านที่ 3 ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม
ปี 3 School Experience 2 (SE2) เป้าหมาย : สะท้อน ประสบการณ์ วิชาชีพ	1. สัมมนาสะท้อน ประสบการณ์ "ครูคุณภาพ"	การจัดนิทรรศการ สะท้อน ประสบการณ์"ครูคุณภาพ" ใน มุมมองนิสิตครู รวบรวมจากการ ที่นิสิตได้จากการสังเกต ศึกษา รวบรวม ตลอดจนการสัมภาษณ์จาก การลงภาคสนามในปีที่ผ่านมา และ/หรือหลังเสร็จสิ้นการทำงาน กิจกรรมครูอาสา	1 วัน		<ul style="list-style-type: none"> • มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ • รักและศรัทธาในวิชาชีพครู • เป็นผู้มีความมุ่งมั่นทาง วิชาการ • ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์ • มีความสามารถด้าน การใช้ภาษา/การสื่อสาร • เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยี • มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ • มีความสามารถในการ บริหารจัดการ
	2. ค่ายครูศตวรรษ ที่ 21	1. การบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับทักษะและการจัดการ เรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21	1 วัน	<ul style="list-style-type: none"> • มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย • มีความสามารถในการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> • มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ • รักและศรัทธาในวิชาชีพครู • เป็นผู้มีความมุ่งมั่นทาง วิชาการ • ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทันเหตุการณ์ • มีความสามารถด้าน การใช้ภาษา/การสื่อสาร • มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ • มีความสามารถในการ บริหารจัดการ
		2. กิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณ ความเป็นครูตามแนวคิดตปัญญา ศึกษา (เรียนรู้ ตนเองและคนอื่น)	1 วัน			

ตาราง 12 (ต่อ)

ชั้นปี / เป้าหมาย	โครงการ/กิจกรรม	ลักษณะการจัดกิจกรรม	ระยะเวลา ชั่วโมง / วัน	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชา	ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู	ด้านที่ 3 ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม
ปี 4 Field Experience (FE) เป้าหมาย : เรียนรู้ บทบาทครู จากการ ปฏิบัติ	โครงการ เรียนรู้จาก ครูวิชาชีพ (บทบาทครูผู้ช่วย)	นิสิตออกสังเกต และฝึกการเป็น ครูผู้ช่วยเรียนรู้บทบาท หน้าที่ของ ครูในบริบทจริง สะท้อนและจัดทำ สรุปเป็นรายงานส่งอาจารย์ที่ ปรึกษา / เสนอคณะกรรมการ ฝึกประสบการณ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง สำหรับการพิจารณาการจัด โรงเรียนสำหรับการออกฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ ในชั้นปีที่ 5 การสังเกตแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> • การจัดการเรียนการสอนและ การบริหารจัดการในชั้นเรียน • การประเมินผลการเรียนรู้ • เทคนิคและวิธีสอนนักเรียน ในระดับต่างๆ • ครูในฐานะผู้รับใช้สังคมและ ความเป็นแบบอย่าง 	120 ชั่วโมง (เวลาที่ว่างใน ระหว่างที่ ศึกษา เทอม 1 และ 2)	<ul style="list-style-type: none"> • มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในเนื้อหาวิชา • มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย • มีทักษะการคำนวณ • มีความสามารถในการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย • รู้จักและเข้าใจผู้เรียน • มีความสามารถในการ พัฒนาหลักสูตร จัดทำแผน การสอน กิจกรรม และการ ประเมินผล ที่สอดคล้องกับ ความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีแก่ผู้อื่น • มีสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีมได้ • เป็นผู้มีความคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณใน วิชาชีพ • เป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่ เสมอ • รักและศรัทธาใน วิชาชีพครู • เป็นผู้มีความ ผู้นำทางวิชาการ • ปฏิบัติตาม นโยบาย ของหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทัน เหตุการณ์ • มีความสามารถด้าน การใช้ภาษา/การสื่อสาร • เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยี • มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ • มีความสามารถในการ บริหารจัดการ

ตาราง 12 (ต่อ)

ชั้นปี / เป้าหมาย	โครงการ/กิจกรรม	ลักษณะการจัดกิจกรรม	ระยะเวลา ชั่วโมง / วัน	ความสอดคล้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21		
				ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถ ในสาขาวิชา	ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและ เห็นคุณค่าวิชาชีพครู	ด้านที่ 3 ด้านสังคม พหุวัฒนธรรม
ปี 5 Professional Preparation (PP) เป้าหมาย: เสริมความ พร้อม วิชาการ และ ปลูกจิต วิญญาณ ความเป็นครู	2. โครงการมัชฌิม นิเทศ	- ประชุม เสวนา แลกเปลี่ยน สะท้อนปัญหา อุปสรรค และ แนะนำการแก้ปัญหาโดยอาจารย์ นิเทศก์ - กิจกรรมตามแนวคิดตปัญญา ศึกษา เพื่อการเยียวยาจิตใจ และ เสริมความพร้อม ด้วยการเรียนรู้ ทบทวน ไตร่ครวญ ประสพการณ์ ที่ผ่านมา เพื่อการก้าวต่อไปใน วิชาชีพ	1 วัน 1 วัน	<ul style="list-style-type: none"> • มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอด ความรู้ที่หลากหลาย • รู้จักและเข้าใจผู้เรียน • มีความสามารถในการ พัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการ สอน กิจกรรม และการ ประเมินผล ที่สอดคล้องกับความ แตกต่างระหว่างผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นผู้ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น • มีสัมพันธที่ดี ระหว่างบุคคล ทำงานเป็นทีม ได้ • เป็นผู้มีความ จริยธรรม และจรรยาบรรณใน วิชาชีพ • เป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่ เสมอ • รักและศรัทธาใน วิชาชีพครู • เป็นผู้มีความ ผู้นำทางวิชาการ • ปฏิบัติตาม นโยบาย ของหน่วยงาน 	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นผู้รอบรู้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลง ทันสมัย ทัน เหตุการณ์ • มีความสามารถด้าน การใช้ภาษา/การสื่อสาร • มีความคิด และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ • มีความสามารถในการ บริหารจัดการ
	3. โครงการปัจฉิม นิเทศ	- สัมมนาถอดบทเรียน : ประสบการณ์การเป็นครู เส้นทาง และปัจจัยความสำเร็จ - กิจกรรมทบทวน ประเมินตนเอง ก่อนออกไปเป็นครูวิชาชีพ (กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา) - เขียนบันทึกสะท้อน ประสบการณ์ : ครูดีที่ฉันจะเป็น				

ผลการตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ได้ผลการประเมินตรวจสอบ ดังนี้

ตาราง 13 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	รายการประเมิน	Md.	IQ	ความ สอดคล้อง
ความเป็นมาของรูปแบบ				
1	ความชัดเจนของปัญหา และความเป็นมาของรูปแบบ	4.50	1.00	มากที่สุด
2	เหตุผลและความจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์	4.75	0.88	มากที่สุด
3	การเรียบเรียงภาษา ลำดับและความต่อเนื่องเชื่อมโยงชัดเจน และเข้าใจง่าย แสดงให้เห็นภาพชัดเจน	4.50	1.00	มากที่สุด
แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ				
4	ความเหมาะสมของการนำแนวคิดมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์	4.33	1.17	มาก
5	ความชัดเจนในการอธิบายและให้รายละเอียดของแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์	4.00	0.70	มาก
หลักการของรูปแบบ				
6	หลักการของรูปแบบเหมาะสม สัมพันธ์ เชื่อมโยงกับสภาพที่เป็นจริง และมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์	4.25	1.54	มาก
7	หลักการของรูปแบบเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติจริง	3.88	0.94	มาก
วัตถุประสงค์ของรูปแบบ				
8	มีความจำเป็นในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21	4.63	1.19	มากที่สุด
9	มีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์	4.38	0.98	มาก
10	มีความเป็นไปได้สำหรับการนำไปปฏิบัติ	4.20	0.78	มาก

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	Md.	IQ	ความ สอดคล้อง
โครงสร้างของรูปแบบการจัดประสบการณ์และคุณลักษณะที่ส่งเสริม				
11. โครงสร้างของรูปแบบครอบคลุมสาระที่จำเป็นในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21				
11.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครู รอบด้าน	4.20	0.98	มาก
11.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	4.63	0.78	มากที่สุด
11.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	4.80	0.98	มากที่สุด
11.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	4.63	0.98	มากที่สุด
11.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณ ความเป็นครู	4.63	0.98	มากที่สุด
โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดในรูปแบบเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ตามเป้าหมาย				
12.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน	4.63	0.78	มากที่สุด
12.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	4.20	0.98	มาก
12.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	4.63	0.98	มากที่สุด
12.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	4.63	0.98	มากที่สุด
12.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณ ความเป็นครู	4.63	0.98	มากที่สุด
โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดในรูปแบบเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงและเกิดผลได้				
13.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน	4.63	0.78	มากที่สุด
13.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	4.20	0.98	มาก
13.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	4.38	0.98	มาก
13.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	4.38	0.98	มาก
13.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณ ความเป็นครู	4.38	0.98	มาก
กระบวนการจัดประสบการณ์				
14	กระบวนการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสมสำหรับนิสิต ในแต่ละชั้นปี จากประสบการณ์ที่ซับซ้อนจากน้อยไปมาก	4.38	0.98	มาก
15	กระบวนการที่จัดเป็นขั้นตอนและเหมาะสม	4.20	0.98	มาก

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	Md.	IQ	ความ สอดคล้อง
16	กระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรมมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกัน	4.38	0.98	มาก
17	กระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรมส่งเสริมให้ นิสิตเกิดคุณลักษณะ คุณลักษณะครูตามเป้าหมายที่กำหนด	4.38	0.94	มาก
18	กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะมีความเหมาะสม กับระยะเวลาที่จัด	4.38	0.98	มาก
การประเมินผล				
19	การประเมินผลเหมาะสมกับคุณลักษณะที่มุ่งพัฒนา	4.13	0.94	มาก
20	วิธีและแนวทางที่ใช้ในการประเมินมีความเหมาะสม สอดคล้องกับคุณลักษณะ	4.20	0.78	มาก

จากตาราง 13 พบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ในภาพรวมเห็นว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (Md. = 4.54) โดยประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันสูงสุด ลำดับที่ 1 ได้แก่ ประเด็นโครงสร้างของรูปแบบครอบคลุมสาระที่จำเป็นในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 (ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ (Md. = 4.80) ลำดับที่ 2 ได้แก่ ประเด็นเหตุผลและความจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ (Md. = 4.75) สำหรับประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีเหมาะสมน้อยที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมาก คือ ประเด็น หลักการของรูปแบบเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติจริง (Md. = 3.88)

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้เพิ่มความชัดเจนเรื่องการปลูกจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อสร้างคุณค่าวิชาชีพครูให้ชัดเจน และปรับภาษาภาษาของการเขียนหลักการและความเป็นมา รวมถึงชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของทฤษฎีที่นำมาใช้ รวมถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ให้ปรากฏ ง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่นำไปสู่การเสริมสร้างคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน ในแต่ละชั้นปี

ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยคณาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่รับผิดชอบด้านการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู มีผลการประเมินแสดงดังตาราง 14

ตาราง 14 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

ข้อ ที่	รายการประเมิน	n=89		ความ เหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
1	ความชัดเจนของปัญหาและความเป็นมาของรูปแบบการแสดงผลและความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21	4.28	0.76	มาก
2	หลักการของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน			
	2.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.46	0.65	มาก
	2.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.44	0.69	มาก
	2.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.40	0.71	มาก
3	การเรียบเรียงภาษา ลำดับและความต่อเนื่องเชื่อมโยง ชัดเจน และเข้าใจง่าย แสดงให้เห็นภาพชัดเจน	4.24	0.78	มาก
4	รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพสอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน			
	4.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.34	0.75	มาก
	4.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.30	0.74	มาก
	4.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.44	0.70	มาก
5	โครงสร้างของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพกับคุณลักษณะที่ต้องการส่งเสริม			
	5.1 ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครู ครูวิชาชีพ			

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	n=89		ความ เหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
5.1.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.40	0.73	มาก
5.1.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.33	0.78	มาก
5.1.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.30	0.83	มาก
5.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ			
5.2.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.40	0.73	มาก
5.2.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.30	0.77	มาก
5.2.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.28	0.82	มาก
5.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ			
5.3.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.40	0.73	มาก
5.3.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.31	0.77	มาก
5.3.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.32	0.80	มาก
5.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ			
5.4.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.41	0.71	มาก
5.4.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.31	0.76	มาก
5.4.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.30	0.77	มาก
5.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณ ความเป็นครู			
5.5.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.43	0.70	มาก
5.5.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.37	0.75	มาก
5.5.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.35	0.78	มาก
โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดในรูปแบบเหมาะสมในการนำไปใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของการจัด ประสบการณ์				
6.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครู รอบด้าน	4.37	0.75	มาก
6.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	4.34	0.72	มาก
6.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	4.33	0.76	มาก
6.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	4.37	0.71	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	n=89		ความ เหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
6.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณ ความเป็นครู	4.41	0.75	มาก
7	โครงการ/กิจกรรม ครอบคลุมและส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21			
7.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครู คุรุวิชาชีพ			
7.1.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.28	0.83	มาก
7.1.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.31	0.79	มาก
7.1.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.28	0.83	มาก
7.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ			
7.2.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.35	0.72	มาก
7.2.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.38	0.76	มาก
7.2.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.26	0.82	มาก
7.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ			
7.3.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.34	0.72	มาก
7.3.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.34	0.74	มาก
7.3.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.35	0.72	มาก
7.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ			
7.4.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.37	0.75	มาก
7.4.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.29	0.80	มาก
7.4.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.33	0.75	มาก
7.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมด้านวิชาการและปลูกจิต วิญญาณความเป็นครู			
7.5.1	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา	4.33	0.75	มาก
7.5.2	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู	4.35	0.71	มาก
7.5.3	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม	4.37	0.75	มาก
8	กระบวนการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสมสำหรับนิสิต ในแต่ละชั้นปี จากประสบการณ์ที่ซับซ้อนจากน้อยไปมาก	4.38	0.76	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	n=89		ความ เหมาะสม
		\bar{X}	S.D.	
9	กระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรมมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกัน	4.38	0.74	มาก
10	กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะ มีความเหมาะสมกับ ระยะเวลาที่จัด และวิธีการประเมิน	4.32	0.79	มาก

จากตาราง 14 พบว่า ความคิดเห็นของคณาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่รับผิดชอบด้านการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ในสถาบันผลิตครู 6 จังหวัดในเขตภาคเหนือ ตอนล่าง จำนวน 89 คน ผลการประเมินด้านความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการนำไปใช้ คือ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็น ของระยะเวลาที่จัดในกิจกรรม สมควรยืดหยุ่นตามเนื้อหาและสาระของแต่ละกิจกรรมที่สถาบัน อื่นๆ จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป ตลอดจนเสนอให้มีความร่วมมือกับงานกิจการนิสิตในการพัฒนา นิสิตเพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งในส่วนของภารกิจประสบการณ์ที่จัดให้อาจจะไม่ เพียงพอ และควรมีกิจกรรม/โครงการในเรื่องกระตุ้น/ปลูกจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีที่ 1 จนถึงสุดท้าย ก่อนออกฝึกประสบการณ์ เพราะเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการ ปลูกฝัง

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู

ในขั้นตอนของการทดลองนำรูปแบบไปใช้ สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ได้นำกิจกรรมที่จัด สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 5 ได้แก่โครงการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์สำหรับนิสิตฝึก ประสบการณ์วิชาชีพชั้นปีที่ 5 ที่กำลังจะออกฝึกสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 160 คน โครงการที่จัดขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูก จิตวิญญาณความเป็นครูให้กับนิสิต เป็นการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ซึ่งเป็นอีกส่วนที่สำคัญ สำหรับการปรับตัวในสถานะใหม่และบริบทของโรงเรียนคือบริบทจริงที่นิสิตต้องออกไปเผชิญ

ผลการจัดกิจกรรมตามแนวคิดปัญญาศึกษา ที่นำไปทดลองใช้ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม รายละเอียดของการจัดกิจกรรม และผลที่ได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

กิจกรรม: เช็กอิน (check in)

รายละเอียดการจัดกิจกรรม: เปิดเพลงบรรเลง "สมาธิธรรมชาติ" ความยาวประมาณ 11 นาที

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: กิจกรรมเช็กอิน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจ คลายความกังวล เป็นการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้

คำถามเพื่อการสะท้อนการเรียนรู้: "นิสิตรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่ได้ยิน"

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: สภาพบรรยากาศสงบ นิสิตผ่อนคลาย และพร้อมที่จะเรียนรู้

สรุปได้ว่ากิจกรรม check in จัดเพื่อมุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนการทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในพื้นที่ที่รู้สึกผ่อนคลาย และสบาย การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สิ่งที่นิสิตสะท้อน:

คนที่ 1 "ผ่อนคลาย"

คนที่ 2 "เย็น และผ่อนคลาย"

คนที่ 3 "สบายเหมือนได้อยู่กับตัวเองมากขึ้น"

คนที่ 4 "ผ่อนคลายในธรรมชาติ"

คนที่ 5 "สบายตัวสบายใจ"

คนที่ 6 "เมื่อย แต่นั่งต่อได้ เป็นครูต้องอดทน"

ขั้นตอนที่ 2

กิจกรรม: เดินสัมผัส

รายละเอียดการจัดกิจกรรม:

รอบที่ 1 เดินไปในที่ที่เราอยากไป เจอใครยิ้มได้ แต่ห้ามสัมผัส ห้ามพูดคุย

รอบที่ 2 เดินไปเจอ ใครยิ้มทักทายได้ ใช้มือสัมผัสทักทายได้

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม:

เพื่อสร้างความคุ้นชินกับพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีทั้งคนที่เรารู้จักและไม่รู้จัก นิสิตเรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) มาเผชิญประสบการณ์ใหม่ๆ

คำถามเพื่อการสะท้อนการเรียนรู้: "การเดินในรอบที่ 1 กับรอบที่ 2 นิสิตรู้สึกอย่างไร"

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตกล้าที่จะยิ้ม พูดจา ทักทายกับคนอื่นๆ ที่ไม่รู้จักหรือคุ้นเคยกันมาก่อน นิสิตกล้าที่จะเปิดเผยตนเองมากขึ้น

จากกิจกรรมสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมเดินสัมผัสทำให้ นิสิตกล้าที่จะเปิดใจ ออกจากพื้นที่ปลอดภัย เข้าไปในพื้นที่ใหม่สำหรับการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้น นอกเหนือไปจากความคุ้นชินเดิม การประยุกต์ใช้ในการไปฝึกประสบการณ์ นิสิตต้องเจอบริบทใหม่ คนใหม่ๆ ที่ไม่คุ้นเคย หากต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคยนั้น นิสิตจะค่อยๆ เข้าไปสร้างความคุ้นเคยอย่างอ่อนน้อม ถ่อมตน

สิ่งที่นิสิตสะท้อน:

รอบที่ 1

คนที่ 1 "รู้สึกอึดอัด ทรมานอยากพูดแต่พูดไม่ได้"

คนที่ 2 "ได้แต่ยิ้ม อยากทักแต่ทักทายไม่ได้"

คนที่ 3 "เคืองกว้าง ไม่รู้จะไปอยู่ตรงไหน"

คนที่ 4 "รู้สึกดีได้แม้ไม่พูด แต่สัมผัสได้ถึงน้ำใจไม่ตรี"

รอบที่ 2

คนที่ 1 "คนที่รู้จักเข้ามาทักทาย เลยรู้สึกดีดี"

คนที่ 2 "รู้สึกดี เจอคนที่ไม่รู้จัก แต่มายิ้มให้"

คนที่ 3 "แปลกๆ ที่คนไม่รู้จักยิ้มให้ และสัมผัสตัว แต่ก็รู้สึกดี"

คนที่ 4 "เจอคนอื่น ได้โอกาสทักทายกัน"

ขั้นตอนที่ 3

กิจกรรม: ทบทวนมอง สะท้อนตนเอง ความพร้อมในการฝึกประสบการณ์

รายละเอียดการจัดกิจกรรม: นิสิตนั่ง และใคร่ครวญ ทบทวนตนเองว่า "นิสิตมีความพร้อมที่จะออกไปเป็นครูในระดับใด"

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: เพื่อวิเคราะห์และประเมินตนเอง โดยไม่มีอคติ และไม่ลดคุณค่าของตนเอง

คำถามเพื่อการสะท้อนการเรียนรู้: "ทำไมนิสิตคิดว่าตนเองมีความพร้อมในระดับนั้น"

นิสิตได้ประเมินความพร้อมของตนเองใน 3 กลุ่ม และแบ่งออกมาเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 พร้อมมาก

กลุ่มที่ 2 พร้อมปานกลาง

กลุ่มที่ 3 พร้อมน้อย

ผลลัพธ์จากกิจกรรม และสิ่งที่นิสิตสะท้อน:

1. กลุ่มที่ประเมินตนว่า พร้อมมากตั้งแต่ครั้งแรก

คนที่ 1 "คิดว่าพร้อมแม้มีงานค้างแต่สามารถทำเสร็จก่อนไปฝึกสอนได้"

คนที่ 2 "พร้อมไม่พร้อมก็ต้องพร้อมแล้ว มันถึงเวลา"

2. กลุ่มที่ประเมินตนว่า พร้อมปานกลาง

คนที่ 1 "มีในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ถึงที่สุด"

คนที่ 2 "อยากไปฝึกสอนมาก แต่ยังขาดความพร้อมเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก ยังต้อง

ฝึกฝน"

คนที่ 3 "มองการปฏิบัติตน ยังไม่พร้อม"

คนที่ 4 "กังวลงานค้างส่งที่คณะฯ ยังไม่รู้วิชาที่จะสอน เตรียมไม่ถูก เลยไม่พร้อม"

คนที่ 5 "ความรู้ยังไม่แน่น กลัวการปรับสภาพ สถานะ"

คนที่ 6 "คิดว่ายังกบพร้อมด้านอารมณ์ความรู้สึก กับการเปลี่ยนสถานะ"

3. กลุ่มที่ประเมินตนว่า พร้อมน้อย

คนที่ 1 "งานค้างที่คณะเยอะ โปรเจคส่งอาจารย์ ฝึกสอนก็ต้องเตรียมเลยคิดว่ายังไม่พร้อมเท่าไร" คนที่ 2 "สาขาคณิตศาสตร์คะ งานวิจัยยังไม่เสร็จ ต้องกลับมานำเสนองาน สัปดาห์หน้าอีก จะพร้อมกว่านี้ถ้าไม่มีงานค้าง" ในขณะที่นิสิตกำลังสะท้อนความรู้สึกตนนั้น ผู้วิจัยสังเกตพบว่า เมื่อคนที่ 1 และคนที่ 2 สะท้อน คนอื่นๆ ในแถวพยักหน้าเห็นด้วย นัยว่าประสบปัญหาเดียวกัน เมื่อนิสิตส่วนมากมีปัญหาเดียวกันส่งผลให้การประเมินความพร้อมของตัวนิสิตเองไม่ตรงกับที่นิสิตคาดไว้ อันเกิดจากภาวะที่ต้องพะวงอยู่กับงานที่ค้างค้างอยู่ กระบวนการจึงได้ให้นิสิต ทบทวนและประเมินตนเองอีกครั้ง โดยให้ตัดความกังวลเรื่องงานที่ค้าง งานนำเสนอ โปรเจค ที่ต้องส่งให้นิสิตประเมินเฉพาะ "ความพร้อมกับการที่จะออกไปฝึกสอน" ในช่วงที่ให้นิสิต ได้ทบทวนและประเมินความพร้อมของตัวนิสิตเองอีกครั้ง ผู้วิจัยเห็นการเปลี่ยนแปลง จำนวนนิสิต ในแต่ละกลุ่ม ใน 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 นิสิตที่อยู่กลุ่มพร้อมน้อย ย้ายไปอยู่ในกลุ่ม ปานกลาง และ กลุ่มที่พร้อมมาก และกรณีที่ 2 นิสิตกลุ่มปานกลางย้ายไปอยู่กลุ่มพร้อมมาก จากกิจกรรมที่ให้นิสิต ประเมินความพร้อมของตนเอง ทำให้นิสิตได้รับรู้ระดับความพร้อมของตนเองก่อนที่จะออกไป ฝึกสอนการฝึก นิสิตวิเคราะห์ความพร้อมของตนเองได้ว่า ยังบกพร่องอะไร ยังต้องเติมในส่วนใด เพื่อให้นิสิตได้กลับไปเติมเต็มส่วนที่ยังประเมินว่าตนเองยังขาด ยังไม่พร้อม และให้นิสิตที่พร้อมไป ทบทวนให้เกิดความแม่นยำเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 4

กิจกรรม: วาดภาพ “ครูที่เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากเป็นครู”

รายละเอียดการจัดกิจกรรม: ให้นิสิตวาดภาพอะไรก็ได้ที่นิสิตคิดว่าสื่อถึง ครูที่นิสิตประทับใจ ครูที่นิสิตเห็นเป็นแบบอย่าง ครูที่นิสิตเห็นว่าเป็นครูที่ดี

ครูที่สร้างแรงบันดาลใจ ให้นิสิตอยากไปเป็นครูในแบบนั้น

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: ทบทวนสะท้อนจากประสบการณ์ครูของครูกว่ามีครูที่เป็นแบบอย่าง

คำถามเพื่อการสะท้อนการเรียนรู้: ให้นิสิตนั่งนิ่งๆ มองภาพตรงหน้าที่นิสิตวาดใคร่ครวญ และลองสะท้อนว่า “ทำไมนิสิตจึงวาดภาพนี้แทนครูท่านนั้น”

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตเกิดแรงบันดาลใจที่จะเป็นครูจากครูของนิสิต และจากการที่นิสิตได้มีประสบการณ์ตรงกับตนเอง

สิ่งที่นิสิตสะท้อนจากภาพที่นิสิตวาด:

คนที่ 1 ภาพดวงจันทร์ กับเหล่าดวงดาว (สะท้อนเรียนรู้จากอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์)

“ดวงจันทร์ แทน ครู ดวงดาวคือนิสิต ตัวผมเองก็เป็นดาวดวงหนึ่งในนั้น ดวงจันทร์หรือครูให้แสงสว่าง แสงสว่างคือความดีงาม ความดีงาม ส่งมาให้ดวงดาว คือนิสิตและดวงจันทร์ก็ไม่เลือกให้แสงกับดาวดวงไหน เฉพาะ เปรียบครูให้ความรู้กับลูกศิษย์ทุกคนเสมอกันไม่เลือกว่าเด็กดีหรือเกเร ดาวทุกดวงจึงมีแสงวิบวับได้”

คนที่ 2 ภาพสายรุ้ง

“ครูสอนวิทยาศาสตร์ ตอน ป. 6 จำชื่อไม่ได้แต่ประทับใจมาก วาดรุ้งเพราะเส้นบนและล่างของรุ้งเป็นเส้นขนาน ไม่น่าจะมาบรรจบกันได้ ตัวเองก็ไม่ได้อยู่ในครอบครัวที่เป็นครู แต่มาเรียนครูก็เพราะครูคนนั้น ที่อดทนกับหนูที่เกเรไม่ตั้งใจเรียน รุ้งสวยงามจะเกิดหลังจากฝนฟ้าคะนองเหมือนตัวเองที่เกเรเหมือนฝนฟ้าคะนอง แต่ครูก็ปรอบจนกลายเป็นรุ้งที่สวยงาม”

คนที่ 3 ภาพไก่

“เด็กเกเร แก้งแงๆ ครูให้คำปรึกษาทุกเรื่อง ทบทวนทุกวิชา เราเรียนไม่ดี ปัญหาทุกอย่างครูฟัง ท่านทุ่มให้เรามาก ท่านชอบเลี้ยงไก่ เห็นไก่ นึกถึงท่าน”

คนที่ 4 ภาพสี่เหลี่ยมสีขาวท่ามกลางความหลากสี

“ครูสอนผมตอนมอต้น ครูเป็นคนดี แต่ช่วยเหลือเราทุกอย่าง วิธีการของครู รู้ลึกตอนนั้นว่าดีกรอบการใช้ชีวิตให้เราผมอยากออกมาเป็นตัวของตัวเอง คิดกับครูไม่ดีเลย ขัดแย้งกับสิ่งที่ครูวางไว้ให้ แต่พอถึงเวลาที่ต้องแยกย้าย ห่างกัน ผมได้มายืนในที่ที่ผมคิดอยากยืนนานแล้ว แต่เพิ่งเข้าใจครูว่าทำไมถึงดีกรอบให้เรา เพราะว่าสิ่งที่ครูเลือกให้มันดีแล้ว วันหนึ่งถ้ามีโอกาส ที่จะสร้าง

โอกาสให้เด็กสักคนหนึ่งในอนาคต ผมอยากยืนอยู่ในจุดที่ครูยืน และสัมผัสในสิ่งที่ครูรู้สึกบ้าง
อยากเป็นครู"

ภาพที่ 5 ภาพครู 2 คน (ชายและหญิง: สะท้อนเรียนรู้จากอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์)

"พวกเรา 3 คน วาดออกมาเป็นภาพเดียวกัน คือ อาจารย์ 2 ท่าน เพราะเราเป็นเด็ก
ตกแผน เราอยากเป็นครูในแบบที่อาจารย์สองท่านเป็น คือไม่สอนอย่างเดียว แต่หวังลูกศิษย์
คอยถามถึง ไม่เจอก็ถามว่าจะมาเรียนไหม คอยใส่ใจ ถามหาตลอด ทุกคน เราเรียนรู้ว่า "ครูที่ดี
ไม่ใช่มีหน้าที่แค่สอนเพียงอย่างเดียว"

ภาพที่ 6 ภาพโรงเรียน มีครูใหญ่

"วาดภาพด้วยดินสอ ไม่ลงสีเพราะเป็นภาพในความทรงจำครูที่เป็นต้นแบบ คือ
ครูใหญ่สอนทุกชั้นตั้งแต่ประถม ป.1-ป.6 เด็กน้อย ครูก็น้อย ครูใหญ่จึงทำทุกอย่างทั้งวิชาการและ
การสอนปฏิบัติอื่นๆ โรงเรียนฟังก์ก็พากันซ่อมแซม ขนอิฐขนปูน นานๆ จะกลับไปหาครู ชีวิตครูทุ่มเท
กับโรงเรียนจนวาระสุดท้าย ได้ข่าวว่าครูเสียชีวิตที่โรงเรียน"

ภาพที่ 7 ถนนโค้งๆ บนภูเขา (ภาพทางไปบ้านของตนเอง ที่อุ่มผาง)

"เป็นเด็กคนหนึ่งโรงเรียนอุ่มผาง ได้รับแรงบันดาลใจจาก ผอ. โรงเรียน อยากให้เพื่อน
ทุกคนรู้ว่าโชคดีแค่ไหนที่ได้มาเรียนที่นี่ เด็กคนหนึ่งในพื้นที่ห่างไกล ยากกว่าจะได้โอกาส เมื่อมี
โอกาสต้องทำให้ดีที่สุด "เด็กทุกคนที่กำลังมองหน้าครู โปรดจงรู้ว่าเด็กคนนั้นกำลังอยาก
เรียนรู้ ไม่ว่าจะเขาจะเก่งหรือเกเร"

ภาพที่ 8 เทียน กับเงิน

"นึกถึง อาจารย์เป็นที่ปรึกษาตอน ม.ต้น - ม.ปลาย เรียกลูกศิษย์ว่าลูกและแทนตนเอง
ว่าแม่ รู้สึกถึงความเอื้ออาทร ความเมตตาที่มีต่อเรา ใครเรียนเก่งก็สนับสนุนให้ไปสอบ ไม่มีค่าสมัคร
ก็ออกให้ ไปไหนก็มีคนรู้จักหมด อยากเปลี่ยนนามสกุลให้อาจารย์ว่า ญาติเยอะ"

ภาพที่ 9 ภาพห้องเรียนที่ไม่มีครู

"ภาพในอดีตที่เคยเจอคือ ไม่มีครูยืนสอนหน้าชั้น ไม่มีครูมาสอน เราไม่ค่อยได้เรียน จึงทำ
แต่กิจกรรมพัฒนาเก็บหญ้าในสนาม จริงๆ พวกผมอยากเรียน อยากมีอนาคต ที่ผ่านมาเรียนรู้
ด้วยตัวเอง คิดว่าวันหนึ่งอยากไปยืนตรงนั้น พูดยุติไม่ได้หมายความว่าไม่เคารพครู แต่เราอยาก
ทำหน้าที่ ตรงจุดๆ นั้น เราเข้าใจเด็กที่อยากเรียน เหมือนครั้งหนึ่งที่เรารู้สึก"

ภาพที่ 10 ภาพครูจูงนักเรียนเดินไปตามเส้นทาง

"นึกถึงคุณครู ที่โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม หนูเป็นเด็กไม่ชอบเรียน ชอบเที่ยวชุกชน
เป็นเด็กห้องท้าย แต่ครูยังคอยเตือนสติให้คิดเสมอว่าอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ครูเป็นคนเดียว
ที่ประทับใจ และอยากไปเป็นครู"

ภาพที่ 11 ครูกรรไกร

“ครูฝ่ายปกครอง ครูตัดผมของผม นั่นคือจุดเปลี่ยนว่าอยากออกมาเป็นครู รู้จักการวางตัวของครู หน้าที่ที่ครูทำให้เราอยากจะเป็นครู”

ภาพที่ 12 พระอาทิตย์สีแดง (แสงสว่างในที่มืด)

“มีสองตอนในชีวิต ตอนแรก ตอนอนุบาล เราออกจากบ้าน ไปทำอะไรไม่รู้ เคียงคว้างออกไปในที่ที่เราไม่รู้จัก ครูอนุบาลจึงเป็นคนแรกที่เข้ามาหาเรา และบอกกับเราว่า “อยู่กับครูนะ” ตอนที่สอง เกิดขึ้น ตอน ม. 6 สอบและได้มาเรียนคณะนี้แบบไม่ตั้งใจ ไม่ได้อยากเป็นครูเลย ไม่เคยคิดจะเป็น แต่มาวันหนึ่งได้อ่านหนังสือของป๋ามล (ทิวา ณ นคร) ผู้อำนวยการศูนย์เด็กและเยาวชน บ้านกาญจนาอ่านแล้วเหมือนได้จุดไฟในใจ อยากเป็นแบบป๋ามล ประโยคในหนังสือที่จำได้แม่น ประโยคนั้น เขียนว่า “การศึกษาปัจจุบันครูพยายามตีกรอบ ยัดความรู้ให้นักเรียน แต่ครูไม่เคยสอนนักเรียนเรื่องชีวิต อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ นักเรียนจึงเปลี่ยนจากการเป็นศิษย์ของโรงเรียนมาเป็น ศิษย์ของสถานพินิจ...” ครูต้องรู้จักเด็ก ฟังเด็ก ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรมองเด็กทุกคนในห้อง ไม่ใช่แค่ใครคือที่ 1” อ่านจบแล้ว นึกถึงป๋ามล คือ ครูคือแสงสว่างในที่มืด”

สรุปได้ว่า กิจกรรม วาดภาพ “ครูที่ฉันประทับใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้นิสิตอยากเป็นครูที่ดี” มีจุดมุ่งหมายให้นิสิตทบทวนเรื่องราวเกี่ยวกับครูของนิสิต ที่เป็นแรงบันดาลใจในการเป็นครูของนิสิต เป็นต้นแบบของนิสิต จากการสะท้อนภาพที่นิสิตได้วาด มีทั้งการเป็นครูเพราะได้แรงบันดาลใจทางบวก กับการเป็นครูเพราะผ่านประสบการณ์ที่ไม่ดีมาด้วยตนเอง จึงใช้พลังเหล่านั้นผลักดันตนเองเพื่อเป็นครูที่ดีในอนาคต

ขั้นตอนที่ 5

กิจกรรม: วาดภาพ “ห้องเรียนที่เราอยากสอน”

รายละเอียดการจัดกิจกรรม: ให้นิสิตจับกลุ่ม 6-8 คน ร่วมกันคิด จินตนาการห้องเรียนที่นิสิตอยากสอน มีลักษณะเป็นแบบใด

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: เพื่อให้นิสิตรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับและรับฟังผู้อื่น จนได้ผลงานที่สะท้อนความคิดร่วมกันในภาพของห้องเรียนที่นิสิตสามารถปรับนำไปใช้ในวงที่นิสิตออกฝึกประสบการณ์

คำถามเพื่อการสะท้อนการเรียนรู้: “ภาพที่นิสิตคาดหวังไว้ตามจินตนาการ กับบริบทจริงที่นิสิตพบ ไม่เหมือนกัน นิสิตจะปรับเปลี่ยนห้องเรียนของนิสิตได้อย่างไร”

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตสะท้อนภาพห้องเรียนทั้งที่เป็นภาพตามจินตนาการ และสามารถปรับประยุกต์ได้หากในบริบทจริงนิสิตไม่เจอสภาพห้องเรียนที่เป็นไปตามที่นิสิตวางแผนไว้

สิ่งที่นิสิตสะท้อนจากภาพที่นิสิตวาด:

กลุ่มที่ 1 ห้องเรียนม่านลิเก

"ม่านสีชมพู หน้าห้องมีกระดานอัจฉริยะ มีสื่อออนไลน์ ตู้เก็บหนังสือ ห้องแอร์ปรับอากาศ เย็นสบาย" "หากไม่มีตามที่คิด เราก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ ทำห้องให้สะอาด อากาศถ่ายเท มีมุมจัดให้เด็กอ่านหนังสือ"

กลุ่มที่ 2 ห้องเรียนชีวะ

"ในห้องเรียนเรา มีกระดานอัจฉริยะ จัดห้องเรียนแบบตัวยู ไม่มีใครเป็นเด็กหลังห้อง ทุกโต๊ะมีคอมพิวเตอร์และที่เก็บเอกสาร มีกล่องวงจรปิดไว้สังเกตพฤติกรรม ด้านหลังห้องเรียน จัดระบบนิเวศน์ไว้เป็นที่เรียนรู้ ถ้าทำไม่ได้อย่างที่คิดไว้ ก็จัดโต๊ะเก้าอี้เป็นรูปตัวยู กับมุมอ่านเพิ่มเติม แต่ต้องไม่มีเด็กหลังห้อง"

กลุ่ม 3 ห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

"มีมุมอ่านหนังสือ จัดโต๊ะเป็นรูปตัวยู มี wifi ห้องเรียนปรับอากาศ หน้าต่างมองออกไป แล้วเห็นธรรมชาติ มีคอมพิวเตอร์ไว้สืบค้นข้อมูล แต่ถ้ามีคอมพิวเตอร์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เราอาจจะจัดเป็นมุมอ่านหนังสือ สืบค้นแทน"

กลุ่ม 4 เรียนรู้คู่ชุมชน

"ห้องเรียนมีกระดานอัจฉริยะ จัดโต๊ะรูปตัวยู มีมุมความรู้ มีมุมเกษตรธรรมชาติ ห้องทดลอง ให้นักเรียนลงเรียนรู้ที่ชุมชน มีมุมอ่านหนังสือและมุม นันทนาการ มีคอมพิวเตอร์ หลังห้องเรียนจะมีมุมร่วมกันทำแบบฝึกหัด ใช้แนวคิด flip classroom แต่ถ้าไปโรงเรียนแล้วไม่มีตามที่คิดเราก็ต้องปรับเปลี่ยนได้ อาจใช้บริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่ม"

กลุ่ม 5 ห้องเรียน slop

"จัดห้องเรียนแบบ slop ทัดจุดมองเห็นชัดเจน เว้นระยะให้ครูเดินไปหานักเรียนได้ เพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครู-นักเรียน กลางห้องเป็นจุดจัดกิจกรรม บริเวณรอบห้องเป็นกระจก หลังห้องติดกล่องบันทึกการสอน สำหรับนักเรียนที่ไม่มาเรียนสามารถไปเปิดวิดีโอเพื่อเรียนตามได้ จัดไว้ที่มุมการเรียนรู้เพิ่มเติม พื้นห้องปูหญ้าเทียม ให้ได้เหมือนอยู่กับธรรมชาติ..สร้างสมดุลระหว่างธรรมชาติกับสมอง"

กลุ่ม 6 ห้องเรียนคุณภาพในศตวรรษที่ 21

"ครูจะมีบทบาทเป็น พี่เลี้ยง (coach) หรือ ผู้อำนวยการเรียนรู้ (facilitator) กิจกรรมที่จัดเน้นกระบวนการเรียนรู้ ในห้องจัดเหมือนสตูดิโอ เน้น project based-learning มีอุปกรณ์ครบ เช่น จออัจฉริยะ ที่เก้าอี้จะเชื่อมโยงกับจอภาพ มีมุมฝึกทักษะ เกมส์ ฝึกคิด มุมอ่านหนังสือ ตรงกลาง มีบ่อปลา ฝึกด้านจิตใจให้นักเรียนรู้จักดูแลรับผิดชอบ มีความอารีและอ่อนโยน"

กลุ่ม 7 ห้องเรียนเคมี

"มีไวท์บอร์ด จอโปรเจคเตอร์ มีป้ายนิเทศให้ความรู้ด้านข้างของห้องเรียน มีโต๊ะอ่านหนังสือ มีตู้เก็บอุปกรณ์การทดลอง มีโต๊ะครูหลังห้อง มีคอมพิวเตอร์สี่บ้น อ่างล้างมือ ห้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก"

กลุ่ม 8 teach less learn more

"นำแนวความคิดการจัดการเรียนรู้ของสิงคโปร์มาจัดคือการให้นักเรียนสืบค้นมาจากที่บ้าน พอในห้องเรียนก็มาพูดคุยกัน รอบห้องเป็นตู้หนังสือ มีคอมพิวเตอร์เอาไว้สืบค้นข้อมูล มีต้นไม้จัดมุมให้สบายตา"

ห้อง 9 ห้องหลายรูปแบบ ปรับตามเนื้อหา

"ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม เช่นวิชาวิทยาศาสตร์ จัดห้องเรียนรูปตัวยู ตรงกลางมีการสาธิตการทดลองได้ เน้นกระบวนการกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้เรียน มีการนำนักเรียนเรียนรู้นอกห้องเรียน ทักษะศึกษา ระบบนิเวศน์ นักเรียนอยากเรียนรู้อะไร ก็ออกแบบให้เป็นไปตามที่นักเรียนอยากเรียนรู้ เป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้"

กลุ่ม 10 โรงเรียนบูรณาการวิทยานุสรณ์ศิลปินอุปถัมภ์

"ปณิธานของโรงเรียน คือ เรียนได้ทุกเพศทุกวัย เรียนได้ทุกที่ทุกทาง" เช่น การเรียนประวัติศาสตร์ ก็ไปเรียนรู้ในสถานที่จริงเช่น วัด และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ให้นักเรียนได้ลงดู และเรียนรู้จากสถานที่จริง สงสัยอะไรก็ถามได้เลย"

กลุ่ม 11 ห้องเรียนวิทยาศาสตร์น่ารู้ (รอบตัวเรา)

"เรียนรู้ทุกวิทยาศาสตร์ ก็ธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรา เรียนรู้จากสิ่งที่เห็น จากสภาพจริง การเรียนรู้ไม่ได้อยู่ในห้องเรียน ผู้เรียนแสวงหาความรู้ สามารถสรุปได้ด้วยตนเอง"

กลุ่ม 12 flip classroom

"จัดโต๊ะเป็นรูปตัวยู แต่จุดเด่นของเราคือมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ทุกอย่างให้นักเรียนใช้ แต่จะมีระบบ lock mouse คือในขณะที่เรียน ดูจอได้แต่นักเรียนจะได้ไม่เปิดไปเล่นเกมส์ หรือสนใจเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการเรียน แก้อัปเดตใส่ ตื่นตาตื่นใจ ส่งเสริมความกระตือรือร้นของผู้เรียน"

กลุ่ม 13 ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์)

"จัดโต๊ะรูปตัวยู แบบสลับหว่างกันเพื่อจะได้มองเห็นชัดทุกจุด มีโต๊ะครู กว้างขวางวางของได้ สะอาด น่าอยู่ ปลอดภัย อากาศถ่ายเท มีสื่อ ชั้นวางหนังสือ ป้ายนิเทศ เกมส์ทบทวนความรู้"

กลุ่ม 14 “ห้องเรียน ธรรม”

“ธรรม ในที่นี้ คือ ธรรมชาติ สิ่งต่างๆ รอบตัว เรียนแบบย้อนกลับสู่สามัญ จัดห้องเรียนแบบห้องเรียนแห่งความสุข การเรียนรู้มีทุกที่แม้ไม่มีห้องเรียน ครูมีหน้าที่ชี้ให้นักเรียนเห็นดาวดวงต่างๆ (อาชีพต่างๆ) แต่ครูไม่ใช่ผู้ที่จะสอยดาวลงมาให้นักเรียน”

กลุ่ม 15 ห้องเรียนหกเหลี่ยม

“ห้องเรียนหกมุม จะจัดต่างกัน มีมุมการเรียนรู้ด้านต่างๆ ห้องเรียนที่เน้นธรรมชาติ สัมผัสและใกล้ชิดกับธรรมชาติ”

กลุ่ม 16 ห้องเรียนแห่งนวัตกรรม

“ห้องเรียนเป็นแบบกลม ไม่มีหน้าห้องหลังห้อง ผู้สอนมีหน้าที่ผลักดันนักเรียนเกิดการเรียนรู้”

กลุ่ม 17 ห้องเรียนศตวรรษที่ 22

“ในห้องเรียนมีนักเรียน 15 คน ต่อ ครู 1 คน มีกล่องวงจรปิดสำหรับผู้ปกครอง ดูพฤติกรรมของลูกในขณะที่เรียน ผนังห้องเป็น 4 มิติ ปรับเปลี่ยนตามความต้องการ หรือเนื้อหาที่เรียน เช่น เรียนในธรรมชาติ ทะเลทราย โต๊ะคอมพิวเตอร์มีจอฝัง เป็นจอแบบสัมผัส touch screen เลือกเรียนแบบอิสระ ตามที่ต้องการเรียนรู้”

จากกิจกรรมวาดภาพห้องเรียนที่นิสิตคาดหวัง กับสิ่งที่นิสิตจะเผชิญซึ่งอาจจะไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ช่วยให้นิสิตได้ทบทวนเรื่องกระบวนการ และวิธีการจัดการเรียนรู้ การจัดการในชั้นเรียนซึ่งอาจมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่เป็นจริง นิสิตสามารถคิด วิเคราะห์ และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามและละบริบท

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรม: เขียนอิสระ (Free writing)

รายละเอียดการจัดกิจกรรม: ให้นิสิตเขียนสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมตั้งแต่กิจกรรมแรกจนกิจกรรมสุดท้าย ให้นิสิตเขียนตามที่นิสิตรู้สึก มี สมาธิอยู่กับปัจจุบันขณะ

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: เพื่อให้นิสิตได้ทบทวนและสะท้อนสิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้ เป็นการตกผลึกความคิด เกิดเป็นบทสรุปของการเรียนรู้

คำถามเพื่อการสะท้อนการเรียนรู้: “กิจกรรมตลอดทั้งวันนี้ นิสิตได้เรียนรู้อะไร รู้สึกอย่างไร ให้นิสิตนั่งนิ่งๆ อยู่กับตัวเอง แล้วลงมือเขียนในสิ่งที่นิสิตคิด เขียนต่อเนื่องกันไปโดยไม่หยุดเมื่อเขียนเสร็จแล้ว ให้นิสิตวงกลม คำ 3 คำที่นิสิตเห็นว่าโดนใจที่สุด เมื่อไม่ค้ไปอยู่ที่ใครให้พูดคำ 3 คำนั้นออกมา”

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตได้เรียนรู้ และตระหนักในคุณค่าของความเป็นครู บทบาทที่สำคัญในวิชาชีพ

คำสำคัญ ที่นิสิตได้สะท้อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตรู้ ตระหนัก เห็นคุณค่าในวิชาชีพ และเกิดการจุดประกาย เป็นแรงบันดาลใจ ให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครู ตัวอย่างคำที่นิสิตได้สะท้อนออกมาจากการจัดกิจกรรม และจำนวนนิสิตที่สะท้อนคำนั้นซ้ำๆ กัน แสดงได้ดังตาราง 15

ตาราง 15 แสดงการรวบรวมคำที่นิสิตสะท้อนจากกิจกรรมการเขียนอิสระ (Free writing)

คำที่นิสิตสะท้อน	จำนวนที่นิสิตสะท้อนคำๆ นี้
อยากเป็นครูดี / ครูดีในดวงใจ / แรงบันดาลใจ	15
มีพลัง / ความพร้อม / มั่นใจ	9
จิตวิญญาณแห่งความเป็นครู	8
มีสติ / ฝึกจิต / สมาธิ	6
ปลุก/กระตุ้นจิตวิญญาณ	5
ความเป็นครู / คุณค่าของความเป็นครู	5
รักในวิชาชีพครู / ศรัทธา	4
มีใจ ทำจากใจ ทำด้วยใจ / ใจสำคัญ	3
มีความสุข / รู้สึกดี / อิ่มใจ	3
ต้นแบบ / แบบอย่างที่ดี	3
ปฏิสัมพันธ์ / สัมพันธภาพ / มิตรภาพ	3
ผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	3
อ่อนน้อมถ่อมตน / เสียสละ	2
ยิ้มแย้ม อารมณ์ดี	2
การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	2
กล้าที่จะเปลี่ยน	2
มีความศรัทธา	2
แ่งมุมครูดี	2
เปิดใจยอมรับ	2
ทุกคนมีความแตกต่าง	2

ตาราง 15 (ต่อ)

คำที่นิสิตสะท้อน	จำนวนที่นิสิตสะท้อนคำๆ นี้
ประยุกต์ใช้	2
รับฟัง / ยอมรับ	1
ความรักและเมตตา	1
เสริมสร้างความเป็นครู	1
ปรับเปลี่ยนบทบาท / การปรับตัว	1
บรรยากาศดี อบอุ่น	1
เปิดรับสิ่งใหม่	1
อยากจะได้เรียนรู้	1
มีปัญหาต้องกล้าเผชิญ	1
บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้	1
รักนักเรียนเท่ากัน	1
รวมทั้งสิ้น (คน)	95

จากการรวบรวมคำที่นิสิตได้สะท้อน จากการเขียนอิสระ แสดงให้เห็นว่านิสิตมีความพร้อมด้านจิตใจในการออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพมากขึ้น โดยเปรียบเทียบกับ การประเมินตนเองในช่วงแรก ยังประเมินตนเองว่าพร้อมน้อย ยังมีความกังวล และกลัว การเปลี่ยนแปลงที่ตนเองกำลังจะเผชิญ แต่ภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม จากการเขียนสะท้อน สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้ (Free writing) พบว่า นิสิตตระหนักในบทบาทวิชาชีพครู เกิดการเป็นคุณค่า ในวิชาชีพ และถูกกระตุ้นไว้ในเรื่องจิตวิญญาณความเป็นครู ดังที่นิสิตได้สะท้อนในผลงานทาง จิตตปัญญาศึกษา และการสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้ (reflection) ตลอดการเข้าร่วมกิจกรรม

จากการอ่านบททวนงานเขียนอิสระของนิสิต ผู้วิจัยพบว่านิสิตส่วนใหญ่ตระหนัก ในบทบาทหน้าที่ครูที่ดี และกิจกรรมได้สะท้อนถึงจิตวิญญาณความเป็นครูในตัวของนิสิตได้ถูกดึง ออกมาโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา จากคำที่นิสิตได้สะท้อนผ่านการเขียน และคัดเลือก ออกมาแล้ว จะพบคำซ้ำๆ กัน อาทิ ความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครู ปลูก/ปลุกจิตวิญญาณ ความพร้อม ครูที่ดี ศรัทธา ความพร้อม สมานใจ จิตใจ ซึ่งคำต่างๆ เหล่านี้ ในกิจกรรมตาม กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา เป็นการแสดงให้เห็นว่านิสิตเกิดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ของตนเอง และมีความพร้อมด้านจิตใจซึ่งเป็นไปตามจุดประสงค์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น

ความคิดเห็นของนิสิตจาก AAR: After Action Review

การทำ AAR เป็นเทคนิคที่ใช้ในการประเมินความคิดเห็นของนิสิตวิธีหนึ่ง หลังเข้าร่วมทำกิจกรรม มี facilitator คอยกระตุ้น ให้ทบทวนวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เพื่อให้เข้าใจตรงกันว่าสิ่งที่คาดหวัง คืออะไร ทบทวนกระบวนการที่เกิดขึ้น และสิ่งได้เรียนรู้อะไร การทำ AAR เป็นการตอบคำถาม 4 ข้อ ได้แก่ สิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่บรรลุสูงกว่าที่คาดหวัง สิ่งที่บรรลุน้อยกว่าที่คาดหวัง และสิ่งที่ได้รับจะนำไปปรับใช้อย่างไร

ผลจากการสังเคราะห์ประเด็นที่ได้จากการทำ AAR ของนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ มีดังนี้

สิ่งที่คาดหวัง

1. การเตรียมความพร้อมในการออกฝึกสอน
2. ความพร้อมที่จะไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมากกว่าเดิม
3. ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ
4. คาดหวังจะได้เทคนิควิธีไปใช้ในการฝึกสอน
5. แนวทางการเป็นครูที่ดี
6. การวางตัวและการปรับบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับความเป็นครู

สิ่งที่บรรลุสูงกว่าที่คาดหวัง

1. ได้ปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู
2. ได้แรงบันดาลใจในการออกฝึกสอน ทำให้มั่นใจมากยิ่งขึ้น
3. จิตวิญญาณความเป็นครู รู้สึกดี และรักในอาชีพครูมากขึ้น
4. การปรับสภาพก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

สิ่งที่บรรลุน้อยกว่าที่คาดหวัง

คิดว่าจะมีเวลาการทำกิจกรรมมากกว่านี้ บางกิจกรรมต้องใช้เวลา

สิ่งที่ได้รับจะนำไปปรับใช้อย่างไร

1. นำไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้มีประสิทธิภาพ
2. จะต้องกล้ามากกว่านี้
3. นำเทคนิคที่ได้ไปใช้ในการสอน
4. นำหลักไปปรับให้ถูกต้อง และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียน

ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา
มีดังนี้

ตาราง 16 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดกิจกรรม
จิตตปัญญาศึกษา

ข้อที่	รายการประเมิน	n=87		ระดับ ความพึงพอใจ
		\bar{X}	S.D.	
1	เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการ	4.34	.61	มาก
2	สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน	4.32	.67	มาก
3	เนื้อหาเหมาะสมกับระยะเวลา	4.11	.64	มาก
4	วิทยากรถ่ายทอดเนื้อหาได้เข้าใจและชัดเจน	4.41	.60	มาก
5	มีเทคนิคที่น่าสนใจ	4.45	.61	มาก
6	เนื้อหาสอดคล้องกับหัวข้อ	4.43	.62	มาก
7	การรักษาเวลา	4.24	.70	มาก
8	ความเหมาะสมในด้านสัดส่วนอุปกรณ์	4.25	.61	มาก
9	ความพึงพอใจในภาพรวม	4.24	.65	มาก

จากตาราง 16 พบว่า

1. ในภาพรวมนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีเทคนิคที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ เนื้อหาสอดคล้องกับหัวข้อ ($\bar{X} = 4.43$) และต่ำที่สุดคือ เนื้อหาเหมาะสมกับระยะเวลา ($\bar{X} = 4.11$)

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดกิจกรรมจิตตปัญญา ศึกษาจากการเขียน AAR (After Action Review) พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีประโยชน์ ตรงตามทีนิสิตต้องการ และนิสิตสามารถนำเทคนิคที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตต่อไป

3. นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาได้รับการกระตุ้น เกิดความตระหนัก ในบทบาทวิชาชีพครู เห็นคุณค่าในวิชาชีพและเกิดจิตวิญญาณความเป็นครู ดังที่นิสิตได้เขียน ในบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ ดังนี้

“กิจกรรมในวันนี้ ให้ประโยชน์กับเรามาก กิจกรรมสนุก ได้ประโยชน์ ทำให้มองเห็น บางสิ่งบางอย่างในการที่จะไปเป็นครูของตนเองที่มองข้ามไป เริ่มแรกนั่งสมาธิทำให้จิตใจสงบ อยู่กับตนเองมากขึ้น ส่วนกิจกรรมการเดินทักทายกับคนที่ไม่รู้จัก แต่เรากล้ายิ้มทักทายได้ สอนให้ เรามองภาพออกว่า เมื่อเราออกไปเป็นครู เราจะปฏิบัติตัวอย่างไร” (นิสิตคนที่ 1 งานเขียนอิสระ Free writing)

“กิจกรรมในวันนี้ช่วยเสริมสร้างความเป็นครูในทุกๆ ด้าน ทั้งในด้านการจัดการเรียน การสอนให้มีความน่าสนใจ การประพฤติปฏิบัติตน การเตรียมความพร้อมก่อนการสอน และ โดยเฉพาะในด้านปลูกจิตสำนึกความเป็นครู ครูที่เป็นแรงบันดาลใจ ให้อยากเป็นครูที่ดี แน่ใจว่า ทุกๆ คน จะต้องมีความรักและเคารพ ดังนั้น เมื่อออกมาแนะนำเสนอหรือสื่อที่ออกมา ทุกอย่าง ล้วนออกมาจากความรักความเคารพ สิ่งนี้ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นอยากให้เราได้มีโอกาสเป็นครูที่ดี ในดวงใจของศิษย์ในวันหนึ่งให้ได้” (นิสิตคนที่ 2 งานเขียนอิสระ Free writing)

“จากกิจกรรมที่ได้รับในวันนี้ ทำให้เกิดความมั่นใจที่จะไปเป็นครูฝึกสอนเพิ่มมากขึ้น ได้รับข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ทั้งจากเพื่อนและอาจารย์” (นิสิตคนที่ 3 งานเขียนอิสระ Free writing)

“กิจกรรมในวันนี้ช่วยให้ระลึกถึงคุณครูที่เคยสอนและที่ทำให้เรามีทุกวันนี้ได้และทำให้ เราอยากเป็นครูเพื่ออะไร และเราจะทำอะไรให้กับนักเรียนเขาได้รับความรู้ และสนุกกับการเรียน ได้วิธีการสร้างห้องเรียนให้น่าเรียน และเหมาะกับการจัดการเรียนรู้อายุในศตวรรษที่ 21 และยังสามารถ ปลูกจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู และการปฏิบัติตนของครูที่ดีด้วย” (นิสิตคนที่ 4 งานเขียนอิสระ Free writing)

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัย เรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู 2) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 3) เพื่อทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การดำเนินการวิจัย ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสารเพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู นำมาเป็นสารสนเทศสำคัญประกอบการตัดสินใจร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 2) การพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผลการประเมินตรวจสอบ และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และคณาจารย์ที่รับผิดชอบด้านการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิต เป็นสาระสำคัญในการปรับปรุงรูปแบบเพื่อให้มีความเหมาะสม ยืดหยุ่น สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้กับสถาบันผลิตครูอื่นๆ ที่มีความแตกต่างกันตามบริบท 3) การทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการทดลองนำกิจกรรมในรูปแบบมาทดลองใช้กับนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังจะออกฝึกประสบการณ์จำนวน 160 คน เพื่อดูแนวโน้ม และความเป็นไปได้ในการใช้กิจกรรมในรูปแบบฯ ตลอดจนรับฟังเสียงสะท้อนของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ผลจากการวิจัยเอกสาร พบว่า

1.1 คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 และกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผลการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย มาตรฐาน และ

สมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยใช้กรอบการพัฒนานาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ และตามทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ พบว่ากรอบแนวคิดของการพัฒนานาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21st Century) ที่เสนอโดย Partnership for 21st Century Skills ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21 คำนี้ถึง 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา แบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความรู้ในสาขา วิชาเอก และ ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ส่วนด้านที่ 2 ผลลัพธ์การเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 แบ่งออกเป็น 9 ประเด็นย่อย ได้แก่ ผู้ประสานงานที่ดี ผู้มีความยืดหยุ่นและสามารถ ปรับตัวได้ ผู้สื่อสารที่ดี ผู้มีความรู้และใช้เทคโนโลยี มีความรอบรู้เท่าทันโลก นักคิดวิเคราะห์ นักแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเรื่องการเงิน

จากการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เน้นความสำคัญที่ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา ซึ่งรวมเทคนิควิธีสอน การรู้จักความแตกต่าง ระหว่างผู้เรียน นอกจากนี้ ยังต้องเน้นทักษะจำเป็นของครูด้านอื่นๆ เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่สังคมโลก

ผลที่ได้จากการสังเคราะห์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กรอบแนวคิด ของการพัฒนานาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 และ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขา ครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ มาเป็นแนวทางในการจัดกลุ่มคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ได้ 3 ด้านหลัก ได้แก่

1.1.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ประกอบด้วย

- 1) มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา
- 2) มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย
- 3) มีทักษะการคำนวณ
- 4) มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
- 5) รู้จักและเข้าใจผู้เรียน
- 6) มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอน กิจกรรม

และการประเมินผล ที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

1.1.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู

- 1) เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์
- 2) มีสัมพันธที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็นที่มิได้
- 3) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

- 4) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- 5) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู
- 6) เป็นผู้มีความประพฤติดีทางวิชาการ
- 7) ปฏิบัติตามนโยบาย ของหน่วยงาน

1.1.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

- 1) มีความสามารถด้านการใช้ภาษา/การสื่อสาร
- 2) เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม
- 3) เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัยทันเหตุการณ์
- 4) มีความคิด และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 5) มีความสามารถในการบริหารจัดการ

1.2 การศึกษาเพื่อทบทวนกระบวนการจัดประสบการณ์ของสถาบันผลิตที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ว่ามีความสอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของนิสิตครูให้เป็นครูในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาเอกสาร คู่มือที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนและกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูของสถาบันผลิตครูของประเทศไทย พบว่า การจัดประสบการณ์วิชาชีพจะแบ่งออกเป็นสอง ส่วนหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในด้านวิชาการ และการเตรียมความพร้อมในด้านวิชาชีพ สำหรับการเตรียมความพร้อมด้านวิชาการจะถูกกำหนดอยู่ในโครงสร้างรายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตร ทั้งวิชาเอก วิชาชีพครูบังคับ และวิชาชีพครูเลือก โดยมีมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิต ให้เป็นไปตามผลลัพธ์ (Learning outcome) ของหลักสูตร ในส่วนของวิชาชีพครู มีลักษณะของการจัดโครงการหรือกิจกรรม เพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมทักษะ ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือใช้อัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันในการกำหนด เป้าหมายของการผลิตบัณฑิต วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมสำหรับนิสิตในแต่ละชั้นปี จะส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้รอบด้านเกี่ยวกับเรื่องของวิชาชีพ ก่อนจะเพิ่มความเฉพาะเจาะลึกในทักษะ หรือคุณลักษณะแต่ละด้านที่ต้องการส่งเสริมตามลำดับ จนก่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่แต่ละสถาบันตั้งเป้าหมายไว้ สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรม/โครงการมีทั้งการบรรยาย การฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติจริง โดยจัดระดับความซับซ้อนของมวลประสบการณ์จากประสบการณ์ที่มีความซับซ้อนจากน้อยไปมาก ตามชั้นปีที่สูงขึ้น

ในส่วนของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างด้านวิชาชีพจัดให้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 โดยเฉพาะในชั้นปีที่ 5 ก่อนการออกฝึกประสบการณ์ในบริบทจริง สถาบันผลิตจะจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์ คือ โครงการปฐมนิเทศนิสิต (ก่อนออกฝึก

ประสบการณ์) โครงการมัชฌิมนิเทศ (ระหว่างออกฝึกประสบการณ์) และ โครงการปัจฉิมนิเทศ (หลังฝึกประสบการณ์) ซึ่งการส่งเสริมคุณลักษณะครูของนิสิตในแต่ละระยะจะทำในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.2.1 โครงการปฐมนิเทศนิตก่อนออกฝึกประสบการณ์ เป็นการสร้างความเข้าใจแก่นิสิต และ/หรือผู้เกี่ยวข้อง อาทิ อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง ผู้บริหาร เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติ และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ก่อนที่นิสิตจะไปปฏิบัติในโรงเรียน

1.2.2 โครงการมัชฌิมนิเทศ เป็นช่วงของการประชุมและเสวนาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่นิสิตพบ เพื่อหาทางแก้ไข ก่อนไปฝึกฯ ต่อ ตลอดจนเป็นช่วงที่จัดเสริมความรู้หรือทักษะที่จำเป็นตามที่นิสิตต้องการหรือยังขาดเมื่อลงไปปฏิบัติจริง

1.2.3 โครงการปัจฉิมนิเทศเป็นช่วงนิสิตได้สะท้อนประสบการณ์ ที่ได้ไปเผชิญ อานำเสนอในรูปแบบนำเสนอปากเปล่า (oral presentation) หรือการจัดป้ายนิทรรศการ

สำหรับการประเมินผลการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน ได้แก่ อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง และผู้บริหารสถานศึกษา หรือฝ่ายวิชาการที่ได้รับมอบหมายให้ประเมินผลนิสิตที่นิตออกฝึกประสบการณ์ฯ ในโรงเรียนนั้นๆ โดยสัดส่วนการประเมินจะเน้นประเมินด้านการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติตนของนิสิตฝึกประสบการณ์ฯ และในตอนท้ายนิสิตต้องเสนอรายงานการวิจัยในชั้นเรียนต่อสถาบันผลิตเพื่อประเมินให้ผลการศึกษาในตอนสุดท้าย

2. ผลการพัฒนาแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

2.1 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่สร้างคือ รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม และการวัดและประเมินผล

2.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พิจารณายกร่างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการพิจารณา พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าในภาพรวมรูปแบบฯ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ได้แก่

1) ให้เพิ่มในเรื่องของคุณค่าวิชาชีพครู ซึ่งเป็นแก่นของการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากด้านใน คนจะเป็นครู จะต้องเห็นคุณค่าในวิชาชีพ และเกิดการพัฒนาระดับจิตวิญญาณ

2)ให้นำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์มาในกรอบแนวคิด

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่สร้างคือ รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 5 องค์ประกอบ คือ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ และการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตในแต่ละชั้นปี ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/ กิจกรรม และการประเมินผล

ความเป็นมาของรูปแบบ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง "ครู" ได้รับความท้าทายที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาตน และคนในชาติให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และแข่งขัน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้อาณาเขตของชาติเป็นคนดีมีคุณภาพ ดำรงอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างมีความสุขในสังคมหลากหลายวัฒนธรรม ฉะนั้นคนจะเป็นครู ต้องได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 พัฒนารูปแบบพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของเดวิด โกลด์บ โดยสรุปเป็นการจัดประสบการณ์ให้นิสิตได้เผชิญ ผ่านกระบวนการไตร่ตรอง สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ เกิดเป็นหลักการสำหรับตนเองนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติของตนเอง ทั้งนี้การพัฒนานิสิตในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาแบบรอบด้าน ตามทฤษฎีการพัฒนานักศึกษาของชีกเกอร์ริงและไรเซอร์ (Chickering and Reisser, 1993) หรือ Seven vectors การพัฒนานิสิตทั้ง 7 ด้าน เป็นที่ยอมรับในวงการสำหรับนักพัฒนานิสิตนักศึกษา ว่าเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนานิสิตในระดับอุดมศึกษา ที่ครอบคลุมทั้งทักษะทางปัญญา จิตใจ และสังคม จนก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ / เอกลักษณะเฉพาะตน การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูสำหรับนิสิต หากจะได้รับความสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจาก 3 ฝ่ายได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ และนิสิตครู ดังนั้นเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ของการผสมผสานความร่วมมือ จึงได้นำแนวคิด

ทฤษฎีทวิปริทัศน์และแนวคิดพื้นที่ที่สาม (Hybridity Theory and Third space concept) ของ บาบ่า (Bhabha, 1994) ประยุกต์ใช้สำหรับกระบวนการผลิตครูโดย ไชเนอร์ (Zeichner, 2010) การทำงานร่วมกันของ 3 ฝ่าย จะทำบทบาทหน้าที่ของตนในลักษณะของการส่งเสริม สนับสนุน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในงานวิจัยนี้ เรียกลักษณะการผสมผสานความร่วมมือนี้ว่า Supportive system หรือ ระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงาน กระบวนการหรือกิจกรรมทั้งการจัดประสบการณ์วิชาชีพและการผสมผสานความร่วมมือของทั้ง 3 ฝ่าย ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานสอดคล้องและลื่นไหล ตลอดจนสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการ จัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้มีการเปิดใจ ยอมรับและรับฟังความเห็นของ ผู้อื่น ลดช่องว่างความแตกต่างระหว่างบุคคล คือลดอัตตา หรือความเชื่อมั่นถ้อยมั่นในตนเอง เพื่อร่วมกันเรียนรู้ หรือแสวงหาความรู้ใหม่ร่วมกัน

หลักการของรูปแบบ

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู ในศตวรรษที่ 21 มุ่งจัดประสบการณ์วิชาชีพ ที่จัดให้กับนิสิตตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในหลักสูตร ผลิตครู 5 ปี โดยแบ่งระยะสำหรับการจัดประสบการณ์ออกเป็น 3 ระยะได้แก่ เตรียมความพร้อม ก่อนออกฝึกประสบการณ์ ระหว่างออกฝึกประสบการณ์ และระยะหลังจากการฝึกประสบการณ์ โดยแต่ละระยะจัดกิจกรรมเพื่อสอดคล้องกับการเสริมสร้างคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านสังคมพหุวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของ 3 ฝ่าย คือ สถาบันผลิต นิสิตครู โรงเรียนร่วม พัฒนาริวิชาชีพ และนิสิตครู

วัตถุประสงค์ มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา
2. ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู
3. ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ขั้นตอน เป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม และการประเมินผล มีรายละเอียด ที่จัดสำหรับนิสิตในแต่ละชั้นปี ดังนี้

ตาราง 17 แสดงการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู
ในศตวรรษที่ 21

	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5
ขั้นตอน	Professional Knowledge (PK)	School Experience 1 (SE1)	School Experience 2 (SE2)	Field Experience (FE)	Professional Preparation (PP)
เป้าหมาย	รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน	ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ	สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ	เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ	เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู
โครงการ/กิจกรรม	1. รู้จักวิชาชีพครูวิชาชีพ 2. ประสบการณ์ในโรงเรียน 1 (observation)	1. ประสบการณ์ในโรงเรียน 2 (ผู้ช่วยครู) 2. กิจกรรมครูอาสา	1. สัมมนาสะท้อนประสบการณ์ "ครูคุณภาพ" ศ.21 2. ค่ายครู	เรียนรู้จากครูวิชาชีพ (บทบาทครูผู้ช่วย)	ช่วงที่ 1 ก่อนออกฝึกประสบการณ์ 1. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 1.1 เสริมสร้างความมั่นใจในวิชาการ (อบรมการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยในชั้นเรียน) 1.2 ปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู (ด้านวิชาชีพ) ช่วงที่ 2 ระหว่างฝึกประสบการณ์ โครงการมัชฌิมนิเทศ (เสวนาปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ต้องการเติมเต็ม) ช่วงที่ 3 หลังการฝึกประสบการณ์ โครงการปัจฉิมนิเทศ สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพนิสิตครู (ถอดบทเรียน)
การประเมินผล	1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพครู (ประเมินโดยสถาบันผลิต) 2. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ / ความเข้าใจบทบาทครู	1. ความรู้และความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2. พฤติกรรมการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน (ประเมินโดยครูพี่เลี้ยง)	1. ทักษะปฏิบัติในการวางแผน และจัดการเรียนรู้ (ครูพี่เลี้ยง) 2. ประเมินตนเองด้านความพร้อมในความรู้ / ความสามารถ	1. พฤติกรรมการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน (ครูพี่เลี้ยง) 2. ทักษะปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ (ครูพี่เลี้ยง +	ก่อนออกฝึกฯ 1. ความพร้อมด้านวิชาการ 1.1 ผลการงานจากกรอบการทำวิจัยในชั้นเรียน 1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ 2. ความพร้อมด้านจิตใจ (จิตวิญญาณความเป็นครู) 3. ประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน

ตาราง 17 (ต่อ)

	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 5
ขั้นตอน	Professional Knowledge (PK)	School Experience 1 (SE1)	School Experience 2 (SE2)	Field Experience (FE)	Professional Preparation (PP)
(Reflective Self - Assessment)	3. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ/ความตระหนักในบทบาทครู	3. ประเมินตนเองด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาชีพ/ความตระหนักในบทบาทครู	ในการปฏิบัติงาน (เพื่อนนิสิต)	อาจารย์ (นิเทศก์) 3. ประเมินตนเองเกี่ยวกับความพร้อมด้านความรู้/ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน (Reflective Self - Assessment)	3.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 3.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู 3.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างฝึกฯ 1. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา 2. ความสามารถในการประยุกต์ทฤษฎีไปใช้ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน หลังการฝึกฯ 1. สรุปถอดบทเรียนจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 2. ประเมินเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน (ครูที่เลี้ยง + อาจารย์นิเทศ + นิสิตครู) 2.1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา 2.2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู 2.3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสม ของรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

2.2.1 ผลการประเมินความเหมาะสม ของรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เชี่ยวชาญ 8 คน

ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ ในภาพรวมเห็นว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (Md. = 4.54) โดยประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันสูงสุด ลำดับ

ที่ 1 ได้แก่ ประเด็นโครงสร้างของรูปแบบครอบคลุมสาระที่จำเป็นในการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 (ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ (Md. = 4.80) ลำดับที่ 2 ได้แก่ ประเด็นเหตุผลและความจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ (Md. = 4.75)

2.2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริม

คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่รับผิดชอบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู จาก 6 สถาบันในภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 89 คน โดยใช้แบบประเมินแบบประมาณค่า 5 ระดับ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีความเห็นว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้สำหรับสถาบันอื่นๆ คือการปรับรูปแบบกิจกรรมกับระยะเวลาที่สามารถยืดหยุ่นได้ และการฝึกอบรมให้กับคณาจารย์มีความรู้ความสามารถสำหรับจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดปัญญาศึกษา

3. ผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กับนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ชั้นปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 160 คน ผลสรุปมี ดังนี้

3.1 ผลการจัดกิจกรรมตามแนวคิดปัญญาศึกษาที่นำไปทดลองใช้ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม รายละเอียดของการจัดกิจกรรม และผลลัพธ์จากกิจกรรม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กิจกรรม: เช็กอิน (check in)

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: กิจกรรมเช็กอิน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจ คลายความกังวล เป็นการเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: สภาพบรรยากาศสงบ นิสิตผ่อนคลาย และพร้อมที่จะเรียนรู้

สรุปได้ว่ากิจกรรม check in จัดเพื่อมุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนการทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในพื้นที่ที่รู้สึกผ่อนคลาย และสบาย การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 กิจกรรม: เดินสัมผัส

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม:

เพื่อสร้างความคุ้นชินกับพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีทั้งคนที่เรารู้จักและไม่รู้จัก นิสิตเรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) มาเผชิญประสบการณ์ใหม่ๆ

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: จากกิจกรรมสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมเดินสัมผัสทำให้นิสิตกล้าที่จะเปิดใจ ออกจากพื้นที่ปลอดภัย เข้าไปในพื้นที่ใหม่สำหรับการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้น นอกเหนือไปจากความคุ้นชินเดิม การประยุกต์ใช้ในการไปฝึกประสบการณ์นิสิตต้องเจอบริบทใหม่ คนใหม่ๆ ที่ไม่คุ้นเคย หากต้องเข้าอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคยนั้น นิสิตจะค่อยๆ เข้าไปสร้างความคุ้นเคยอย่างอ่อนน้อม ถ่อมตน

ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรม: ทบทวนมอง สะท้อนตนเอง

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: เพื่อวิเคราะห์และประเมินตนเอง โดยไม่มีอคติ และไม่ลดคุณค่าของตนเอง

ผลลัพธ์จากกิจกรรม:

จากกิจกรรมที่ให้นิสิตประเมินความพร้อมของตนเอง ทำให้นิสิตได้รับรู้ระดับความพร้อมของตนเองก่อนที่จะออกฝึกประสบการณ์ นิสิตวิเคราะห์ความพร้อมของตนเองได้ว่า ยังบกพร่องอะไร ยังต้องเติมในส่วนใด เพื่อให้นิสิตได้กลับไปเติมเต็มส่วนที่ยังประเมินว่าตนเองยังขาด ยังไม่พร้อม และให้นิสิตที่พร้อมไปทบทวนให้เกิดความแม่นยำเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 กิจกรรม: วาดภาพ “ครูที่ฉันประทับใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้นิสิตอยากเป็นครูที่ดี”

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: ทบทวนสะท้อนจากประสบการณ์ครูของครู การมีครูที่เป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจที่จะไปเป็นครู

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตเกิดแรงบันดาลใจที่จะเป็นครูจากครูของนิสิต และจากการที่นิสิตได้มีประสบการณ์ตรงกับตนเอง กิจกรรม วาดภาพ “ครูที่ฉันประทับใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้นิสิตอยากเป็นครูที่ดี” มีจุดมุ่งหมายให้นิสิตทบทวนเรื่องราวเกี่ยวกับครูของนิสิต ที่เป็นแรงบันดาลใจในการเป็นครูของนิสิต เป็นต้นแบบของนิสิต จากการสะท้อนภาพที่นิสิตได้วาด มีทั้งการเป็นครูเพราะได้แรงบันดาลใจทางบวก กับการเป็นครูเพราะผ่านประสบการณ์ที่ไม่ดีมาด้วยตนเอง จึงใช้พลังเหล่านั้นผลักดันตนเองเพื่อเป็นครูที่ดีในอนาคต

ขั้นตอนที่ 5 กิจกรรม: วาดภาพ "ห้องเรียนที่เราอยากสอน"

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: เพื่อให้นิสิตรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ยอมรับและรับฟังผู้อื่น จนได้ผลงานที่สะท้อนความคิดร่วมกันในภาพของห้องเรียนที่นิสิตสามารถปรับนำไปใช้ในเวลาที่นิสิตออกฝึกประสบการณ์

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตสะท้อนภาพห้องเรียนทั้งที่เป็นภาพตามจินตนาการ และสามารถปรับประยุกต์ได้หากในบริบทจริง นิสิตไม่พบสภาพห้องเรียนที่เป็นไปตามที่นิสิตวางแผนไว้ ช่วยให้นิสิตได้ทบทวนเรื่องกระบวนการ และวิธีการจัดการเรียนรู้ การจัดการในชั้นเรียน ซึ่งอาจมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่เป็นจริง นิสิตสามารถคิด วิเคราะห์ และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามและละบริบท

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม โดยกิจกรรมการเขียนอิสระ (Free writing)

จุดมุ่งหมายของกิจกรรม: เพื่อให้นิสิตได้ทบทวนและสะท้อนสิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้ เป็นการตกผลึกความคิด เกิดเป็นบทสรุปของการเรียนรู้

ผลลัพธ์จากกิจกรรม: นิสิตได้เรียนรู้ และตระหนักในคุณค่าของความเป็นครู บทบาทที่สำคัญในวิชาชีพ จากการสังเคราะห์ผลงานการเขียนอิสระของนิสิต ผู้วิจัยพบคำสำคัญที่นิสิตได้สะท้อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตรู้ ตระหนัก เห็นคุณค่าในวิชาชีพ และเกิดการจุดประกาย เป็นแรงบันดาลใจ ให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครู ตัวอย่างคำที่นิสิตได้สะท้อนออกจากการจัดกิจกรรม และจำนวนนิสิตที่สะท้อนคำนั้นซ้ำๆ กัน อาทิ อยากรับผิดชอบ / ครูดีในดวงใจ / แรงบันดาลใจ มีพลัง / ความพร้อม / มั่นใจ / จิตวิญญาณแห่งความเป็นครู / มีสติ / ฝึกจิต / สมาธิ / ปลุก/กระตุ้นจิตวิญญาณ / ความเป็นครู / คุณค่าของความเป็นครู / รักในวิชาชีพครู / ศรัทธา / มีใจ ทำจากใจ ทำด้วยใจ / ใจสำคัญ / มีความสุข / รู้สึกดี / อิ่มใจ / ต้นแบบ / แบบอย่างที่ดี เป็นต้น

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา

นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมากทุกรายการที่ประเมิน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีเทคนิคที่น่าสนใจ รองลงมาคือเนื้อหาสอดคล้องกับหัวข้อ และต่ำที่สุดคือ เนื้อหาเหมาะสมกับระยะเวลา จากผลการประเมินความพึงพอใจ และการเขียน AAR (After Action Review) พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีประโยชน์ ตรงตามที่นิสิตต้องการ และนิสิตสามารถนำเทคนิคที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ขององค์กร สถาบัน ผลิตครู และตามทัศนะนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ พบว่า ได้คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 (Professionalism in Teaching for the 21st Century) ที่เสนอโดย Partnership for 21st Century Skills (2002) ของสหรัฐอเมริกาที่มีความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาคนและครูในศตวรรษที่ 21 โดยสรุปทิศทางการพัฒนาจะให้ความสำคัญใน 2 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา ที่ประกอบประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ ความรู้ในสาขาวิชาเอก และ ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ในส่วน ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะแบ่งออกเป็น 9 ข้อย่อย ได้แก่ ผู้ประสานงานที่ดี ผู้มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวได้ ผู้สื่อสารที่ดี ผู้มีความรู้และใช้เทคโนโลยี มีความรอบรู้เท่าทันโลก นักคิดวิเคราะห์ นักแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเรื่องการเงิน และในบริบทของประเทศไทย มีการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาครูเช่นกัน ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ (2554) เรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี) โดยได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ 6 ด้าน ที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) พ.ศ. 2552 เพื่อให้คุณภาพของบัณฑิตในแต่ละสถาบันมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ในทัศนะของนักวิชาการศึกษาทั้งในและต่างประเทศที่กล่าวถึงคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 พบว่า นอกจากจะให้ความสำคัญกับด้านความรู้ความสามารถเฉพาะสาขาวิชา และ ด้านการปฏิบัติตน แล้วทักษะด้านสังคมยังเป็นอีกหนึ่งทักษะที่คนในศตวรรษที่ 21 ต้องถูกปลูกฝังเพื่อให้สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสันติสุข มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านชีวิตและการทำงาน ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันสูงในอนาคต (Roy Singh, Raja, 1991; Engauge, 2003; Bernie Trilling, 2008) การพัฒนามิติด้านจิตวิญญาณ เชื่อว่าจะเป็นแรงสืมนำสังคมเข้าไว้ด้วยกัน (ประเวศ วะสี, 2550, หน้า 93) ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังคุณลักษณะครูในอนาคตของประเทศสิงคโปร์ จึงให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าในวิชาชีพ (value) ให้เกิดกับคนที่จะไปเป็นครูในอนาคต ในปี ค.ศ. 2009 สถาบันผลิตครูของประเทศสิงคโปร์ หรือ National Institute of Education: NIE จึงได้พัฒนารูปแบบที่ชื่อว่า "A Teacher Education Model for the 21st Century" มาใช้ในกระบวนการผลิตครู เพื่อให้บัณฑิตออกไปเป็นกำลังสำคัญ ของการพัฒนา

คนของประเทศให้เกิดคุณภาพเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 สำหรับประเทศไทย เข้าสู่ยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) มีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนา "ครู" อย่างเป็นรูปธรรม เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า เป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 พบว่าได้องค์ประกอบของรูปแบบ คือ ความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ และการจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในด้านจัดประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 มีกิจกรรมในการพัฒนานิสิตแต่ละชั้นปี คือ ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน (Professional Knowledge) ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ (School Experience 1) ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ (School Experience 2) ชั้นปีที่ 4 เวียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ (Field Experience) ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการ และปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู (Professional Preparation)

ในระหว่างศึกษาเพื่อสังเคราะห์กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันผลิตครูทั้งในและต่างประเทศ เพื่อการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยพบประเด็นเพิ่มเติม จึงขอเสนอรายละเอียด ประเด็นที่ค้นพบ ดังนี้

2.1 ประเด็นความสอดคล้อง

2.1.1 ประสบการณ์ที่จัดให้กับนิสิตในรูปแบบของกิจกรรม/โครงการเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ของแต่ละสถาบัน มีทั้งที่จัดโดยส่วนกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัย คณะต้นสังกัด และหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2.1.2 การส่งเสริมคุณลักษณะด้านวิชาการ จะเป็นบทบาทความรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตร ที่นิสิตจะต้องบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ภายใต้กรอบมาตรฐานที่กำหนด ในส่วนที่เป็นการส่งเสริมคุณลักษณะด้านวิชาชีพ การสร้างจิตสำนึก และจิตวิญญาณความเป็นครู ส่วนหนึ่งจะปรากฏในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ทั้งที่เป็นวิชาชีพครูบังคับ และวิชาชีพครูเลือก โดยลักษณะกิจกรรมจะจัดเป็นงานที่รับผิดชอบมอบหมายให้ปฏิบัติเพิ่มเติม เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผล การเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ ในบทบาทของหน่วยที่รับผิดชอบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

จะมีโครงสร้างกิจกรรมหลักที่ จัดให้แก่นิสิตที่จะออกฝึกประสบการณ์ โดยมีโครงการหลัก 3 โครงการ ได้แก่ โครงการปฐมนิเทศนิสิตก่อนออกฝึกประสบการณ์ โครงการมัชฌิมนิเทศนิสิตระหว่างออกฝึกประสบการณ์ และโครงการปัจฉิมนิเทศ นิสิตหลังเสร็จสิ้นการออกฝึกประสบการณ์

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รักชนก ไสยาพิศ (2554) ที่พบว่ารูปแบบการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนิสิตสาขาการจัดการท่องเที่ยวมุ่งพัฒนานิสิตให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ตลอดจนมีความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในด้านการเตรียมความพร้อม มีการเตรียมความพร้อมในคุณสมบัติ 3 ด้าน ได้แก่ คุณสมบัติด้านทัศนคติ คุณสมบัติด้านลักษณะนิสัย และคุณสมบัติด้านความรู้และทักษะ โดยขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะมีทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน นอกจากนี้ วรณทิพา รอดแรงคำ และภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2550) ได้กล่าวว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตต้องมีผู้คอยสังเกต ให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการสอน ตลอดระยะเวลาที่ทำการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอยู่ในโรงเรียน และผู้ที่ทำหน้าที่นี้ในโรงเรียนคืออาจารย์ที่เลี้ยง เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการช่วยให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย ทั้งส่งเสริมพัฒนาด้านความสามารถด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ และมีความคิดริเริ่ม นอกจากนี้ยังมีอาจารย์นิเทศก์ทำหน้าที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เนื่องจากเป็นผู้ที่สถาบันผลิตครูมอบหมายให้เป็นตัวแทนทำหน้าที่ร่วมกับโรงเรียน อาทิ การชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ นโยบายเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตลอดจนการดูแลนิสิต นิเทศให้คำปรึกษา ช่วยเหลือให้มีพัฒนาการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และสามารถเป็นครูที่ดี มีสมรรถภาพของครู โดยครบถ้วน ภายหลังจากการฝึกประสบการณ์ ฝึกยังมีหน้าที่ในการติดตามประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้วย

2.1.3 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการฝึกประสบการณ์ของนิสิต หลังจากสิ้นสุดการออกฝึกประสบการณ์ บทบาทการประเมินหลักจะมอบให้กับครูที่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ โดยมีมิติการประเมิน 2 ด้าน คือ ด้านวิชาการ และด้านพฤติกรรมกรปฏิบัติตน สอดคล้องกับ นิคม ตังคะพิภพ (2543) ได้เสนอรูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบใน 3 มิติ ได้แก่ มิติสมรรถนะวิชาชีพ ประกอบด้วยภารกิจ 6 ด้าน ได้แก่ งานสอน งานธุรการ งานกิจการนักเรียน งานให้คำปรึกษานักเรียน งานพัฒนาสังคม และงานพัฒนาตนเอง มิติบทบาท จะเริ่มต้นตั้งแต่นิสิตเริ่มเข้าสู่โรงเรียนจนสิ้นสุดการฝึกประสบการณ์ โดยบทบาทที่นิสิตต้องปฏิบัติจากความซับซ้อนน้อยไปสู่ภารกิจที่มีความซับซ้อนมาก ได้แก่ บทบาทผู้ช่วยครู บทบาทครูผู้ช่วย บทบาทครู และบทบาทพัฒนาวิชาชีพ มิติด้านบทบาท

จะจัดในลักษณะชุดของประสบการณ์ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มิติประเมิน เป็นกระบวนการเชิงระบบในการกำหนดค่าน้ำหนักของผู้ทำการประเมิน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ระบบการเตรียมสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และตัดสินใจผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ สอดคล้องกับ ระบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยวิสคอนซิล-เมดิสัน ประเทศสหรัฐอเมริกา (2011) ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการฝึกประสบการณ์ ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์จากสถาบันผลิต (University supervisor) อาจารย์ที่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกประสบการณ์ (Cooperating Teacher) และ นิสิตครู (Student Teacher) โดยมีกระบวนการประเมินแบบต่อเนื่องโดยจะให้ความสำคัญกับ ด้านการจัดการเรียนการสอน ในสาขาวิชาเฉพาะด้านพัฒนาการของนิสิต วิเคราะห์หาจุดแข็งจุดอ่อนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการฝึกประสบการณ์ ก่อนจะตัดสินใจผลการออกฝึกประสบการณ์ ทั้งนี้ การประเมินจะประเมินตามตัวชี้วัดมาตรฐานการปฏิบัติสำหรับนิสิตครู (Teacher Education Standards and Performance Indicators) ซึ่งใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.2 ประเด็นความแตกต่างของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

2.2.1 ในสถาบันผลิตครูของต่างประเทศ จะจัดประสบการณ์ให้นิสิตครูไปออกไปฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนทั้งที่เป็นโรงเรียนสังกัดของรัฐบาล และเอกชน ให้นิสิตมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา การจัดการศึกษามีทั้ง การจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาพิเศษ ตลอดจนให้นิสิตได้มีโอกาสเลือกที่จะไปฝึกประสบการณ์เพิ่มเติมในสิ่งที่นิสิตมีความสนใจ หรือสิ่งที่นิสิตเห็นสมควรนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการวิจัยในการศึกษาต่อยอดของนิสิตในระดับที่สูงขึ้น

2.2.2 ความร่วมมือในรูปแบบต่างฝ่ายต่างเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในประเทศฟินแลนด์นิสิตที่ออกไปฝึกสอนนอกจากจะปฏิบัติหน้าที่สอนร่วมกับครูที่เลี้ยง และสอนร่วมกับเพื่อนนิสิต แล้ว โรงเรียนที่นิสิตออกไปฝึกสอนยังจัดโครงการพิเศษ อาทิ การบรรยาย หรือการสัมมนา และการสอนงานในโรงเรียนให้แก่นิสิตที่ออกไปฝึกสอนทุกคน เพราะเมื่อนิสิตมีความเข้มในวิชาการ และมีคุณลักษณะของการเป็นครูที่ดี คุณภาพของการจัดการศึกษาก็จะลงไปสู่นักเรียนที่นิสิตสอนด้วย ในมหาวิทยาลัยวิสคอนซิล ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการศึกษาบทบาทความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิชาชีพครูทั้ง 3 ฝ่าย อย่างเป็นระบบ นั่นคือการนำแนวคิดทวิปริทัศน์ และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม เป็นรูปแบบความร่วมมืออีกหนึ่งลักษณะ โดยลงศึกษาในพื้นที่แต่ละฝ่ายมีความเกี่ยวข้องที่เรียกว่า พื้นที่ที่สาม เป็นการเปิดพื้นที่ของการเรียนรู้ ลักษณะการผสมผสานความร่วมมือให้เกิดเป็นรูปธรรม สร้างบทบาทที่ชัดเจน และมีเป้าหมายเดียวกัน

คือการพัฒนาบัณฑิตครูให้เป็นครูที่มีคุณภาพ ความร่วมมือจะดำเนินการไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ คือ อาจารย์นิเทศก์จากสถาบันผลิต (University supervisor) และอาจารย์พี่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกประสบการณ์ (Cooperating Teacher) จะมาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณา ตัดสินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตว่าผ่านหรือไม่ผ่าน

2.2.3 การจัดประสบการณ์ให้กับนิสิต ของประเทศสิงคโปร์ อเมริกา และฟินแลนด์ เป็นลักษณะประสบการณ์ที่เน้นให้นิสิตเผชิญสถานการณ์ในบริบทจริง ตั้งแต่ชั้นปีแรกจนก่อนที่จะออกฝึกประสบการณ์จริงในชั้นปีสุดท้ายของการศึกษา โดยจัดประสบการณ์ที่มีความซับซ้อนจากน้อยไปมาก และเป็นประสบการณ์ที่จัดให้มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน มีการสะท้อนประสบการณ์ในรูปแบบของการสัมมนาประเด็นการฝึกประสบการณ์เป็นระยะ เช่น จัดประชุมสัมมนาบ่อย หรือมอบหมายการจัดนิทรรศการเสนอผลการฝึกประสบการณ์ในระยะต่างๆ และการประชุมสัมมนาในช่วงสุดท้ายหลังจากสิ้นสุดการฝึกประสบการณ์ ก่อนสรุปเป็นองค์ความรู้ หรือนำไปพัฒนาแนวทางของการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ข้อสังเกตจากผลการวิจัย และประเด็นศึกษาเพิ่มเติมของผู้วิจัย

ด้านการสังเคราะห์คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

การส่งเสริมคุณลักษณะครู ของสถาบันผลิตครูในแถบเอเชียจะเน้นในเรื่องของการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณค่าในวิชาชีพ (value) ที่เห็นอย่างชัดเจน คือ ประเทศสิงคโปร์ National Institute of Education: NIE ซึ่งให้ความสำคัญกับคุณค่าในวิชาชีพ เพื่อเป็นแกนสำหรับการพัฒนาผลิตบัณฑิตครูให้มีคุณภาพ โดย NIE ได้สร้างรูปแบบของการพัฒนาครู ชื่อว่า "A Teacher Education Model for the 21st Century" เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ในศตวรรษที่ 21 มาตั้งแต่ปี 2009 โดยมีพื้นฐานแนวคิดที่ว่า "Quality Teacher = Quality Education" (Goh Chor Boon, 2009)

2.4 ประเด็นค้นพบเพิ่มเติมที่ได้จากงานวิจัย

ในระหว่างการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยการสร้างจากทฤษฎีแนวคิด 4 ทฤษฎี แนวคิดตาม que แสดงรายละเอียดในรูปแบบฯ และการอธิบายความเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่นำมาพัฒนารูปแบบนั้น พบว่า การนำทฤษฎีทวิปริทัศน์ (Hybridity Theory) และแนวคิดการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม (Third space concept) ของ บาบ่า (Bhabha, 1994) และนำมาใช้ในทางการศึกษา และการฝึกหัดครู ในอเมริกา โดย Zeichner ในปี 2010 พบว่า เมื่อนำมาอธิบายขยายความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานร่วมกันของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู และนิสิตครู ที่จำเป็นต้องทำงาน หรือผสมผสานความร่วมมือกัน จากการศึกษาสังเคราะห์กระบวนการ

จัดประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งของประเทศไทย หรือต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่มีการทำงานร่วมกันของทั้ง 3 ฝ่ายนี้ จึงจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ แต่ลักษณะ วิธีการทำงาน หรือรูปแบบการผลานความร่วมมือ ยังไม่ได้ถูกนำเสนอในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานภายในของ 3 ฝ่ายนี้อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่มีการกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายไว้ในเอกสาร / คู่มือ เท่านั้น แต่เมื่องานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีทวิปริทัศน์ และการเรียนรู้พื้นที่ที่สาม ทำให้สามารถนำมาซึ่งการแสดงภาพ และอธิบายการทำงานได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การได้มาซึ่งสิ่งใหม่สำหรับงานวิจัยนี้ คือ Supportive system หรือระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งมีระบบการทำงาน มีการกำหนดบทบาทที่เกื้อหนุนกับการทำงานกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู มีการกำหนดเป้าหมายของการผลานความร่วมมือร่วมกัน (Statement of expectation) อย่างไรก็ตาม Supportive system หรือระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นเพียงสิ่งที่ผู้วิจัยได้ค้นพบระหว่างการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 จากการเชื่อมโยงด้วยการนำทฤษฎีทวิปริทัศน์ และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม มาศึกษาเพื่อลดช่องว่าง ความทับซ้อนของบทบาทหน้าที่ และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่เพิ่งริเริ่มนำมาใช้ในการศึกษานี้เท่านั้น แต่ข้อค้นพบใหม่ที่ได้นี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า หากจะมีการนำระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูไปใช้ให้เป็นเห็นรูปธรรม จะสามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนากระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จากพลังสามประสาน

3. ผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมการก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมการก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรม ให้กับนิสิตชั้นปีที่ 5ที่กำลังจะออกฝึกสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จำนวน 160 คน กิจกรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกจิตวิญญาณความเป็นครูให้กับนิสิต เป็นการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ซึ่งเป็นอีกส่วนที่สำคัญสำหรับการปรับตัว

ในสถานะใหม่และบริบทของโรงเรียนคือบริบทจริงที่นิสิตต้องออกไปเผชิญ มีผลจากการทดลองใช้กิจกรรม และข้อสังเกตเพิ่มเติมของผู้วิจัย มีดังนี้

3.1 ผลจากการทดลองใช้กิจกรรม พบว่านิสิตมีความพร้อมด้านจิตใจในการออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพมากขึ้น โดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์ตนเองในช่วงแรกของการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งนิสิต ยังประเมินตนเองว่ามีความพร้อมน้อย ยังมีความกังวล และกลัวการเปลี่ยนแปลงที่ตนเองกำลังจะเผชิญ แต่ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม สังเคราะห์งานเขียนอิสระของนิสิต พบว่านิสิตส่วนใหญ่ตระหนักในบทบาทหน้าที่ครูที่ดี และกิจกรรมได้สะท้อนถึงจิตวิญญาณความเป็นครูในตัวของนิสิตได้ถูกดึงออกมาโดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา จากคำที่นิสิตได้สะท้อนผ่านการเขียน และคัดเลือกออกมาแล้ว จะพบคำซ้ำๆ กัน อาทิ ความเป็นครู จิตวิญญาณ ความเป็นครู ปลูก/ปลุกจิตวิญญาณความพร้อม ครูที่ดี ศรัทธา ความพร้อม สมารถ จิตใจ ซึ่งคำต่างๆ เหล่านี้ ในกิจกรรมตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา เป็นการแสดงให้เห็นว่านิสิตเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และมีความพร้อมด้านจิตใจซึ่งเป็นไปตามจุดประสงค์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น

สำหรับการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดกิจกรรม พบว่าในภาพรวมนิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการได้เทคนิควิธี ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งนิสิตสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการออกฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนต่อไปได้

3.2 ข้อสังเกตเพิ่มเติมของผู้วิจัย จากผลการทดลองใช้กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดยใช้กระบวนการจัดกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษา เพื่อปลุกกระตุ้นจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่าในต่างประเทศ มีมหาวิทยาลัยนาโรปะ และมหาวิทยาลัยบราวน์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่จะเน้นพัฒนาบัณฑิตจากด้านใน หรือแม้แต่ใช้ในการพัฒนาคนที่เป็นครูอยู่แล้ว ได้เพิ่มพูนคุณค่าวิชาชีพโดยการพัฒนามิติด้านจิตวิญญาณ โดยผ่านกิจกรรมแนวจิตตปัญญาศึกษา ในรูปแบบของกิจกรรม หลักสูตร และการฝึกอบรม สำหรับในบริบทของประเทศไทย ของการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในวงการศึกษา พบว่า มีการริเริ่มนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาในด้านของผู้เรียน จนลงไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ อาทิ มหาวิทยาลัยมหิดล จนกลายเป็นเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา และอีกมากมายที่แตกแขนงขยายความรู้ โดยใช้แนวจิตตปัญญาศึกษาเป็นฐานคิดสำหรับการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพจากด้านใน หรือที่เรียกว่า มนุษย์ที่สมบูรณ (Humanize Education) โดยความร่วมมือของเครือข่ายยังคงวิจัยพัฒนา

กระบวนการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา การฝึกอบรมกระบวนการ และการวิจัย ในสาขาอื่นที่ต่อยอดความรู้เดิม เพื่อเป็นอีกข้อยืนยันในเชิงวิชาการว่าจิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ให้เวลาได้ใคร่ครวญ ตกผลึกทางความคิด ก่อนนำไปสู่การเกิดความเปลี่ยนแปลงระดับกระบวนการทัศน์

สำหรับงานวิจัยที่ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ งานวิจัยของ อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2546) ทำวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบ การเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการ หยั่งรู้ด้วยตนเองที่นำไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนสัตยาไส พบว่า รูปแบบดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเกิด การเปลี่ยนแปลงความคิดและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนปรากฏขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัย ของ สุวรรณ ชีวพฤษ์ และชากุล สินไชย (2551) ได้ศึกษาผลจากการนำโครงการศิลปะ สร้างสรรค์ดุลยภาพชีวิตภายใน (contemplative arts for mental equality) กับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลพบว่า โดยภาพรวมนักศึกษามีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ยอมรับตนเอง เห็นพฤติกรรมตนเองทั้งในสภาวะอารมณ์ปกติ และอารมณ์ที่แปรปรวน มีผลต่อการเข้าใจคนอื่น และเข้าใจโลกมากขึ้น ในงานวิจัยของ จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ได้ศึกษาการสอนจิตตปัญญา ศึกษา โดยบูรณาการในรายวิชาเทอร์โมไดนามิกส์ 1 และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ผู้เรียนได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเอง ในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับโลกทัศน์ การนิยามความสุข การนึกถึงคนรอบข้าง การนึกถึงสังคมและ สิ่งแวดล้อม การมีความรักความเมตตา ศีลลักษณะ ชัยนิกิจ (2553) ได้นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ไปใช้ในการศึกษาวิจัย เรื่องกระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียน การสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิตวิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ผลจาก การวิจัยพบว่านิสิตเกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อวิชาชีพ

3.3 ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้สังเกตแบบมีส่วนร่วม ได้สังเกตพบความเปลี่ยนแปลง นอกเหนือจากการที่นิสิตได้สะท้อนสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ นั่นคือการที่ผู้วิจัย พบว่า ทัศนคติ ที่เปลี่ยนแปลงไปของนิสิตจากเดิมที่นิสิตมีความคิดกับวิชาชีพไปในเชิงลบ ผ่านการร่วมกิจกรรม ด้วยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา นิสิตได้รับฟังเรื่องเล่าจากเพื่อนนิสิต ทำให้นิสิตเกิดการเปลี่ยน มุมมองในมุมมองของตนเองที่เปลี่ยนไป แสดงให้เห็นว่านอกจากการที่นิสิตจะเรียนรู้จากรื่องราวที่ตน ได้มีประสบการณ์ การที่ตนเองเผชิญมาแล้ว การได้รับฟังเรื่องเล่าอื่นๆ อย่างใคร่ครวญ มีสติอยู่กับ ปัจจุบันขณะ เมื่อเรื่องราวรอบตัวที่รับฟังนั้นผ่านเข้ามา ไปกระทบประสบการณ์เดิมที่นิสิต มี สามารถช่วยให้ นิสิตค่อยๆ ปรับมุมมอง และเปลี่ยนมุมมองของตนที่มีต่อวิชาชีพจากที่เป็นลบ

ค่อยๆ เปลี่ยนไปในเชิงบวกได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ (2553 หน้า 30) ที่กล่าวว่า ในกระบวนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดปัญญาศึกษา การใคร่ครวญ หรือ Contemplation ถือเป็น หัวใจสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การจัดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ ทบทวนและสะท้อนการเรียนรู้ต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ทั้งการแลกเปลี่ยนในวงสนทนา และการเขียนบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ สิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน คือ การก้าวพ้นตัวตน (transcendence) กล่าวคือ ผู้สอนพยายามสอดแทรกประสบการณ์ของการเข้าถึงปัญญาที่มีใช่ การคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล หากเป็นปัญญาของการรู้ด้วยใจ การรู้จากความว่าง ซึ่งเกิดขึ้น ในสภาวะที่ผ่อนคลาย ไม่คาดหวัง การรู้เช่นนี้นำมาซึ่งการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง เป็นปัญญา ที่เห็นความเชื่อมโยงของชีวิตและวิชา เมื่อเข้าใจตนเองก็จะเข้าใจผู้อื่นและสามารถเชื่อมโยงได้กับ วิชาชีพในการเป็นครูที่ดีขึ้น เกิดมุมมองใหม่ในการมองตนเองและโลกรอบตัว นอกจากนี้ การเรียนรู้ ผ่านเรื่องราวและประสบการณ์ของผู้อื่นรอบข้าง ช่วยให้เราได้เรียนรู้ และเกิดมุมมองใหม่ๆ ดังที่ ญัฐพิศ วงวิญญู (2552) กล่าวว่า การรับรู้หรือการรับฟังจากเสียงรอบข้าง จะช่วยให้เรารู้ตัว ได้มากขึ้น สะท้อนให้เราได้มองเห็นตัวเอง เสียงเหล่านี้ช่วยสะท้อนถึงโอกาสที่เราจะยอมรับและ ปรับเปลี่ยนตัวเองให้เกิดความสมดุลยิ่งขึ้น การรับรู้แล้วยอมรับ แล้วจึงเปิดโอกาสหรือเปิดใจ ให้กับเสียงอื่นๆ ที่ถูกกดข่มไว้ภายในให้ได้แสดงศักยภาพในชีวิตสมดุลจึงจะเกิดขึ้นจากภายใน แล้วดูสภาพภายนอกก็ค่อยๆ ตามมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรส่งเสริมการนำรูปแบบการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตครู โดยอาจนำไปเป็นแนวทางสำหรับการทบทวนกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว หรืออาจเห็นแง่มุมอื่น อันอาจเกิดจากบริบทที่แตกต่างกันกับพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ซึ่งจะเป็นผลดีสำหรับการนำเสนอเป็น นโยบายสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู กับบทบาทที่สำคัญของครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในการผลิต บัณฑิตให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะ สำหรับการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาและเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี ประกอบกับการวิจัยเอกสารด้านคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อดูแนวโน้ม ความเป็นไปได้ ที่จะพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์เพื่อเป็นข้อค้นพบหนึ่งในเชิงนโยบาย ยังมีได้ศึกษา ครอบคลุมสถาบันผลิตครูทุกสถาบันของประเทศไทย อาจส่งผลให้ผู้นำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้

อาจมีบริบท และ/หรือ ความต่างในบริบทกับพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยนี้ ซึ่งผู้จะนำไปประยุกต์ใช้ ควรมี การศึกษาความพร้อมของสถาบัน ในประเด็น ต่อไปนี้

2.1 คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่มีแนวทางการจัดกิจกรรมเช่นงานวิจัยนี้ ควรนำ ผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้สำหรับการพิจารณาปรับปรุง หรือพัฒนากิจกรรมหรือโครงการ ที่จะส่งเสริมคุณลักษณะนิสิตครูให้เป็นผู้ที่มีทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ กิจกรรม/โครงการ ที่จะนำมาจัดเพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน สามารถปรับเปลี่ยน ประยุกต์ ตามบริบทของ ตนเองได้ เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้ง หรือนำไปสู่การเกิดผลกระทบเชิงระบบ ระหว่างรูปแบบเดิม ที่ใช้อยู่ กับรูปแบบใหม่ที่เป็นผลจากการวิจัยและพัฒนาฉบับนี้ ส่วนการนำไปใช้ แต่ละสถาบัน สามารถพิจารณา ดูความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งอาจพบว่าแต่ละสถาบันมีความต้องการ จำเป็นที่จะส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ให้กับนิสิตในแต่ละด้านอาจมีความแตกต่างกัน กิจกรรม / โครงการ ที่นำมาปรับใช้อาศัยการศึกษา สังเคราะห์มาจากกิจกรรม/โครงการที่แต่ละ สถาบันดำเนินการเป็นหลักในการจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนิสิตครู

2.2 การทำความเข้าใจกับแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีทวิปริตส์ (Hybridity Theory) และการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สาม (Third space concept) มีการเริ่มนำมาใช้กับวงการผลิต พัฒนาครูในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2010 ฉะนั้น ข้อค้นพบ และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น จากการนำ แนวคิดทฤษฎีทั้งสองมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะนิสิตครู ยังคงต้องการการศึกษาเพิ่มเติมในแง่มุมอื่น เพื่อขยายความรู้ให้กว้างขึ้น ตลอดจนสามารถยืนยัน ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตครู โดยอาศัยพลังสามประสาน ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู และนิสิตครู

2.3 เนื่องจากการจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ต้องอาศัย กระบวนการ หรือผู้ดำเนินกิจกรรม ต้องอาศัยผู้ที่มีศิลปะในการเหนี่ยวนำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม สามารถที่จะมีความรู้สึกร่วม ติดตาม จนไปถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่จัดขึ้น ซึ่งมีความ หลากหลาย ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ในบางเวลา จึงให้ความสำคัญกับ การเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่กระบวนการ ก่อนการดำเนินกิจกรรม ควรมีการประชุมหรือ ทำความ เข้าใจ ระหว่างผู้ดำเนินกิจกรรม กับผู้จัดโครงการในเรื่อง เป้าหมายของกิจกรรม ขั้นตอนการทำ กิจกรรม ตลอดจนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ตลอดกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมที่จัดมีความลื่นไหล ต่อเนื่อง เป็นไปตามกระบวนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หรือ 7C's

2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในงานวิจัยฉบับนี้ ยังมิได้มีการประเมินผลการใช้รูปแบบทั้งระบบ

เนื่องจากยังไม่สามารถนำไปทดลองใช้กับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-5 จนสิ้นสุดครบทั้งกระบวนการ จึงมีการแสดงผลเฉพาะในส่วนที่นำไปทดลองใช้ ได้แก่ กิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัด ประสพการณ์เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออก ฝึกประสพการณ์วิชาชีพครู แต่ผลที่ได้จากการนำกิจกรรมไปทดลองใช้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็น แนวทางความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ ที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกันกับพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ สำหรับสถาบันผลิตครูที่จะนำรูปแบบ ไปใช้ หากจะมีการติดตามผลการ ส่งเสริมคุณลักษณะนิสิตครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน หลังจาก สิ้นสุดในแต่ละชั้นปี เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และความคงอยู่ของคุณลักษณะในตัวนิสิตครู ตลอดจนมีการประเมินผลการใช้รูปแบบทั้งระบบ จะเกิดเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนา ต่อยอด การวิจัย และจะช่วยยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกประการหนึ่งด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

เพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้เกิดประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะนำรูปแบบการจัดประสพการณ์ วิชาชีพครูไปใช้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแง่มุมเพิ่มเติม ดังนี้

3.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมคุณลักษณะครูด้านการส่งเสริมคุณค่าวิชาชีพครู ให้รอบด้าน อาจไม่จำเพาะเพียงครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ แต่หากเป็นผู้ทำหน้าที่สอน ในระบบ การศึกษาอื่นๆ การส่งเสริมเพิ่มคุณค่าในวิชาชีพสำหรับผู้ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวิชา ความรู้ ยังคงมีความน่าสนใจที่จะศึกษา เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลาย และเป็นฐานคิดของ การพัฒนาวิชาชีพครูที่ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดในเรื่องการนิเทศติดตามผล เพื่อทราบถึงความ สม่่าเสมอของคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน ของนิสิต เพื่อจะได้นำข้อมูลไปพัฒนา แนวทางหรือรูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนิสิต และผู้ใช้บัณฑิต

3.3 มีความน่าสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินผลการจัด ประสพการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ครบทั้งระบบ

3.4 มีความท้าทายที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการผสมความร่วมมือของพลัง สามประสาน ได้แก่ สถาบันผลิต โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู และนิสิตครู ที่มีต่อการส่งเสริม คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ว่ามีรูปแบบ วิธีการทำงาน เพื่อส่งเสริมนิสิตครูให้มีคุณลักษณะ ตามที่ประสงค์ได้อย่างไร ในรูปแบบใด

3.5 รูปแบบจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาและเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี ประกอบกับ การวิจัยเอกสาร ด้านคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันที่มีบทบาทเตรียมคนและครูของนานาชาติ และองค์กรที่ขับเคลื่อนในระดับที่สากลยอมรับ เพื่อดูแนวโน้มความเป็นไปได้ที่จะพัฒนารูปแบบ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของประเทศไทย เพื่อเป็นข้อค้นพบหนึ่ง ในเชิงนโยบาย โดยใช้พื้นที่วิจัยเป็นสถาบันผลิตครูใน 6 จังหวัดเขตภาคเหนือตอนล่าง ยังมีได้ ศึกษาครอบคลุมสถาบันผลิตครูทุกสถาบันของประเทศไทย อันมีบริบทที่เหมือนและต่างกัน ดังนั้น ควรมีการศึกษาต่อยอด เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบให้ครอบคลุมกับสถาบันผลิตครูของไทย

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

บรรณานุกรม

- กมลชนก กำเนิดนภ. (2550). รายงานการวิจัย: เรื่องการพัฒนาศักยภาพตนเองของนิสิต มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กรมการฝึกหัดครู. (2530). กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พ.ศ. 2531. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2545). เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). โครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการกระทรวงศึกษาธิการ.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2551). การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2555). คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน). พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2550). หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษาหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2550. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คน (ล้ม) อุดมการณ์. (2557). ความเป็นครู ณ สิงคโปร์ (แต่ครูที่กำลังจะไปสิงคโปร์). สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2557, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/368219>
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2554). การศึกษาสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีสยาม.
- จักรวรรดิ กลิ่นส้มกลาง. (2553). คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครูสาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี สถาบันพลศึกษา วิทยาเขตชลบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- จินตนา ศักดิ์ภู่อารม. (2545). การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรับ สำหรับประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2550). การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- ชลดา ทองทวี. (2551). จิตตปัญญาพัฒนา: การสำรวจและสังเคราะห์องค์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2550). การพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพการสอนของนิสิตหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต (5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 26(1), 87-98.
- ชวลีพร ผมพันธ์. (2555). การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับนิสิตนักศึกษาวิชาเอกประถมศึกษาตามแนวทฤษฎีทวิปริทัศน์และแนวคิดปริทัศน์ที่สาม. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ณัฐพัช วัจวิญญู. (2552). ดุลยภาพในสัมพันธภาพ. กรุงเทพฯ: โพลีเทคเดย์.
- ดาวรุ่ง ชะระอ่ำ. (2547). การพัฒนารูปแบบการผลิตครูวิชาชีพของไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ดิเรก พรสีมา. (2541). การพัฒนาวิชาชีพครู. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.onec.co.th/publication/4012001/index.html>
- เดโช สวานานนท์. (2544). การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยตามกรอบของรัฐธรรมบัญญัติ. อุดมศึกษาศาสตร์, 5(27), 279.
- ทีศนา เขมมณี. (2550). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนา นิลชัยโกวิท. (2550). รายงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นงน้อย สุทธิสนธิ์. (2550). การศึกษาระบบและวิธีการจัดการการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2556). การสัมภาษณ์การจัดกลุ่มสนทนา (Focus group interview or focused interview). สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2557, จาก http://www.ednet.kku.ac.th/~ edad/OLD/research_article/FGD.doc
- นิคม ดังคะพิภพ. (2531). การพัฒนารูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนาม. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นิคม ตั้งคะพิภพ. (2543). การพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคสนามของ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสวนงามจันทร์.
- นิภา วงษ์พิพัฒน์พงษ์ และกรรณิการ์ เพื่อกนำผล. (2555). ความพึงพอใจของสถานประกอบการ ต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 6(1), 5-11.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2549). การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ. สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2555, จาก www.watpon.com/journal
- ประพนธ์ ผาสุขยี่ด. (2548). ปัญญาญาณ Intuition: knowing beyond logic. กรุงเทพฯ: ไยใหม่.
- ประมวล ตันยะ. (2543). การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการจัดการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- ประมุข กอปรสิริพัฒน์. (2548). การพัฒนาหลักสูตรการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตามหลักสูตรการปฏิรูปการฝึกหัดครู. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด., มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ประมุข กอปรสิริพัฒน์. (2549). การสะท้อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2556). วิจัยการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. (2530). การวิจัยและรูปแบบการพัฒนาคู่มือให้มีสมรรถภาพ ที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- ประเวศ วะสี. (2553). ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรีดาภรณ์ ดวงใจดี. (ม.ป.ป). คุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตาม ทักษะของผู้ที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2545). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูวิชาชีพให้แก่ นักศึกษาสายครูวิชาชีพของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- พรรณราย เทียมพัน และอนูวัติ คุณแก้ว. (2554). การวิจัยและพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 13(1), 7-10.
- พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. (2553). คุณลักษณะครูพันธุ์ใหม่. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2556, จาก www.kpt.or.th/sread.php?idsrc=16
- เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. (2549). หลักการและการใช้สถิติการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว สำหรับการวิจัยทางการพยาบาล (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.
- ไพฑูริย์ สินลาร์รัตน์. (2538). เพื่อความเป็นผู้นำของสถาบันครุศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สินลาร์รัตน์. (2553). การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยสู่สากล: เปรียบเทียบประเทศจีน เวียดนาม ญี่ปุ่น เกาหลี เยอรมนี ฟินแลนด์ และประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สินลาร์รัตน์. (2553). เปลี่ยนมุมมองการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ และณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2552). การพัฒนาชุดเครื่องมือวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สังคมศาสตร์), 41(2), 105-124.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2549). เอกสารการสอนชุดวิชา ประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เยาวภา ทัศนชัยบุตร. (2556). ครูมืออาชีพ: ครูเพื่อศิษย์. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://edu.kru.ac.th/alumni/images/stories/documents/vi001>
- รสสุคนธ์ มกรมณี. (2553). การฝึกหัดครูของประเทศฟินแลนด์. วารสารการศึกษาไทย, 7(71), 33-38.
- ระวีวรรณ วุฒิยศ. (2552). การพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพในวิทยาลัยการอาชีพเชิงคำ จังหวัดพะเยา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- รักชนก ไสภาพิศ. (2554). การพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว. Veridian E-Journal SU, 4(1), 468-89.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2550). ทิศทางและอาณาบริเวณการประเมิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2555). วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2549). ประกาศคณะกรรมการคุรุสภาเรื่อง สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ฤตินันท์ สมุทร์ทัย. (2556). การวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21. ใน การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 15 การศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย (หน้า 130-139). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วัทัญญ ชลิมเงิน. (2555). คุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์, 10(1), 66-80.
- วรรณทิพา รอดแรงคำ และภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2556). ใจครูเปลี่ยนวิธีสอน เพื่อให้ชาติไปรอด เน้นทำทันทีไม่ต้องรอนโยบายสั่ง. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2556, จาก http://www.kruthai.info/view.php?article_id=3182
- วราภรณ์ สิทธิวงศ์. (2543). การพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ ภาควิชาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วาโร เฟิงสวัสดิ์. (2553). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2(4), 2-11.
- วิจักขณ์ พานิช. (2550). เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2552). ทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2554, จาก <http://sorndee.com/node/500>

- วิจารณ์ พาณิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย และชลันดา พันธุ์พานิช. (2546). ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการจัดการฝึกสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 15(1), 85-93.
- วิเศษ ชินวงศ์. (2550). *กระบวนการทัศน์ใหม่ของการผลิตครู*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2556, จาก http://www.myfirstbrain.com/teacher_view.aspx?ID=67034
- ศศิลักษณ์ ขยันกิจ. (2553). รายงานการวิจัย: กระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิต วิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ. (2545). *ปัจจัยการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพครูที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์วิชาชีพและพฤติกรรม การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูแนะแนว*. ปรินญาณิพนธ์ วท.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2556). *เผยแพร่ 57 สถาบันผลิตครูคุณภาพแค่พอใช้ พบ “ม.มหาสารคาม” ดีมากแห่งเดียว*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.moe.go.th/moe/upload/hotnews/htmlfiles/11444-5346.html>
- สรยุทธ รัตนพจนารถ. (2549). *เหตุเกิด ณ พื้นที่เสี่ยง...ที่ขอบแห่งพรมแดนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โพสต์ทูเดย์.
- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2556). *ทำไมการศึกษาไทยไปไม่ถึงฝั่งฝัน*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2556, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1380637548&grpId=&catid=02&subcatid=0207
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545 ก). *ทำไมการปฏิรูปการศึกษาต้องทำทั้งระบบ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ศิริการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551-2565*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2556, จาก <http://www.mua.go.th/~bpp/developplan/>
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *มาตรฐานการอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). อนุสารอุดมศึกษาออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2556, จาก www.mua.go.th/pr_web
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550). กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2552). แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานการวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษา เพื่อก้าวสู่สังคมฐานความรู้. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการศึกษา: ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ. 2551-2555). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). รายงานการวิจัยพัฒนาเพื่อส่งเสริมสถาบันผลิตครูสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ: กรอบการจัดกลุ่มคุณภาพสถาบันผลิตครูสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุธาสิณี บุญญาพิทักษ์. (2545). การพัฒนาหลักสูตรครุฑนักวิจัยในชั้นเรียนสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สุรวีร์ เพ็ชรเพชรเลิศ. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันอุดมศึกษาของไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุวรรณมา ชิวพฤกษ์ และชากุล สิ้นไชย. (2551). ศิลปะสร้างสรรค์ดูดยภาพภายใน. กรุงเทพฯ: โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุเมธ แยมมูน. (2556). สกอ. วางแนวทางการผลิตครูยุคใหม่. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.thaigov.go.th/th/news-ministry/2012-08-15-09-39-20/item/53595-.html>
- เสรี ชัดแ่ม. (2538). โมเดลและการสร้างโมเดล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 9(2), 50-69.
- โสภณ แยมทองคำ และมาเรียม นิลพันธ์. (2553). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูของข้าราชการครู ทนโครงการส่งเสริมการผลิตครูที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สควค.). วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 1(2), 41-53.

- หฤทัย อนุสรราชกิจ. (2549). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษา
 ได้ก้อย่างไรควรครูเพื่อปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของครูการศึกษา
 ปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (2554). ศธ.ประกาศให้ปี 54 เป็นปีคุณภาพครู. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม
 2556, จาก <http://www.krobkruakao.com>
- อมรรัตน์ ทิพย์จันทร์. (2547). การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์
 สถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- อัมพร พงษ์กังสนานนท์. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบใน
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. วิทยานิพนธ์ กศ.ด.,
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2546). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
 คุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ตนเอง.
 วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). โมเดล (Model). วารสารวิชาการ, 1(3), 22-25.
- Allais, L. (2012). Third place in french classroom: A separate space for new beginning?
 Retrieved January 21, 2014, from [http://blc.berkeley.edu.index.php/blc/achieve/
 category/newsletter_article/](http://blc.berkeley.edu.index.php/blc/achieve/category/newsletter_article/)
- Bernie Trilling and Charles Fadel. (2009). 21st Century skills: Learning for life in our
 times. US.: John Wiley and Sons.
- Bhabha, H. (1990). The third space: Interview with homi bhabha. London: Lawrence and
 Wishart.
- Bhabha, H. (1994). The location of culture. London: Routledge.
- Chickering, A.W. and L. Reisser. (1993). Education and identity (2nd ed.). San Francisco:
 Jossey-Bass.
- C.P. Lim, K. Cock and C. Brook. (2009). Paradigm shift in pre-service teacher education:
 Implication for innovation and practice, innovative practice in pre-service
 teacher education: An Asia-Pacific Perspective. N.P.: n.p.
- Cochran-Smith, M. and Zeichner, K. M. (2005). Studying teacher education:
 The report of the AERA panel on research and teacher education. New Jersey:
 Mahwah.

- Engauge. (2013). EnGauge 21st century skills for 21st century learners. Retrieved November 5, 2013, from <http://pict.sds.edu/engauge21st.pdf>.
- Gannon, S. (2010). Service learning as a third space in pre-service teacher education. *Educational Research*, 20(1), 21-28.
- Goh Chor Boon. (2009). A teacher education model for the 21st century. Retrieved January 8, 2013, from http://www.nie.edu.sg/files/spcs/Te21_online_ver.pdf
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education* (3rd ed.). New York: MacGraw-Hill Book.
- Hart, Tobin. (2004). Opening the contemplative mind in the classroom. *Journal of Transformation Education*, 2(14), 29-30.
- Haynes, Deborah J. (2005). Contemplative practice and the education of the whole person. *ARTS: The Arts in Religious and Theological Studies*, 16(2), 158-176.
- HKIED. (1999). Hongkong' s education blueprint for the 21st century. Retrieved January 8, 2012, from http://www.ugc.edu.hk/eng/doc/ugc/publication/report/hkied_review_report/chapter_2_e.pdf
- Johnson, I. and Richardson, G. (2012). Homi bhabha and canadian curriculum studies: Beyond the comforts of the dialectic. *Journal of the Canadian Association for Curriculum Studies*, 10(1), 115-137.
- Keeves, J.P. (1988). *Educational research, methodology and measurement: An international handbook*. Oxford: Pergamon.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Levy, R. (2008). Third spaces are interesting places; applying third space theory to nursery-aged children' s constructions of themselves as readers. *Journal of Early Childhood Literacy*, 8(1), 43-66.
- Lewis, E. (2012). Locating the third space in initial teacher training. *Research in Teacher Education*, 2(2), 31-36.
- Miller, J.P. and Nozawa, A. (2005). Contemplative practices in teacher education. *ENCOUNTER: Education for Meaning and Social Justice*, 18(1), 42-48.

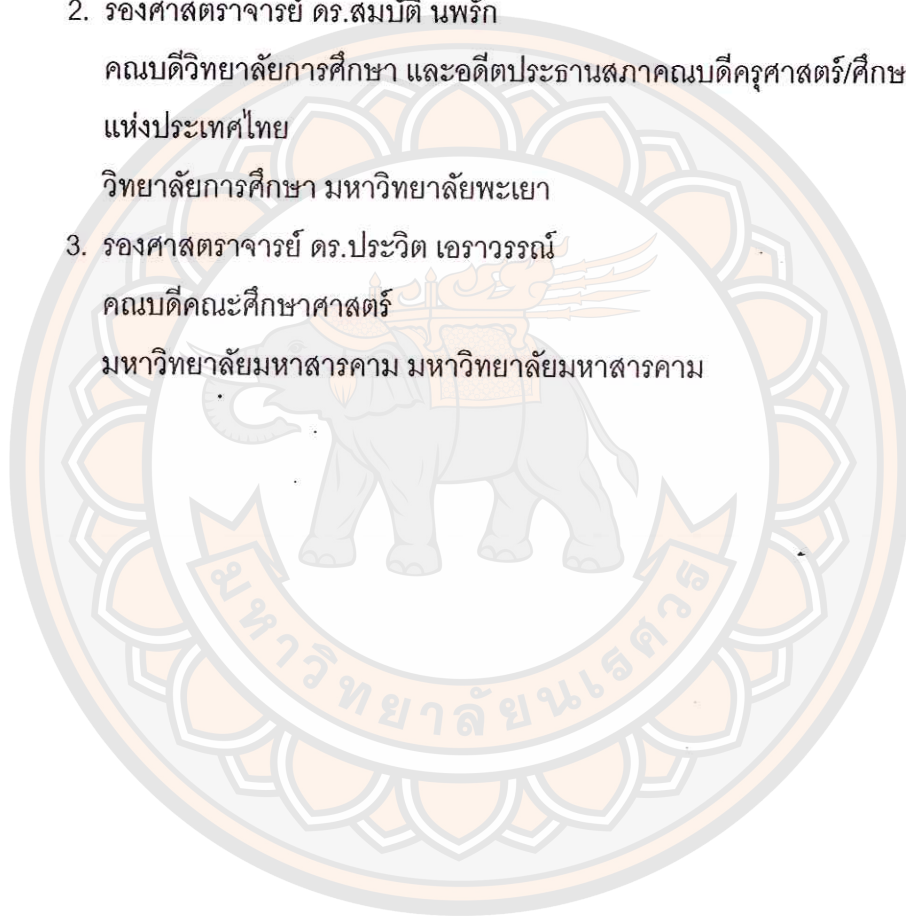
- Northcote, M. and Lim, C.P. (2009). The state of pre-service teacher education in the Asia-Pacific region. In *Innovative practices in pre-service teacher education: An Asia-Pacific perspective* (pp. 23-38). Rotterdam, Netherlands: Sense.
- Northfield, Jeff. (1993). A school-based initiative: An opportunity to better understanding the practicum. *Australian Journal of Teacher Education*, 18(2), 40-45.
- Partnership for 21st Century Skills. (n.d.). *Professional development: A 21st century skills implementation guide*. Retrieved January 8, 2012, from www.21stcenturyskills.org.
- Robbins, S.P. (1990). *Organization theory structure, design and application* (3rd ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Roy Singh, R. (1991). *Education for the twenty-first century: Asia-pacific perspectives*. Bangkok: UNESCO.
- Smith, R.H. (1980). *Management: making organizations perform*. New York: Macmillan.
- Steiner, E. (1988). *Methodology of theory construction*. Sydney: Education Research Associates.
- The Center for Contemplative Mind in Society. (2008). *What are contemplative practices?*. Retrieved January 8, 2012, from <http://www.contemplativemind.org/practice>
- The National Institute of Education. (2009). *A Teacher education model for the 21st century: TE21*. Singapore: NIE Council.
- University of Wisconsin-Madison. (2011). *Elementary education program student teaching handbook*. USA.: Curriculum and Instruction, School of Education.
- Willer, D. (1968). *Scientific sociology: Theory and Method*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Zajonc, Arthur. (2006). *Spirituality in higher education*. Retrieved January 21, 2014, from <http://www.amherst.edu>.
- Zeichner, K.M. (2010). Rethinking the connections between campus courses and field experiences in college and university-based teacher education. *Journal of Teacher Education*, 61(1-2), 89-99.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความครอบคลุมและเหมาะสม
ของรูปแบบ

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์
ประธานคณะกรรมการบริหารสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ
สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก
คณบดีวิทยาลัยการศึกษา และอดีตนายกสมาคมบดีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์
แห่งประเทศไทย
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ประวิต เอราวรรณ
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาคผนวก ข รายชื่อบุคลากรในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ มีแจ้ง
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ เนียมนาค
คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หยกแก้ว กมลวรรณ
คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ชาตบุษย์
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ อธิการบดีฝ่ายวิชาการ
(ผู้มีประสบการณ์บริหารงานหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู)
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรขา อรัญวงศ์
อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
7. ดร.แขก บุญมาทัน
อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
8. ดร.อารีย์ ปรีดีกุล
อาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ภาคผนวก ค แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21

แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21
ประเมินโดยคณาจารย์สังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ท่านซึ่งเป็นคณาจารย์สังกัดครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครู

ทั้งนี้ ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสี่เหลี่ยม ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ขอความกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

คำชี้แจง

ให้ท่านพิจารณาว่าองค์ประกอบของรูปแบบในส่วนต่างๆ ต่อไปนี้ มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด โดยกำหนด ระดับที่ใช้ในการประเมินเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายความว่า รูปแบบหรือองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายความว่า รูปแบบหรือองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายความว่า รูปแบบหรือองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายความว่า รูปแบบหรือองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายความว่า รูปแบบหรือองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	ความชัดเจนของปัญหา และความเป็นมาของรูปแบบ การแสดงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21					
2	หลักการของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
3	การเรียบเรียงภาษา ลำดับและความต่อเนื่อง เชื่อมโยง ชัดเจน และเข้าใจง่าย แสดงให้เห็นภาพชัดเจน					
4	รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้าน					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
5	โครงสร้างของรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูฯ กับคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการส่งเสริม					
5.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
5.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
5.3 ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ						
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
5.4 ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ						
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
5.5 ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูก จิตวิญญาณความเป็นครู						
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
6. โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดในรูปแบบเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์						
	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครู รอบด้าน					
	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ					
	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ					
	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ					
	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7	โครงการ/กิจกรรม ครอบคลุม และส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21					
7.1	ชั้นปีที่ 1 รู้จักวิชาชีพครูรอบด้าน					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
7.2	ชั้นปีที่ 2 ส่งเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพ					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
7.3	ชั้นปีที่ 3 สะท้อนประสบการณ์วิชาชีพ					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
7.4	ชั้นปีที่ 4 เรียนรู้บทบาทครูจากการปฏิบัติ					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					
7.5	ชั้นปีที่ 5 เสริมความพร้อมวิชาการและปลูกจิตวิญญาณความเป็นครู					
	ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา					
	ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู					
	ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
8	กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ครูฯ มีความเหมาะสมสำหรับนิสิตในแต่ละ ชั้นปี โดยจัดจากประสบการณ์ ที่มีความซับซ้อนจากน้อยไปมาก					
9	กระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรม มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน					
10	กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะ มีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่จัด และ วิธีการประเมินผล					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบคุณสำหรับข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ภาคผนวก ง โครงการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
ปีการศึกษา 2556

โครงการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ปีการศึกษา 2556

วันที่ 6 - 7 พฤษภาคม 2557 เวลา 08.30 น. เป็นต้นไป

ณ ห้องสัมมนา 2 และ ห้องประชุมศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.พนัส หันนาคินทร์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครูที่กำหนดขึ้นโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา มีสาระสำคัญของการผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษา และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะโดยกำหนดสมรรถนะของครูด้านการจัดการเรียนรู้ดังนี้ สามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้รายภาค และตลอดภาค สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สามารถเลือกใช้ พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน การบริหารจัดการในห้องเรียน มีหลักการและเทคนิคการวัดและประเมินผลทางการศึกษา สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุง การจัดการเรียนรู้และหลักสูตร มีภาวะผู้นำ สามารถบริหารจัดการในชั้นเรียน สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ สามารถในการประสานประโยชน์ สามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน สามารถเลือกใช้ออกแบบสร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อดทนและรับผิดชอบ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์ ศรัทธาในวิชาชีพครู และปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตที่จะออกไปฝึกประสบการณ์ปฏิบัติการสอนในสาขาวิชาเฉพาะในสถานศึกษาให้มีทั้งความรู้ความเข้าใจ ความสามารถที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติตนในวิชาชีพครู

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความพร้อมทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
2. เพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณและอุดมการณ์ของความเป็นครูให้แก่บัณฑิต
3. เพื่อปลูกฝังการมีมนุษยสัมพันธ์และการทำงานเป็นหมู่คณะ
4. เพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน)

เป้าหมาย

นิสิตระดับปริญญาตรีที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) ปีการศึกษา 2556 จำนวน 160 คน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI)

1. เชิงปริมาณ
ร้อยละ 90 ของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) เข้าร่วมโครงการ
2. เชิงคุณภาพ
 - 2.1 นิสิตได้รับการพัฒนาทักษะในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์การสอน และพร้อมที่จะออกในการปฏิบัติตนในบทบาทของครู
 - 2.2 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย

กิจกรรมของโครงการ

1. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การวิจัยในชั้นเรียน"
2. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การจัดทำโครงการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้"
3. การปฐมนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ผู้เข้าร่วมโครงการ

1. นิสิตระดับปริญญาตรี	จำนวน 160 คน
1.1 สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาและคอมพิวเตอร์ศึกษา	(51 คน)
1.2 สาขาวิชาคณิตศาสตร์	(26 คน)
1.3 สาขาวิชาเคมี	(15 คน)
1.4 สาขาวิชาฟิสิกส์	(19 คน)

1.5 สาขาวิชาชีววิทยา	(22 คน)
1.6 สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์	(25 คน)
1.7 สาขาวิชาพัฒนาสังคม	(2 คน)
2. ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน และ ตัวแทนอาจารย์พี่เลี้ยง โรงเรียน 1 คน	จำนวน 62 คน
3. คณะกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน)	จำนวน 25 คน
รวมจำนวนทั้งสิ้น	
	247 คน

ระยะเวลา และสถานที่

วันที่ 6 - 7 พฤษภาคม 2557 ณ ห้องสัมมนา 2 และ ห้องประชุมศาสตราจารย์เกียรติคุณ
ดร.พนัส หันนาคินทร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

งบประมาณ

งบประมาณเงินรายได้ของคณะศึกษาศาสตร์ กองทุนเพื่อการศึกษา แผนงานจัดการ
ศึกษาอุดมศึกษา งานสนับสนุนการจัดการศึกษา หมวดเงินอุดหนุน โครงการพัฒนากระบวนการ
จัดการเรียนการสอน (โครงการเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ) จำนวน
74,000 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นิสิตมีความพร้อมทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) มีความเข้าใจในบทบาท
และหน้าที่ของแต่ละฝ่าย

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ฝึกสอน) คณะศึกษาศาสตร์

กำหนดการ

วันที่ 6 พฤษภาคม 2557

- 08.00 - 08.30 น. ลงทะเบียน
- 08.30 - 09.00 น. พิธีเปิด และกล่าวให้โอวาท โดย รองคณบดีฝ่ายพัฒนาและบริหาร
- 09.00 - 12.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "การวิจัยในชั้นเรียน"

โดย ดร.ชำนาญ	ปานมาวงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์	ประจันบาน
ดร.อ้อมจิต	แป้นศรี
ดร.อาพัทธ์	เดี่ยวตระกูล

12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 – 16.00 น. อบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การจัดทำโครงการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้”

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิรินภา กิจเกื้อกูล

ดร.อังคณา	อ่อนธานี
-----------	----------

ดร.สุรีย์พร	สว่างเมฆ
-------------	----------

ดร.ธิดิยา	บงกชเพ็ชร
-----------	-----------

ดร.วิเชียร	ฉำรงไธตติสกุล
------------	---------------

ดร.สกนธ์ชัย	ชนะนันท
-------------	---------

ดร.วรินทร์	สุภาพ
------------	-------

หมายเหตุ 1. พักรับประทานอาหารว่าง เวลา 10.30 – 10.45 น. และเวลา 14.30 – 14.45 น.

2. กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

วันที่ 7 พฤษภาคม 2557

08.00 - 08.30 น. ลงทะเบียน

08.30 – 09.00 น. พิธีเปิด และกล่าวให้โอวาท โดย รองคณบดีฝ่ายพัฒนาและบริหาร

09.00 - 12.00 น. กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา “การเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู”

โดย รศ.ดร. เขียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย

12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

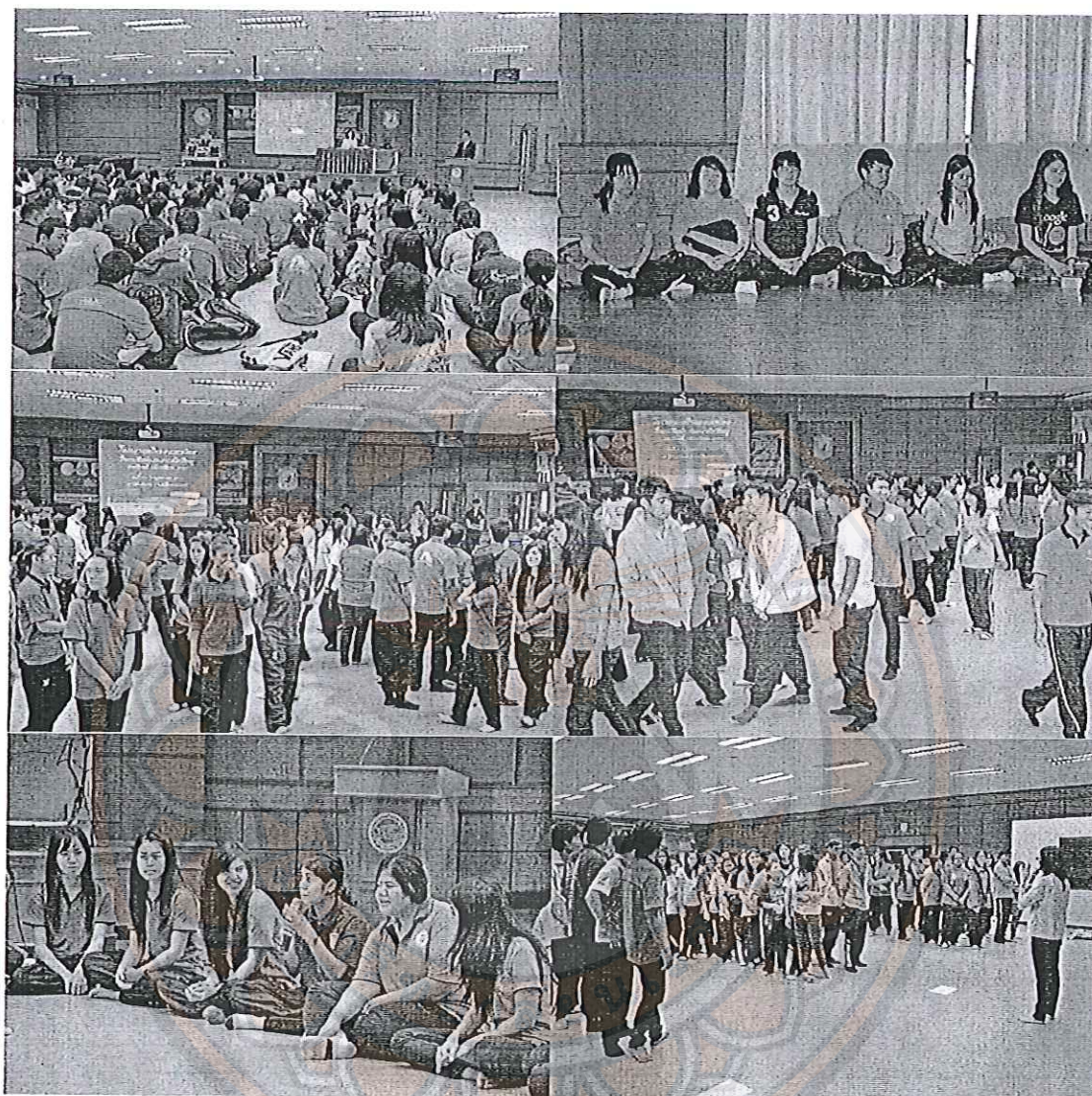
13.00 – 15.30 น. กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา “การเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู” (ต่อ)

โดย รศ.ดร. เขียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย

15.30 – 16.00 น. สะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) และ AAR (After Action Review)

16.00 – 16.30 น. การบรรยาย เรื่อง “การใช้คู่มือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ”

โดย รศ.ดร.ฉลอง ชาตรุประชีวิน รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปิดโครงการ

ภาพ 12 แสดงภาพจากการจัดกิจกรรมปฐมนิเทศในรูปแบบการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในกิจกรรมเตรียมความพร้อม ก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ภาพ 12 (ต่อ)

ภาพ 12 (ต่อ)